

T.C.

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ULUSLARARASI HUKUKTA FİLİSTİN MESELESİNİN GÜNDEMLEŞTİRİLMESİ:
ÜÇÜNCÜ DÜNYA PERSPEKTİFİ İŞİĞINDA 1947 BM GENEL KURULU ÖZEL
OTURUMU**

Yüksek Lisans Tezi

Firdevs YILDIRIM

Kamu Hukuku Anabilim Dalı
Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans

Ağustos 2025

T.C.

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ULUSLARARASI HUKUKTA FİLİSTİN MESELESİNİN GÜNDEMLEŞTİRİLMESİ:
ÜÇÜNCÜ DÜNYA PERSPEKTİFİ İŞİĞINDA 1947 BM GENEL KURULU ÖZEL
OTURUMU**

Yüksek Lisans Tezi

Firdevs YILDIRIM

Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Melek SARAL

Ağustos 2025

TEŞEKKÜR

Tez konusunu belirlememde ve tez sürecinde desteklerini esirgemeyen Dr. Neyire AKPINARLI'ya ve çalışmanın zamanında yetişmesini sağlayan Doç. Dr. Melek SARAL'a teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım. Tez jürimde bulunan Dr. Öğr. Üyesi Erman EROĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Haluk ATALAY'a teşekkür ederim.

Daima bana inanan ve sevgisiyle kucaklayan annem Safiye DURMUŞ'a, eğitimime önem veren babam Ali Rıza DURMUŞ'a, her zaman yanımda olan ve sevgisini hissettiren kardeşim Esra Nur DURMUŞ'a teşekkürlerimi ve minnettarlığımı sunarım. Tez sürecim boyunca hep baş başa olduğum, tüm duygularımı en derin haliyle anlayan ve her daim desteğiyle bana güç veren sevgili eşim Abdullah Edip YILDIRIM'a gönülden teşekkürlerimi ve minnettarlığımı sunarım.

Bu çalışmanın temel ilham kaynağı olan, direniş iradesi ve sarsılmaz inancıyla insanlık onurunun sembolü hâline gelen Filistin halkına en derin şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
KISALTMALAR	v
GİRİŞ	6
1. Çalışmanın Konusu ve Amacı	10
2. Çalışmanın Metodu	11
2.1. Veri Toplama Yöntemi	11
2.2. Veri Analiz Yöntemi	12
2.3. Analizin Dayandığı Teorik Çerçeve	13
3. Çalışmanın Sınırı/Sınırlılığı	16
BİRİNCİ BÖLÜM: ÇALIŞMANIN TARİHSEL ARKA PLANI VE TEORİK ÇERÇEVESİ	16
1. Filistin Tarihi	16
1.1. Filistin ve Uzak Tarihi	17
1.2. Osmanlı Döneminde Filistin	20
1.3. Manda Yönetiminde Filistin	27
1.4. Değerlendirme	37
2. Birleşmiş Milletler	38
3. Halkların Kendi Kaderini Tayin Hakkı	42
4. Uluslararası Hukuka Üçüncü Dünya Yaklaşımları	47
4.1. Üçüncü Dünya Kavramı	51
4.2. TWAIL'in Uluslararası Hukuka Bakış Açısı	54
4.3. TWAIL'in BM'ye Bakış Açısı	57
4.4. Filistin Meselesi ve TWAIL	59
İKİNCİ BÖLÜM: FİLİSTİN MESELESİNİN BM GÜNDEMİNE TAŞINMASI	62
1. Birleşik Krallık Mektubu ve Analizi	62
1.1. Birleşik Krallık Mektubundaki Taleplerin Hukuki Dayanağı ve Değerlendirilmesi	63
1.2. Filistin Meselesinin Vesayet Konseyi Yerine Genel Kurul'a Devredilmesi	66
2. Arap Devletlerinin "Filistin Üzerindeki Mandanın Sona Erdirilmesi ve Filistin'in Bağımsızlığının İlanı" Şeklindeki Ek Madde Önerisi ve Analizi	68

2.1. Ek Madde Talebinin Hukuki Dayanağı	68
2.2. Arap Delegasyonlarının Öne Sürdükleri Argümanlar	69
2.3. Ek Madde Talebinin Üçüncü Dünya Bakış Açısından Analizi	75
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: 1947 BM GENEL KURULU ÖZEL OTURUMU TARTIŞMALARININ ANALİZİ.....	79
1. Genel Komite ve Genel Kurul'da Birleşik Krallık'ın Önerisinin Değerlendirilmesi ...	80
1.1. Genel Komite Görüşmeleri	81
1.2. Genel Kurul Görüşmeleri	84
2. Genel Komite ve Genel Kurul'da Arap Devletlerinin Önerisinin Değerlendirilmesi...	89
2.1. Genel Komite Görüşmeleri	89
2.2. Genel Kurul Görüşmeleri.....	96
3. Birinci Komite ve Genel Kurul'da "Filistin Meselesinin İkinci Olağan Genel Kurul Oturumunda Görüşülmesine Hazırlık Amacıyla Bir Özel Komite Kurulması ve Bu Komiteye Talimat Verilmesi" Maddesinin Tartışılması	101
3.1. Birinci Komite Görüşmeleri.....	101
3.2. Genel Kurul Görüşmeleri.....	117
DEĞERLENDİRME/SONUÇ	119
KAYNAKLAR.....	124
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ULUSLARARASI HUKUKTA FİLİSTİN MESELESİNİN GÜNDEMLEŞTİRİLMESİ: ÜÇÜNCÜ DÜNYA PERSPEKTİFİ İŞİĞINDA 1947 BM GENEL KURULU ÖZEL OTURUMU

ÖZET

Uluslararası hukukun en tartışmalı konularından biri olan Filistin meselesinin günümüzde hâlâ çözüme kavuşturulamamış olmasının nedenlerini anlayabilmek için, meselenin Birleşmiş Milletler (BM) gündemine ilk kez nasıl taşındığının ve hangi hukuki temeller doğrultusunda ele alındığının eleştirel bir perspektiften incelenmesi gerekmektedir. Mevcut literatürde, uluslararası hukukta Filistin meselesi ele alınırken, genellikle 1947 tarihli 181 (II) sayılı BM Genel Kurulu Filistin Taksim Kararı ve bu karar öncesinde yürütülen Genel Kurul tartışmaları odak noktası haline gelmektedir. Ancak, Filistin meselesinin BM gündemine taşındığı ve BM Filistin Özel Komitesi'nin (UNSCOP) kurulduğu 1947 tarihli BM Genel Kurulu Özel Oturumu'nun kapsamlı biçimde incelendiği bir çalışmanın bulunmaması bu alandaki önemli bir boşluğa işaret etmektedir. Oysa söz konusu Özel Oturum, BM'nin Filistin meselesine yönelik yaklaşımının şekillenmeye başladığı ilk aşamayı temsil etmekte; bu yönüyle, sürecin bütüncül ve tarihsel bağlam içinde anlaşılabilmesi açısından önemli bir dönüm noktası niteliği taşımaktadır. Bu çalışmada, 1947 BM Genel Kurulu Özel Oturumu kapsamında yürütülen müzakereler, Uluslararası Hukuka Üçüncü Dünya Yaklaşımları (TWAIL) çerçevesinde eleştirel bir analizle değerlendirilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, BM'nin bu Özel Oturum'daki karar alma süreçlerinin, her ne kadar hukuki bir meşruiyet çerçevesi içinde sunulmuş olsa da, esasen dönemin baskın siyasal aktörlerinin çıkarlarını yansıttığı ve uluslararası hukukun, bu süreçte tarafsız ve evrensel ilkeler temelinde değil, güç ilişkileri ekseninde işlediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Filistin meselesi, BM Genel Kurulu 181 (II) sayılı kararı, BM'nin araçsallaştırılması, 1947 BM Genel Kurulu Özel Oturumu, TWAIL, kendi kaderini tayin hakkı

THE INTERNATIONALIZATION OF THE PALESTINE QUESTION IN INTERNATIONAL LAW: THE 1947 UN GENERAL ASSEMBLY SPECIAL SESSION IN LIGHT OF THE THIRD WORLD PERSPECTIVE

ABSTRACT

In order to understand why the Palestine question—one of the most controversial issues in international law—remains unresolved to this day, it is necessary to critically examine how the issue was first brought to the agenda of the United Nations (UN) and on what legal basis it was addressed. Existing literature on the treatment of the Palestine question in international law tends to focus primarily on UN General Assembly Resolution 181 (II) of 1947, which proposed the partition of Palestine, as well as the debates that preceded this resolution. However, there is a notable gap in the literature concerning a comprehensive analysis of the 1947 UN General Assembly Special Session during which the Palestine question was formally introduced to the UN agenda and the United Nations Special Committee on Palestine (UNSCOP) was established. Yet this Special Session represents the initial phase in which the UN's approach to the Palestine question began to take shape and, as such, constitutes a critical turning point for understanding the process within a holistic and historical context. This study offers a critical analysis of the debates held during the 1947 UN General Assembly Special Session through the lens of Third World Approaches to International Law (TWAIL). The analysis reveals that although the decision-making processes of this Special Session were framed within a discourse of legal legitimacy, they essentially reflected the interests of the dominant political powers of the time. Consequently, international law in this context functioned not on the basis of impartial and universal principles, but along the lines of prevailing power relations.

Keywords: Palestine question, UN General Assembly Resolution 181 (II), instrumentalization of the UN, 1947 UN General Assembly Special Session, TWAIL, right to self-determination

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
MC	: Milletler Cemiyeti
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TWAIL	: Uluslararası Hukuka Üçüncü Dünya Yaklaşımları (Third World Approaches to the International Law)
UNSCOP	: Filistin Özel Komitesi (United Nations Special Committee on Palestine)

GİRİŞ

Filistin meselesi, 20. yüzyılın başlarından itibaren uluslararası hukuk ve siyasetin en tartışmalı konularından biri olarak şekillenmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasıyla birlikte, Filistin toprakları Milletler Cemiyeti (MC) tarafından oluşturulan manda sistemi çerçevesinde Birleşik Krallık'ın idaresine bırakılmıştır. MC Misakı'nın 22. maddesi uyarınca, Filistin A sınıfı manda olarak belirlenmiş ve halkının siyasi gelişmişlik düzeyi dikkate alınarak, Birleşik Krallık'ın gözetimi altında bağımsızlığa hazırlanması gereken bir bölge olarak tanımlanmıştır. Bu A sınıfı manda statüsü, halkların kendi kaderini tayin hakkı temelinde Filistin halkına bağımsızlık vaat etmekteydi.¹ Ancak süreç, uluslararası hukukta öngörüldüğü çerçevede ilerlememiş ve mesele günümüzde de hala çözüme kavuşturulamamıştır.

Filistin meselesine ilişkin literatür, konuyu tarihsel süreç içerisinde farklı boyutlarıyla ele alan oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir. Bazı çalışmalar Arap-İsrail ilişkileri çerçevesinde meseleye yaklaşırken;² bazıları konuyu Siyonist hareket bağlamında değerlendirmiştir.³ Filistin'de meydana gelen toplumsal ve siyasal dönüşümleri analiz eden araştırmaların yanı sıra⁴; bölgenin erken dönem tarihine odaklanan anlatılar da bulunmaktadır.⁵ Filistin'in tarihsel gelişimini birincil kaynaklar üzerinden belge temelli olarak inceleyen çalışmalar olduğu gibi⁶; meselenin temel nedenlerini açıklamaya çalışan araştırmalar da bulunmaktadır.⁷ Literatürde, tarihsel çalışmaların yanı sıra Filistin meselesini uluslararası ilişkiler⁸ ve uluslararası hukuk perspektifinden değerlendiren araştırmalar da yer almaktadır.⁹ Tüm bu çalışmalar konuyu uzun bir tarih aralığında ve genel bir şekilde ele almaktadır.

¹ Dr. Yaşar Ehtibarlı, Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı ve Ekonomik Boyutu, 1. bs (Seçkin Yayıncılık, 2016), 82.

² Prof. Dr. Fahir Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 8. bs (Kronik Kitap, 2023); Avi Shlaim, Demir Duvar: İsrail ve Arap Dünyası, 2. bs (Küre Yayınları, 2022); Avi Shlaim, Filistin'i Bölüşmek, 3. bs (Küre Yayınları, 2020).

³ Mim Kemal Öke, Siyonizm & Filistin Sorunu (1880-1923), 8. bs (Timaş Yayınları, 2021); Fatma Tunç Yaşar vd., Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğine Filistin, 7. bs (İHH Yayınları, 2010).

⁴ Ilan Pappé, Modern Filistin Tarihi (Phoenix Yayınevi, 2007).

⁵ Dr. Ekrem Memiş, "Filistin Kime Aittir?", içinde Belgelerle Filistin: Dün Bugün Yarın, 1. bs (Alan Yayıncılık, 1989); Ekrem Memiş, "Eskiçağda Filistin ve Filistinliler", Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi 7, sy 2 (2011): 1-11.

⁶ Ribhi Halloum, Belgelerle Filistin: Dün Bugün Yarın, 1. bs (Alan Yayıncılık, 1989).

⁷ Türkçüye Ataöv, "Filistin Sorununun Ardındaki Gerçek: İsrail'in Kuruluşuna Kadar", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 25, sy 3 (1970): 29-66, https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001240.

⁸ M. Lutfullah Karaman, Uluslararası İlişkiler Çıkamazda Filistin Sorunu (İz Yayıncılık, 1991); Berdal Aral, Bitmeyen İhanet: Emperyalizmin Gölgesinde Filistin Sorunu ve Uluslararası Hukuk, 2. bs (Çıra Yayınları, 2023); Bülent Aras, Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye, 1. bs (Bağlam Yayıncılık, 1997).

⁹ Henry Cattat, Palestine and International Law: The Legal Aspects of the Arab-Israeli Conflict (Longman, 1976); Doç. Dr. Ali Kerem Kayhan ve Doç. Dr. Ali Osman Karaoğlu, Uluslararası Hukukta Filistin Meselesi, 1. bs (Adalet

Filistin meselesinin Birleşmiş Milletler (BM) gündemine taşınması, uluslararası hukukun uygulanışı bakımından önemli bir dönüm noktasını temsil etmektedir. Filistin-İsrail anlaşmazlığına ve bu anlaşmazlıkta BM'nin rolüne odaklanan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmı, BM'nin Filistin sorununu çözme konusundaki sınırlı etkinliğine ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinin süreç üzerindeki belirleyici etkisine dikkat çekmektedir.¹⁰ Diğer bazı araştırmalar, Filistin meselesini BM Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi tarafından alınan kararlar çerçevesinde değerlendirerek kurumsal tutum ve yönelimleri analiz etmektedir.¹¹ Bunun yanı sıra, bazı çalışmalar ise meseleyi eleştirel bir perspektiften ele almakta ve BM'nin tarihsel süreçteki rolünü uluslararası hukuk, tarafsızlık ilkesi ve küresel güç dengeleri bağlamında sorgulamaktadır.¹²

Birleşik Krallık 2 Nisan 1947 tarihinde Filistin Mandası'nı sonlandırmak amacıyla Filistin meselesini BM Genel Kurulu'nun gündemine taşımıştır. BM Genel Kurulu, 1947 tarihli Filistin topraklarının Araplar ve Yahudiler arasında taksimini öngören 181 (II) sayılı Filistin Taksim Kararı'nı kabul etmiştir.¹³ Bu karar, uluslararası hukukun adaleti, tarafsızlığı ve evrenselliği konusunda tartışmalara yol açmıştır. Kararın normatif niteliğine ilişkin birçok farklı fikir ileri sürülmüştür. Bazı akademisyenler, bu kararı uluslararası hukuk açısından bir takım sorunlar barındırması sebebiyle eleştirel bir şekilde değerlendirilmiştir.¹⁴

Filistin Taksim Kararı'na ilişkin değerlendirmelere yer veren çalışmaların büyük bir kısmı söz konusu kararı yalnızca genel hatlarıyla ele almakta ve incelemeyi çoğunlukla ilgili eserlerin

Yayınevi, 2023); Noura Erakat, *Justice for Some: Law and the Question of Palestine* (Stanford University Press, 2019); Victor Kattan, *From Coexistence to Conquest: International Law and the Origins of the Arab–Israeli Conflict, 1891–1949* (Pluto Press, 2009).

¹⁰ Ayhan Nuri Yılmaz ve Vahide Alagöz, “Birleşmiş Milletler’in Filistin Politikası”, *Journal of Economics and Political Sciences* 3, sy 2 (2023): 113-24; Saliba Sarsar, “The Question of Palestine and United States Behavior at the United Nations”, *International Journal of Politics, Culture, and Society* 17, sy 3 (2004): 457-70, <https://doi.org/10.1023/B:IJPS.0000019613.01593.5e>; Phyllis Bennis, “The United Nations and Palestine: Partition and Its Aftermath”, *Arab Studies Quarterly* 19, sy 3 (1997): 47-76, JSTOR.

¹¹ Zuhul Çalık Topuz ve Mohammad Arafat, “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarının Filistin-İsrail Barış Sürecine Etkisi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 78, sy 2 (2023): 357-80, <https://doi.org/10.33630/ausbf.1065955>; W. Thomas Mallison ve Sally V. Mallison, *An International Law Analysis of the Major United Nations Resolutions Concerning the Palestine Question* (United Nations, 1979).

¹² Ardi Imseis, “Negotiating the Illegal: On the United Nations and the Illegal Occupation of Palestine, 1967–2020”, *European Journal of International Law* 31, sy 3 (2020): 1055-85, <https://doi.org/10.1093/ejil/chaa055>; Ardi Imseis, “The United Nations and the Question of Palestine: A Study in International Legal Subalternity” (Doktora Tezi, Fitzwilliam College University of Cambridge, 2018).

¹³ “United Nations Partition Plan for Palestine”, United Nations General Assembly, 29 Kasım 1947, [https://docs.un.org/en/A/RES/181\(II\)](https://docs.un.org/en/A/RES/181(II)).

¹⁴ Victor Kattan, “The UN Partition Plan for Palestine and International Law”, *Oxford Bibliographies of International Law*, advance online publication, 27 Ekim 2021, 35, <https://doi.org/10.1093/obo/9780199796953-0221>.

sınırlı bir bölümünde sunmaktadır.¹⁵ Bu bağlamda, kararın içeriğine ve karar öncesi sürece daha derinlemesine odaklanan nadir çalışmalardan biri “The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine’s International Legal Subalternity” başlıklı makaledir.¹⁶ Aynı yazarın bir diğer eseri olan “The United Nations and The Question of Palestine: A Study in International Legal Subalternity” isimli çalışmanın ilgili bir bölümü de Filistin Taksim Kararı’nın kabul sürecini incelemektedir.¹⁷ Her iki çalışma da Filistin Taksim Kararı ile bu kararın temelini oluşturan BM Genel Kurulu müzakerelerini, özellikle Third World Approaches to International Law (TWAIL) yani Uluslararası Hukuka Üçüncü Dünya Yaklaşımları perspektifinden ele almakta ve Filistin’in uluslararası hukukta alt konumlandırılması meselesine odaklanmaktadır.

Bununla birlikte, söz konusu eserlerde karar öncesindeki sürecin önemli bir parçası olan United Nations Special Committee on Palestine (UNSCOP) yani Filistin Özel Komitesi süreci ve raporuna değinilse de, bu komitenin oluşturulmasına zemin hazırlayan 1947 tarihli BM Genel Kurulu Özel Oturumu yalnızca sınırlı bir şekilde ele alınmıştır. Oysa bu özel oturum, Filistin meselesinin uluslararası gündeme resmen taşındığı ilk platform olması bakımından tarihsel açıdan kritik bir öneme sahiptir. Mevcut literatürde bu özel oturum tartışmalarını doğrudan, kapsamlı ve sistematik biçimde inceleyen herhangi bir akademik çalışma bulunmamaktadır. Hâlbuki bu oturum, yalnızca Filistin Taksim Kararı sürecinin değil, aynı zamanda BM çerçevesinde Filistin meselesine yönelik uluslararası yaklaşımın şekillendiği ilk aşamayı temsil etmektedir ve sürecin bütüncül biçimde anlaşılabilmesi açısından temel bir dönüm noktası niteliğindedir.

Bu bağlamda, söz konusu sürecin uluslararası hukukun ilkelerine uygun biçimde mi yoksa dönemin baskın güçlerinin siyasal yönlendirmeleri doğrultusunda mı şekillendiği, analiz edilmesi gereken bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu sürecin arka planı ve işleyiş dinamikleri, mevcut literatürde yeterince derinlikli biçimde ele alınmamıştır. Literatürdeki bu boşluğa rağmen, meselenin BM’ye taşınmasının ve bu özel oturumun süreci nasıl başlattığı, Filistin Özel Komitesi’nin nasıl oluşturulduğu, hangi aktörlerin karar alma süreçlerinde etkili

¹⁵ Erakat, Justice for Some: Law and the Question of Palestine; Mallison ve Mallison, An International Law Analysis of the Major United Nations Resolutions Concerning the Palestine Question; Iain Scobbie ve Sarah Hibbin, “The Israel-Palestine Conflict in International Law: Territorial Issues”, SOAS School of Law Legal Studies Research Paper Series, sy 2 (2010), <https://doi.org/10.2139/ssrn.1621382>; Clyde Eagleton, “Palestine and the Constitutional Law of the United Nations”, The American Journal of International Law 42, sy 2 (1948): 397-99, JSTOR, <https://doi.org/10.2307/2193680>.

¹⁶ Ardi Imseis, “The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine’s International Legal Subalternity”, Stanford Journal of International Law 57, sy 1 (2021): 1-54.

¹⁷ Imseis, “The United Nations and the Question of Palestine: A Study in International Legal Subalternity”.

olduğu ve bu sürecin hukuki meşruiyeti meselesi hâlâ cevap bekleyen önemli sorular arasında yer almaktadır.

Bu tez, söz konusu literatür boşluğunu doldurmayı amaçlamakta ve 1947 tarihli BM Genel Kurulu Özel Oturumu'nu TWAIL perspektifinden ele alarak eleştirel bir analiz sunmayı hedeflemektedir. Böylelikle, Filistin meselesinin BM gündemine taşınma sürecine ilişkin uluslararası hukuk eksenindeki akademik tartışmalara özgün bir katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

1. Çalışmanın Konusu ve Amacı

Bu çalışma, Filistin meselesinin BM gündemine nasıl taşındığını ve bu meselenin 1947 BM Genel Kurulu Özel Oturumu'nda nasıl ele alındığını incelemektedir. Özellikle Filistin meselesine ilişkin hukuki argümanların nasıl formüle edildiği, bu argümanların Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkı bağlamında nasıl kullanıldığı ve uluslararası hukukun ne şekilde işlev gördüğü, Üçüncü Dünya perspektifiyle değerlendirilecektir.

Çalışmanın temel araştırma sorusu, 1947 BM Genel Kurulu Özel Oturumu'nda Filistin meselesinin ele alınışının Üçüncü Dünya perspektifi çerçevesinde nasıl yorumlanabileceğidir. Bu ana soruya bağlı olarak şu alt sorulara yanıt aranmaktadır:

- i. 1947 BM Genel Kurulu Özel Oturumu tartışmalarında Filistin meselesi hangi hukuki çerçevede ele alınmıştır?
- ii. Bu tartışmalarda kullanılan hukuki argümanlar, uluslararası hukukun evrensel ilkelerine mi dayanmıştır yoksa büyük güçlerin çıkarlarını meşrulaştırmak amacıyla mı kullanılmıştır?
- iii. Uluslararası hukukun temel prensipleri (egemen eşitlik, kendi kaderini tayin hakkı vb.) bu süreçte nasıl uygulanmış veya göz ardı edilmiştir?
- iv. Filistin meselesinin BM gündemine taşınma sürecinde hangi devletler/aktörler etkin rol oynamıştır?

Bu bağlamda çalışmanın amacı, Filistin meselesinin BM gündemine ilk kez taşındığı 1947 tarihli BM Genel Kurulu Özel Oturumu'nda, BM'nin bu meselede nasıl bir hukuki yaklaşım benimsediğini ortaya koymaktır. Bu çerçevede, yürürlükteki uluslararası hukukun gereklerinin ne ölçüde dikkate alındığı analiz edilecek; uluslararası hukukun adalet üretme kapasitesi

sorgulanacaktır. Ayrıca, bu hukuk düzeninin özellikle Üçüncü Dünya'ya ilişkin konularda ne kadar tarafsız olduğu ya da ne ölçüde dönemin büyük güçlerinin etkisi altında kaldığı değerlendirilecektir. Üçüncü Dünya bakış açısı doğrultusunda BM'nin Filistin meselesine yaklaşımı, yalnızca bir uluslararası hukuk mekanizması olarak değil, aynı zamanda küresel güç ilişkilerinin yansıdığı bir yapı olarak ele alınacaktır. Böylece bu çalışma, uluslararası hukukun araçsallaştırılma biçimlerini anlamaya ve BM'nin meşruiyetine dair eleştirel bir katkı sunmaya çalışmaktadır.

2. Çalışmanın Metodu

Bu çalışma; Filistin meselesinin BM gündemine taşınma, BM Genel Kurulu'nun 1947 tarihli Özel Oturumu kapsamında yürütülen müzakere ve karar alma süreçlerini değerlendirmek amacıyla nitel araştırma yöntemleri kullanılarak oluşturulmuştur.

2.1. Veri Toplama Yöntemi

Çalışmanın verileri, birincil ve ikincil kaynaklardan elde edilmiştir. Çalışmanın birincil kaynakları; BM'nin resmi belgeleri, Genel Kurul tutanakları, komite toplantı kayıtları ve devlet temsilcilerinin konuşmalarından oluşmaktadır.

Bu doğrultuda, UN The Question of Palestine platformu¹⁸ üzerinden, Filistin meselesini BM gündemine taşıyan Birleşik Krallık'ın 2 Nisan 1947 tarihli mektubundan 15 Mayıs 1947 tarihli Genel Kurul son toplantı tutanağına kadar olan belgeler taranmıştır. Bu platformda, ilgili tarihler arasında toplam 42 belgeye ulaşılmıştır.

Belge incelemesi sırasında, özel oturum kapsamında bir Genel Komite ve Birinci Komite kurulduğu ve bu komitelerde önemli müzakerelerin gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir. Ancak bu komitelerin toplantı tutanaklarının tamamı UN The Question of Palestine platformunda bulunmadığından, eksik belgeleri temin etmek amacıyla UN Digital Library¹⁹ platformu kullanılmıştır.

¹⁸ <https://www.un.org/unispal/>

¹⁹ <https://digitallibrary.un.org/?ln=en>

UN Digital Library’de yapılan araştırma neticesinde, çalışma konusu özel oturumun tüm Genel Kurul toplantı tutanakları, şu resmi BM belgelerinde yer almaktadır:

- Genel Kurul İlk Özel Oturumu Toplantı Kayıtları²⁰
- Genel Komite Toplantı Kayıtları²¹
- Birinci Komite Toplantı Kayıtları²²

Bu belgeler, BM Genel Kurulu’nun özel oturumunda Genel Kurul, Genel Komite ve Birinci Komite’de yapılan tüm müzakereleri kapsamakta olup, ilgili tarih aralıklarında yürütülen görüşmelerin tam metinlerini içermektedir.

Bu belgeler, tarihsel kronolojiye uygun bir şekilde karar alma süreçlerinin incelenmesine yönelik detaylı bir içerik analizi ile ele alınmıştır. Belgelerde yer alan müzakereler, kararlar ve öneriler, devlet temsilcilerinin pozisyonları ve argümanlarıyla birlikte karşılaştırmalı bir perspektif içinde analiz edilmiştir.

Bu yöntemin temel amacı, BM Genel Kurulu’nun özel oturumunda Filistin meselesinin nasıl ele alındığını ve müzakerelerin uluslararası hukuk bağlamındaki işleyişini doğrudan kaynaklar üzerinden anlamaktır.

2.2. Veri Analiz Yöntemi

Çalışma, elde edilen BM belgelerini içerik analizi yöntemiyle inceleyerek, kavramsal çerçeveyi ve 1947 BM Genel Kurulu Özel Oturumu toplantılarında yürütülen müzakerelerde kullanılan söylemleri çözümlemeyi amaçlamaktadır. İnceleme sürecinde, ilgili BM belgeleri sistematik sırayla tek tek okunarak ve temsilcilerin söylemleri çözümlenerek analiz edilmiştir. Bu doğrultuda şu unsurlar değerlendirilmiştir:

- Dil, yalnızca sözcüklerin rastgele bir araya gelmesiyle oluşmamakta aynı zamanda dili kullanan kişilerin iç dünyasını, değerlerini ve bakış açısını yansıtmaktadır. Kullanılan sözcükler

²⁰ "Official Records of the 1st Special Session of the General Assembly: Volume I, Plenary Meetings of the General Assembly, Verbatim Record, 28 April-15 May 1947" (Belge Sembolü: A/S-1/PV, VOL.I)

²¹ "Official Records of the 1st Special Session of the General Assembly: Volume II, General Committee, Verbatim Records of Meetings, 29 April-7 May 1947" (Belge Sembolü: A/S-1/PV, VOL.II)

²² "Official Records of the 1st Special Session of the General Assembly: Volume III, Main Committees, Verbatim Records of Meetings, 28 April-13 May 1947" (Belge Sembolü: A/S-1/PV, VOL.III)

ve cümleler, kişinin tercihlerini ortaya koymaktadır.²³ Bu sebeple devlet temsilcilerinin konuşmaları, kullanılan kavramlar ve normatif çerçeve açısından analiz edilmiştir. Bu inceleme, aktörlerin söylemlerini şekillendiren temel argümanları ortaya koymayı amaçlamaktadır.

- BM Özel Oturumu boyunca manda, kendi kaderini tayin, egemenlik ve bağımsızlık kavramlarına yapılan vurgular sistematik olarak değerlendirilmiş, bu kavramların müzakerelerde nasıl ele alındığı incelenmiştir. Böylece Filistin meselesine ilişkin hukuki yaklaşımların evrimini ve aktörler arasındaki söylemsel konumlanmayı açığa çıkarmak hedeflenmiştir.

- Özel Oturum sırasında temsilcilerin söylemleri arasındaki farklılıklar ve örtüşen noktalar belirlenerek, Filistin meselesinin uluslararası hukuki söylem içinde nasıl konumlandırıldığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmada kullanılan nitel araştırma yöntemleri birbirini tamamlayıcı şekilde yapılandırılarak, 1947 BM Genel Kurulu Özel Oturumu'nda Filistin meselesinin nasıl ele alındığını daha iyi anlamayı mümkün kılmıştır. Resmî BM belgeleri üzerinden yapılan içerik analizi, dönemin büyük güçlerinin söylemlerinin o dönem yürürlükteki uluslararası hukuk ile uyumlu olup olmadığını, hukuki kavramların tartışmalarda nasıl araçsallaştırıldığını ve temsilcilerin bu kavramları nasıl kullandıklarını ortaya koymuştur.

2.3. Analizin Dayandığı Teorik Çerçeve

Çalışmanın teorik altyapısını, Third World Approaches to International Law (TWAIL) yani Uluslararası Hukuka Üçüncü Dünya Yaklaşımları oluşturmaktadır. TWAIL literatürü, özellikle uluslararası hukukun güç ilişkileri, sömürgecilik ve küresel adalet bağlamında nasıl işlediğini tartışan akademik çalışmalar üzerinden şekillenmektedir. TWAIL'in kuramsal altyapısını şekillendiren akademisyenler arasında Makau Mutua, Antony Anghie ve B. S. Chimni gibi isimler öne çıkmaktadır. Literatürdeki çalışmalardan bazıları, TWAIL'in temel çerçevesini açıklayarak hareketin teorik sınırlarını belirlemiş;²⁴ bazıları uluslararası hukukun

²³ Prof. Dr. Ali Yıldırım ve Prof. Dr. Hasan Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 12. bs (Seçkin Yayıncılık, 2021), 261.

²⁴ Makau Mutua, "What Is TWAIL?", Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law) 94 (Nisan 2000): 31-38; B. S. Chimni, "Third World Approaches to International Law: A Manifesto", International Community Law Review 8 (2006): 3-27; B. S. Chimni, "The Past, Present and Future of International Law: A Critical Third World Approach", Melbourne Journal of International Law 8 (2007): 499-515; B. S. Chimni,

sömürgeci kökenleri üzerine yoğunlaşmıştır.²⁵ Üçüncü Dünya'nın uluslararası hukuk söylemindeki konumunu ele alan çalışmalar olduğu gibi²⁶; TWAIL'in güncel uluslararası hukuki reformlara yaklaşımını inceleyen çalışmalar da yapılmıştır.²⁷ Türkçe literatürde de sınırlı da olsa TWAIL üzerine veya TWAIL bakış açısıyla yapılan çalışmalar bulunmaktadır.²⁸

Filistin meselesi ve TWAIL perspektifinin kesişimi üzerine yapılan literatür taraması sonucunda konunun farklı boyutlarını ele alan çeşitli akademik çalışmalar olduğu görülmüştür. Ancak aslında belli başlı birkaç çalışma dışında TWAIL literatüründe Filistin meselesinin yeteri kadar yer almadığı fark edilmektedir. Filistin meselesine TWAIL bakış açısı ile bakan akademisyenler arasında Ardi Imseis, John Reynolds, Noura Erakat, Ata R. Hindi, Usha Natarajan, Samera Esmeir, Vasuki Nesiah, Richard Falk ve Michelle Burgis-Kasthala gibi isimler öne çıkmaktadır. Literatürde uluslararası hukukun Filistin meselesini nasıl ele aldığını ve uluslararası hukuk kurallarının sömürgeciliği ve şiddeti nasıl sürdürdüğünü ele alan çalışmalar olduğu gibi²⁹; İsrail'in Filistin'deki işgalini değerlendiren çalışmalar da vardır.³⁰ Filistin meselesinin uluslararası hukuk çerçevesinde nasıl şekillendiğini ve BM'nin bu süreçteki

"The World of TWAIL: Introduction to the Special Issue", *Trade, Law and Development* 3, sy 1 (2011): 14-25; James Thuo Gathii, "TWAIL: A Brief History of Its Origins, Its Decentralized Network, and a Tentative Bibliography", *Trade Law and Development* 3, sy 1 (2011): 26-64; Luis Eslava ve Sundhya Pahuja, "Between Resistance and Reform: TWAIL and the Universality of International Law", *Trade, Law and Development* 3, sy 1 (2011): 103-30; Luis Eslava ve Sundhya Pahuja, "Beyond the (Post)Colonial: TWAIL and the Everyday Life of International Law", *Journal of Law and Politics in Africa, Asia and Latin America - Verfassung Und Recht in Übersee (VRÜ)* 45, sy 2 (2012): 195-221, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2034228>; Obiora Chinedu Okafor, "Critical Third World Approaches to International Law (TWAIL): Theory, Methodology, or Both?", *International Community Law Review* 10 (2008): 371-78, Academic Search Ultimate, <https://doi.org/10.1163/187197308X366614>.

²⁵ Antony Anghie, *Imperialism, Sovereignty and the Making of International Law*, Cambridge Studies in International and Comparative Law (Cambridge University Press, 2005), Cambridge Core, <https://doi.org/10.1017/CBO9780511614262>; Antony Anghie, "The Evolution of International Law: Colonial and Postcolonial Realities", *Third World Quarterly* 27, sy 5 (2006): 739-53, Academic Search Ultimate, <https://doi.org/10.1080/01436590600780011>.

²⁶ Karin Mickelson, "Rhetoric and Rage: Third World Voices in International Legal Discourse", *Wisconsin International Law Journal* 16, sy 2 (1998): 353-419.

²⁷ Obiora Chinedu Okafor, "Newness, Imperialism, and International Legal Reform in Our Time: A Twail Perspective", *Osgoode Hall Law Journal* 43, sy 1/2 (2005): 171-91.

²⁸ Şahin Eray Kırdım, "TWAIL'i Anlamak: Uluslararası Hukuka Eleştirel Bir Yaklaşım", *Public and Private International Law Bulletin* 41, sy 1 (2021): 129-58, <https://doi.org/10.26650/ppil.2021.41.1.0042>; Göksu Uğurlu, "Uluslararası Hukuka Üçüncü Dünya Yaklaşımları" (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2012); Atahan Demirkol, "Uluslararası Hukukun Üç Yüzü: Eleştirel Bir Yaklaşım", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 14, sy 54 (2023): 39-76; Ali Murat Özdemir vd., *Üçüncü Dünyacılık Küreselleşirken?: Uluslararası Düzenlemenin Değişen Eleştirisi*, t.y.; H. Gökçe Zabunoğlu ve Esmâ Yağmur Sönmez, "Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Üçüncü Dünya Yaklaşımları", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, sy 1 (2021): 258-70; Hürkan Çelebi ve Ali Murat Özdemir, "Uluslararası Hukukta Eleştirel Yaklaşımlar", *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 7, sy 25 (2010): 69-90.

²⁹ Erakat, *Justice for Some: Law and the Question of Palestine*; Usha Natarajan, "Colonialism, Jurisdiction, and Sovereignty in Palestine", *National Law School of India Review* 35, sy 2 (2023): 153-65, <https://doi.org/10.55496/ZBRD6603>.

³⁰ Ata R. Hindi, "Unlawful Occupations? Assessing the Legality of Occupations, Including for Serious Breaches of Peremptory Norms", *TWAIL Review*, sy 4 (2023): 1-34.

rolünü inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır.³¹ Filistin meselesinin TWAIL içinde nasıl konumlandırılması gerektiği üzerine tartışan bir çalışma da söz konusudur.³² Filistin'in uluslararası hukuk çerçevesinde apartheid rejimiyle nasıl ilişkilendirildiğini ele alan çalışmaların yanı sıra³³, eleştirel bir perspektifle Üçüncü Dünya'nın, özellikle de Arap dünyasının tarihsel ve hukuki deneyimlerinin Uluslararası Adalet Divanı söylemi içerisinde ne ölçüde dışlandığını ve görünmez kılındığını sorgulayan analizler de literatürde yer almaktadır.³⁴

Her ne kadar Filistin sorununu Üçüncü Dünya perspektifinden ele alan çalışmalar literatürde yer alsa da, bu tez kapsamında incelenen temel konu Filistin meselesinin BM gündemine taşınması ve 1947 BM Genel Kurulu Özel Oturumu sürecinin TWAIL perspektifinden değerlendirilmesidir. Ardi Imseis'in "The United Nations and The Question of Palestine: A Study in International Legal Subalternity" ve "The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine's International Legal Subalternity" adlı çalışmaları, Filistin meselesinde BM'nin rolünün TWAIL perspektifinden ele alınışına dair önemli katkılar sunmaktadır. Ancak bu eserler, BM Genel Kurulu'nun 1947 tarihli Özel Oturumu hakkında çok kısıtlı bilgiler sunmakta olup bu oturumun tam kapsamlı bir analizini içermemektedir.

Literatürde bu özel oturum görüşmelerine odaklanan herhangi bir akademik çalışma bugüne kadar yapılmamıştır. Oysa Filistin meselesinin BM gündemine taşınması ve ardından gerçekleştirilen BM Genel Kurulu Özel Oturumu, BM'nin Filistin meselesine yaklaşımının erken dönemde nasıl şekillendiğini anlamak için önemlidir. Bu bağlamda, literatürdeki mevcut boşluğu gidermeyi amaçlayan bu tez, 1947 BM Genel Kurulu Özel Oturumu'nu Üçüncü Dünya perspektifinden ele alan bir analiz sunarak akademik tartışmalara katkı sağlamayı hedeflemektedir.

³¹ Imseis, "The United Nations and the Question of Palestine: A Study in International Legal Subalternity"; Imseis, "The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine's International Legal Subalternity"; Ardi Imseis, "Negotiating the Illegal: On the United Nations and the Illegal Occupation of Palestine, 1967–2020", *European Journal of International Law* 31, sy 3 (2020): 1055-85, <https://doi.org/10.1093/ejil/chaa055>.

³² Noura Erakat vd., "Roundtable: Locating Palestine in Third World Approaches to International Law", *Journal of Palestine Studies* 52, sy 4 (2023): 1-15, *Academic Search Ultimate*, <https://doi.org/10.1080/0377919X.2023.2274777>.

³³ Noura Erakat ve John Reynolds, "We Charge Apartheid? Palestine and the International Criminal Court", *TWAILR: Reflections*, sy 33 (2021): 1-11.

³⁴ Michelle Burgis, "Discourses of Division: Law, Politics and the ICJ Advisory Opinion on the Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory", *Chinese Journal of International Law* 7, sy 1 (2008): 33-63, <https://doi.org/10.1093/chinesejil/jmm046>.

3. Çalışmanın Sınırı/Sınırlılığı

Çalışma, yalnızca BM Genel Kurulu Özel Oturumu tartışmalarıyla sınırlıdır ve incelenen zaman dilimi 1947 yılı ile sınırlandırılmıştır. Tezin temel kaynakları, Filistin meselesinin BM gündemine taşınması sürecine ve 1947 tarihli BM Genel Kurulu Özel Oturumu sırasında gerçekleşen Genel Kurul, Genel Komite ve Birinci Komite müzakerelerine ilişkin resmi belgelerdir. Bu belgelerin sistematik analizi yoluyla BM'nin Filistin meselesine yönelik tutumu incelenmekte, büyük güçlerin uluslararası hukuk mekanizmalarını nasıl kullandığı sorgulanmaktadır. BM Genel Kurulu Özel Oturumu'na ait tüm kayıtlar incelenmekle birlikte, bazı belgelere erişim konusunda sınırlılıklar bulunabilir.

Çalışmanın belirlenen çerçevede kalarak akademik tutarlılığını koruması hedeflenmekte olup tez, BM'nin Filistin meselesine dair erken dönem yaklaşımını ve uluslararası hukuk mekanizmalarının büyük güçlerin çıkarları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını ortaya koymaya çalışmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM: ÇALIŞMANIN TARİHSEL ARKA PLANI VE TEORİK ÇERÇEVESİ

1. Filistin Tarihi

Filistin meselesinin BM gündemine taşınma sürecinin doğru bir şekilde analiz edilebilmesi için öncelikle Filistin tarihine dair derinlemesine bir anlayışa sahip olmak gereklidir. 1947 yılına gelene kadar yaşanan gelişmeler, Filistin meselesinin BM'ye taşınmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Bu süreç sonucunda BM Genel Kurulu'nda alınan 181 (II) sayılı Filistin Taksim Kararı, Filistin topraklarının Araplar ve Yahudiler arasında paylaşımını öngörmüştür. Bu çalışmada inceleyeceğimiz Filistin meselesinin BM'ye taşınma süreci ve BM Genel Kurulu Özel Oturumu görüşmeleri ise bu karara giden yolun başlangıcını oluşturmaktadır. Bu sebeple öncelikle Filistin topraklarının sahipliği ve üzerinde yaşayan halklar hakkında bilgi sahibi olmak önemlidir. Bu bağlamda, meselesinin BM'ye taşındığı 1947 yılında burada yıllardır yaşayan ve bu topraklar üzerinde hak sahibi olan halkın kim olduğu gibi temel sorulara cevap aramak, tarihi olayları doğru bir şekilde değerlendirebilmek için gereklidir. Filistin'in tarihsel bağlamında, bölgenin geçmişi, farklı imparatorlukların egemenliği altında geçirdiği evreler, Osmanlı İmparatorluğu dönemi, Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan gelişmeler ve Birleşik Krallık Mandası altında geçen dönem, Filistin'in siyasi yapısını ve demografisini şekillendiren önemli faktörlerdendir. Bu tarihsel süreci iyi anlamak tezin ana konusunu oluşturan BM belgelerinin daha kapsamlı analiz edilebilmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda, bu bölümde Filistin meselesinin BM'ye taşınma sürecinin daha iyi anlaşılabilmesi için temel bir referans noktası olarak 1947 yılına kadar Filistin'in tarihi özetlenmeye çalışılmıştır.

1.1.Filistin ve Uzak Tarihi

Filistin'in bir yaşam alanı olarak ortaya çıkışı milattan önceye (M.Ö) dayanmaktadır. Filistin adını M.Ö. 12. yüzyılda bu topraklara göç ederek yerleşen Filistlerden almaktadır.³⁵ Filistin, hem var olduğu coğrafya hem de üç büyük dinin doğup gelişmesinde sahip olduğu önem gereği yüzyıllar boyunca kavimler arasında yaşanan birçok mücadeleye şahit olmuştur. Bu nedenle de Filistin topraklarının sınırlarını net olarak çizmek pek kolay değildir.³⁶ Ancak Armaoğlu'nun da ifade ettiği şekliyle; "Filistin denen topraklar esas itibariyle, Suriye ile Mısır ve Akdeniz ile Şeria nehri arasında kalan topraklardır. Şeria nehrinin döküldüğü Ölü Deniz de (Lut Gölü) Filistin'in doğu sınırına dahildir."³⁷ Filistin'in siyasi sınırlarını ise 1922 Filistin

³⁵ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 15.

³⁶ M. Lutfullah Karaman, "Filistin", içinde Tdv İslâm Ansiklopedisi (TDV Yayınları, 1996), 13:89.

³⁷ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 16.

Manda sınırları olarak kabul etmek mümkündür. Biz de incelememizde bu sınırları esas alacağız.

Filistin'in adı bilinen ilk sakinleri Sami ırkından olan Amâlika kavmidir.³⁸ M.Ö. 5000-3000 yılları arasında bölgeye yine Sami ırkından olan Kenanlılar göç etmiştir.³⁹ Kısmen Mısır işgali altında geçen bu dönemden sonra M.Ö. 12. yüzyılın başlarında Kavimler Göçü sırasında Filistler bölgeye gelmiş ve bugünkü Filistin memleketinin kıyı şehirlerini yurt edinmişlerdir.⁴⁰ Bir süre Mısır'ın egemenliği altında bu topraklarda yaşayan Filistler daha sonra tamamen bağımsız olmuşlardır. Böylece bu topraklara adlarını da vererek Filistin topraklarının asıl sahipleri olmuşlardır.⁴¹

Filistlerin bu topraklara yerleştikleri yıllara yakın bir tarihte Mısır'da yaşayan ve firavunların zulüm ve eziyetleri sebebiyle Mısır'dan ayrılan İsrailoğulları ise M.Ö. 1136 yılında Hz. Musa öncülüğünde Filistin topraklarına gelmişlerdir. İsrailoğulları geldiklerinde bölgede yerleşik ve belli bir kültüre sahip olan Kenanlılar, Gibonlular ve Filistlerle karşılaşmışlardır.⁴² Bu durum onların Filistin'e girmesini ve bir devlet kurmasını zorlaştırmıştır. 130 yıl kadar Filistlerin egemenliğinde yaşayan İsrailoğulları M.Ö. 1000 yılında Hz. Davut'un liderliğinde Filistleri mağlup ederek tarihte ilk Yahudi devletini kurmuşlardır.⁴³ Hz. Davut'un ölümüyle yönetimi devralan Hz. Süleyman İbrani Krallığı'nı güçlü bir devlet haline getirmiş ve Kudüs'te kendi ismiyle anılacak olan Süleyman Mabedi'ni inşa ettirmiştir. Ancak Hz. Süleyman'ın ölümüyle M.Ö. 930 yılında devlet, kuzeyde İsrailiye Krallığı ve güneyde Yahuda Krallığı olarak ikiye ayrılmıştır. İsrailiye Krallığı M.Ö. 722 yılında Asurlular tarafından işgal edilmiş, Yahudiler başka yerlere sürülmüş böylece İsrailiye Krallığı tarih sahnesinden silinmiştir. Yahuda Krallığı ise, M.Ö. 586'da Babil İmparatorluğu tarafından istila edilmiş, Kudüs harabeye çevrilmiş, Süleyman Mabedi yıkılmış ve tüm Yahudiler Babil'e sürgün edilmiştir.⁴⁴

Filistin toprakları daha sonra M.Ö. 535 yılında Pers İmparatorluğunun hükümrânlığına girmiş olup bu süreçte Babil döneminde sürgün edilen Yahudilerin Filistin'e dönmelerine izin verilmiş ve Süleyman Mabedi yeniden inşa edilmiştir. M.Ö. 331 yılında Makedonya Kralı Büyük İskender Filistin'i ele geçirmiştir. Makedonya Krallığı'nın Filistin'de Helenizm'i yerleştirmek istemesi üzerine Yahudiler ayaklanarak M.Ö. 141 yılında bir Yahudi devleti

³⁸ Karaman, "Filistin", 89.

³⁹ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 17.

⁴⁰ Memiş, "Eskiçağda Filistin ve Filistinliler", 6-7.

⁴¹ Memiş, "Filistin Kime Aittir?", 124.

⁴² Karaman, Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu, 12.

⁴³ Memiş, "Eskiçağda Filistin ve Filistinliler", 8.

⁴⁴ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 20.

kurmuşlardır. Bu devlet de 70 yıl kadar sonra Romalıların istilasına uğradı ve yıkılmıştır. Romalıların egemenliği altında yaşamaya devam ederken milattan sonra (M.S.) 66 tarihinde Yahudilerin tekrar ayaklanması üzerine Kudüs yerle bir edilmiş, Yahudilerin bir kısmı öldürülmüş bir kısmı ise bölgeden tekrar sürülerek dünyanın dört bir yanına dağılmışlardır.⁴⁵

Tüm bu farklı egemenliklerin altında yaşayan Filistler ise bu süreç boyunca zaman zaman bölgede hüküm süren egemenlere düzenli olarak vergilerini ödemiş zaman zaman da isyan etmiş olsalar da Filistin topraklarında yaşamlarını kesintisiz olarak sürdürmüşlerdir.⁴⁶ Bu durum, bu topraklarda Filistinlilerin varlığı ve hakları her ne kadar Siyonistlerce inkar ediliyor olsa da aslında Filistinlilerin bu topraklarda yüzyıllardır varlıklarını sürdürdüklerini ortaya koymaktadır. Filistler, Yahudilere göre tarihin çok daha erken bir döneminde bu topraklara gelerek buraya isimlerini vermiş ve o tarihten bugüne kadar da Filistin halkı olarak bu topraklarda yaşamışlardır. Anabtawi'ye göre; birçok Siyonist tarafından savunulan ve dünyaya benimsetilmeye çalışılan görüşlerin aksine, Filistin, toprağı olmayan bir halk (Yahudiler) için ayrılmış halkı olmayan bir toprak değildir. Filistinliler, tarımla uğraşarak, küçük sanayilerini yürüterek ve ticaret yaparak yüzyıllar boyunca bu topraklarda yaşamışlardır.⁴⁷

Roma döneminde Hz. İsa Hristiyanlığı getirdikten ve bilhassa M.S. 312'de İmparator Konstantinos bu dini kabul ettikten sonra Kudüs ve Filistin bir kez daha dini bir değer kazanmıştır. M.S. 395'te Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasından sonra Filistin, Bizans İmparatorluğu'nun payına düşmüştür. M.S. 611 yılında Sasani istilasına uğrayan Filistin, İmparator Herakleios tarafından M.S. 629 yılında tekrar Bizans hakimiyetine girmiştir.⁴⁸

Filistin İslam tarihinde de çok önemli bir yere sahiptir. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in İsrâ ve Miraç mucizeleri Kudüs'te gerçekleşmiştir. Bu sebeple Hz. Muhammed (s.a.v.) zamanından itibaren Kudüs'ün fethedilmesi için çalışılmıştır.⁴⁹ M.S. 636 yılında yaşanan Yermük Savaşı sonrası Kudüs yolu İslam devletine açılmıştır. Hz. Ömer'in bizzat Kudüs'e gelmesi ile şehir barış yoluyla fethedilmiş olup Askalan'ın fethiyle de Filistin tamamen İslam-Arap egemenliği altına girmiştir. Yine bölge uzun yıllar Emeviler, Abbasiler, Tolunoğulları, İhşidiler vb. farklı Müslüman egemenlikler altında bulunduktan sonra 1099 yılında Haçlılar tarafından işgale uğramış ve binlerce Müslüman katledilerek bölgede bir "Kudüs Latin Krallığı" kurulmuştur.

⁴⁵ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 20-21.

⁴⁶ Memiş, "Filistin Kime Aittir?", 123.

⁴⁷ Samir N. Anabtawi, "The Palestinians as a Political Entity", The Muslim World 60, sy 1 (1970): 57, <https://doi.org/10.1111/j.1478-1913.1970.tb02994.x>.

⁴⁸ Karaman, "Filistin", 90.

⁴⁹ Yaşar vd., Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğine Filistin, 46.

Selahaddin Eyyubi'nin 1187'de 88 yıl süren Hristiyan egemenliğine son vermesi üzerine bölge tekrar İslam egemenliği altına alınmıştır. Selahaddin Eyyubi önceden sürülen bir kısım Yahudinin Filistin'e dönmelerine müsaade etmiştir. Selahaddin Eyyubi'nin ölümünün ardından bölgede bazı karışıklıklar ortaya çıkması sonucu 1229 yılında Kudüs tekrar Batılıların eline geçtiyse de 15 yıl sonra tekrar Müslüman egemenliği altına alınmıştır. Filistin toprakları Memlükler tarafından Haçlıların elinden parça parça geri alınarak 1291 yılında tamamen hakimiyet altına alınmıştır.⁵⁰

İslam dönemi Filistin'inde dikkate değer bir özellik, Yahudi topluluklarının önceki dönemlere kıyasla çok daha iyi bir durumda olmalarıdır. Yahudiler, geçmişteki çeşitli krallıklar, Bizans yönetimi ve Haçlı istilası sırasında zulme uğramış, sürgün edilmiş ve kitlesel öldürmelere tabi tutulmuşken, İslam yönetimi altında bu tür uygulamalara son verilmiştir. İslam dönemi, Yahudilerin diğer dünya bölgelerindeki Yahudilere kıyasla daha huzurlu ve güvenli bir yaşam sürmelerine olanak sağlamıştır.⁵¹

1.2.Osmanlı Döneminde Filistin

Memlük Devleti 1516 yılında Osmanlı Devleti ile yaptığı Mercidabık Savaşı'na kadar Filistin topraklarında hüküm sürmüştür. Bu savaşla birlikte Filistin, Yavuz Sultan Selim'in önderliğindeki Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimi altına girmiştir.⁵² Filistin'de Osmanlı İmparatorluğu dönemi yaklaşık dört yüzyıl boyunca sürmüştür. 1799 yılında, Napolyon Bonapart önderliğindeki Fransız ordusu Filistin'i ele geçirme amacıyla bölgeye sefer düzenlemiş ve Safed ile Nasıra'ya kadar ilerlemiştir. Ancak, Cezzar Ahmed Paşa komutasındaki Osmanlı ordusuyla karşılaşan Fransızlar, karşılaştıkları güçlü direniş nedeniyle bölgeden geri çekilmek zorunda kalmışlardır.⁵³ Bu Filistin'de Osmanlı egemenliğini korumaya yönelik gerçekleşen önemli bir olaydır.

18. ve 19. yüzyıllarda, Filistin'de politika, halkın hayatında önemli bir rol oynamamıştır. Bu dönemde, Filistin halkı Osmanlı egemenliği altında istikrar içinde yaşamını sürdürmüştür. Zaman zaman bazı halk ayaklanmaları gerçekleşmiş, ancak bu ayaklanmalar değişim talebiyle değil, Osmanlı yönetimi tarafından yapılan değişikliklere karşı olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin,

⁵⁰ Karaman, "Filistin", 91-92.

⁵¹ Yaşar vd., Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğine Filistin, 47.

⁵² Karaman, "Filistin", 92.

⁵³ Karaman, "Filistin", 92.

Filistin'in 1832 yılında Mehmed Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa tarafından ele geçirilmesi sonrası, yeni yönetimin politikalarından memnun olmayan halk, 1834 yılında ayaklanmıştır.⁵⁴ Pappe'ye göre, bu ayaklanma, halkın bağımsızlık arzusundan ziyade yeniden Osmanlı yönetimine dönme isteğini yansıtmaktadır.⁵⁵ Filistin, 1840 yılında Birleşik Krallık ve Avusturya'nın da yardımıyla tekrar Osmanlı idaresine girmiş ve bu tarihten sonra büyük devletlerin de ilgi odağı haline gelmiştir.⁵⁶

Filistin'deki politikalar, Osmanlı Devleti'nin sancak yönetimi nedeniyle büyük ölçüde yerel eşraf ve aileler aracılığıyla şekillenmiştir. Özellikle Hüseyini ve Naşasıbi aileleri, Filistin'in önde gelen eşrafi arasında yer almıştır. Bu aileler, bulundukları bölgelerde müftülük ve milletvekilliği gibi önemli görevlerde bulunarak toplumsal saygınlık kazanmıştır. Ailelerin sahip olduğu bu nüfuz, onları halk ile devlet arasındaki iletişimi sağlayan bağımsız bir kurum haline getirmiş ve bu sayede güçlerini pekiştirmiştir.⁵⁷

Osmanlı İmparatorluğu ve Rusya arasında gerçekleşen ve 1856'da sona eren Kırım Savaşı'nın ardından Filistin'de yaklaşık 500.000 kişi yaşamaktaydı ve bu kişiler Arapça konuşmaktaydı. Bu nüfusun büyük kısmı Müslümanlardan oluşurken, 60.000 kişi Hristiyan, 20.000 kişi ise Yahudi idi. Ayrıca bölgede 50.000 Osmanlı askeri ve memuru ile 10.000 Avrupalı da bulunmaktaydı.⁵⁸ Kırım Savaşı'nın ardından Filistin'e artan ilgi, Osmanlı yönetiminin zayıflaması ve Avrupalı büyük devletlerin yeni topraklar elde etme arzusu, Filistin'i yabancı unsurların hedefi haline getirmiştir.⁵⁹ Bu dönemde Avrupalı yatırımcılar ve spekülörler bölgeye gelerek arazi ve mülk satın almaya başlamış, Avrupalı gezginler ve misyonerler de bölgeye akın etmiştir.⁶⁰

19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da hızlanan milliyetçilik hareketleri, Yahudileri de etkileyerek din milliyetçiliği şeklinde ortaya çıkmıştır.⁶¹ 1881'den itibaren Rusya İmparatorluğu'nda başlayan Yahudilere yönelik kırım ve zulüm hareketlerine çare olarak Filistin'e göç ve yerleşim faaliyetlerini teşvik eden Hovevi Zion (Siyon Aşıkları) derneği kurulmuştur.⁶² Bu dernek, Siyonizm'in ilk adımlarını atmıştır. Yahudilere yapılan saldırılar

⁵⁴ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 12.

⁵⁵ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 13.

⁵⁶ Karaman, "Filistin", 92.

⁵⁷ Can Devci, "General Allenby Döneminde Filistin'de Askeri Yönetim Ve Nebi Musa Olayları (1917-1920)", Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 8, sy 1 (2018): 45.

⁵⁸ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 3.

⁵⁹ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 29.

⁶⁰ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 14.

⁶¹ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 23.

⁶² Shlaim, Demir Duvar: İsrail ve Arap Dünyası, 45.

nedeniyle Rusya'daki Yahudiler kitlesel olarak başka ülkelere göç etmişlerdir. Bu kitlesel göçlere Aliyah denilmektedir ve ilk dalgası 1881-1891 yılları arasında gerçekleşmiştir.⁶³ Yahudiler çeşitli ülkelere göç etmişlerdir. Ancak Hovevi Zion derneğinin çabalarıyla bir kısım Yahudi de Filistin'e gönderilmiştir. Filistin'e ilk Yahudi göçü 1882 yılında olmuş ve 5.000 kadar Yahudi göç etmiştir. Bu Yahudiler sayıca az olmalarına rağmen Filistin'de geleceğin Yahudi toplumunun temellerini atmışlardır.⁶⁴

Avrupa'dan Filistin'e yönelen Yahudi göçleri, Osmanlı Devleti'nin birtakım önlemler almasını zorunlu kılmıştır. 1882 yılında, Osmanlı Devleti, Yahudi göçünü yasaklayan bir yasa yürürlüğe koymuştur.⁶⁵ Özellikle, Dünya Siyonist Teşkilatı'nın kurulmasının ardından Filistin'de Yahudilerin topraklarını genişletmek amacıyla çeşitli örgütler ortaya çıkmıştır.⁶⁶ Bu gelişmeler üzerine Osmanlı Devleti, sınırlayıcı tedbirler alma yoluna gitmiştir. Filistin'e göç eden Yahudilerin ve hatta Osmanlı vatandaşlığına sahip Yahudilerin dahi Filistin'de toprak satın almaları yasaklanmıştır.⁶⁷

Siyonizm, Avrupa'da bir milliyetçilik hareketi olarak başlamış, ancak liderlerinin bir ulusun yeniden canlanma vizyonunu Filistin'de uygulama kararı almasıyla kolonyalist bir nitelik kazanmıştır.⁶⁸ 1885 yılında, Rus Yahudisi Nathan Birnbaum, Yahudileri Filistin'e yerleştirme amacı güden "Siyonizm" terimini ilk kez kullanmıştır.⁶⁹ Siyasi Siyonizm'in kurucusu olan Macar Yahudisi Theodor Herzl, Yahudilerin maruz kaldığı antisemitizmin çözümünün, diaspora⁷⁰ olmaktan çıkıp kendi devletlerini inşa etmeleriyle mümkün olabileceğini savunmuştur.⁷¹ Theodor Herzl, 1897 yılında İsviçre'nin Basel kentinde ilk Dünya Siyonist Kongresi'ni toplamış, Filistin'de Yahudiler için bir vatan kurulması hedefini ilan etmiş ve bu hedefin gerçekleştirilmesi için Dünya Siyonist Teşkilatı'nı kurmuştur.⁷² Herzl, kongrenin ardından günlüğüne, "Basel'de Yahudi Devleti'ni kurdum. Eğer bugün bunu açıklarsam, herkes

⁶³ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 24.

⁶⁴ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 38-39.

⁶⁵ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 40.

⁶⁶ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 36.

⁶⁷ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 26.

⁶⁸ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 33.

⁶⁹ Shlaim, Demir Duvar: İsrail ve Arap Dünyası, 43.

⁷⁰ TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>. "Diaspora: 1. Herhangi bir ulusun veya inanç mensuplarının ana yurtları dışında azınlık olarak yaşadıkları yer. 2. Herhangi bir ulusun yurdundan ayrılmış kolu; kopuntu. 3. Yahudilerin ana yurtlarından ayrılarak yabancı ülkelere yerleşen kolları; kopuntu."

⁷¹ Shlaim, Demir Duvar: İsrail ve Arap Dünyası, 44-45.

⁷² Shlaim, Filistin'i Bölüşmek, 41.

beni alaya alır. Oysa belki beş, fakat hiç şüphesiz ki elli yıl içinde herkes bu gerçeği görecektir." diye yazmıştır.⁷³

Basel Kongresi'nin toplandığı sırada Filistin'de yaklaşık 500.000 Arap ve 50.000 kadar Yahudi yaşamaktaydı. Filistin nüfusunun %90'ını oluşturan Filistinli Araplar, toprakların %99'una sahiplerdi.⁷⁴ Hatta kongre sonrasında, Herzl'in fikirlerinin uygulanabilirliğini incelemek üzere Viyanalı hahamlar tarafından Filistin'e iki temsilci gönderilmiştir. Bu iki haham, araştırma sonuçlarını ilettikleri telgrafta, "Gelin çok güzel, ancak çoktandır başka bir adamla evli," demekteydiler. Bu telgraf, Yahudilerin istedikleri topraklarda halihazırda bir Filistinli Arap nüfusunun var olduğunu ve Siyonizm'in, Filistin'deki bu nüfusu görmezden geldiğini göstermektedir.⁷⁵ Anlaşılabacağı üzere Siyonizm'in tüm çabaları ile gerçekleşen Yahudi göçleri ve toprak satın alımlarına rağmen yirminci yüzyıla girerken Filistin'de nüfusun çoğunluğu Filistinli halktan oluşmakta ve toprağın çoğunluğu da bu halkın sahipliğinde bulunmaktaydı.

Theodor Herzl, Osmanlı padişahından Filistin topraklarını kiralayarak Yahudilerin bu bölgeye yerleştirilmesi fikrini öne sürmüştür. Yahudilerin sahip olduğu mali gücün ve Avrupalı devletlerin baskılarının, yönetim olarak zayıflamakta olan Osmanlı Devleti'ni bu kiralama işlemine ikna edebileceğine inanmıştır.⁷⁶ Herzl, II. Abdülhamid'i ikna etmek amacıyla 1896-1902 yılları arasında beş kez İstanbul'a gelmiş ve ziyaretleri sırasında hem Yıldız Sarayı'nda hem de Babıali'de Osmanlı devlet adamları tarafından kabul edilmiştir.⁷⁷ Başlangıçta padişahla görüşmesi mümkün olmayan Herzl'in, Filistin'in Yahudilere kiralanması önerisi padişahın yaverleri tarafından kesin bir şekilde reddedilmiştir.⁷⁸ Ancak, 19 Mayıs 1901'de Herzl, padişahın huzuruna çıkmayı başarmıştır.⁷⁹ Bu görüşmede Herzl, Yahudilerin Filistin'e yerleşmelerine izin verilmesi karşılığında Avrupa'daki zengin Yahudi bankerlerin Osmanlı'nın dış borçlarını ödeyeceğini belirtmiştir.⁸⁰ II. Abdülhamid ise, zulümden kaçan Yahudilere Osmanlı topraklarında, hatta Mezopotamya'da yerleşme izni verebileceğini, ancak Filistin'de yurt kurmalarına asla müsaade edemeyeceğini ifade etmiştir.⁸¹

⁷³ Öke, Siyonizm & Filistin Sorunu (1880-1923), 57.

⁷⁴ Shlaim, Filistin'i Bölüşmek, 41.

⁷⁵ Shlaim, Demir Duvar: İsrail ve Arap Dünyası, 46.

⁷⁶ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 37.

⁷⁷ Öke, Siyonizm & Filistin Sorunu (1880-1923), 65.

⁷⁸ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 37.

⁷⁹ Öke, Siyonizm & Filistin Sorunu (1880-1923), 69.

⁸⁰ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 30.

⁸¹ Karaman, "Filistin", 93.

Aslında Osmanlı İmparatorluğu, tarihsel süreç içerisinde Filistin'deki Yahudi varlığını tanımış ve zaman zaman bu topluluğun göç etmesine izin de vermiştir. Tarihi kaynaklar, burada uzun zamandır var olan bir Yahudi topluluğunun mevcut olduğunu göstermektedir.⁸² Araplar, yüzyıllardır Doğu Musevileri ile Filistin'de birlikte yaşamışlardır. Bu coğrafyada yaşayan ve büyük ölçüde Arap kültürü ile kaynaşmış olan bu Museviler, "Sefardim" soyundan gelmektedir. Avrupa'daki Yahudilere ise "Eşkenazi" adı verilmektedir. Filistin'de ortaya çıkan Yahudi karşıtlığı, Sefardim Yahudilerine değil, Siyonistlere veya Avrupa'dan göç eden Eşkenazilere yönelik olmuştur. Filistin'de Siyonist yerleşimler Filistinli Arapların tepkisine neden olmuş ancak Sefardim Yahudilerine yönelik herhangi bir düşmanca tutum sergilenmemiştir.⁸³

Siyonist hareket, Theodor Herzl'in liderliğindeki kuruluş sürecinde bile gelecekte de kaybetmeyeceği iki temel özelliği bünyesinde barındırıyordu. Bunlar; Filistin halkının ulusal varlığını kesin olarak reddetmesi ve Ortadoğu dışındaki küresel bir güçle ittifak arayışı içinde olmasıdır. Yirminci yüzyıl boyunca Ortadoğu'daki küresel güç birkaç kez el değiştirmiştir. Bu güç, bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu'na aitken, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Birleşik Krallık'ın, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise ABD'nin denetimine girmiştir. Herzl'in Osmanlı İmparatorluğu'yla gerçekleştirdiği son çabaların başarısız olmasının ardından, Siyonistler, II. Abdülhamid'le olan müzakerelerden umduklarını bulamayarak yönlerini Birleşik Krallık'a çevirmişlerdir. Birleşik Krallık'a, Filistin topraklarının zamanla İngiliz kolonisi haline geleceği vaadinde bulunmuşlardır.⁸⁴ Özellikle 1920'de Dünya Siyonist Teşkilatı'nın başına geçecek olan Haim Weizmann, 1909 yılından itibaren Filistin'de bir Yahudi yurdunun kurulması için Birleşik Krallık'ın desteğini sağlamak amacıyla yoğun çabalar sarf etmiştir.⁸⁵

II. Abdülhamid'in ve Osmanlı hükümetinin tüm çabalarına ve dikkatli yönetimine rağmen, Siyonistler binlerce Yahudi'yi Filistin'e yerleştirmeyi başarmışlardır. Osmanlı Devleti'nin tüm sınırlamalarına rağmen Siyonistler, Filistin'e giriş yaparak burada İsrail Devleti'nin temellerini atacak Yahudi kolonilerini kurabilmişlerse, bu Avrupa ve ABD'nin Siyonistler lehine Osmanlı Devleti'ne müdahaleleri sebebiyle gerçekleşmiştir. Avrupalı ve Amerikalı güçler, siyasi nüfuzlarını kullanarak Osmanlı hükümetinin koyduğu kısıtlamaları tek tek ortadan kaldırmış ve Siyonistlerin işini kolaylaştırmıştır.⁸⁶ Bunu yapmalarının sebebi Osmanlı İmparatorluğu'na yerleştirilen Yahudilerin, onların Ortadoğu'daki çıkarlarını koruyan bekçiler olmasıdır. Batı,

⁸² Karaman, "Filistin", 93.

⁸³ Öke, Siyonizm & Filistin Sorunu (1880-1923), 98.

⁸⁴ Shlaim, Demir Duvar: İsrail ve Arap Dünyası, 48.

⁸⁵ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 42.

⁸⁶ Öke, Siyonizm & Filistin Sorunu (1880-1923), 129.

Yahudileri kullanarak Osmanlı İmparatorluğu'ndaki nüfuzunu artırmış, etki alanını genişletmiş ve Yahudilerin güvenliğini bahane ederek Osmanlı'nın iç işlerine müdahale edebilmiştir.⁸⁷

Bu dönemde bağımsızlık arayışı içinde bir Arap milliyetçiliği de gelişmeye başlamıştır. Bu hareketin katılımcıları, Filistin'de Osmanlı egemenliğinin Siyonist egemenlikle yer değiştirilmesine karşı çıkmış ve Siyonistlerin kolonizasyon girişimlerine engel olmak için çaba göstermişlerdir. Filistin'e Yahudi göçünü durduramayan Osmanlı yönetimine yönelik protestolar, Arap milliyetçiliği davasında Filistinlilerin öncü rol oynamasına sebep olmuştur.⁸⁸ I. Dünya Savaşı öncesinde yoğunlaşan dış güçlerin etkisi ve Birleşik Krallık'ın ikili politikaları, Arap nüfusun büyük ölçüde Osmanlı İmparatorluğu'na karşı müttefiklere katılmasına yol açmıştır.⁸⁹

Filistin, Pappe'ye göre, Birinci Dünya Savaşı öncesi dönemde Avrupa'daki ittifaklar ve karşı ittifaklar ağına sıkışmış olan güçlerin bulunduğu karmaşık diplomatik ilişkilerin bir parçasıdır.⁹⁰ Bu süreçte Birleşik Krallık da, Ortadoğu'nun paylaşımı için üç farklı yönden kolonyalist müzakereler yürütmüştür. Birincisi, Temmuz 1915 – Mart 1916 arasında Mekke Şerifi Hüseyin ile Birleşik Krallık'ın Mısır'daki Yüksek Komiseri Henry McMahon arasında yapılan yazışmalardır. Bu yazışmalar Haşimi-İngiliz ittifakına vücut vermiştir. Bu ittifaka göre Birleşik Krallık, Birinci Dünya Savaşı'nda itilaf devletlerine sağlanacak yardım karşılığında Arap topraklarının bağımsızlığını vaat etmiştir.⁹¹ İkinci olarak Birleşik Krallık, Şerif Hüseyin'le aralarında yaptıkları pazarlıktan Fransa'ya bahsetmiştir. Bunun üzerine Haşimilere verdiği vaatle uyumsuz olarak 16 Mayıs 1916'da Fransa ile Sykes-Picot Anlaşması'nı imzalayarak Arap Ortadoğu'yu Fransa ile arasında paylaşmıştır.⁹² Üçüncüsü ise daha sonra Balfour Deklarasyonu adıyla anılacak olan Birleşik Krallık Dışişleri Başkanı Balfour'un 2 Kasım 1947'de Birleşik Krallık Siyonist Dernekleri Başkanı Lord Rotschild'de yazdığı mektuptur.⁹³ Bu mektupta şöyle yazmaktadır:

“Sevgili Lord Rotschild,

Majestelerinin Hükümeti Filistin'de Yahudi halk için ulusal bir yurt kurulmasının lehindedir ve bu amaca ulaşılabilmesi için gerekenleri elinden geldiğince yapacaktır, Filistin'de

⁸⁷ Öke, Siyonizm & Filistin Sorunu (1880-1923), 134.

⁸⁸ Karaman, “Filistin”, 94.

⁸⁹ Karaman, Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu, 22.

⁹⁰ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 79.

⁹¹ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 78-79.

⁹² Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 41.

⁹³ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 42.

bulunan Yahudi olmayan toplumların medeni ve dinsel haklarına yönelik hiçbir tarafgirliğe ve herhangi bir ülkedeki Yahudilerin sahip olduğu haklara ve siyasal konuma halel getirmesine meydan verilmeyeceğinin bilinmesi gerekir.”⁹⁴

Balfour Deklarasyonu’nun ilan edildiği tarihte Filistin’de 600.000 Arap ve 56.000 kadar Yahudi yaşamaktaydı. Yani Yahudi nüfusu Arap nüfusunun %10’undan daha azdı.⁹⁵ Filistinli Arapların toplam Filistin nüfusunun %90’ını oluşturduğu düşünüldüğünde sadece medeni ve dini haklarının dikkate alınacağı vurgusu yapılırken siyasi haklarının görmezden gelinmesi Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkına açıkça aykırıydı. Erakat’a göre de, bu deklarasyonun, nüfusun %90’ını oluşturan Filistin’in yerli halkına “Yahudi olmayanlar” olarak atıfta bulunmuş ve onları yalnızca medeni ve dini özgürlüklerle sınırlamış olması Filistin halkının siyasi bir toplum olarak statülerinin reddedilmesi ve kendi kaderini tayin etme taleplerinin göz ardı edilmesi anlamına gelmekteydi.⁹⁶ Yahudi yazar Arthur Koestler ise, Balfour Deklarasyonu’nu “Bir milletin (İngilizler), ikinci bir milletin (Filistinli Araplar) toprağını üçüncü bir millete (Yahudiler) vermek için söz vermesi” olarak tanımlamaktadır.⁹⁷ Gerçekten de hiçbir devlet, kendisine ait olmayan bir toprağı o toprağın sahibi olan halkın rızasına aykırı olarak başka bir halka söz veremez. Bu bağlamda, Birleşik Krallık’ın, Filistinli Araplara ait olan Filistin topraklarında bir Yahudi yurdu kurulacağı sözü vermesi hükümsüzdür.

Balfour Deklarasyonu, Yahudilerin Birinci Dünya Savaşı sırasında İngilizler’in yanında yer almalarının bir karşılığı olarak ortaya çıkmıştır.⁹⁸ Weizmann’ın yoğun çabalarının bir sonucu olarak elde edilen bu deklarasyon, içerdiği tüm belirsiz ifadelerle rağmen Yahudilere, Filistin’e yönelik siyasi haklar ve yerleşim imkânları sunacak olan önemli bir kapıyı aralamıştır.⁹⁹ Birleşik Krallık bu deklarasyonla hem Filistinli Araplara ait olan hem de Birinci Dünya Savaşı boyunca Arapları kendi tarafına çekmek için Araplara söz verdiği toprakları Yahudilere vermeyi vaat etmiştir.¹⁰⁰ Aslında Birleşik Krallık’ın Filistin konusunda Araplara, Fransa’ya ve Yahudilere vermiş olduğu üç vaat de birbirleriyle çelişki içindedir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Mareşal Allenby komutasındaki İngiliz ordusu 1917 yılının sonlarında Filistin’i ele geçirmeye başlamıştır. 1919’da Celile bölgesini Fransız işgali altındaki Suriye’den teslim alan Birleşik Krallık, bildiğimiz anlamdaki Filistin topraklarının tamamını

⁹⁴ Halloum, Belgelerle Filistin: Dün Bugün Yarın, 160-61.

⁹⁵ Shlaim, Filistin’i Bölüşmek, 43.

⁹⁶ Erakat, Justice for Some: Law and the Question of Palestine, 29.

⁹⁷ Arthur Koestler, Promise and Fulfilment: Palestine 1917-1949 (The Macmillan Company, 1949), 4.

⁹⁸ Öke, Siyonizm & Filistin Sorunu (1880-1923), 336.

⁹⁹ Shlaim, Demir Duvar: İsrail ve Arap Dünyası, 50-51.

¹⁰⁰ Shlaim, Filistin’i Bölüşmek, 43.

ele geçirerek bölgenin de facto (fiili) yöneticisi konumuna gelmiş ve bölgede askeri bir idare kurmuştur.¹⁰¹ Böylece Filistin’de 400 yıl süren Osmanlı hakimiyeti son bulmuştur.

Siyonist hareket için Birinci Dünya Savaşı bir dönüm noktası niteliğinde olmuştur. Çünkü bu süreçte Siyonist hareket Dünya Siyonist Teşkilatı’nın da teşvikiyle Filistin’e göç politikasını devam ettirmiş ve Filistin’deki Yahudi nüfusunu artırmıştır.¹⁰² Filistin’de savaşın başlangıcı olan 1914 yılında 657.377 Müslüman ve 81.012 Hristiyan Arap ile 38.754 Yahudi yaşamakta iken¹⁰³ savaşın sonunda 1918 yılında Filistin’de 611.098 Müslüman ve 70.429 Hristiyan Arap ile 58.728 Yahudi bulunmaktaydı.¹⁰⁴ Bu veriler, savaş sürecinde Siyonist hareketin Filistin’deki demografik yapıyı Yahudi nüfusu lehine değiştirme yönündeki etkisini açıkça ortaya koymaktadır.

1.3. Manda Yönetiminde Filistin

Birinci Dünya Savaşı’nın ardından barışın koşullarını belirlemek amacıyla 1919 yılında Paris Barış Konferansı toplanmıştır. Bu konferans sırasında ABD Başkanı Woodrow Wilson, halkların kendi kaderini tayin ilkesinin uygulanması üzerinde durmuş ve bunun üzerine Suriye ve Filistin halklarının görüşlerinin ve isteklerinin ne olduğunu araştırmak üzere King-Crane Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyon, yaptığı araştırmalar sonucunda hazırlamış olduğu raporda halkların kendi kaderini tayin ilkesi ile ilgili olarak; “Eğer bu ilke hüküm sürecekse ve böylece Filistin’in nüfusunun istekleri, Filistin ile ne yapılacağı konusunda belirleyici olacaksa, o zaman Filistin’in Yahudi olmayan nüfusunun – neredeyse tüm nüfusun onda dokuzunun – Siyonist programın tamamına kesinlikle karşı olduğunu hatırlamak gerekecektir. Tablolar, Filistin nüfusunun daha fazla üzerinde anlaştığı bir şey olmadığını gösteriyor.”¹⁰⁵ ifadelerini kullanmıştır. Komisyonun raporuna da yansıyan Filistin halkının Filistin’de bir Yahudi milli yurdu kurulmasına tamamen karşı olduğu gerçeğine rağmen, Filistin’de İngiliz yönetimi

¹⁰¹ Pappé, Modern Filistin Tarihi, 91.

¹⁰² Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 35.

¹⁰³ Justin McCarthy, The Population of Palestine: Population History and Statistics of the Late Ottoman Period and the Mandate (Columbia University Press, 1990), 10.

¹⁰⁴ McCarthy, The Population of Palestine: Population History and Statistics of the Late Ottoman Period and the Mandate, 26.

¹⁰⁵ The Right of Self-Determination of the Palestinian People (United Nations, 1979), 17.

giderek daha fazla Siyonist yapılanmayla işbirliği içerisinde bulunarak Balfour Deklarasyonu'nda vaat edilen Yahudi milli yurdunun kurulmasına hizmet etmiştir.¹⁰⁶

Paris Barış Konferansı'nda müzakere edilen Versay Barış Antlaşması ve MC Misakı 28 Haziran 1919'da kabul edilmiştir. 10 Ocak 1920 tarihinde Versay Barış Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle MC Misakı onaylanmış ve bu şekilde MC kurulmuştur.¹⁰⁷ Misak'ın 22. maddesi manda sistemini düzenlemektedir. Birinci ve ikinci fıkralarına göre, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından, daha önce kendilerini yöneten devletlerin egemenliğinden çıkan ve henüz kendi kendilerini yönetme yeteneğinden yoksun olan halkların yönetimi, bu sorumluluğu üstlenmeye uygun bir mandater devlete devredilecektir. Bu mandater devlet, söz konusu bölgeyi MC adına yönetecektir. Aynı maddenin 4. fıkrasında “Eskiden Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı bulunan kimi topluluklar, kendi kendilerini yönetmeye yetenekli olacakları zamana kadar, yönetimlerine bir mandaterin öğütleri ve yardımı kılavuz olmak koşuluyla, bağımsız uluslar olarak varlıkları geçici nitelikte tanınabilecek bir gelişme düzeyine erişmişlerdir. Mandaterin seçilmesinde, her şeyden önce, bu toplulukların dilekleri göz önünde tutulmalıdır.” denilmektedir.¹⁰⁸

Birleşik Krallık, 24 Temmuz 1922 tarihinde Filistin'in manda olması için hazırlamış olduğu taslağı MC Konseyi'ne sunmuştur.¹⁰⁹ Konsey, 28 maddelik bir kararda Filistin'deki İngiliz manda yönetiminin unsurlarını belirlemiştir.¹¹⁰ Daha önce kesin sınırlarla belirlenmiş olmayan Filistin'in nihai sınırları böylece çizilmiş ve Filistin Mandası sınırları belirlenmiştir.¹¹¹ Filistin Mandası, MC Misakı'nın 22. maddesinde belirlenen ilkeleri uygulamamıştır. Balfour Deklarasyonu'nda olduğu gibi Filistin mandası hazırlanırken de Filistin halkının fikirleri alınmamıştır. Oysa 22. maddenin 4. fıkrasında mandaterin seçilmesinde, her şeyden önce halkın isteklerinin göz önünde tutulması gerektiği söylenmektedir.¹¹² Ancak Filistin halkının istekleri dikkate alınmadığı gibi MC Misakı'nın 22. maddesine tamamen aykırı bir şekilde Balfour Deklarasyonu, MC tarafından Birleşik Krallık'a verilen Filistin Mandası maddelerine dahil edilmiştir.¹¹³ Balfour Deklarasyonu'nun Filistin Mandası maddelerine eklenmesi, İngilizlere Filistin'in bağımsızlığı ve Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulması vaatleri arasında geçiş

¹⁰⁶ Karaman, Uluslararası İlişkiler Çıkılmazında Filistin Sorunu, 28.

¹⁰⁷ Doğan Şafak Polat, “Kuruluşundan Çöküşüne Milletler Cemiyeti Sistemi”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 19, sy 76 (2020): 1954, <https://doi.org/10.17755/esosder.677815>.

¹⁰⁸ Milletler Cemiyeti Misakı.

¹⁰⁹ Halloum, Belgelerle Filistin: Dün Bugün Yarın, 162.

¹¹⁰ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 46.

¹¹¹ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 101.

¹¹² Halloum, Belgelerle Filistin: Dün Bugün Yarın, 162-63.

¹¹³ Shlaim, Filistin'i Bölüşmek, 41.

yapabilecek şekilde muğlak ifadelerle yazıldığından mandanın ruhu ile temelde çelişmektedir.¹¹⁴

Filistin Mandası metninde “...Majestelerinin Britanya Hükümetinin 2 Kasım 1917’de ilk kez açıkladığı ve sözü edilen hükümetlerce kabul edilen Yahudi halka Filistin’de ulusal bir yurt kurulmasını, Filistin’de Yahudi olmayan toplumların medeni ve dinsel haklarına ve herhangi bir ülkedeki Yahudilerin sahip olduğu haklara ve siyasal statüye zarar verilmeyeceğini kabul ederek ve Yahudi halkın Filistin’le tarihsel bağlarını ve bu ülkede yeni- den ulusal yurt edinmelerine hakları olduğunu tanıyarak...”¹¹⁵ ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerde, yüzyıllardır Filistin’de yaşayan ve Filistin’de çoğunluğu oluşturan Arap halktan, “Yahudi olmayan toplum” olarak bahsedilerek isimlerine dahi yer verilmeden yalnızca medeni ve dinsel haklarından söz edilmiştir. Ancak azınlık durumunda olan ve birçoğu da çok kısa bir süre önce halkın iradesine aykırı bir şekilde Filistin topraklarına göç ederek gelmiş olan Yahudilerin siyasal hakları olduğu belirtilmiştir. Bu ifadelerde açıkça Filistinli halkın istekleri ve hakları hiçe sayılmaktadır. Yine Filistin Mandası metninin 2., 4., 6. ve diğer bazı maddelerinde, mandater devlet olan Birleşik Krallık’a, Filistin’de Yahudi milli yurdu kurulması ve Filistin’e Yahudi göçünün gerçekleştirilmesi konularında görevler yüklenmektedir.¹¹⁶ Bu durum Filistin halkının istek ve iradelerine aykırı olduğundan dolayı halkların kendi kaderini tayin ilkesiyle çelişmektedir. Ayrıca Filistin Mandası maddeleri, bir süre sonra Filistin halkının bağımsız olacağını öngören MC Misakı’nın 22. maddesine de aykırıdır. Filistin halkının iradesinin bu yönde olmadığını Emerson şu cümlelerle ifade etmektedir:

“Filistin’de bir Yahudi ulusal yurdu kurma düşüncesi, kendi kaderini tayin etme ilkesiyle ya da herhangi bir şekilde, demokrasinin genel kabul görmüş ölçütleriyle bağdaştırılamazdı. Birçok Yahudi’nin burada yerleşmek istemesi dışında, geçerli sayılabilecek tek iddia, Filistin’in eski Yahudi vatanı olmasıydı; ancak, iki bin yıl önceki bir mülkiyet temeline dayalı olarak kendi kaderini tayin hakkının meşruiyetini kabul etmek, çelişkili ve gerçekleştirilmesi imkansız taleplerin ortaya çıkmasına yol açarak bu ilkeyi tamamen geçersiz kılmak anlamına gelirdi. Elbette, bazı Yahudiler Filistin’de yaşamaya devam etmiş veya bir noktada oraya geri dönmüşlerdi, ancak Balfour Deklarasyonu ve Manda’nın ilanı sırasında Filistin’deki Yahudi topluluğu, orada çok daha eski tarihlerden beri yaşayan Arap nüfusu tarafından büyük ölçüde gölgelenmekteydi. Eğer kendi kaderini tayin ilkesi, ülkedeki halkın ne istediği esas alınarak

¹¹⁴ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 109.

¹¹⁵ Halloum, Belgelerle Filistin: Dün Bugün Yarın, 187.

¹¹⁶ Halloum, Belgelerle Filistin: Dün Bugün Yarın, 188.

uygulanacaksa, çoğunluğun nerede durduğuna ve bu çoğunluğun hem Balfour Deklarasyonu'nu hem de Manda'yı reddettiğine dair hiçbir şüphe bulunmazdı. Siyonist program, yalnızca, bu kararın şiddetli bir karşıtlıkla karşılaşılabilecek olsa da, bir politika kararı olarak uygulanması durumunda gerçekleştirilebilirdi.”¹¹⁷

Birleşik Krallık hükümeti, Filistin'in mandaterliğini üstlendiğinde, diğer tüm manda yönetimlerinde olduğu gibi, Filistin halkının ilerlemesi ve refahı için çaba göstereceğini taahhüt etmiştir.¹¹⁸ Ancak, Filistin Mandası halkın fikirleri alınmadan yapılandırıldığı gibi manda yönetimi süresince de Filistin'de belirgin bir yatırım yapılmamış ve halkın gelişimi için herhangi bir somut adım atılmamıştır. Aksine, halkın taleplerini göz ardı eden Birleşik Krallık yönetimi, Siyonist göçünü kolaylaştırmış ve yerleşimcilere ayrıcalıklar sağlamıştır. Bu yaklaşım, Birleşik Krallık yönetiminin Filistin Mandası'ndaki yükümlülüklerinin ihlali anlamına gelmektedir.¹¹⁹

Filistin halkı, Siyonizm tehdidinin farkında olup buna en başından itibaren karşı çıkmıştır. Ancak yerel seçkinler dışındaki halkın yaşamında kırsal hayatın zorlukları çok fazla yer tuttuğundan halk, Siyonizm'in asıl etkilerini Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden itibaren gerçekten hissetmiş ve daha büyük tepkiler ortaya koyabilmiştir.¹²⁰ Filistin'i askeri bir idare altında bulunduran Birleşik Krallık, Filistin topraklarını Yahudi göçlerine açarak adeta Filistinli halktan koparmaya ve başka bir toplumun yurdu haline getirmeye başlamıştır.¹²¹ Birleşik Krallık yönetiminin verdiği tavizler sonucunda, Filistin'deki Yahudi nüfusu kısa sürede hızla artmış ve bu artış, Filistinli halkın kendi varlıklarını tehlike altında hissetmelerine neden olmuştur. Özellikle 1919 yılında toprak satın alma işlemleri için Siyonist görevlilerin Filistin'e gelmesiyle bu tehdit algısı artmış ve bu durum Siyonist yerleşimcilerle halk arasında çatışmaların yaşanmaya başlamasına sebep olmuştur.¹²²

Birinci Dünya Savaşı ile birlikte Arap dünyasında da bağımsızlık hareketleri hız kazanmıştır.¹²³ Filistin'deki ayan ailelerin genç kuşağından oluşan seçkinler aldıkları eğitimlerin de etkisiyle milliyetçilik fikirlerinden etkilenmiştir.¹²⁴ Siyonizm tehdidiyle de karşı karşıya olan bu genç kuşak 1918 yılında Filistin'in ilk siyasi partisi olan Hristiyan-Müslüman

¹¹⁷ Rupert Emerson, *From Empire to Nation, The Rise to Self-Assertion of Asian and African Peoples* (Harvard University Press, 1960), 313, <https://doi.org/10.4159/harvard.9780674333154>.

¹¹⁸ Pappe, *Modern Filistin Tarihi*, 123.

¹¹⁹ Pappe, *Modern Filistin Tarihi*, 132.

¹²⁰ Pappe, *Modern Filistin Tarihi*, 65.

¹²¹ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, 47.

¹²² Pappe, *Modern Filistin Tarihi*, 98.

¹²³ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, 38.

¹²⁴ Pappe, *Modern Filistin Tarihi*, 102.

Birliği'ni kurmuştur. Balfour Deklarasyonu'nun birinci yıldönümü ise ulusal protesto günü ilan edilmiştir.¹²⁵

Filistinliler, Balfour Deklarasyonu'nun içeriğini en başından itibaren kavrayarak, buna karşı çıkmak için çeşitli çabalar göstermiştir. Bu direniş, Arap-Yahudi çatışmalarının temelini oluşturmıştır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasındaki dönemde (1919-1939), Filistin sorununun özünü, Yahudilerin Filistin'e göçlerini hızlandırarak bir yurt kurmanın ötesinde, bağımsız bir devlet kurma amacına yönelik gayretleri oluşturmıştır. Bunlar Balfour Deklarasyonu'nun fiilen güçlendirilmesini sağlamak amacıyla yapılmıştır. Buna karşılık, Araplar ise Yahudi göçünü sınırlamaya, deklarasyonu etkisiz hale getirmeye ve Filistin topraklarının Filistinli Araplara ait olduğunu vurgulayarak bir Arap devleti kurma çabalarına yönelmişlerdir.¹²⁶ Henüz gelişim aşamasında olan Filistin diplomasisinin ilk adımı, savaştan sonra bağımsızlık kazanan diğer Arap bölgelerine kıyasla Filistin'e tanınan statünün Birleşik Krallık hükümetiyle yeniden müzakere edilmesini talep etmeye yönelik girişimler olmuştur.¹²⁷

Birleşik Krallık yönetimi altında Arap - Yahudi çatışmaları 1920 yılından 1939 yılına kadar kademe kademe artarak gelişmiştir.¹²⁸ İlk Arap-Yahudi çatışması Nisan 1920'de Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs'ü haçlılardan aldığı 1187 yılından beri kutlanan Nebi Musa Şenlikleri'nde gerçekleşmiştir. Araplar, Siyonist yerleşimcilere ve Birleşik Krallık'ın uyguladığı politikalara karşı tepkilerini barışçıl bir şekilde ifade etmek amacıyla toplanmışlardır. Ancak, Kudüs meydanında Filistin'in seçkin ailelerinden gelen Hacı Emin el-Hüseyni ve Arif Arif gibi kişilerin yapmış olduğu konuşmalar, kalabalıkları harekete geçirmiş ve gösteriler sırasında Araplar ve Yahudiler arasında birtakım çatışmalar yaşanmıştır. Çatışmalar sırasında ölenler ve yaralananlar olmuştur. Bunun üzerine, Birleşik Krallık bu olayları araştırmak için Palin Soruşturma Komisyonu'nu kurmuştur. Komisyon, yaptığı araştırmalar sonucunda Birleşik Krallık'ın Siyonist yanlısı politikalarının Filistinli Arapların endişelerini arttırdığını ve onları kışkırttığını ifade etmiştir. Ayrıca ileride ortaya çıkabilecek olayları önlemek için Birleşik Krallık'ın politikalarını değiştirmesini ve Balfour Deklarasyonu'nu gözden geçirmesini tavsiye etmiştir. Ancak Birleşik Krallık bu önerileri değerlendirip Siyonist yanlısı politikalarını değiştirmek yerine 1920 yılında Filistin'de askeri

¹²⁵ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 103.

¹²⁶ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 47.

¹²⁷ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 109.

¹²⁸ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 48.

idareden sivil bir yönetime geçmeye karar vermiş ve askeri valinin yerine bir yüksek komiser atamıştır.¹²⁹ Yine Mayıs 1921 yılında Yafa’da ikinci kanlı çatışma ortaya çıkmıştır.¹³⁰

Birleşik Krallık, 1920 ve 1921 yılında artan Arap direnişi ve zaman zaman ortaya çıkan çatışmalar sebebiyle Siyonistlere vermiş oldukları vaatleri yeniden değerlendirmek zorunda kalmıştır. Bu sebeple Winston Churchill, 3 Haziran 1922 tarihinde Dünya Siyonist Teşkilatı’na, daha sonra Churchill White Paper (Beyaz Belge) adıyla anılacak olan bir belge göndermiştir. Bu belge, Balfour Deklarasyonu’nda vadedilen Filistin’de bir Yahudi yurdunun kurulmasına verilen İngiliz desteğini sınırlamakta ve deklarasyonun Yahudi bir Filistin yaratma yetkisi vermediğini, sadece bir yurt tesisinin söz konusu olduğunu ifade etmektedir.¹³¹ Belge, Yahudi göçüne mali kriterler koymakta, seçimle işbaşına gelecek kurumların eşit temsilden ziyade nispi temsile dayandırılmasını tavsiye etmekte (Böylece Filistinli Arap  oğunluk kurumlarda daha fazla temsilci edinebilecekti.) ve Ürdün’ n Yahudi yerleşimine kapatılmasını önermekteydi.¹³² Ancak, bu belge aslında ortaya çıkan Arap direnişi karşısında İngiliz yönetiminin var olan tutumunu kısmen değiştirdiğini ortaya koymuş olsa da aslında İngiliz-Siyonist işbirliğinin devam ettiğini görmek mümkündür. Çünkü bu belge, bir taraftan Yahudi göçüne kısıtlamalar getirirken aynı zamanda Balfour Deklarasyonu’na resmiyet kazandırmakta ve Filistin’de bir Yahudi milli yurdu kurulması amacını netleştirmektedir.¹³³

1922 yılında manda yönetiminin Filistin’de uygulanmaya başlanmasıyla birlikte, Arap toplumunun dini işlerini düzenlemek amacıyla Yüksek İslam Konseyi kurulmuş ve başkanlığına Kudüs müftüsü Hacı Emin el-H sey ni getirilmiştir. Zaman içinde bu konsey, Arapların siyasi temsil organına d n şm ştir. Ayrıca, Filistin’in seçkin ailelerinden birine mensup olan Hacı Emin el-H sey ni, Arap ayaklanmalarının liderliğini üstlenmiştir.¹³⁴ Ancak Araplar, her ne kadar Yüksek İslam Konseyi altında toplanmış gibi gözükse de bir taraftan kendi i lerinde fikir ayrılıkları sebebiyle fraksiyonlara bölünmüş durumdadırlar. Bu durum da Filistin’de Arap direnişinin gücünü azaltmaktadır.

Arapların dağınık yapısına karşın, Dünya Siyonist Teşkilatı ve Filistin'deki Yahudi Ajansı arasında göçü bir işbirliği bulunmaktaydı. Bu işbirliği sayesinde, Birleşik Krallık manda yönetimi ve Birleşik Krallık h k meti üzerinde baskı kurarak, Filistin'deki Yahudi nüfusunun

¹²⁹ Deveci, “General Allenby Döneminde Filistin’de Askeri Yönetim Ve Nebi Musa Olayları (1917-1920)”, 44-47.

¹³⁰ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 49.

¹³¹ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 45.

¹³² Shlaim, Demir Duvar: İsrail ve Arap Dünyası, 53.

¹³³ Karaman, Uluslararası İlişkiler  ıkmazında Filistin Sorunu, 35.

¹³⁴ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 49.

ve toprak mülkiyetinin artmasını sağlamışlardır. Birinci Dünya Savaşı sonunda Yahudi nüfusu 60-80 bin civarındayken, 1929'da bu rakam 170.000'e yükselmiş ve bu da Filistin'in toplam nüfusunun %17'sini oluşturmuştur.¹³⁵ Ayrıca Arap ayaklanmalarını çok sert bir şekilde bastıran Birleşik Krallık yönetimi, Filistin'de silahlanan Haganah, Irgun ve Stern gibi Yahudi örgütlerine karşı aynı sert tutumu benimsememiştir. Hatta, İngiliz subayları, Haganah üyelerinin askeri eğitimlerinde görev almışlardır.¹³⁶ Bu durum, Filistinli Arapların, Birleşik Krallık manda yönetiminin Yahudi göçlerine ve Yahudilerin silahlanmasına göz yumduğuna dair inançlarının temel sebebi olmuş ve bu da Arap ayaklanmalarının artmasına yol açmıştır.¹³⁷

Belirli aralıklarla ortaya çıkan çatışmalardan sonra Ağustos 1929 yılında ise asıl büyük ayaklanma hareketi baş göstermiştir. Bu ayaklanmada Araplar ve Yahudiler karşılıklı şekilde büyük gösteriler düzenlemiştir. Siyonistlerin Haram el-Şerif'in sınırlarını ihlal ederek Ağlama Duvarı'na ilerlemeleri karşılıklı şiddet olaylarını tetiklemiş ve 1929 yılında bu olaylar tüm Filistin'e yayılmıştır.¹³⁸ Birleşik Krallık yönetimi bu olayların kontrol altına alınamaması üzerine Walter Shaw başkanlığında bir hukukçular ve Sir John Hope Simpson başkanlığında bir iktisatçılar komisyonunu araştırma yapmak ve rapor hazırlamak için Filistin'e göndermiştir.¹³⁹ Bu komisyonların hazırladıkları raporlarda, halkın yaşam koşullarında ortaya çıkan bozulma ve Birleşik Krallık yönetiminin Siyonizm yanlısı politikalarına karşı Filistinli halkın huzursuzluğu ifade edilmiştir. Ayrıca Balfour Deklarasyonu'nun Filistin Mandası maddelerinden çıkarılması ve Yahudilerin Filistin'de toprak alımına sınırlama getirilmesi gerektiği tavsiye edilmiştir. 1930 yılında dönemin sömürgelerden sorumlu bakanı Lord Passfield (Sidney Webb), bu tavsiyeleri bir hükümet raporu şeklinde yayınlamıştır.¹⁴⁰ Passfield White Paper (Passfield Beyaz Kitabı) olarak anılan bu raporda, Arap-Yahudi işbirliğine dayanan bir yönetim tavsiye edilmekte ayrıca Filistin'e Yahudi göçlerinin durdurulması ve Yahudilere toprak satışının yasaklanması gerektiği ifade edilmekteydi.¹⁴¹

Passfield Beyaz Kitabı, Birleşik Krallık'ın Filistin meselesini çözmek amacıyla hazırlattığı belgeler arasında, Arap yanlısı tutumu benimseyen ve Arap görüşlerini destekleyen tek belge olmuştur.¹⁴² Passfield Beyaz Kitabı, Yahudi toplumu içinde büyük bir tepkiyle karşılanmış ve

¹³⁵ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 50.

¹³⁶ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 55.

¹³⁷ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 53.

¹³⁸ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 119-20.

¹³⁹ Kadir Kasalak, "İngilizlerin Filistin Politikası ve Filistin Mandası", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sy 25 (Aralık 2016): 73.

¹⁴⁰ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 121.

¹⁴¹ Kasalak, "İngilizlerin Filistin Politikası ve Filistin Mandası", 73.

¹⁴² Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 61.

bu durum Weizmann'ın Dünya Siyonist Teşkilatı Başkanlığı'ndan ayrılmasına yol açmıştır. Passfield Beyaz Kitabı, dünya çapında Yahudiler tarafından protesto edilmiş ve bu eylemler İngiliz hükümetini geri adım atmaya zorlamıştır. Bunun üzerine Birleşik Krallık Başbakanı Mac Donald, 13 Şubat 1931'de Weizmann'a bir mektup yazarak, Birleşik Krallık'ın 1917 Balfour Deklarasyonu'nda belirlediği politikayı devam ettirdiğini belirtmiştir. Bu açıklama, Beyaz Kitap'ın Araplar için memnuniyet verici olma özelliğini ortadan kaldırmış ve bu durum, Araplar arasında gösteri ve ayaklanmaların başlamasına neden olmuştur. Manda yönetimi, Filistinli Arapların yaptığı bu protestoları önlemek için sert tedbirler almıştır.¹⁴³

1933 yılı başında Almanya'da Nazi Partisi'nin iktidarı ile başlayan Yahudi düşmanlığı sonucunda Filistin'e Yahudi göçleri iyice hızlanmıştır. Bu Yahudi göçlerine Birleşik Krallık manda yönetiminin göz yumması sebebiyle Filistin halkı da kendi varlığını ve egemenliğini iyice tehlike altında görmüş ve tepkilerini artırmıştır.¹⁴⁴ 26 Mart 1933'te Hacı Emin el- Hüseyini Yafa'da bir toplantı yapmış, bu toplantıda manda yönetimi ile tüm ilişkileri kesme, İngiliz ve Yahudi ürünlerini boykot etme kararı alınmıştır.¹⁴⁵ Böylece Filistinli Araplar, tarihte ilk defa resmen Birleşik Krallık manda yönetimini tanımadıklarını ilan etmişlerdir.¹⁴⁶ 25 Nisan 1936'da kurulan ve başkanlığına Hacı Emin el-Hüseyini seçilen Yüksek Arap Komitesi¹⁴⁷, Mayıs 1936'da genel grev ilan etmiş ve Filistin'de gösteriler düzenlemiştir.¹⁴⁸ Komite, Yahudi göçleri engellenmediği müddetçe grevlerin sürdürülmesine karar vermiştir. Ayrıca Arapların temel talepleri olarak üç ana prensibi ilan etmiştir. Birincisi, Yahudi göçünün tamamen sona erdirilmesi; ikincisi, Arap topraklarının Yahudilere satışının yasaklanması ve üçüncüsü, seçilmiş ve temsili bir halk meclisine karşı sorumlu olan, Arap çoğunluğuna dayalı bir milli hükümetin kurulmasıdır.¹⁴⁹

1936 yılından itibaren Filistin'de en yoğun Arap-Yahudi çatışmaları başlamıştır. Arap ayaklanması manda yönetimi tarafından hiç tereddüt etmeden bastırılmıştır.¹⁵⁰ Birleşik Krallık yönetimi, 1937 yılında iki İngiliz görevlinin suikast sonucunda öldürülmesini Arap liderlerinin çoğunun tutuklanması ve sürgün edilmesi için kullanmıştır.¹⁵¹ Bu nedenle Filistin halkı fiilen

¹⁴³ Kasalak, "İngilizlerin Filistin Politikası ve Filistin Mandası", 73.

¹⁴⁴ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 48.

¹⁴⁵ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 52.

¹⁴⁶ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 140.

¹⁴⁷ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 52.

¹⁴⁸ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 141.

¹⁴⁹ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 53.

¹⁵⁰ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 142.

¹⁵¹ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 59.

lidersiz kalmıştır.¹⁵² Birleşik Krallık, 1936-1937 Arap ayaklanmaları üzerine Lord William Robert Peel başkanlığında bir araştırma komisyonunu Filistin'e göndermiştir. Peel Komisyonu, tek çarenin Filistin'i iki ayrı devlete ayırmak olduğunu ifade etmiş ve Filistin'in Araplar ve Yahudiler arasında taksim edilmesini tavsiye etmiştir.¹⁵³ Peel Komisyonu araştırmaları sonucunda Temmuz 1937 yılında hazırladığı raporda Filistin'deki durumun bir çıkmaza girdiğini ve İngilizlerin Araplar ya da Yahudilerin bağımsızlığına yardımcı olma konusunda ikilemde kaldığını belirtmiştir. Raporda, bunun mümkün olmadığına vurgu yapılmış ve esas olarak ikili bir taksim planı önerilerek manda rejiminin sonlandırılması tavsiye edilmiştir.¹⁵⁴

Peel Komisyonu'nun Taksim Raporu'na hem Araplar hem de Yahudiler karşı çıkmıştır. Bu taksim planı Birleşik Krallık'ı da tatmin etmemiş bu sebeple, Nisan 1938'de Woodhead başkanlığında yeni bir araştırma komisyonunu Filistin'e göndermiştir. Bu komisyonun da taksim şekline memnun olmayan Birleşik Krallık taksim planından vazgeçmiştir. Kasım 1938'de Filistin'de barış ve ilerlemenin gerçekleştirilebilmesi için en etkili yöntemin Araplar ve Yahudilerin anlaşması olduğunu bildirmiştir.¹⁵⁵ 1939 yılında Birleşik Krallık, Araplarla Yahudileri uzlaştırmak amacıyla Londra Konferansı'nı düzenlemiştir. Araplar, Yahudilerle görüşmeyi reddettiği için İngilizler her ikisiyle ayrı ayrı görüşmek zorunda kalmıştır.¹⁵⁶ Uzlaşmanın mümkün olmadığını gören Birleşik Krallık, kendi hazırlayacağı bir çözüm yolunu benimseyeceğini bildirmiştir. 17 Mayıs 1939 tarihinde MacDonald Beyaz Kitabı adıyla anılan belge açıklanmıştır. Bu belge, Birleşik Krallık'ın Filistin'e 10 yıl içerisinde bağımsızlık vereceğini, Arapların ve Yahudilerin Filistin'in yönetimine katkılarının sağlanacağını ifade etmiştir.¹⁵⁷ Ayrıca bu belge, Yahudi göçlerine ve Yahudiler tarafından toprak satın alınmasına sınırlama getirileceğini ifade etmiştir. Bu belgenin amacı Avrupa'nın durumu netlik kazanana kadar Filistin'de mevcut durumun korunabilmesi olmuştur.¹⁵⁸ MacDonald Beyaz Kitabı, gerek Arapları gerekse Yahudileri memnun etmemiştir. Bu sebeple Arap-Yahudi çatışmaları şiddetlenmiştir. Fakat İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması ile Filistin'de ortalık durulmuştur.¹⁵⁹

MacDonald Beyaz Kitabı, Yahudi direnişi ile karşılaşmıştır. Bu durum Yahudilerle Birleşik Krallık yönetimi arasında bir çatışma sürecinin başlamasına sebep olmuştur. Yahudiler

¹⁵² Pappe, Modern Filistin Tarihi, 143.

¹⁵³ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 63.

¹⁵⁴ Karaman, Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu, 36.

¹⁵⁵ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 64.

¹⁵⁶ Shlaim, Filistin'i Bölüşmek, 48.

¹⁵⁷ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 64-65.

¹⁵⁸ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 143.

¹⁵⁹ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 67.

her ne kadar MacDonald Beyaz Kitabı'ndan sonra Birleşik Krallık yönetimine cephe almışlarsa da İkinci Dünya Savaşı'nda Birleşik Krallık'ın savaş çabalarını desteklemişlerdir.¹⁶⁰ O dönemin Siyonist lideri David Ben-Gurion “Sanki 1939 tarihli Beyaz Kitap yokmuş gibi Almanlara karşı İngiliz ordusuyla aynı saflarda yer alacağız ve sanki Almanya ile savaş hiç olmamış gibi İngilizlerin Beyaz Kitabına karşı mücadele vereceğiz.” demiştir.¹⁶¹ İkinci Dünya Savaşı yılları Siyonistler için karlı bir süreç olmuştur. Siyonist liderlik, savaş yıllarını Yahudilere askeri deneyim kazandırmak için kullanmıştır.¹⁶²

MacDonald Beyaz Kitabı'ndan sonra Siyonistler yönlerini ABD'ye çevirmişlerdir. 9-11 Mayıs 1942 tarihinde Newyork Biltmore Otelinde Dünya Siyonist Teşkilatı toplanmıştır. Biltmore Konferansı adıyla anılan bu toplantıda 1939 tarihli MacDonald Beyaz Kitabı tamamen reddedilmiş olup Filistin'e Yahudi göçlerinin kontrolünün Yahudi Ajansı'na devredilmesi ve Filistin'de Yahudi çoğunluğuna dayanan bir Yahudi devletinin kurulması öngörülmüştür.¹⁶³ Biltmore Konferansı ile birlikte Yahudi lobisinin yeni merkezi ABD olmuştur.¹⁶⁴ Bu konferanstan sonra İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yeni bir süper güç olarak ortaya çıkan ABD ile Siyonist işbirliği gelişmeye başlamış¹⁶⁵ ve ABD, Siyonizmi desteklemenin tüm sorumluluğunu kendi üzerine almıştır.¹⁶⁶

ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'na katılmasıyla savaşın seyri değişmiş ve tıpkı Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda olduğu gibi, galip devletler yeni uluslararası düzenin inşasında başrol oynamıştır. Savaşın sona ermesiyle, 24 Ekim 1945 tarihinde BM resmen kurulmuştur. Takip eden süreçte, 18 Nisan 1946 tarihinde yapılan BM Genel Kurulu toplantısında MC feshedilmiştir. Bu gelişmeler, Filistin meselesinde ABD'nin öne çıktığı bir dönemin başlangıcını simgelemektedir.¹⁶⁷

İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru, MacDonald Beyaz Kitabı'na karşı gelişen Yahudi direnişi, terörist eylemler ve Birleşik Krallık yönetimine yönelik saldırılarla birleşerek yasadışı göç ve arazi satın alımlarına yol açmıştır. Savaşın ardından, Birleşik Krallık, bölgedeki siyasi çözümü bulmaya yönelik çabalar içerisine girmiş, aynı zamanda Yahudi terör faaliyetlerini bastırmaya çalışmıştır.¹⁶⁸ Ancak, Birleşik Krallık yönetiminin aldığı tüm

¹⁶⁰ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 68.

¹⁶¹ Pappe, Modern Filistin Tarihi, 159.

¹⁶² Pappe, Modern Filistin Tarihi, 158.

¹⁶³ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 69-70.

¹⁶⁴ Kayhan ve Karaoğlu, Uluslararası Hukukta Filistin Meselesi, 25.

¹⁶⁵ Karaman, Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu, 37.

¹⁶⁶ Halloum, Belgelerle Filistin: Dün Bugün Yarın, 165.

¹⁶⁷ Kayhan ve Karaoğlu, Uluslararası Hukukta Filistin Meselesi, 25.

¹⁶⁸ Shlaim, Filistin'i Bölüşmek, 48.

önlemlere rağmen, Yahudi Ajansı'nın Avrupa'daki örgütü olan Mossad, 1945-1948 yılları arasında 69.878 Yahudi'yi Filistin'e yasa dışı yollarla sokmayı başarmıştır.¹⁶⁹ Bu gelişmelerin ardından Birleşik Krallık, sorunu çözme konusunda daha fazla ilerleme kaydedemeyeceğini fark ederek, çözüm arayışını BM'ye devretmeye karar vermiştir.¹⁷⁰

Birleşik Krallık manda dönemi, Filistin'de Yahudi yerleşimini ve devletleşme sürecini kolaylaştırmak amacıyla Birleşik Krallık'ın çabalarını yoğunlaştırdığı, Siyonist hareketin Filistin'e kesin ve üstün bir şekilde yerleşmek için uğraştığı, Arapların ise bu duruma karşı direnmeye çalıştığı bir dönemdir. Birleşik Krallık, otuz yılı aşkın bir süre boyunca Filistin'de önce işgal gücü, ardından manda idarecisi olarak çelişkili politikalar izlemiştir. Bu dönemde İngiliz siyaseti, temelde Yahudileri destekler nitelikte olmuş ve manda rejimi, Siyonist amaçların gerçekleştirilmesine önemli katkılar sağlamıştır.¹⁷¹ Filistinlilerin bağımsızlıklarını kaybetmeleri ve kendi kaderlerini tayin haklarının engellenmesi, modern Filistin sorununun oluşumunda büyük bir rol oynamıştır. Dönemin sonunda yapılan politik değişikliklere rağmen, Birleşik Krallık yönetimi altındaki bu yılları, zaman zaman karşılaşılan zorluklara rağmen, bir İngiliz-Yahudi işbirliği dönemi olarak tanımlamak mümkündür.¹⁷²

1.4. Değerlendirme

Filistin tarihini özetlemeye çalışan bu bölümde, 1947 yılına gelene kadar Filistin topraklarında hüküm süren farklı egemenlikler olmasına rağmen bu topraklarda kesintisiz bir şekilde varlığını devam ettiren bir Filistinli halkın var olduğu ortaya konulmuştur. Her ne kadar Siyonistler bu topraklardaki hak iddialarını geçmişte bu topraklarda hüküm sürmüş olmalarına dayandırsa da Filistin'in uzak tarihine bakıldığında dahi Yahudilerden daha önce buraya gelmiş ve tarih boyunca burada yaşayan bir halkın varlığı açıkça görülmektedir.

Filistin halkının iradesine aykırı olarak gerçekleştirilen Yahudi göçlerine rağmen, Birinci Dünya Savaşı sırasında Birleşik Krallık'ın Filistin'i işgal etmesi ve 1917'de Balfour Deklarasyonu'nu kabul etmesi sürecinde Yahudi nüfusun Filistin'de toplam nüfusun sadece

¹⁶⁹ Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), 76.

¹⁷⁰ Shlaim, Filistin'i Bölüşmek, 48.

¹⁷¹ Karaman, Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu, 23.

¹⁷² Karaman, Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu, 37.

küçük bir bölümünü oluşturduğu yani Filistin'in çoğunluğunu Filistinli Arap halkın oluşturduğu dikkat çekmektedir.¹⁷³

MC Misakı'nın 22. maddesi gereği manda yönetimlerinin amacı halkların kendi kaderini tayin etmelerini sağlamak iken, Filistin Mandası metnine Balfour Deklarasyonu'nun dahil edilmesi, Filistin halkının bu hakkının ihlal edildiğini göstermektedir. İşgalle birlikte 30 yıl süren Birleşik Krallık manda yönetiminin, Filistin'de bir Yahudi yurdu kurulmasına hizmet eden bir mekanizma haline geldiği görülmektedir.

Birleşik Krallık, mandater devlet olarak MC Misakı'nın kendisine yüklediği sorumlulukları yerine getirmemiş, aksine Siyonist hareketle işbirliği yaparak Filistin sorununun derinleşmesine sebep olmuştur. Manda yönetimi boyunca yükümlülüklerini yerine getirmeyen Birleşik Krallık, mandanın sonlanma aşamasında da Filistin halkının bağımsızlığını ilan etmek yerine meseleyi BM'ye havale etmiştir.

2. Birleşmiş Milletler

İkinci Dünya Savaşı'nı kazanan ülkeler, özellikle ABD ve Birleşik Krallık, bir daha büyük ve yıkıcı savaşlar yaşanmasın, dünyada barış sağlansın ve ülkeler arasında daha fazla işbirliği olsun diye, tüm milletleri bir araya getirecek bir örgüt kurmaya karar vermiştir. Böylece, BM 26 Haziran 1945'te imzalanan BM Sözleşmesi'nin yeterli sayıda ülke tarafından onaylanmasıyla 24 Ekim 1945'te kurulmuştur.¹⁷⁴ Başlangıçta 51 üye devletten oluşan BM'nin şu anda 193 üyesi bulunmaktadır. BM, görevleri ve yetkileri açıkça tanımlanmış Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Vesayet Konseyi ve Sekreterlik şeklinde altı ana organdan oluşmakta olup günümüzde küresel düzeyde evrenselliğe en çok yaklaşan tek uluslararası kuruluş olarak kabul edilmektedir.¹⁷⁵

Çalışmanın konusunu oluşturan Genel Kurul, BM'nin parlamenter organı olup bir tartışma meclisidir. Genel Kurul, tüm üye devletlerden oluşmakta ve her üye devletin yalnız bir oy hakkı bulunmaktadır.¹⁷⁶ Genel Kurul kararları kendiliğinden üye devletler için bağlayıcı hukuki

¹⁷³ McCarthy, The Population of Palestine: Population History and Statistics of the Late Ottoman Period and the Mandate, 26.

¹⁷⁴ Berdal Aral, "Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Eşitsizlik", Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, sy 72 (Eylül 2013): 8.

¹⁷⁵ Inseis, "The United Nations and the Question of Palestine: A Study in International Legal Subalternity", 15.

¹⁷⁶ Malcolm N. Shaw, Uluslararası Hukuk, 8. bs (Türkiye Bilimler Akademisi, 2018), 889.

yükümlülükler oluşturmayaacağından tamamen tavsiye niteliğindedir. Genel Kurul olağan oturumu yılda bir kez yapılır; ancak Güvenlik Konseyi veya BM üyelerinin çoğunluğunun talebi üzerine Genel Sekreter'in çağrısıyla özel oturumlar da yapılabilir. Barış İçin Birlik kararı kapsamında acil özel oturumlar düzenlenmesi de mümkündür. Genel Kurul'un, silahsızlanma ve uluslararası güvenlik ile ilgili konular, ekonomik ve mali konular, sosyal, kültürel ve insani konular, özel siyasi ve sömürgeciliğin sonlandırılması ile ilgili konular, idari ve bütçesel konular ve hukuki konular ile ilgilenen altı ana komitesi bulunmaktadır.¹⁷⁷

BM'nin kuruluşunda fikri idealler kadar somut gerçeklikler de etkili olmuştur. Zira BM'nin kurulduğu tarihlerde artık uluslararası bir toplum oluşmuş olup bu toplumun düzen içinde işlemesi ihtiyacının olduğu görülmüştür. Her ne kadar BM, farklı bölgelerden ülkelerin katılımıyla kurulan evrensel bir örgüt olsa da, kuruluş süreci esas olarak Avrupa'nın öncülüğünde ve etkisiyle yürütülmüştür.¹⁷⁸ BM Sözleşmesi, güçlü devletlerin üstünlüğünü ve aralarındaki güç dengesini temel alarak hazırlanmıştır. Nitekim, Genel Kurul'un önemli siyasi konularda bağlayıcı karar alma yetkisinin olmaması ve Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi olan ABD, Birleşik Krallık, Fransa, Rusya (önceden Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)) ve Çin'in oybirliği şartı konusunda ayrıcalıklı haklara sahip olması bu durumu açıkça göstermektedir. Bu daimi üyeler, bir anlaşmazlığın doğrudan tarafı olsalar bile, alınacak yaptırımları veto edebilmektedir. Tüm bunlar, MC döneminde güçlü devletlerin üstlendiği yönlendirici rolün, BM Sözleşmesi'nde daha kurumsal ve kalıcı biçimde korunduğunu ortaya koymaktadır.¹⁷⁹ Böylece BM, büyük ölçüde güçlü devletlerin çıkarları doğrultusunda şekillenmiştir. Her ne kadar BM Sözleşmesi'nin 1. maddesinin 2. fıkrasında, tüm devletlerin egemen ve eşit olduğu belirtilse de; hem veto hakkı gibi düzenlemeler bu ilkeye ters düşmüş hem de uygulamada söz konusu eşitlik tam anlamıyla yansıtılamamıştır.¹⁸⁰ Bu sebeplerle zaman zaman BM'nin almış olduğu kararların meşruiyeti sorgulanmaktadır.

BM'nin kurulması, klasik uluslararası hukuk bakış açısında Avrupa'nın sömürgecilik geçmişinden kopuş ve gerçekten evrensel bir uluslararası hukuk düzeninin başlangıcı olarak görülmüştür. Ancak Filistin meselesinin Birleşik Krallık tarafından BM'nin sorumluluğuna verilmesi, aslında eski güç ilişkilerinin bu süreçte hâlen etkili olduğunu göstermektedir. Bu durum, özellikle BM Genel Kurulu'nun 1947 tarihli 181 (II) sayılı Filistin Taksim Kararı'yla

¹⁷⁷ Shaw, Uluslararası Hukuk, 890.

¹⁷⁸ Dr. Abdülkadir Akıl, "Yeni Dünya Düzeninde Birleşmiş Milletler ve Geleceği", AÜEHFD VII, sy 3-4 (2003): 432.

¹⁷⁹ Akıl, "Yeni Dünya Düzeninde Birleşmiş Milletler ve Geleceği", 434.

¹⁸⁰ Akıl, "Yeni Dünya Düzeninde Birleşmiş Milletler ve Geleceği", 447.

somut hâle gelmiştir.¹⁸¹ Bu karar, Filistinli Arapların yaşadığı topraklarda sınırları belirlenmemiş ve hala genişlemekte olan İsrail devletinin kurulmasına zemin hazırladığı için Filistin halkı, Arap dünyası ve tüm Ortadoğu açısından derin bir krizin ve bölgesel istikrarsızlığın habercisi olmuştur. Bu kararın Genel Kurul'da kabul edilebilmesi için gerekli üçte iki çoğunluk, ABD'nin çeşitli ülkelere baskı yapması, bazılarına vaatlerde bulunması ve hatta kimi zaman tehdit yoluna başvurusuyla sağlanmıştır.¹⁸² Filistin Taksim Kararı, yalnızca Filistin'in geleceğini etkileyen değil, aynı zamanda BM'nin işleyişini ve içerisindeki güç dengelerini de ortaya koyan bir karardır. Bu bağlamda, söz konusu kararın alınmasına zemin hazırlayan süreç, özellikle kararın temelini oluşturan raporu hazırlayan Filistin Özel Komitesi'nin (UNSCOP) faaliyetleri ve daha öncesine gittiğimizde bu komitenin oluşturulma aşaması dikkatle incelenmesi gereken konulardır.

UNSCOP'un kurulduğu ve görev tanımlarının belirlendiği 1947 tarihli BM Genel Kurulu Özel Oturumu, Filistin meselesinin uluslararası gündeme taşınmasının başlangıç noktasıdır. Filistin meselesinin BM gündemine taşınmasının ve bu Özel Oturum'un uluslararası hukuka uygun şekilde mi yoksa dönemin güçlü devletlerin yönlendirilmesiyle mi şekillenen bir süreç olduğunun incelenmesi önem arz etmektedir. Filistin meselesinin BM gündemine nasıl taşındığı, UNSCOP'un nasıl oluşturulduğu, hangi devletlerin süreçte etkili olduğu ve karar alma mekanizmalarının nasıl işlediği, bu incelemenin merkezinde yer almaktadır.

Bu incelemenin sağlıklı şekilde yapılabilmesi için Genel Kurul'daki ülkelerin bileşiminin bilinmesi gerekmektedir. Filistin meselesinin BM gündemine taşındığı 1947 yılında, BM Genel Kurulu 55 üye ülkeden oluşmaktaydı. Bu üyelerden 40 tanesi Avrupa ülkelerinden ya da Avrupa'nın yerleşimci-sömürgeci yapılarının devamı niteliğindeki ülkelere oluşmaktaydı. Geri kalan 16 ülke ise, yeni bağımsızlık kazanmış Asya, Afrika ve Orta Doğu ülkeleriydi. Ancak bu bölgelerin büyük bölümü Avrupa sömürgeciliğinin etkisinden tam olarak kurtulmuş değildi.¹⁸³ Bu oranlara bakıldığında, 1947 yılında BM içerisinde Avrupalı devletlerin baskın bir rol oynadığı görülmektedir.

Filistin meselesinin BM gündemine taşındığı 1947 yılında bu meselenin hangi hukuki ve tarihsel bağlamda ele alınması gerektiğini doğru bir şekilde değerlendirebilmek için öncelikle MC manda sistemine ve bu sistemi tanımlayan MC Misakı'nın 22. maddesine başvurmak gerekmektedir. Bu madde ile manda sistemi ortaya koyulmuş ve Birinci Dünya Savaşı

¹⁸¹ Imseis, "The United Nations and the Question of Palestine: A Study in International Legal Subalternity", 42.

¹⁸² Aral, "Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Eşitsizlik", 12.

¹⁸³ Imseis, "The United Nations and the Question of Palestine: A Study in International Legal Subalternity", 65.

sonrasında himaye altına alınan eski Osmanlı ve Alman toprakları manda bölgeleri olarak belirlenmiştir. Bu bölgeler Paris Barış Konferansı sırasında “A” “B” ve “C” şeklinde üç sınıfa ayrılmış olup bu sınıflar halkların siyasi olgunluğu ve kendi kendini yönetebilme seviyesine göre belirlenmiştir.¹⁸⁴

A sınıfı mandalar, eskiden Osmanlı yönetiminde olan ve kendi kendilerini yönetme kapasitesine en yakın halkları barındıran bölgeleri kapsamaktaydı. Bu bölgelerde, bağımsızlık hedefi nihai amaç olarak belirlenmiş; halkların gelişimine rehberlik edilmesi ve uygun koşullar sağlandığında tam bağımsızlıklarının tanınması öngörülmüştü.¹⁸⁵ Bu kapsamda, Irak 1932’de, Lübnan 1943’te, Suriye 1945’te ve Ürdün 1946’da bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır.¹⁸⁶ Filistin de A sınıfı manda olarak belirlenmiş olup bu durum Filistin halkının siyasi olgunluk seviyesinin yüksek olduğunu, Filistin’in bağımsızlığa geçiş sürecinin diğer mandalara kıyasla daha ileri bir seviyede olduğunu ve uluslararası hukukun onu doğrudan bağımsızlığa hazırlaması gerektiğini ifade etmesine rağmen Filistin bu süreçten mahrum kalmıştır.

B sınıfı mandalar, özellikle Almanya’nın Afrika’daki eski sömürgelerini (Tanganika, Ruanda-Urundi, Kamerun ve Togoland) kapsamaktaydı. Bu toprakların idaresi, mandater devletlerin doğrudan sorumluluğuna verilmiş, ancak bu bölgeler için bağımsızlık yönünde açık bir hedef öngörülmemiştir. C sınıfı mandalar ise daha az gelişmiş ve eski Alman kontrolündeki toprakları kapsıyor; genellikle doğrudan mandater devletin yasalarıyla yönetiliyor ve bu devletin bir parçasıymış gibi işlem görüyordu.¹⁸⁷ Her üç sınıf da MC denetimine tabi olmakla birlikte farklı düzeyde bağımsızlık ve gelişme hedefleriyle tanımlanmıştı.

MC manda sistemi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında BM tarafından büyük ölçüde benimsenmiş ve BM Sözleşmesi’nin XII. ve XIII. bölümleriyle “Vesayet Sistemi” adı altında güncellenerek devam ettirilmiştir.¹⁸⁸ Bu sistem kapsamında, B ve C sınıfı eski mandaların büyük kısmı zamanla bağımsızlıklarını kazanmıştır. Ancak, Filistin meselesi bu süreçten dışlanmış; ne bir vesayet düzenlemesine konu edilmiş ne de bağımsızlık yönünde istikrarlı bir planlama sürecine dâhil edilmiştir.

¹⁸⁴ Ehtibarlı, Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı ve Ekonomik Boyutu, 82.

¹⁸⁵ Dr. Kadir Kasalak, Milli Mücadele’de Manda ve Himaye Meselesi (Genelkurmay Basımevi, 1993), 27.

¹⁸⁶ Imseis, “The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine’s International Legal Subalternity”, 10.

¹⁸⁷ Kasalak, Milli Mücadele’de Manda ve Himaye Meselesi, 27.

¹⁸⁸ Fatma Taşdemir ve Adem Özer, Uluslararası Hukuk Perspektifinden Self-Determinasyon ve Ayrılma (Hukuk Yayınları, 2017), 18.

Oysa Filistin, A sınıfı manda statüsü itibarıyla kendi kendini yönetebilecek kapasiteye sahip Filistinli halka ait bir bölge olarak tanınmış, bağımsızlık hakkı diğer A sınıfı mandalarla eşit biçimde kabul edilmişti. Buna rağmen mesele, BM tarafından bağımsızlık hakkına uygun bir çerçevede değerlendirilmemiştir. Hatta bağımsızlığı önceden tanınmamış olan B ve C sınıfı mandalar bile Vesayet Sistemi'ne dâhil edilerek zamanla bağımsızlıklarını kazanmışken, Filistin bu imkândan da mahrum bırakılmıştır. Bu durum, Filistin'i manda sisteminden devralınarak çözüm üretilmeyen tek örnek olarak tarihe geçirmiştir.

Sonuç olarak, BM'nin kuruluşu, her ne kadar evrensel barışı ve devletlerarası işbirliğini sağlama idealiyle açıklanıyor olsa da, kurumsal yapısı ve karar alma süreçleri büyük ölçüde dönemin güçlü devletlerinin çıkarları doğrultusunda şekillenmiştir. Bu durum, BM'nin özellikle Filistin meselesinde üstlendiği rolün meşruiyetini ve tarafsızlığını sorgulanır hâle getirmiştir. MC manda sistemi altında A sınıfı olarak tanımlanan ve bağımsızlık hakkı tanınan Filistin'in, diğer benzer manda örneklerinin aksine, bu hakkını kullanamaması; aksine topraklarının parçalanarak Filistin'e dışarıdan gelen Yahudi halkı için İsrail devletinin kurulmasına zemin hazırlanması, uluslararası hukuk ilkeleriyle ve MC Misakı'nda tanınan bağımsızlık vaadiyle çelişmiştir. 1947 yılında BM Genel Kurulu'nda alınan Filistin Taksim Kararı, uluslararası sistemde güç dengelerinin ve büyük devletlerin etkisinin nasıl işlediğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu çerçevede, bu kararın alınmasına zemin hazırlayan Filistin meselesinin BM'ye taşınma süreci, güçlü devletlerin çıkarlarının evrensel hukuk ilkelerinin önüne geçip geçmediğinin incelenmesi bakımından önemli olup Filistin halkı için hâlâ devam eden adalet arayışının merkezinde yer almaktadır.

3. Halkların Kendi Kaderini Tayin Hakkı

Filistin meselesinin temeli, uluslararası toplumun, Filistin toprakları üzerinde hem yerli Filistinli Araplara hem de ülkeye sonradan dışarıdan gelen Yahudilere, kendi kaderini tayin hakkı tanıma yönündeki çelişkili taahhütlerine dayanmaktadır. Nitekim Birleşik Krallık, Ortadoğu'daki Arap halklarına bağımsızlık vaat ederken, aynı zamanda Yahudiler için Filistin'de bir anavatan kurulmasını öngören 1917 tarihli Balfour Deklarasyonu'nu kabul etmiştir.¹⁸⁹ Bu durum, bölgedeki siyasi gerilimi artırarak Filistin meselesini, uluslararası

¹⁸⁹ Taşdemir ve Özer, Uluslararası Hukuk Perspektifinden Self-Determinasyon ve Ayrılma, 126.

hukukun temel meselelerden biri haline gelmiştir. Dolayısıyla, Filistin meselesinin uluslararası hukukta gündemleştirilmesinin tartışılması, halkların kendi kaderini tayin hakkının genel çerçevesinin ortaya konulmasını ve Üçüncü Dünya perspektifinden bu hakkın Filistin bağlamında nasıl yorumlanması gerektiğinin ifade edilmesini gerektirmektedir.

Self-determinasyon (kendi kaderini tayin) kavramı, devletlerin çıkarlarına göre farklı biçimlerde yorumlanması ve sürekli tartışmalara konu olması sebebiyle, doktrinde net bir tanıma kavuşturulamamıştır.¹⁹⁰ Her ne kadar kavramın tanımı konusunda tam bir uzlaşa bulunmasa da, genel kabul gören anlayışa göre bu kavram; bir halkın, başka bir halk ya da yabancı bir güce bağımlı olmadan, bağımsız bir devlete dönüşme iradesini ifade etmektedir.¹⁹¹

Kendi kaderini tayin hakkı, 20. yüzyılın başlarından itibaren uluslararası alanda etkili bir rol oynamış; geçirdiği çeşitli süreçler boyunca, yeni devletlerin ortaya çıkışında temel dayanaklardan biri haline gelmiştir.¹⁹² Özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında çok uluslu imparatorlukların parçalanmasında kendi kaderini tayin ilkesi önemli bir yer tutmuştur. Her halkın kendi siyasi statüsünü belirleme ve bağımsız bir devlet kurma hakkı olduğunu ifade eden bu ilke, özellikle Avusturya-Macaristan ve Osmanlı gibi imparatorlukların dağılmasının meşruiyet zemini olarak ileri sürülmüştür. ABD'nin I. Dünya Savaşı sırasında başkanı olan Woodrow Wilson ve Sovyetler Birliği'nin kurucusu olan Vlademir I. Lenin gibi liderler bu ilkeyi, kendi ideolojik bakış açılarına göre farklı şekillerde yorumlamış ve desteklemiştir.¹⁹³

Wilson her ne kadar kendi kaderini tayin ilkesinin güçlü bir savunucusu olsa da, başkanlığını yaptığı komisyon tarafından hazırlanan MC Misakı, bu ilkeye açıkça yer vermemiştir.¹⁹⁴ Ancak MC Misakı'nın 1. maddesi 2. fıkrasında, uluslararası yükümlülüklerini yerine getirme ve belirli koşulları kabul etme şartıyla, bağımsız yönetim iradesi gösteren siyasi oluşumların Cemiyet üyeliğine kabul edilebileceğini dile getirerek kendi kendini yönetebilme kriterine vurgu yapmıştır. Bu durum Misak'ın kendi kaderini tayin ilkesine dolaylı olarak yer verdiğini göstermektedir.¹⁹⁵ Ayrıca bu ilke doğrudan Misak'ın hiçbir maddesinde yer almasa da manda sistemini düzenleyen 22. maddenin temel dayanağının kendi kaderini tayin hakkı olduğuna ilişkin genel kabul gören bir düşünce bulunmaktadır.¹⁹⁶ Bu maddenin 1. fıkrasında

¹⁹⁰ Ehtibarlı, Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı ve Ekonomik Boyutu, 23.

¹⁹¹ Ehtibarlı, Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı ve Ekonomik Boyutu, 26.

¹⁹² İlhan Aras, "Filistin-İsrail Arasındaki Temel Sorunlar ve Uluslararası Hukuk" (Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2010), 88.

¹⁹³ Taşdemir ve Özer, Uluslararası Hukuk Perspektifinden Self-Determinasyon ve Ayrılma, 3.

¹⁹⁴ M. Akif Kütükçü, "Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sy 12 (2004): 264.

¹⁹⁵ Taşdemir ve Özer, Uluslararası Hukuk Perspektifinden Self-Determinasyon ve Ayrılma, 15.

¹⁹⁶ Ehtibarlı, Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı ve Ekonomik Boyutu, 81.

savaştan sonra önceki yöneticilerinin egemenliğinden çıkan ve henüz kendi kendini yönetme yeteneği kazanmamış halkların yaşadığı toprakların manda altına alınması gerektiği belirtilmiş ve bu halkların refahı ve gelişiminin “sacred trust (kutsal bir görev/emanet)” olduğu söylenmiştir.¹⁹⁷

Yukarıda bahsedildiği üzere Filistin’in A sınıfı manda olarak belirlenmiş olması da Filistin halkının siyasi olgunluğunun yüksek olduğunu bu sebeple kendi kaderini tayin etmeye en yakın manda halklarından olduğunu göstermektedir. Ancak, MC döneminde kendi kaderini tayin ilkesi uluslararası hukukun pozitif bir kuralı haline gelmemiştir. Bu dönemde MC’nin kendi kaderini tayin ilkesine en büyük katkısı yeni sömürge edinimlerini yasaklamış olmasıdır.¹⁹⁸ Bu yasak, büyük güçlerin doğrudan sömürge edinmesini engellese de manda sistemi yoluyla üçüncü dünya ülkeleri üzerinde dolaylı kontrol mekanizmalarını devam ettirmelerine engel olamamıştır.

MC Misakı’ndan farklı olarak, 24 Haziran 1945’te kabul edilen BM Sözleşmesi, halkların kendi kaderini tayin ilkesini açık bir şekilde tanımış ve 1. maddenin 2. fıkrası ile 55. maddede “halkların hak eşitliğine ve kendi geleceklerini belirleme ilkesine saygı”dan bahsederek bu ilkeye doğrudan yer vermiştir. Bu maddelere ek olarak Vesayet Sistemi ile ilgili olan 73. ve 76. maddede sömürge halklarının kendi kendilerini yönetme haklarından bahsedilmektedir.¹⁹⁹

Kendi kaderini tayin ilkesi BM Sözleşmesi’nde doğrudan yer almış olsa da, genel ve bağlayıcı bir hak olarak değil, BM’nin ulaşmayı hedeflediği amaçlardan biri olarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda, ilkenin uygulanması üye devletlere doğrudan veya zorunlu hukuki yükümlülükler getirmemiştir.²⁰⁰ Bununla beraber, kendi kaderini tayin ilkesine, BM Sözleşmesi’nde birden fazla maddede yer verilmesi, bu ilkenin uluslararası hukuk tarafından tanınan bir ilke haline geldiğinin göstergesi olmuştur. Halkların kendi kaderini tayin hakkı, ilk kez BM Sözleşmesi’nde açık biçimde ifade edilerek uluslararası hukukta ilke olarak kendine yer bulmuştur.²⁰¹ İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise, BM’nin kabul ettiği kararlarla kendi kaderini tayin ilkesi sadece yönlendirici bir ilke olmaktan çıkarak uluslararası hukukta bir hak niteliğine kavuşmuştur.²⁰²

¹⁹⁷ Milletler Cemiyeti Misakı.

¹⁹⁸ Taşdemir ve Özer, Uluslararası Hukuk Perspektifinden Self-Determinasyon ve Ayrılma, 16.

¹⁹⁹ Doç. Dr. Berdal Aral, Üçüncü Kuşak İnsan Hakları Olarak “Kolektif Haklar” (Siyasal Kitabevi, 2010), 40.

²⁰⁰ Taşdemir ve Özer, Uluslararası Hukuk Perspektifinden Self-Determinasyon ve Ayrılma, 19.

²⁰¹ Aral, Üçüncü Kuşak İnsan Hakları Olarak “Kolektif Haklar”, 38.

²⁰² Taşdemir ve Özer, Uluslararası Hukuk Perspektifinden Self-Determinasyon ve Ayrılma, 4.

BM'nin 1947 tarihli 181 (II) sayılı Filistin Taksim Kararı, Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkına sahip olduğunu ilk kez doğrudan tanıyan karardır.²⁰³ Bu kararda Filistin halkının, yalnızca Filistin topraklarının %42,88'inde bu hakka sahip olduğuna karar verilmiştir. Ancak, BM ilerleyen süreçte aldığı kararlarla bu yaklaşımından da geriye düşerek bu hakkın kapsamını daraltmıştır. BM tarafından kabul edilen kararlar çerçevesinde, günümüzde hem BM hem de uluslararası toplum, Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkına sahip olduğunu kabul etmektedir. Ancak bu hakkın meşru dayanağı, yabancı devlet işgali altında yaşayan halkların kendi kaderini tayin hakkı olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, klasik uluslararası hukuk söyleminde yalnızca 1967'den itibaren İsrail tarafından işgal edilmiş topraklarda yaşayan Filistinlilerin bu hakkı kullanabileceği kabul edilmektedir.²⁰⁴ Oysa MC Misakı, BM Sözleşmesi'nin temel ilkeleri ve Filistin halkının bu topraklar üzerindeki tarihsel varlığı dikkate alındığında Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkının yalnızca belirli bir bölgeyle sınırlı olmayıp tüm Filistin topraklarını kapsadığı sonucuna varılması gerekmektedir. Uluslararası hukuka Üçüncü Dünya perpektifinden bakıldığında varılması gereken kanaat de budur. Ayrıca BM'nin Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkına bakışındaki bu dönüşüm, uluslararası hukukun siyasi güçler tarafından araçsallaştırılmış olabileceğine de işaret etmektedir.

Zira Avrupalı emperyal güçlerin sistem üzerindeki etkisi nedeniyle, kendi kaderini tayin hakkı BM Sözleşmesi'nde net bir şekilde tanımlanmamıştır. Dahası üye devletler, 1960'larda başlayan sömürgecilikten kurtulma sürecine kadar bu hakkın genel kabul gören bir tanımına ulaşamamış olup bu belirsizlik, nihayet 1966 tarihli uluslararası insan hakları sözleşmelerinin ortak 1. maddesinde hukuki bir çerçeveye oturtulmuştur.²⁰⁵

Kendi kaderini tayin hakkının hukuki içeriği 1945 yılında net bir şekilde belirlenmediği için bu hakkın o dönemde uluslararası hukukta tanınıp tanınmadığı tartışmalı bir konudur. Bazı görüşler, BM Sözleşmesi'nin hazırlanma sürecinde bu ilkenin siyasi bir kavram olarak ele alındığını ve uluslararası hukukun bağlayıcı bir normuna dönüşmediğini, ilkenin ancak 1950'lerin sonları ve 1960'lardaki sömürgecilikten kurtulma sürecinde devlet uygulamaları aracılığıyla kesinlik kazandığını öne sürmektedir. Buna karşılık diğer bir görüş, bu hakkın BM Sözleşmesi'nde temel amaçlar arasında yer alması ve belirli maddelerde hukuki güvence altına alınması nedeniyle, ilkenin zaten bağlayıcı olduğunu savunmaktadır. Ayrıca, II. Dünya Savaşı

²⁰³ Fatma Taşdemir, "İsrail-Filistin Sorununun Selfdeterminasyon Hakkı Çerçevesinde Analizi", Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2, sy 2 (2000): 218.

²⁰⁴ Taşdemir, "İsrail-Filistin Sorununun Selfdeterminasyon Hakkı Çerçevesinde Analizi", 223.

²⁰⁵ Imseis, "The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine's International Legal Subalternity", 9.

sonrası dönemde kendi kaderini tayin ilkesinin uluslararası hukuki belgelerde yer alması, ilkenin siyasi bir kavramdan hukuki bir norm haline dönüşmesinin önemli bir aşaması olarak değerlendirilmektedir.²⁰⁶

BM Sözleşmesi'nin kabul edildiği 1945 yılında halkların kendi kaderini tayin hakkının uluslararası hukukta kesin bir biçimde ortaya çıkıp çıkmadığı tartışmalı olsa da, Filistin meselesinin BM'nin gündemine taşındığı 1947 yılına gelindiğinde özellikle A sınıfı manda toprakları bağlamında bu hakkın çerçevesi netleşmiştir. Filistin de "A" sınıfı manda olduğu için, bu toprakların siyasi bağımsızlığa en kısa zamanda ulaşması gerekmektedir. MC'nin A sınıfı mandaların siyasi bağımsızlığını şartlı olarak tanıması gerçeğinden dolayı bu bağımsızlık sürecinin, halkın iradesine ve çoğunluk yönetimi ilkelerine dayanması gerekmektedir.²⁰⁷

MC Misakı 22. maddede bağımsızlık, mandater devletin kutsal görev/emanet doğrultusunda idari rehberlik ve destek sağlanması şartına bağlıydı. Bu toplumlara, kendi kendilerini yönetebilir duruma gelene kadar gerekli destek sağlanacak ve uluslararası gözetim altında gelişimleri sürdürülecekti.²⁰⁸ Uluslararası Adalet Divanı'na göre, bu kutsal görevin/emanetin nihai hedefi, kuşkusuz ilgili halkların kendi kaderini tayin etmesi ve bağımsızlığa kavuşmasıydı.²⁰⁹ Ayrıca devlet uygulamalarına bakıldığında, Filistin hariç tüm A sınıfı manda bölgeleri 1947 yılına kadar bağımsızlıklarını kazanmıştı. Irak 1932'de, Lübnan 1943'te, Suriye 1945'te ve Ürdün 1946'da bağımsızlıklarını kazanarak manda yönetiminden çıkmıştı.²¹⁰

MC Misakı, BM Sözleşmesi ve diğer devlet uygulamaları incelendiğinde, Filistin meselesinin BM gündemine taşındığı 1947 yılında Filistin için mevcut uluslararası hukukun, yalnızca iki seçeneğe izin verdiği anlaşılmaktadır: Filistin halkının açıkça belirttiği iradesi doğrultusunda derhal bağımsızlık veya BM Sözleşmesi çerçevesinde bağımsızlığın geçici olarak ertelenerek Filistin'in BM Vesayet Sistemi altına alınması. Halkların kendi kaderini tayin hakkı, Filistin'in A sınıfı manda olması sebebiyle siyasi bağımsızlığı, halkın rızasını ve

²⁰⁶ Imseis, "The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine's International Legal Subalternity", 9.

²⁰⁷ Imseis, "The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine's International Legal Subalternity", 9.

²⁰⁸ Imseis, "The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine's International Legal Subalternity", 10.

²⁰⁹ International Court of Justice, Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), Advisory Opinion (1971), 31.

²¹⁰ Imseis, "The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine's International Legal Subalternity", 10.

çoğunluk yönetimi ilkelerini zorunlu kılmaktadır.²¹¹ Bu doğrultuda, BM'nin Filistin meselesine yaklaşımı ve uluslararası hukukun mevcut sınırları içinde meseleyi nasıl ele aldığı hukuki açıdan büyük önem taşımaktadır. Özellikle, 1947'de Filistin konusunda BM'nin önünde yalnızca iki seçeneğin bulunduğu açıkça ortadayken, meselenin BM gündemine taşınması sırasında yürütülen tartışmalarda bu seçeneklerin nasıl ele alındığı, uluslararası hukukun uygulanma biçimi açısından dikkate değerdir.

Bu çalışmada, 1947 yılında BM Genel Kurulu Özel Oturumu'nda Filistin meselesi ele alınırken o tarihte mevcut uluslararası hukukun sınırları içinde halkların kendi kaderini tayin hakkı ile uyumlu hareket edilip edilmediği, uluslararası hukukun üstünlüğüne uygun davranılıp davranılmadığı ve üye devletlerin söylemleriyle uluslararası hukukun araçsallaştırılmasına hizmet edip etmediği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

4. Uluslararası Hukuka Üçüncü Dünya Yaklaşımları

Uluslararası hukuk, genellikle tarafsız ve evrensel bir yapı olarak tanımlansa da, bu yaklaşımı sorgulayan birçok akademisyen bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda, Third World Approaches to the International Law (TWAIL) olarak bilinen “Uluslararası Hukuka Üçüncü Dünya Yaklaşımları” kapsamında değerlendirilebilecek bir grup akademisyen, uluslararası hukukun politik, kültürel ve ekonomik düzeyde barındırdığı önyargıları açığa çıkarmak amacıyla yoğun bir çaba sarf etmektedir.²¹² Bu akademisyenler, uluslararası hukuk alanındaki önemli konuları, bu disiplinin geleneksel yaklaşımlarını sorgulayarak ele almaktadırlar. Ağırlıklı olarak, uluslararası hukuk tarihinin yeniden yorumlanmasına ve sömürgeleştirme süreçlerini meşrulaştırmada ve farklı şekillerde yeniden üretmede uluslararası hukukun oynadığı role yoğunlaşmaktadırlar. Geleneksel uluslararası hukuk doktrinlerinin tarihsel kökenlerini inceleyerek, bunların doğruluğunu sorgulamak ve uluslararası hukukun iddia edildiği gibi evrensel olmadığını, esasen Avrupa tarihinin düşünsel ve ahlaki temellerine dayandığını ortaya koymak için çalışmaktadırlar.²¹³

²¹¹ Imseis, “The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine’s International Legal Subalternity”, 10.

²¹² Eslava ve Pahuja, “Between Resistance and Reform: TWAIL and the Universality of International Law”, 104.

²¹³ Kırdım, “TWAIL’i Anlamak: Uluslararası Hukuka Eleştirel Bir Yaklaşım”, 133.

Uluslararası Hukuka Üçüncü Dünya Yaklaşımları²¹⁴, farklı yorumlara açık bir alan olup çeşitli düşünce zenginliğiyle öne çıkmaktadır. TWAIL, akademik bir topluluk, bir siyasi hareket, bir metodoloji, bir teori, akademisyenlerden oluşan bir ağ veya Üçüncü Dünya'ya yönelik adaletsizliklere meydan okuyan geniş bir diyalektik gibi birçok farklı şekilde tanımlanabilmektedir. Ancak her ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın TWAIL'in ortak noktası, uluslararası hukuk düzeninin eşitsizlik, adaletsizlik ve sömürgeci tahakkümle olan ilişkisine dikkat çekmek amacı taşımasıdır.²¹⁵ Başka bir deyişle, TWAIL akademisyenlerinin üzerinde anlaştığı tek bir teorik yaklaşım olmasa da ortak bir duyarlılığa sahip oldukları söylenebilmektedir. TWAIL'in odaklandığı temel mesele, uluslararası hukukun işleyişini, genellikle "uluslararası hukukun diğerleri" olarak anılan ve hukukun uygulama alanında yer alan bölgelerle uyumlu hale getirmeye çalışmaktır.²¹⁶ TWAIL, uluslararası hukukun adaletsizliklerini sorgulamakta ve buna karşı alternatif perspektifler sunmaktadır.

Mutua, TWAIL'i hem siyasi hem de entelektüel bir hareket olarak tanımlamakta ancak belli bir inanç ya da dogmaya bağlı olmadığını ifade etmektedir. TWAIL literatürü içinde birçok farklı görüş ve fikir bulunsa da bunların hepsinin özünde adaletsiz küresel düzene karşı duyulan ortak bir tepkinin yer aldığını vurgulamaktadır.²¹⁷ Okafor, TWAIL'in ana akım uluslararası hukuku ve kurumlarını irdelemek amacıyla hem teoriler hem de metodolojiler sunduğunu bu sebeple TWAIL'in geniş bir yaklaşım olarak düşünülebileceğini ileri sürmektedir.²¹⁸ Gathii, TWAIL'in ortak görüşlere ve benzer kaygılara sahip akademisyenlerden oluşan bir ağ olduğunu ancak bu ağın herhangi bir merkezi otorite veya üst hiyerarşik yapıya sahip olmadığını düşünmektedir.²¹⁹ Chimni de TWAIL'i adil bir küresel düzen oluşturmayı hedefleyen ve gerçek manada evrensel olan bir uluslararası hukuk yaratma arzusuyla bir araya gelen, esnek bir akademisyenler ağı olarak tanımlamaktadır. Chimni'ye göre, TWAIL hareketine katılmak için belirli bir siyasi programa destek vermek ya da bir organizasyonun üyesi olmak şart değildir. Bireylerin bu harekete katılmak için herhangi bir resmi başvuru veya üyelik yapmasına gerek yoktur. TWAIL ile aralarında bir bağ olduğunu ileri sürdükleri anda TWAIL'in bir parçası haline gelebilmektedirler.²²⁰

²¹⁴ Bundan sonra "TWAIL" şeklinde yazılacaktır.

²¹⁵ Larissa Ramina, "Framing the Concept of TWAIL: 'Third World Approaches to International Law'", *Revista Justiça Do Direito* 32, sy 1 (2018): 7, <http://dx.doi.org/10.5335/rjd.v32i1.8087>.

²¹⁶ Eslava ve Pahuja, "Beyond the (Post)Colonial: TWAIL and the Everyday Life of International Law", 195.

²¹⁷ Mutua, "What Is TWAIL?", 36.

²¹⁸ Okafor, "Critical Third World Approaches to International Law (TWAIL): Theory, Methodology, or Both?", 377.

²¹⁹ Gathii, "TWAIL: A Brief History of Its Origins, Its Decentralized Network, and a Tentative Bibliography", 34.

²²⁰ Chimni, "The World of TWAIL: Introduction to the Special Issue", 18.

Fakhri, TWAIL'in farklı ülkeleri, kurumları ve zaman dilimlerini kapsayan merkeziyetsiz bir akademisyenler ağı olması sebebiyle gündeminin ne olduğu sorusuna net bir cevap vermenin pek mümkün olmadığını ifade etmektedir. Bu hareketin katılımcıları zaman ve mekana bağlı olarak sürekli değişmektedir. Bireyler kendilerini TWAIL'ci olarak tanımlayarak bu hareketin bir parçası haline gelebildiğinden TWAIL'in gündemi de TWAIL adına konuşan kişiye bağlı olarak değişim gösterebilmektedir.²²¹

TWAIL, uluslararası hukukun hiyerarşik yapısını eleştiren bir harekettir. Bu hareket, Avrupa merkezli düşünce pratikleri üzerine kurulan uluslararası hukukun, evrensel olduğu iddiasına kuşkuyla yaklaşmaktadır. Avrupalılar ile Avrupalı olmayanlar arasında genellikle Avrupalıların lehine işleyen hiyerarşik düzenin, özgürleştirici bir uluslararası hukuk aracılığıyla dönüştürülmesi gerektiğini savunmaktadır. Özellikle uluslararası örgütler ve güçlü devletler lehine şekillenen hegemonyaya karşı bir direnç oluşturmayı amaçlamaktadır.²²² Chimni'ye göre de, TWAIL, Üçüncü Dünya ülkelerinin bakış açısından uluslararası hukukun tarihini, işleyişini ve yapısal özelliklerini analiz etmeyi amaçlayan bir girişimi ifade etmektedir.²²³ TWAIL, uluslararası hukukun küresel düzeyde ötekileştirme ve tahakkümü meşrulaştıran hakim eğilimlerine karşı çıkmaktadır. Bu hareket, Üçüncü Dünya halklarının deneyimlerini ve mücadelelerini, özgürleştirici bir uluslararası hukuk fikrinin şekillenebileceği tarihsel bir bağlam olarak görmektedir.²²⁴

TWAIL, aslında varlık olarak yeni değildir. TWAIL akademisyenleri, uzun yıllardır mevcut uluslararası hukuk sistemini eleştirerek ve bu sisteme karşı duruş sergileyerek entelektüel bir mücadele yürütmektedir. Bu hareketin kökleri, İkinci Dünya Savaşı sonrası dekolonizasyon sürecine kadar uzanmaktadır. Özellikle Latin Amerika'da, Üçüncü Dünya'nın sanayileşmiş Batı tarafından hakimiyet altına alınmasına karşı gösterdiği direniş, Kuzey-Güney çatışmasının ortaya çıkışında kritik bir rol oynamıştır. Bununla birlikte, 1955 yılında düzenlenen Bandung Konferansı, TWAIL'in sembolik başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir.²²⁵

²²¹ Michael Fakhri, "Introduction - Questioning TWAIL's Agenda", *Oreon Review of International Law* 14, sy 1 (2012): 8.

²²² Kırdım, "TWAIL'i Anlamak: Uluslararası Hukuka Eleştirel Bir Yaklaşım", 141.

²²³ Chimni, "The Past, Present and Future of International Law: A Critical Third World Approach", 499.

²²⁴ Fakhri, "Introduction - Questioning TWAIL's Agenda", 2.

²²⁵ Mutua, "What Is TWAIL?", 31.

TWAIL, zaman içerisinde değişim ve gelişim göstererek iki farklı aşamadan geçmiş, TWAIL I ve TWAIL II olarak anılan iki farklı kuşağı oluşturmuştur.²²⁶ TWAIL I, sömürgecilik sonrası dönemde, özellikle 1950'ler ve 1960'larda, yeni bağımsızlık kazanmış Üçüncü Dünya ülkelerinin uluslararası hukuktaki rolünü inceleyen ilk kuşak çalışmaları ifade etmektedir. TWAIL I, sömürgeci baskı sistemlerini meşrulaştırdığı gerekçesiyle uluslararası hukuku eleştirmiştir. Avrupa dışı devletlerin egemenlik haklarını reddeden ve fetih yoluyla toprak kazanmayı yasal kılan kurallara karşı çıkmıştır. Ayrıca, sömürge öncesi Üçüncü Dünya toplumlarının uluslararası hukuk fikrine yabancı olmadıklarını ve birçok konuda sofistike kurallar geliştirdiklerini vurgulamıştır.²²⁷ TWAIL I, BM'ye olan inancıyla modern uluslararası hukukun eşitlikçi bir yapıya dönüştürülebileceğini savunmuş ve devletlerin egemen eşitliği ve müdahale etmeme ilkelerine odaklanmıştır.²²⁸

Sömürge sonrası dönemde Üçüncü Dünya akademisyenleri, uluslararası hukukun tarihini kapsamlı bir şekilde analiz etmiştir. Bu analizler, geçmişin karmaşıklığını tam anlamıyla kavramanın, mevcut ve gelecekteki uluslararası hukuku dönüştürmek için önemli bir temel oluşturacağına dair bir inançla gerçekleştirilmiştir. Bu akademisyenler, Batılı meslektaşları tarafından yazılan uluslararası hukuk anlatılarının kısıtlayıcı ve aşırı övgü dolu olduğunu ileri sürerek, bu anlatılara karşı eleştirel bir yaklaşım geliştirmişlerdir.²²⁹

1990'lı yıllarda TWAIL, entelektüel bir hareket olarak yeniden yükselişe geçmiştir.²³⁰ Bu durum daha yeni bir aşama olan TWAIL II'yi oluşturmuştur. TWAIL II ise, TWAIL I'in temel fikirlerini sürdürmekle birlikte, bu fikirleri genişletmiş ve geliştirmiştir. TWAIL II, TWAIL I'in bazı temel prensiplerini eleştirel bir şekilde yeniden değerlendirmiştir. İlk kuşakta, uluslararası hukuk Üçüncü Dünya devletlerinin çıkarlarına hizmet edecek şekilde kullanılmaya çalışılmış, ancak bu süreçte devlet egemenliği derinlemesine sorgulanmamıştır.²³¹ TWAIL I devlet merkezli iken TWAIL II toplum ve birey odaklıdır. TWAIL II sömürgeciliğin uluslararası hukuk ile tesadüfî bir ilişkiye sahip olmadığını, hatta bizzat onun temellerini şekillendiren bir

²²⁶ Antony Anghie ve B. S. Chimni, "Third World Approaches to International Law and Individual Responsibility in Internal Conflicts", *Chinese Journal of International Law* 2, sy 1 (2003): 79, Academic Search Ultimate, <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.cjilaw.a000480>.

²²⁷ Anghie ve Chimni, "Third World Approaches to International Law and Individual Responsibility in Internal Conflicts", 80.

²²⁸ Anghie ve Chimni, "Third World Approaches to International Law and Individual Responsibility in Internal Conflicts", 81.

²²⁹ Chimni, "The Past, Present and Future of International Law: A Critical Third World Approach", 500.

²³⁰ Larissa Ramina, "TWAIL – 'Third World Approaches to International Law' and Human Rights: Some Considerations", *Revista de Investigações Constitucionais* 5, sy 1 (2018): 262.

²³¹ Anghie ve Chimni, "Third World Approaches to International Law and Individual Responsibility in Internal Conflicts", 82.

unsur olduğunu vurgulamaktadır. Bu görüş, uluslararası hukuk sisteminin tarafsız görünmesine rağmen aslında eşitsizlikleri nasıl desteklediğini daha iyi anlamayı amaçlamaktadır.²³² TWAIL II'nin hedefi, uluslararası hukukun sömürgeci geçmişini ve güncel etkilerini açığa çıkararak daha adil ve kapsayıcı bir sistem yaratmaktır. Bu dönemde akademisyenler, insan hakları ve adalet gibi evrensel değerlerin, Batı merkezli uluslararası hukuk çerçevesinde nasıl ele alındığına dair sorgulamalarını yoğunlaştırmışlardır. Bu canlanma, TWAIL'in uluslararası hukuku eleştirme ve dönüştürme çabalarını daha geniş bir entelektüel platforma taşımıştır.

Sonuç olarak, TWAIL hareketi, uluslararası hukukun adaletsizliklerini ele alarak bu alandaki sömürgeci ve hiyerarşik yapıları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu hareket, geçmişten gelen deneyimleri ve güncel yaklaşımları birleştirerek daha adil, eşitlikçi ve kapsayıcı bir uluslararası hukuk sistemi oluşturmayı hedeflemektedir. Farklı coğrafya ve perspektiflerden gelen akademisyenlerin esnek ve merkeziyetsiz bir yapı içinde buluşması, TWAIL'in entelektüel zenginliğini ve etkisini artırmaktadır. Özetle, TWAIL, Üçüncü Dünya halklarının tarihsel deneyimlerinden ve mücadelelerinden ilham alarak uluslararası hukuku dönüştürmeye yönelik önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Bu hareket, yalnızca uluslararası hukukun geçmişine yönelik eleştirilerde bulunmakla sınırlı kalmayıp, daha adil bir gelecek için alternatif çözümler önermesiyle önemli bir katkı sağlamaktadır.

4.1.Üçüncü Dünya Kavramı

TWAIL'i anlayabilmek için öncelikle "Üçüncü Dünya" kavramının ne ifade ettiğini netleştirmek önemlidir. "Üçüncü Dünya" kavramı, Soğuk Savaş dönemi ve dekolonizasyon süreciyle şekillenmiş uluslararası sistemde, genellikle sanayileşmiş Birinci Dünya ile komünist/sosyalist İkinci Dünya dışında kalan devletler için kullanılan bir tanımdır. Ancak TWAIL literatüründe bu kavram, yalnızca jeopolitik bir terimden ibaret değildir; aynı zamanda uluslararası sistemde tarihsel olarak şekillenmiş, sisteme karşı alternatif ve muhalif bir duruşu temsil eden bir bilinç anlamında kullanılmaktadır.²³³ TWAIL, Üçüncü Dünya'yı tek bir kategoriye indirgenemeyecek, heterojen bir yapı olarak ele almaktadır. Bu perspektif kapsamında Üçüncü Dünya, sadece coğrafi bir tanım olmaktan öte, güçlülerin tahakkümüne

²³² Anghie ve Chimni, "Third World Approaches to International Law and Individual Responsibility in Internal Conflicts", 84.

²³³ Kırdım, "TWAIL'i Anlamak: Uluslararası Hukuka Eleştirel Bir Yaklaşım", 137-38.

karşı zayıfların ortaya koyduğu uluslararası bir protesto hareketi olarak değerlendirilebilir.²³⁴ Bu protesto hareketi, uluslararası düzene karşı alternatif bir bakış açısı sunmakta ve tarihsel adaletsizliklere karşı kolektif bir direnç anlamına gelmektedir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde, bazı yorumcular, "Üçüncü Dünya" kavramının artık geçerliliği olmadığını ve bu ifadenin analitik bir kategori olarak ortadan kalktığını ifade etmişlerdir. Ancak, Okafor'a göre bu argümanlar eksik ve yanlış bir çerçeveye sahiptir. Ona göre, önemli olan, kendini Üçüncü Dünya olarak tanımlayan halkların, küresel ölçekte paylaştıkları baskı ve aşağılanma deneyimlerinden yola çıkarak kolektif bir bilinç ve kimlik oluşturmalarıdır. Bu deneyimlerin ve paylaşılan duyguların varlığı inkar edilememektedir. Üçüncü Dünya kavramı, coğrafi bir sınırlamadan ziyade, küresel adaletsizliği ve alt edilme duygusunu yansıtan esnek bir anlayışla düşünülmeli ve terk edilmemelidir.²³⁵ Karin Mickelson'un da belirttiği gibi, Üçüncü Dünya, ortak kaygıları dile getiren karışık bir sesler korusu gibidir. Farklı tonlar, kaynaklar ve kapasiteler olsa da, bu çeşitlilik bir koalisyonun uyumunu ve geçerliliğini reddetmek için yeterli değildir.²³⁶ Bu nedenle, neredeyse tüm TWAIL akademisyenleri açısından Üçüncü Dünya kavramı, uluslararası hukuk eleştirileri ve küresel adaletsizlik mücadelesinde önemli bir analitik kategori olmayı sürdürmektedir.²³⁷

"Üçüncü Dünya" kategorisi, son derece farklı kültürel miraslara, tarihsel deneyimlere ve ekonomik yapılara sahip ülkelerin çeşitliliğini içermektedir.²³⁸ Mutua, Üçüncü Dünya halklarının bu farklılıklarına rağmen, bu kavramın tarihte direniş ve özgürleşme çabalarının stratejik bir modeli olarak şekillendiğini belirtir. Bu bağlamda, Üçüncü Dünya küresel Batı hegemonyasına karşı doğrudan bir meydan okuma olarak değerlendirilmelidir. TWAIL ise bu karşı duruşun uluslararası hukukun alanında, teorisinde ve uygulamalarında hayat bulmuş hali olarak tanımlanabilir.²³⁹

Chimni'ye göre, sömürgeciliğin yarattığı ortak deneyimler ile Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin süregelen geri kalmışlık ve dışlanmışlık tarihine gereken önem verildiğinde, "Üçüncü Dünya" kavramı derin bir anlam kazanmaktadır.²⁴⁰ Bu nedenle, Üçüncü

²³⁴ Zabunoğlu ve Sönmez, "Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Üçüncü Dünya Yaklaşımları", 261.

²³⁵ Okafor, "Newness, Imperialism, and International Legal Reform in Our Time: A Twail Perspective", 174-75.

²³⁶ Mickelson, "Rhetoric and Rage: Third World Voices in International Legal Discourse", 360.

²³⁷ Okafor, "Newness, Imperialism, and International Legal Reform in Our Time: A Twail Perspective", 175-76.

²³⁸ Chimni, "Third World Approaches to International Law: A Manifesto", 4.

²³⁹ Mutua, "What Is TWAIL?", 36.

²⁴⁰ Chimni, "Third World Approaches to International Law: A Manifesto", 5.

Dünya, hem tarihsel kökenleriyle hem de küresel adalet mücadelesindeki simgesel önemiyle, TWAIL'in teorik temelini şekillendirmektedir.

Üçüncü Dünya terimi, diğer tanımlamalardan farklı olarak, Avrupalı ve Avrupalı olmayan toplumlar arasındaki karşıtlığı vurgulamakta ve Avrupalı olmayan toplumların Batı tarafından sömürülmesini açığa çıkarmaktadır. Bu kavram, dünyanın kriz durumunu Batının kurduğu ve kontrol ettiği küresel düzenle ilişkilendirmektedir. Sömürüye dayalı ve adaletsiz uluslararası hukuk ile ekonomik düzen, Üçüncü Dünya kavramını anlamada merkezi bir rol oynamaktadır.²⁴¹

Tarihsel süreç içerisinde, Üçüncü Dünya halklarının meşruiyet statülerinin çeşitli uygulamalarla ellerinden alınması, TWAIL için, bu halkların yaşamlarını merkeze alan bir yaklaşımı zorunlu kılmıştır. Bu durum, uluslararası hukukun tarihini, teorik temellerini, prensiplerini, kurumlarını ve işleyişlerini TWAIL'in temel unsurları haline getirmiştir.²⁴²

TWAIL, yalnızca devletleri değil, Üçüncü Dünya'nın devlet dışı, hükümet dışı, kırsal ve kentsel yoksullarının seslerini de tam anlamıyla temsil etmeyi amaçlamaktadır.²⁴³ Bu hareket, Üçüncü Dünya halklarının deneyimlerini merkeze alarak uluslararası hukukun doğasını anlamaya ve bu hukuku, bu halkların endişe ve ihtiyaçlarını yansıtacak şekilde dönüştürmeye çalışmaktadır. TWAIL'in nihai hedefi, Üçüncü Dünya halklarının yaşanmış deneyimlerinden yola çıkarak uluslararası hukukun baskı dilinden özgürleştirme diline geçişini sağlamaktır. Bu, Üçüncü Dünya halklarının mücadelelerini ve taleplerini somutlaştıran, küresel adaleti destekleyen kurallar ve uygulamalar bütünü oluşturmayı ifade etmektedir.²⁴⁴

Kısaca, "Üçüncü Dünya" terimi, farklı insan gruplarını dezavantajlı ve ikincil konuma iten uygulamalara karşı direnişi mümkün kılmak amacıyla tasarlanmış ve hayata geçirilmiş bir birlik düzeyini temsil etmektedir. Bu, ortak mücadele ve dayanışmaya dayalı bir kavram olarak anlam kazanmaktadır.²⁴⁵

Sonuç olarak, Üçüncü Dünya dediğimiz zaman tek bir ülkenin ya da tek bir bölgenin insanı akla gelmemelidir. Üçüncü Dünya birden çok milletin, toplumun, kurulu bir düzene veya düzensizliğe kısacası haksızlığa ve adaletsizliğe karşı tek bir ortak paydada buluşmasıdır.

²⁴¹ Mutua, "What Is TWAIL?", 35.

²⁴² Pooja Parmar, "TWAIL: An Epistemological Inquiry", *International Community Law Review* 10, sy 4 (2008): 366, Academic Search Ultimate, <https://doi.org/10.1163/157181208X361421>.

²⁴³ Mutua, "What Is TWAIL?", 37.

²⁴⁴ Anghie ve Chimni, "Third World Approaches to International Law and Individual Responsibility in Internal Conflicts", 79.

²⁴⁵ Chimni, "Third World Approaches to International Law: A Manifesto", 5-6.

"Üçüncü Dünya" kavramı, coğrafi bir tanımın ötesine geçerek, küresel adaletsizliklere karşı geliştirilen bir bilinç ve mücadele modeli haline gelmiştir. TWAIL, uluslararası hukukun tarihsel adaletsizliklerini ve sömürü sistemlerini analiz ederek, Üçüncü Dünya'nın ortak direnişine teorik bir zemin sağlamaktadır. Bu yaklaşım, mevcut uluslararası hukuk sistemini eleştirirken, aynı zamanda bu sistemi, Üçüncü Dünya halklarının ihtiyaçlarını karşılayacak ve onların mücadelelerini yansıtacak şekilde yeniden şekillendirmeyi amaçlamaktadır. TWAIL'in temel hedefi, baskıya dayalı mevcut düzeni değiştirerek, özgürleşme ve adalet odaklı bir uluslararası hukuk sistemi inşa etmektir. Böylelikle TWAIL, Üçüncü Dünya halklarının tarihsel ve güncel deneyimlerini merkeze alarak küresel dayanışma ve adalet arayışında vazgeçilmez bir rol üstlenmektedir.

4.2.TWAIL'in Uluslararası Hukuka Bakış Açısı

TWAIL'in geleneksel uluslararası hukuk anlayışından ayrıldığı temel nokta, maddi eşitsizlikler ve güç dengesizliklerinin, uluslararası hukukun kavramlarının, kategorilerinin, kurallarının ve doktrinlerinin şekillenmesinde belirleyici olduğunu ortaya koyma çabasıdır. Bu bağlamda, TWAIL, uluslararası hukuk düzeninde adalete dair meselelerin yeniden gündeme getirilmesinde önemli bir rol oynamıştır.²⁴⁶

Uluslararası hukukun kökenleri Avrupa'da şekillenmiştir. Bu disiplin, büyük ölçüde Avrupa'nın gelenekleri ve antlaşmaları temelinde gelişmiş, ancak Avrupalı olmayan toplumların katkıları oldukça sınırlı kalmıştır. Bu nedenle, uluslararası hukukun tarihine bakıldığında, "Uluslararası Kamu Hukuku" yerine "Avrupa Kamu Hukuku" olarak adlandırılmasının daha doğru olacağı öne sürülmektedir.²⁴⁷ Zira mevcut uluslararası hukuk, Üçüncü Dünya halklarının yaşamlarından, isteklerinden ve fikirlerinden bağımsız olarak oluşturulmuştur. Üçüncü Dünya halkları, Avrupa'nın çıkarlarına göre şekillendirilmiş bir dünyaya uyum sağlamak zorunda bırakılmıştır.

Avrupa merkezli uluslararası hukuk normlarının Üçüncü Dünya halklarına dayatılması, bu normların Avrupalı devletlerin emperyalist amaçlarını gerçekleştirmek için bir araç haline gelmesine neden olmuştur.²⁴⁸ Mutua, uluslararası hukuk düzeninin, Batı'nın Üçüncü Dünya

²⁴⁶ Eslava ve Pahuja, "Between Resistance and Reform: TWAIL and the Universality of International Law", 105.

²⁴⁷ Kırdım, "TWAIL'i Anlamak: Uluslararası Hukuka Eleştirel Bir Yaklaşım", 141.

²⁴⁸ Zabunoğlu ve Sönmez, "Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Üçüncü Dünya Yaklaşımları", 260.

üzerindeki sömürü, boyunduruk altına alma ve kaynaklara el koyma süreçlerini haklı göstermek ve sürdürülebilir kılmak için tasarlanmış saldırgan bir yapı olduğunu ileri sürmektedir. Bu nedenle, bu düzenin meşruiyetten yoksun olduğunu düşünmektedir.²⁴⁹ Ayrıca, Avrupa'nın "geri kalmış" olarak tanımladığı Üçüncü Dünya halklarını uluslararası hukuk çerçevesinde medenileştirme projesi, emperyalizmin başka bir biçimde tezahürü olarak değerlendirilmektedir.²⁵⁰ Bu durum, uluslararası hukukun yalnızca Avrupa merkezli bir disiplin değil, aynı zamanda sömürü ve tahakküm mekanizmalarının bir aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Geleneksel uluslararası hukuk, Üçüncü Dünya halklarının deneyimlerini ve sömürgecilik geçmişinin etkilerini göz ardı etmekle kalmayıp aynı zamanda bu durumu meşrulaştırmaktadır. TWAIL, Üçüncü Dünya halklarının tarihlerini ve yaşamlarını ciddiye alarak bu kayıtsızlığa karşı çıkmayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, uluslararası hukukun sömürgeci geçmişini ve bu geçmişin günümüzde devam eden etkilerini sorgulama üzerine kurulmuştur.²⁵¹ Böylece, TWAIL çalışmaları, uluslararası hukukun tarihsel temellerini yeniden ele alarak sömürgecilik deneyimini merkeze taşımıştır. Bu çalışmalar, uluslararası hukukun yalnızca sömürgecilikle olan ilişkisini yeniden değerlendirmekle kalmamış, aynı zamanda sömürge mirasının, sömürgecilik sonrası dönemde de tam olarak ortadan kalkmadığını ortaya koymuştur. Üçüncü Dünya perspektifinden bu yaklaşım, uluslararası hukukun önyargılı kurallarını sorgulamanın ötesine geçerek, emperyalizm ve sömürgeci geçmişin uluslararası hukuk üzerindeki etkilerini gözler önüne sermektedir. TWAIL, uluslararası hukukun egemen eşitlik ve kendi kaderini tayin hakkı gibi ilkeleri garanti altına aldığını iddia ederken, aynı zamanda emperyalist bir mirası da taşıdığını ifade etmektedir. Böylelikle, uluslararası hukukun sömürgecilik odaklı gelişimine dikkat çekmektedir.²⁵²

Anghie, uluslararası hukukun geleneksel anlayışının, Avrupalı olmayan toplumları, bu hukukun Avrupa'nın bir ürünü olması nedeniyle ana disiplinin dışında bir olgu olarak gördüğünü belirtmektedir. Bu çerçevede, uluslararası hukuk, Avrupa tarihi ve deneyiminden doğmuş; Avrupa'da geliştirilmiş ve daha sonra Avrupalı olmayan dünyaya yayılan bir ilke ve doktrinler bütününden ibaret olarak değerlendirilmektedir.²⁵³

²⁴⁹ Mutua, "What Is TWAIL?", 31.

²⁵⁰ Zabunoğlu ve Sönmez, "Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Üçüncü Dünya Yaklaşımları", 259.

²⁵¹ Parmar, "TWAIL: An Epistemological Inquiry", 368.

²⁵² Gathii, "TWAIL: A Brief History of Its Origins, Its Decentralized Network, and a Tentative Bibliography", 30.

²⁵³ Anghie, "The Evolution of International Law: Colonial and Postcolonial Realities", 739-40.

Anghie ayrıca, uluslararası hukukun egemenlik doktrininin, Avrupalı olmayan dünyayı önce dışlayarak, ardından uluslararası hukuk sistemine dahil etmek suretiyle emperyalizmi meşrulaştırdığını ifade etmektedir.²⁵⁴ Ona göre, uluslararası hukuk, farklı kültürel sistemler arasında evrensel bir düzen kurma çabası gibi görünse de, Avrupa ve Avrupa dışı toplumlar arasında bir ayrım bulunduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayım, Avrupalıların medeni, Avrupalı olmayanların ise medeniyetsiz olarak tanımlanmasına yol açmış ve “dynamic of difference (farklılık dinamiği)” adı verilen bir olgunun ortaya çıkmasına neden olmuştur.²⁵⁵

Uluslararası hukuk, medeni ve medeniyetsiz olarak adlandırılanlar arasında yapay bir boşluk oluşturmuş; daha sonra bu boşluğu doldurmak amacıyla Avrupa dışı toplumları medenileştirme misyonuyla, bu toplumları evrensel düzene entegre etmeye çalışan doktrinler geliştirmiştir. Ancak Anghie’ye göre, kültürel farklılıklar egemenlik doktrinlerinden önce gelmekte ve bu doktrinleri derinden etkilemektedir. Bu nedenle emperyalizm, uluslararası hukukun temelinde yer almakta; uluslararası hukukun evrenselleşmesi sürecinde sömürgecilik önemli bir rol oynamaktadır. Anghie’ye göre, bu farklılık dinamiği ve medenileştirme misyonu günümüzde de varlığını sürdürmektedir.²⁵⁶

Özetle emperyalist dönemlerde uluslararası hukuk, eşitsizlikleri medeniyet kavramı üzerine temellendirmiştir. Medenileştirme misyonu gibi kavramlar hukuka dahil edilerek, daha az medeni olarak görülen toplumların ancak belirsiz bir medeniyet seviyesine ulaştığında diğerleriyle eşit kabul edileceği bir hukuk sistemi oluşturulmuştur.²⁵⁷ Bu düzenleme, medeniyet algısının egemenler tarafından şekillendirilmesine ve ayrımcı bir sistemin sürdürülmesine zemin hazırlamıştır.

BM Güvenlik Konseyi ve Avrupa merkezli hukuk normları, Batı’nın “gelişmemiş” olarak tanımladığı Üçüncü Dünya halkları üzerindeki hegemonyasını sürdürmesine olanak tanımaktadır. Daha eşitlikçi bir uluslararası hukuk sistemi inşa edilmedikçe ve Üçüncü Dünya halkları bu sistemde yeterince temsil edilmedikçe, mevcut uluslararası hukuk sistemi, Batılı devletlerin çıkarlarına hizmet eden bir araç olmaya ve bu devletlerin eylemlerini meşrulaştırmaya devam edecektir. TWAIL, uluslararası hukuku bu perspektiften ele alarak değerlendirmekte ve eleştirmektedir.²⁵⁸

²⁵⁴ Anghie, “The Evolution of International Law: Colonial and Postcolonial Realities”, 741.

²⁵⁵ Anghie, “The Evolution of International Law: Colonial and Postcolonial Realities”, 742.

²⁵⁶ Anghie, “The Evolution of International Law: Colonial and Postcolonial Realities”, 742.

²⁵⁷ Uğurlu, “Uluslararası Hukuka Üçüncü Dünya Yaklaşımları”, 53.

²⁵⁸ Demirkol, “Uluslararası Hukukun Üç Yüzü: Eleştirel Bir Yaklaşım”, 58.

TWAIL'in amacı, uluslararası hukuk kavramını tamamen ortadan kaldırmak değildir. Onun tepkisi, uluslararası hukuk kavramının kendisine değil, mevcut uluslararası hukuk sisteminin Batı'nın emperyalist amaçlarını gerçekleştirmek için kullanılan gayri meşru bir düzen inşa etmesine yöneliktir. Bu sistem, kültürel ve tarihsel farklılıkların zenginliğini göz ardı ederek bir baskı düzeni yaratmaktadır.²⁵⁹ Oysa TWAIL, uluslararası hukukun genellikle göz ardı edilen yönlerine ışık tutulmasını ve baskı altındaki bilgilerin açığa çıkarılmasını teşvik etmektedir.²⁶⁰ Bu çabalar, uluslararası hukukun daha adil bir sisteme dönüşmesi için bir fırsat sunmaktadır.

Her şeye rağmen, TWAIL akademisyenleri uluslararası hukukun gerekli bir araç olduğuna inanmaktadır. Ancak, uluslararası hukukun sömürgeci geçmişini yeniden ele alarak, bu hukukun baskıcı ve hâkimiyet kurmaya yönelik yapısının dönüştürülmesi gerektiğini savunmaktadırlar.²⁶¹ Bu bağlamda TWAIL, uluslararası hukukun emperyalist bir proje olmasına tepkisel bir yanıt verirken, aynı zamanda Üçüncü Dünya'nın şartlarını içeriden dönüştürme arzusuyla tetikleyici bir rol üstlenmektedir.²⁶²

4.3.TWAIL'in BM'ye Bakış Açısı

Uluslararası kurumlar, belirli bir uluslararası hukuk kültürünün korunması ve sürdürülmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu kurumlar, dünya düzeninin kurallarını meşru olarak göstermektedir. Ayrıca, tartışmaları güçlü devletlerin çıkarlarına göre yönlendirmekte ve diğer devletlerin politikalarını denetlemektedir. Uluslararası kurumlar, bilgi üretme ve yayma süreçlerini güçlü devletlerin çıkarlarına göre şekillendirmektedir. Chimni'ye göre, bu düzene karşı çıkmak için hakim düzene meydan okuyacak yeni fikirler geliştiren farklı bir koalisyon gerekmektedir.²⁶³ İşte TWAIL, bu amaçlar çerçevesinde şekillenen yapıcı bir karşıt söylem olarak ortaya çıkmaktadır.

TWAIL, tarihi bir perspektife dayalı entelektüel ve politik bir hareket olup, kurucuları ağırlıklı olarak Üçüncü Dünya'dan gelmesine rağmen coğrafi sınırların ötesinde bir bilinç biçimini ifade etmektedir. Sadece akademik bir araştırma veya entelektüel bir akımı değil, aynı

²⁵⁹ Kırdım, "TWAIL'i Anlamak: Uluslararası Hukuka Eleştirel Bir Yaklaşım", 142.

²⁶⁰ Ramina, "Framing the Concept of TWAIL: 'Third World Approaches to International Law'", 14.

²⁶¹ Kırdım, "TWAIL'i Anlamak: Uluslararası Hukuka Eleştirel Bir Yaklaşım", 129.

²⁶² Mutua, "What Is TWAIL?", 31.

²⁶³ Chimni, "Third World Approaches to International Law: A Manifesto", 15-16.

zamanda siyasi ve ideolojik bir bağıllığı temsil etmektedir. TWAIL, uluslararası hukuk sistemini yeniden şekillendirmeyi amaçlamakta ve hukukun kurallarını, süreçlerini veya kurumlarını dokunulmaz olarak görmeyi reddetmektedir. Hareket, baskıcı hiyerarşileri ve zararlı yapıları gözden geçirerek değiştirmeyi taahhüt etmektedir.²⁶⁴ Bu sebeple, uluslararası hukukun bir kurumu olan BM'yi de dokunulmaz olarak görmemekte ve eleştiriler getirmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası pek çok halk, sömürge yönetiminden kurtulmuş ancak görünürde bağımsız olsalar da tam bağımsızlığa ulaşamamışlardır. Üçüncü Dünya ülkeleri siyasi, hukuki ve ekonomik açıdan Batı'ya bağımlı olmaya devam etmiştir. Savaş sonrası Batılı güçlerin öncülüğünde kurulan BM, barış, güvenlik ve iş birliği odaklı bir küresel düzen inşa etmeyi hedeflemiştir. Bu düzenin meşruiyeti iki temel prensibe dayanmıştır: Avrupalı olmayan güçlerin kendi kaderini tayin haklarının tanınması ve devletlerin insan haklarına uygun şekilde yönetilmesinin sağlanması.²⁶⁵

BM, görünüşte evrensel ve adil bir düzenin savunucusu olarak ortaya çıkmıştır. Ancak gerçeklikte, küresel meselelerdeki Avrupa merkezli güç dengesi, BM'nin Güvenlik Konseyi'nde daimi üyelik hakkı verilen devletlere yani ABD, Birleşik Krallık, Fransa, Rusya (Eski SSCB) ve Çin'e devredilmiştir. Güvenlik Konseyi'ne, Üçüncü Dünya ülkelerinin daha etkili olduğu BM Genel Kurulu karşısında üstünlük sağlanması, devletlerin egemen eşitliği ilkesini sorgulanır hale getirmiştir.²⁶⁶

TWAIL, Batı'nın BM aracılığıyla meşrulaştırdığı küresel hegemonyaya karşı çıkmakta ve başta Güvenlik Konseyi olmak üzere BM'nin yapısını eleştirmektedir. Mutua'ya göre, Üçüncü Dünya'daki krizlerin göz ardı edilmesi ve BM'nin Batılı güçlerin dış politikalarını desteklemek için kullanılması, örgütün evrensel değerleriyle çelişmektedir. Ona göre, ABD liderliğindeki Batı, çıkarlarına tehdit olarak gördüklerine müdahale ederken, çoğu zaman BM'yi devreye sokma ihtiyacı bile hissetmemektedir.²⁶⁷

Sonuç olarak, TWAIL, uluslararası hukukun ve kurumlarının baskıcı yapılarını ve hiyerarşilerini yeniden değerlendirmeyi ve dönüştürmeyi amaçlayan bir hareket olarak ortaya çıkmaktadır. BM'nin özellikle Güvenlik Konseyi gibi yapılarında gözlenen Avrupa merkezci güç dengelerini eleştiren TWAIL, Üçüncü Dünya ülkelerinin haklarına ve bağımsızlık

²⁶⁴ Mutua, "What Is TWAIL?", 38.

²⁶⁵ Mutua, "What Is TWAIL?", 34.

²⁶⁶ Mutua, "What Is TWAIL?", 34.

²⁶⁷ Mutua, "What Is TWAIL?", 37.

mücadelelerine yönelik küresel sistemdeki eşitsizliklere dikkat çekmektedir. TWAIL'in sunduğu söylem, hem uluslararası hukuku sorgulamak hem de küresel hegemonyaya karşı direnmek adına kritik bir araç niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda, hareketin hedefi, uluslararası hukukun meşruiyetini daha adil ve kapsayıcı bir temele oturtarak, Üçüncü Dünya'nın sesini ve haklarını daha etkin bir biçimde savunmaktır. TWAIL'in bu perspektifi, uluslararası hukukun yalnızca bir yönetim aracı değil, aynı zamanda özgürleşme ve eşitlik mücadelesi için bir fırsat olduğunu gösterir. Böylece, hem BM hem de genel uluslararası hukuk düzeni üzerinde yeni fikirlerle bir dönüşüm yaratmayı amaçlar.

4.4.Filistin Meselesi ve TWAIL

TWAIL, Üçüncü Dünya'yı yalnızca jeopolitik bir terim olarak değil, aynı zamanda uluslararası düzene karşı tarihsel olarak şekillenmiş, muhalif ve alternatif bir duruşu temsil eden heterojen bir yapı olarak değerlendirmektedir. Üçüncü Dünya, esasen güçlülerin tahakkümüne karşı zayıfların direniş ve özgürleşme mücadelelerinden doğan bir kavramdır. Bu bağlamda Filistin, hem jeopolitik konumu hem de Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını elde etmek adına yürüttüğü direniş ve özgürleşme mücadelesiyle Üçüncü Dünya düşüncesinin canlı bir örneğini oluşturmaktadır.

Tarih boyunca süregelen işgal ve dışlama politikalarına maruz kalan Filistin halkı, yalnızca ulusal kimliklerinin tanınması için değil, aynı zamanda uluslararası hukuk tarafından tanımlanan temel haklarını elde etmek için de bir özgürleşme mücadelesi vermektedir. Bu mücadele, sadece Filistinlilerin değil, aynı zamanda ötekileştirilmiş Üçüncü Dünya'nın diğer toplumlarının mücadelesiyle de kesişmektedir. Filistin meselesi, TWAIL literatürünün, uluslararası düzene ve onun egemen güçleri tarafından dayatılan kurallara karşı geliştirdiği alternatif yaklaşımların ve eleştirilerin somut bir tezahürüdür. Filistin meselesi, TWAIL'in temel ilkeleri olan adalet, özgürleşme ve eşitlik arayışlarıyla bütünleşmektedir. Bu sebeple, Filistin, sadece bölgesel bir çatışma alanı olarak değil, aynı zamanda küresel adalet mücadelesinin bir sembolü olarak değerlendirilebilir.

Filistin, TWAIL bağlamında uluslararası hukukun hem işlevlerini hem de sınırlarını anlamak için önemli bir örnek teşkil etmektedir. Filistin meselesi, uluslararası hukuk

aracılığıyla yerleşimci-sömürgeci bir projenin meşrulaştırılmasının sonucunda bir halkın yaşadığı sistematik baskıyı gözler önüne sermektedir. II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan dekolonizasyon sürecine rağmen, Siyonist hareket uluslararası hukuk mekanizmalarını kullanarak çoğunluğu Yahudi olmayan bir toplumda etnik ve dini temele dayalı toprak egemenliği elde etmiştir. Bu süreçte BM, Filistin'i bölerek, resmi bir taksim planını onaylamış ve böylece bu duruma destek vermiştir. Bunun yanı sıra, İsrail, ABD'nin koşulsuz desteğinden ve BM Güvenlik Konseyi'ndeki veto mekanizmasından yararlanmaktadır. Bu durum, BM'nin, İsrail'in gerçekleştirdiği uluslararası hukuk ihlallerine karşı harekete geçmesini engellemiştir. İsrail'in uluslararası hukuk ve ceza hukukunu ihlal eden uygulamalarına yönelik cezasızlık ise, Filistin halkının maruz kaldığı uzun süreli ve kitlesel acıların devamına zemin hazırlamıştır.²⁶⁸ Böylece uluslararası hukuk, teoride adaleti sağlamayı hedeflese de pratiğe gelince, Filistin meselesinde de görüleceği üzere, bu hedefe ulaşmada yetersiz kalmıştır.

Usha Natarajan'a göre, TWAIL hareketinin temel amacı sömürgecilik ve emperyalizme karşı durmaktır ve bu bağlamda Filistin'in özgürlüğü öncelikli bir konudur. Sömürgecilik ve emperyalizm üzerine yapılan tartışmalar, kendi kaderini tayin hakkından mahrum bırakılan Filistin gibi toplumlarla dayanışma içinde gerçekleştirilmelidir. Bu yaklaşım, yapılan eleştirilerin çağdaş mücadeleler açısından hem doğru hem de etkili bir şekilde katkı sağlamasını mümkün kılacaktır.²⁶⁹ Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkının gasp edilmesi, TWAIL'in uluslararası hukukun yapısal eşitsizliklerine yönelik eleştirilerini destekler niteliktedir. Filistin meselesinin BM gündemine taşınma süreci de uluslararası hukukun bu meseledeki rolünü anlamak için kritik bir dönüm noktasıdır. BM Genel Kurul İlk Özel Oturumu'nda yapılan tartışmaların, sömürge sonrası dönemde bile emperyalist güçlerin etkisini yansıtıp yansıtmadığı TWAIL perspektifinden değerlendirilmesi gereken bir konudur. Bu değerlendirme hem BM'nin tarafsız bir uluslararası hukuk kurumu olarak rolünü sorgulamayı hem de Filistin'in özgürlüğüyle bağlantılı çağdaş mücadelelerde bir bakış açısı sunmayı mümkün kılabilir.

Sonuç olarak, Filistin meselesi TWAIL yaklaşımının merkezinde yer alan önemli bir örnek teşkil etmektedir. Filistin meselesine TWAIL perspektifinden bakmak, uluslararası hukukun sömürgecilik ve emperyalizmle olan tarihsel bağlarını sorgularken, Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkı gibi temel bir adalet meselesini ön plana çıkarmayı da gerektirmektedir. Filistin meselesini TWAIL perspektifinden incelemek, uluslararası hukukun sömürgeci projelerin meşrulaştırılmasında oynadığı rolü araştırarak aynı zamanda bu hukukun dönüşüm

²⁶⁸ Erakat vd., "Roundtable: Locating Palestine in Third World Approaches to International Law", 2.

²⁶⁹ Erakat vd., "Roundtable: Locating Palestine in Third World Approaches to International Law", 7.

potansiyelini de ortaya koyacaktır. Bu bağlamda, uluslararası hukuk düzeni, sadece teoride değil, pratikte de adaletin sağlanabilmesi için yeniden ele alınmalı ve yapılandırılmalıdır. Filistin halkının özgürlük mücadelesi, TWAIL'in adalet vizyonunun somut bir uzantısı olarak, yalnızca geçmişin değil, aynı zamanda geleceğin sömürgecilik karşıtı mücadelelerine de ilham verebilir. TWAIL'in Filistin ile olan bağlantısını derinlemesine analiz etmek, uluslararası hukuk eleştirilerine yeni bir boyut kazandıracak gibi, küresel dayanışma çerçevesinde adalet arayışlarını da güçlendirecektir. Bu sebeple, Filistin meselesinin ve özellikle bu meselenin BM'nin gündemine taşınma sürecinin TWAIL bağlamında eleştirel bir incelemeye tabi tutulması, çağdaş uluslararası hukuk tartışmalarına önemli bir katkı sunabilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM: FİLİSTİN MESELESİNİN BM GÜNDEMİNE TAŞINMASI

1. Birleşik Krallık Mektubu ve Analizi

2 Nisan 1947 tarihinde Birleşik Krallık Delegasyonu tarafından BM Genel Sekreteri'ne bir mektup iletilmiştir. Bu mektup, Filistin meselesini ilk kez BM'nin gündemine getirmiştir. Mektupta, Filistin meselesinin BM Genel Kurulu'nun bir sonraki düzenli yıllık oturumunun gündemine alınması ve "Filistin'in gelecekteki yönetimi" ile ilgili tavsiyelerde bulunulması istenmiştir. Aynı zamanda, konunun erken bir zamanda sonuca bağlanmasını istediklerinden konuyla ilgili ön hazırlık yapacak bir Özel Komite oluşturulması amacıyla, Genel Sekreter'den mümkün olan en kısa sürede Genel Kurul'u özel oturuma çağırması talep edilmiştir. Mektup metni şöyledir:

"Hükümetimden aşağıdaki mesajı almış bulunuyorum:

Birleşik Krallık'taki Majestelerinin Hükûmeti, BM Genel Sekreteri'nden Filistin meselesini Genel Kurul'un bir sonraki olağan yıllık oturumunun gündemine almasını talep etmektedir. Hükûmet, MC Mandası çerçevesindeki idaresine dair bir rapor sunacak ve Genel Kurul'dan, Sözleşme'nin 10. maddesi uyarınca, Filistin'in gelecekteki yönetimi konusunda tavsiyelerde bulunmasını isteyecektir.

Bu talebi yaparken, Majestelerinin Hükûmeti, Filistin'de erken bir çözüme duyulan ihtiyaca ve Genel Kurul'un, konuya ilişkin herhangi bir ön çalışma BM himayesinde önceden yapılmadığı takdirde, bir sonraki olağan oturumda tavsiyelerini karara bağlayamayabileceği riskine dikkat çekmektedir. Bu nedenle, Majestelerinin Hükûmeti, Genel Sekreter'den mümkün olan en kısa sürede Genel Kurul'un özel bir oturumunu toplamasını; bu özel oturumun, yukarıdaki paragrafta atıfta bulunulan konunun Genel Kurul'un olağan oturumunda ele

alınmasına hazırlık amacıyla bir Özel Komite oluşturmasını ve bu komiteye talimat vermesini istemektedir.”²⁷⁰

1.1. Birleşik Krallık Mektubundaki Taleplerin Hukuki Dayanağı ve Değerlendirilmesi

Birleşik Krallık, mektubunda kademeli olarak üç talepte bulunmuştur. İlk ve nihai talep BM Genel Kurulu Olağan Toplantısı’nda Filistin meselesinin gündeme alınması ve Genel Kurul’un “Filistin’in gelecekteki yönetimi” ile ilgili tavsiyede bulunmasıdır. İkinci talep, Filistin’de erken bir çözüme duyulan ihtiyaç sebebiyle Genel Kurul’un özel bir oturumunun toplanmasıdır. Üçüncü talep ise, bu meselenin tartışılmasına ön hazırlık yapması için bu özel oturumda bir özel komitenin oluşturulmasıdır.

1.1.1. Genel Kurul Olağan Toplantısı Gündemi İçin Konu Önerme Yetkisi ve Genel Kurul’dan Tavsiye Talep Etmenin Hukuki Dayanağı

Birleşik Krallık’ın, “BM Genel Kurulu Olağan Toplantısı’nda Filistin meselesinin gündeme alınması ve Genel Kurul’un “Filistin’in gelecekteki yönetimi” ile ilgili tavsiyede bulunması” talebinin hukuki dayanağı BM Sözleşmesi madde 10 ve BM Genel Kurulu İç Tüzüğü madde 12/e’dir. Genel Kurul, BM Sözleşmesi madde 10 çerçevesinde “işbu Antlaşma kapsamına giren ya da işbu Antlaşma’da öngörölmüş organlardan herhangi birinin yetki ve görevlerine ilişkin bütün sorunları ya da işleri görüşebilir ve 12. madde hükümleri saklı kalmak koşuluyla, bu tür sorun ya da işler konusunda BM üyelerine veya Güvenlik Konseyi’ne veya hem örgüt üyelerine hem de Güvenlik Konseyi’ne tavsiyelerde bulunabilir.”²⁷¹ Ayrıca BM Genel Kurulu İç Tüzüğü madde 12/e çerçevesinde ise üye devletlerin Olağan Genel Kurul geçici gündemi için konu sunma yetkisi düzenlenmiştir.²⁷²

Öncelikle, Birleşik Krallık’ın BM Genel Kurulu İç Tüzüğü madde 12/e çerçevesinde gündem önerme hakkı söz konusudur. BM Sözleşmesi madde 10 ise, BM Genel Kurulu’nun görev ve yetkilerini tanımlamaktadır. İlgili maddede Genel Kurul’un BM Sözleşmesi

²⁷⁰ “Question of Palestine : Letter, Dated 2 Apr. 1947, from the United Kingdom”, United Nations, 02 Nisan 1947.

²⁷¹ “Charter of the United Nations”, 1945.

²⁷² United Nations, “Provisional Rules of Procedure for the General Assembly, as Amended During the First Session”, International Organization 1, sy 1 (1947): 185, JSTOR.

kapsamında yer alan ya da örgütün organlarının görev ve yetkisi kapsamında bulunan herhangi bir konuyu görüşebileceği ve bu konuda ilgili organlara tavsiyede bulunabileceği belirtilmiştir. BM Sözleşmesi'nin 12. maddesinde ise bir istisna düzenlenmiş ve Güvenlik Konseyi'nin görev kapsamı içinde yer alan konularda Konsey istemediği sürece Genel Kurul'un böyle bir yetkisinin olmadığı belirtilmiştir.

Birleşik Krallık, BM Sözleşmesi'nin 10. maddesine gönderme yaptığı için Genel Kurul'un Filistin meselesini gündemine alması için ya BM Sözleşmesi kapsamında bir konu olması ya da organlardan birisinin görev tanımına giren bir konu olması gerekmektedir. Burada temel soru Filistin meselesinin BM Sözleşmesi'nin hangi konusu ya da hangi organının görevi kapsamında olduğudur. Birleşik Krallık mektubunda her ne kadar madde 10 belirtilmiş ise de hangi konu veya hangi organın görevi kapsamındaki konunun görüşüleceği hususunda bir beyan söz konusu değildir.

Filistin meselesi, yıl 1947 dikkate alındığında, konu olarak BM Sözleşmesi'nin 1. maddesinin 2. fıkrasında yer alan halkların kendi kaderini tayin ilkesi kapsamında değerlendirilebilir.²⁷³ Organlar bağlamında yaklaşıldığında ise aslında Filistin konusunun Vesayet Konseyi'nin görev kapsamında olduğu görülecektir.²⁷⁴ Birleşik Krallık manda yönetimi, her ne kadar lağv edilen MC'nin bir müessesesi olsa da BM örgütünde manda sistemine benzer ve bir nevi devamı olarak Vesayet Rejimi kurulmuştur. "Uluslararası Vesayet Rejimi" başlıklı 12. bölümde yer alan madde 77/1-a'da Vesayet Rejimi altına girecek bölgeler arasında "şu anda manda altında bulunan bölgeler" ifadesine yer verilmiştir. 75. maddede ise BM'nin Vesayet Rejimi'ne sokulması öngörülen bölgelerin yönetimi ve gözetiminin daha sonra özel antlaşmalar ile düzenleneceği belirtilmiştir. Dolayısıyla Filistin, manda yönetimi altında olan bir bölge olması nedeniyle BM'nin 5 organından biri olan Vesayet Konseyi'nin görev kapsamında yer almaktadır.

Bu sebeple, Filistin meselesi, BM Sözleşmesi kapsamına giren "halkların kendi kaderini tayin ilkesi" ve BM Sözleşmesi'nde öngörülmüş organlardan Vesayet Konseyi'nin yetki ve görev alanına girdiği için BM mevzuatı çerçevesinde Birleşik Krallık'ın Genel Kurul'dan talep ettiği "Filistin'in gelecekteki yönetimi ile ilgili tavsiyede bulunma" talebinin BM mevzuatına uygun olduğu söylenebilir.

²⁷³ Imseis, "The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine's International Legal Subalternity", 9.

²⁷⁴ Imseis, "The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine's International Legal Subalternity", 11.

1.1.2. Genel Kurul Özel Oturum Talebinin Hukuki Dayanağı

Birleşik Krallık'ın ikinci talebi, BM Özel Oturumu'nun gerçekleşmesiydi. Bu konuda ilgili düzenleme BM Sözleşmesi madde 20 ve BM Genel Kurulu İç Tüzüğü madde 4'tür. BM Sözleşmesi madde 20'de ancak BM üyelerinin çoğunluğunun talebi ile özel oturumun yapılacağı düzenlenmiştir. Diğer taraftan BM Genel Kurulu İç Tüzüğü madde 4 üye devletlere, Genel Sekreter'den özel bir oturum çağrısı yapmasını talep etme yetkisi tanımıştır. Bu durumda Genel Sekreter'in diğer BM üyelerini bu talepten haberdar etmesi ve üyelerin çoğunluğunun da talebi onaylaması durumunda özel oturum talebi kabul edilmiş olur. Birleşik Krallık'ın özel oturum talebi üzerine bu maddelerde öngörülen şartlar gerçekleşmiş olduğundan bu talep de BM mevzuatına uygundur.

1.1.3. Özel Oturum Talebinin Özel Komite Oluşturulması Amacıyla Yapılmasının Hukuki Dayanağı

Birleşik Krallık tarafından BM Genel Kurulu'nun özel oturuma çağrılması yönünde yapılan başvuru, yalnızca belirli bir konunun gündeme alınması yönünde bir öneri niteliğinde değil, aynı zamanda bu özel oturumda belirli bir eylemin yani bir özel komite oluşturulmasının gerçekleştirilmesini hedeflemektedir. Bu durum, söz konusu talebin, gündem önerisi sınırlarını aşarak belirli bir eylem doğrultusunda yönlendirici ve sonuç doğurucu bir mahiyet taşıdığı şeklinde değerlendirilebilir. Bu bağlamda, söz konusu talebin doğrudan bir karar veya direktif niteliğinde olduğu söylenebilir.

Ancak bu talebin, Genel Kurul'un yetkileri çerçevesinde değerlendirilecek bir öneri niteliğinde olduğu kabul edildiği takdirde, hukuken meşru olduğu ileri sürülebilir. Zira BM Genel Kurulu'nun özel oturum gündeminde yer alan önerileri kabul edip etmeme yetkisi, üyelerin yapacağı müzakereler ve sonuçta gerçekleştirilecek oylama yoluyla belirlenmektedir. Bu çerçevede, özel bir komite kurulmasına ilişkin teklifin kabulü ancak Genel Kurul'da yapılacak oylama ile mümkün olabilecektir.

Ne var ki, özel oturum sırasında Genel Kurul'un başkanlığını yürüten Brezilya temsilcisi, özel oturumun toplanmasına dair yapılan çağrının kabulüyle birlikte özel komitenin kurulmasının da zımnen kabul edilmiş olduğunu öne sürmüştür.²⁷⁵ Ancak bu yorum, hukuken isabetli değildir. Bu tür bir yaklaşım, Birleşik Krallık'ın Genel Kurul'un yetkisini aşarak tek taraflı biçimde özel bir komite kurulmasına karar verdiği ve Genel Kurul'un bu kararı yalnızca şeklen onayladığı anlamına gelir ki, bu durum BM Sözleşmesi'nde öngörülen karar alma usulleriyle açıkça çelişmektedir.

Birleşik Krallık'ın bu yönde tek başına karar alma yetkisi bulunmamaktadır. Özel bir komite kurulması ancak Genel Kurul müzakereleri sonucunda yapılacak bir oylamayla mümkün olabilir. Ayrıca Arap Devletleri tarafından özel oturum gündemine eklenmesi talep edilen "Filistin Üzerindeki Mandanın Sona Erdirilmesi ve Filistin'in Bağımsızlığının İlanı" başlıklı ek madde de göstermektedir ki, üyeler yalnızca özel oturumun toplanması fikrine onay vermiş; özel bir komitenin kurulması yönündeki öneriye ise farklı yaklaşımlar sergilemişlerdir.

Sonuç olarak, Birleşik Krallık'ın özel oturum talebinin, Genel Kurul'un alması gereken bir kararı önceden belirleyen, yönlendirici bir nitelik taşıdığı söylenebilir. Birleşik Krallık, Filistin meselesini BM'ye devrederken aslında yapılacakları önceden belirlemiştir. Bu yaklaşım, Birleşik Krallık'ın Filistin üzerindeki manda yönetimini sona erdirmeye niyetini ilan ederken, aynı zamanda sömürgeci etkisini farklı bir biçimde sürdürmeye çalıştığı şeklinde algılanabilir. Birleşik Krallık, manda sorumluluğunu sonlandırıyor gibi görünürken, aslında meselenin çözüm sürecinin sınırlarını kendi belirlediği bir çerçeveye oturtmakta ve süreci yönlendirme gücünü elinde tutmaktadır. Bu durum emperyal güçlerin uluslararası örgütleri kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirme eğiliminin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

1.2. Filistin Meselesinin Vesayet Konseyi Yerine Genel Kurul'a Devredilmesi

BM Sözleşmesi madde 77 uyarınca manda altında bulunan bölgeler, BM Vesayet Konseyi'nin görev ve yetki alanına girmektedir.²⁷⁶ Bu çerçevede, Filistin Mandası da hukuken Vesayet Konseyi tarafından değerlendirilmesi gereken bölgeler arasında yer almaktadır. Ancak,

²⁷⁵ "Official Records of the First Special Session of the General Assembly Volume II General Committee Verbatim Records of Meetings", United Nations, 29 Mayıs 1947, 2,9.

²⁷⁶ "Charter of the United Nations".

Birleşik Krallık, Filistin Mandası'nı BM Vesayet Konseyi'ne değil, doğrudan BM Genel Kurulu'nun gündemine taşımıştır.

Bu tercih, Birleşik Krallık'ın süreci kendi siyasi çıkarlarına göre yönlendirme çabasını ortaya koymaktadır. Zira manda yönetimlerine ilişkin uygulanabilecek seçenekler sınırlıdır: Ya bölgenin bağımsızlığı ilan edilecek ya da MC artık mevcut olmadığı için BM çatısı altında bir vesayet rejimi tesis edilecektir.²⁷⁷ Genel Kurul'dan talep edilen tavsiyenin temel amacı, Filistin'de bu iki seçenekten hangisinin uygulanacağına karar verilmesini sağlamak olabilecektir. Dolayısıyla, Genel Kurul'un bu iki olasılık dışında bir öneride bulunması hukuken mümkün değildir.

Bu bağlamda, Filistin meselesinin Genel Kurul'a taşınması bir zorunluluk teşkil etmemektedir. Eğer konu Vesayet Konseyi'ne devredilmiş olsaydı, bölge halkının kendi kaderini tayin süreci daha belirgin ve kurumsal bir geçiş yönetimi çerçevesinde yürütülebilirdi. Ancak Birleşik Krallık, sürecin siyasi müzakerelere tabi tutulmasını sağlamak adına meseleyi Genel Kurul'a yönlendirmiştir. Bu strateji, Filistin Mandası'ndan çekilme sürecinin uluslararası hukuki mekanizmalardan ziyade siyasi tartışmalar üzerinden şekillendirilmesine imkân tanımıştır.

Hukuken Vesayet Konseyi'nin yetki alanına girmesi gereken Filistin meselesi, Genel Kurul'a aktarılmış ve böylece bağlayıcı bir geçiş süreci yerine, yalnızca tavsiye niteliğindeki kararlarla yönlendirilmiştir. Ayrıca, eğer Birleşik Krallık bu süreci Vesayet Konseyi'ne taşımış olsaydı, geçiş döneminde doğrudan sorumluluk üstlenmek zorunda kalabilirdi. Bu nedenle, konunun Genel Kurul'a sevk edilmesi, Birleşik Krallık'ın yükümlülüklerinden hızla sıyrılmasını sağlayan bir hareket olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, Filistin Mandası'nın BM Vesayet Konseyi yerine Birleşik Krallık'ın iradesi ile Genel Kurul'un gündemine taşınması, uluslararası hukuki usullerin ve manda sisteminin tasfiye sürecine ilişkin kuralların dışına çıkan siyasi bir tercihi yansıtmaktadır. Bu tercih, Birleşik Krallık'ın hukuki sorumluluklarından kaçınma ve süreci kendi çıkarlarına uygun şekilde yönlendirme çabasının bir tezahürü olarak değerlendirilmelidir. Zira Filistin dışında BM'ye devredilen diğer manda bölgeleri için böyle bir usul izlenmemesi ve sürecin Vesayet Konseyi denetiminde yürütülmesi de bu durumu ortaya koymaktadır. Diğer örneklerin aksine Filistin meselesinde, Vesayet Konseyi'nin sağlayabileceği kurumsal, denetimli ve halkın kendi

²⁷⁷ Imseis, "The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine's International Legal Subalternity", 10.

kaderini tayin hakkını esas alan bir geçiş süreci yerine, bağlayıcı olmayan tavsiye niteliğinde Genel Kurul kararlarına dayalı siyasi bir süreç tercih edilmiştir. Bu durum, yalnızca Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını belirsiz bırakmakla kalmamış, aynı zamanda bu meselede manda sisteminin sona erdirilmesinde hukuka dayalı tutarlı bir yol izlemesini de engellemiştir.

2. Arap Devletlerinin “Filistin Üzerindeki Mandanın Sona Erdirilmesi ve Filistin'in Bağımsızlığının İlanı” Şeklindeki Ek Madde Önerisi ve Analizi

Birleşik Krallık delegasyonunun talebi üzerine BM Genel Kurulu ilk özel oturumuna çağırılmıştır. Bu çağırışı alan Irak²⁷⁸ ve Mısır²⁷⁹ 21 Nisan 1947 tarihinde, Lübnan,²⁸⁰ Suriye²⁸¹ ve Suudi Arabistan²⁸² ise 22 Nisan 1947 tarihinde Genel Kurul'un ilk özel oturumunun gündemine “Filistin Üzerindeki Mandanın Sona Ermesi ve Filistin'in Bağımsızlığının İlanı.” şeklinde ek bir madde eklenmesini ayrı ayrı mektup sunarak talep etmişlerdir. Söz konusu ek madde talebi önce Genel Komite'nin 29, 30 ve 31. toplantılarında görüşülüp oylanmış ve söz konusu ek maddenin gündeme eklenmemesini Genel Kurul'a tavsiye etme kararı verilmiştir.²⁸³ Genel Komite'nin kararı Genel Kurul'un Özel Oturumu'nda 1 Mayıs 1947 tarihinde 71. toplantıda görüşülmüş ve Arap devletlerinin ek madde önerisi 15 kabul, 24 ret, 10 çekimser oy alarak üçte ikilik oy çoğunluğunu sağlayamadığından reddedilmiştir.²⁸⁴

2.1. Ek Madde Talebinin Hukuki Dayanağı

²⁷⁸ “Question of Palestine : Request from the Iraqi Government for the Inclusion of an Additional Item in the Agenda of the 1st Special Session of the General Assembly”, United Nations, 21 Nisan 1947.

²⁷⁹ “Question of Palestine : Request from the Egyptian Government for the Inclusion of an Additional Item in the Agenda of the 1st Special Session of the General Assembly”, United Nations, 21 Nisan 1947.

²⁸⁰ “Question of Palestine : Request from the Lebanese Government for the Inclusion of an Additional Item in the Agenda of the 1st Special Session of the General Assembly”, United Nations, 22 Nisan 1947.

²⁸¹ “Question of Palestine : Request from the Syrian Government for the Inclusion of an Additional Item in the Agenda of the 1st Special Session of the General Assembly”, United Nations, 22 Nisan 1947.

²⁸² “Question of Palestine : Request from the Saudi Arabian Government for the Inclusion of an Additional Item in the Agenda of the 1st Special Session of the General Assembly”, United Nations, 22 Nisan 1947.

²⁸³ “A/S-1/PV, VOL.II”, 81.

²⁸⁴ “Official Records of the First Special Session of the General Assembly Volume I Plenary Meetings of the General Assembly Verbatim Record”, United Nations, 28 Mayıs 1947, 59-60. “Kabul: Afganistan, Arjantin, Rusya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Küba, Mısır, Hindistan, İran, Irak, Lübnan, Suudi Arabistan, Suriye, Türkiye, Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, Yugoslavya. Ret: Avustralya, Belçika, Brezilya, Kanada, Şili, Çin, Danimarka, Ekvador, Fransa, Yunanistan, Honduras, Liberya, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Panama, Peru, Filipin Cumhuriyeti, İsveç, Güney Afrika Birliği, Birleşik Krallık, ABD, Uruguay, Venezuela. Çekimser: Bolivya, Kolombiya, Çekoslovakya, Dominik Cumhuriyeti, El Salvador, Etiyopya, Guatemala, Haiti, Meksika, Polonya.”

Arap delegasyonlarının ek madde talebinin hukuki dayanağı BM Genel Kurulu İttüzüğü'nün 18. maddesidir. Bu maddeye göre BM'nin herhangi bir üyesi, özel oturumun açılış tarihinden en az dört gün önce, gündeme ek maddelerin dahil edilmesini talep edebilir.²⁸⁵ Arap delegasyonları bu kurala uygun olarak talepte bulunmuşlardır. Yine bu maddeye göre önerilen bu ek madde, ek listeye alınmıştır. Yani BM mevzuatı çerçevesinde ek madde talebinin usule uygun sunulduğu söylenebilir.

2.2. Arap Delegasyonlarının Öne Sürdükleri Argümanlar

Aşağıda Irak, Mısır, Lübnan, Suriye ve Suudi Arabistan delegasyonlarının Genel Kurul Özel Oturumu sırasında Genel Kurul ve Genel Komite'de yaptıkları açıklamalara dayanarak Arap devletlerinin söz konusu ek maddenin Genel Kurul'un gündemine alınması konusunda ileri sürdükleri argümanlar özetlenmeye çalışılmıştır.

a. Mandaların Nihai Amacı Bağımsızlıktır

Arap delegasyonlarının öne sürdükleri birinci argüman mandaların nihai amacının bağımsızlık olduğu ve A sınıfı mandaların bu bağımsızlığa ulaşmaya en yakın manda olduğu, Filistin'in de A sınıfı manda olması sebebiyle bağımsız olması gerektiğidir.

Filistin mandasının hukuki dayanağı MC Misakı'nın 22. maddesidir. Bu maddenin 4. fıkrasında Filistin halkının bağımsızlığı kendi kendilerini yönetebilecek duruma gelinceye kadar geçici olarak resmen tanınmıştır.²⁸⁶ Lübnan temsilcisi, bunun bir vaat değil, resmi bir kabul sürecinin parçası olduğunu ifade etmiştir. Filistin'in yönetimi için geçerli olan tek hukuki çerçevenin halen MC mandası olduğu ve bu manda içinde bağımsızlık geçici olarak tanındığı için Filistin konusunda yürütülen tartışmaların bu tanımanın çerçevesinde devam etmesi gerektiğini vurgulamıştır.²⁸⁷

²⁸⁵ United Nations, "Provisional Rules of Procedure for the General Assembly, as Amended During the First Session", 186.

²⁸⁶ Milletler Cemiyeti Misakı madde 22/4: "Eskiden Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı bulunan kimi topluluklar, kendi kendilerini yönetmeye yetenekli olacakları zamana kadar, yönetimlerine bir mandataire'in öğütleri ve yardımı kılavuz olmak koşuluyla, bağımsız uluslar olarak varlıkları geçici nitelikte tanınabilecek bir gelişme düzeyine erişmişlerdir. Mandataire'in seçilmesinde, her şeyden önce, bu toplulukların dilekleri göz önünde tutulmalıdır."

²⁸⁷ "A/S-1/PV, VOL.II", 31.

Irak temsilcisi, Filistin mandasının, MC Misakı madde 22/4'ün hem lafzına hem de ruhuna aykırı şekilde uygulandığını belirtmiştir. Çünkü mandater devletin seçilmesinde Filistin halkının görüşleri dikkate alınmamış ve mandater devlet tarafından zaten tanınmış olan bağımsızlıklarını elde etmeleri desteklenmemiştir.²⁸⁸ Genel Kurul'un mandanın hukuki dayanağı olan MC Misakı 22. maddeye göre bir çözüm tavsiye etmesi gerekmektedir. Bu da Filistin üzerindeki mandanın sona ermesi ve Filistin'in bağımsızlığının ilanı konusunda bir inceleme yapmayı gerektirmektedir.

Mısır temsilcisi, Filistin'in A sınıfı manda olarak belirlendiğini, tüm mandaların, özellikle A sınıfı mandaların nihai amacının bağımsızlık olduğunu vurgulamıştır. Diğer A sınıfı mandalardan Suriye, Lübnan, Irak ve Ürdün bağımsızlıklarını kazanmıştır. MC Misakı bu bölgelere olduğu gibi Filistin'e de bağımsız olma hakkını tanıdığını ancak konu Filistin olduğunda bölgede bağımsızlığın sağlanmasının diğer bölgelere nazaran ayrıma tabi tutulduğunu, diğer bölgelerde olduğu gibi Filistin'de de bağımsızlığın sağlanması gerektiğini ifade etmiştir.²⁸⁹ Bu sebeple Arap delegasyonlarına göre, Genel Kurul, Filistin sorununu incelerken A sınıfı manda olan Filistin mandasının amacını dikkate alarak söz konusu ek madde önerisini kabul etmelidir. Böylece MC Misakı'na uygun bir değerlendirme yapılmış olacaktır.

b. BM Sözleşmesi'nin Temel İlkeleri Filistin'in Bağımsızlığını Gerektirmektedir

Arap delegasyonlarının öne sürdükleri bir diğer argüman, ek madde önerisinin BM Sözleşmesi'nin temel ilkelerine dayandığıdır. Irak temsilcisi, Filistin meselesinin çözümü için en uygun yöntemin BM Sözleşmesi'nin temel ilkelerine başvurmak olduğunu belirtmiştir. Ona göre, Filistin'in demokratik bir şekilde bağımsızlığının ilan edilmesi, tüm hak sahibi vatandaşların eşit haklara sahip olması ve yönetime katılımının sağlanması gerekmektedir. Ayrıca, bir komite kurulmasının sorunun çözümünü sağlamayacağını, aksine sürecin daha da geciktirilmesine yol açacağını vurgulamıştır.²⁹⁰

BM Sözleşmesi'nin temel ilkeleri, halkların kendi kaderini tayin etme hakkı, özgürlük, bağımsızlık ve demokrasi gibi değerler üzerine inşa edilmiştir. Bu ilkeler, uluslararası ilişkilerde adaletin ve barışın tesisi amacıyla oluşturulmuştur. Bu bağlamda, Filistin

²⁸⁸ "A/S-1/PV, VOL.II", 15.

²⁸⁹ "A/S-1/PV, VOL.II", 24.

²⁹⁰ "A/S-1/PV, VOL.II", 16.

meselesinin de sözleşmenin belirlediği ilkeler doğrultusunda ele alınması ve çözüm mekanizmalarının bu esaslara uygun biçimde oluşturulması gerektiği savunulmaktadır.²⁹¹

Filistin halkı, BM Sözleşmesi'nin temel ilkeleri çerçevesinde, kendi kaderini tayin etme ve bağımsız bir devlet kurma hakkına sahiptir. Bu ilkeler dikkate alındığında, Filistin üzerindeki manda yönetiminin sona erdirilmesi ve Filistin'in bağımsızlığının ilan edilmesi en tutarlı çözüm olarak ortaya çıkmaktadır. Filistin meselesinin ancak bu çerçevede ele alındığında adil, kalıcı ve barışçıl bir şekilde çözülebileceği ifade edilmektedir.

Bu doğrultuda, Arap devletlerinin temsilcileri, söz konusu ek madde önerisinin BM Sözleşmesi'nin temel ilkelerine uygun bir çözüm sunduğunu ileri sürerek, ek maddenin gündeme alınarak öncelikli olarak tartışılması gerektiğini vurgulamışlardır.

c. BM Sözleşmesi Madde 10 Kapsamında Verilebilecek Tavsiyeler Sınırlıdır

Arap delegasyonlarının öne sürdükleri argümanlardan biri de BM Sözleşmesi madde 10 kapsamında verilebilecek tavsiyelerin sınırlı olmasıdır. Birleşik Krallık, Sözleşme'nin 10. maddesi uyarınca Filistin'in gelecekteki yönetimine ilişkin Genel Kurul'dan tavsiye istemektedir.²⁹² Bu maddeye göre Sözleşme kapsamına girmeyen hiçbir konuda BM Genel Kurulu herhangi bir tavsiyede bulunamayacaktır.

Suriye temsilcisi, Genel Kurul'un yetkisinin, mandater devlete iki seçenek sunmakla sınırlı olduğunu, bu seçeneklerin de MC artık mevcut olmadığı ve bu sebeple manda sonsuza kadar devam edemeyeceği için ya mandayı sona erdirerek bağımsızlığı tanımak ya da vesayet anlaşmasını kabul etmek olduğunu ifade etmiştir. Genel Kurul'un bu iki seçenek dışında herhangi bir başka öneride bulunma yetkisi bulunmadığını vurgulamıştır. Birleşik Krallık'ın Filistin'in gelecekteki yönetimiyle ilgili tavsiyeler talep etmesine rağmen, Filistin'in bağımsızlığının tanınması dışında geçerli bir çözüm alternatifinin olmadığını savunmuştur. Bu bağlamda, Birleşik Krallık'ın sunduğu önerinin belirsiz olduğu ve sürecin sağlıklı bir şekilde sonuçlanmasını garanti etmediği eleştirisini dile getirmiştir. Dolayısıyla, Filistin meselesinin,

²⁹¹ "A/S-1/PV, VOL.I", 21-22.

²⁹² "Charter of the United Nations". Madde 10: "Genel Kurul, işbu Antlaşma kapsamına giren ya da işbu Antlaşma'da öngörülmüş organlardan herhangi birinin yetki ve görevlerine ilişkin bütün sorunları ya da işleri görüşebilir ve 12. madde hükümleri saklı kalmak koşuluyla, bu tür sorun ya da işler konusunda Birleşmiş Milletler üyelerine veya Güvenlik Konseyi'ne veya hem örgüt üyelerine, hem de Güvenlik Konseyi'ne tavsiyelerde bulunabilir."

BM Sözleşmesi'nin manda bölgeleriyle ilgili hükümleri doğrultusunda ele alınması gerektiğini ileri sürmüştür.²⁹³ Bu sebeplerle ek madde önerisinin kabul edilmesi gerektiği savunulmuştur.

ç. Ek Madde Birleşik Krallık Önerisiyle Bağlantılıdır

Arap delegasyonlarının diğer bir argümanı söz konusu ek madde önerisinin Birleşik Krallık önerisiyle bağlantılı olup bu öneriye yapılan bir değişiklik niteliğinde olduğudur. Ek madde bu öneriye daha somut bir çözüm sunmaktadır.²⁹⁴ Mısır temsilcisine göre ek madde önerisi kapsam bakımından Birleşik Krallık önerisinden farklı olsa da önerinin özü bakımından farklı değildir.²⁹⁵

Önerilen ek madde, mevcut gündemle yakından bağlantılı olup alternatiflerden biridir. Bu nedenle, Genel Kurul'un ek maddeyi asıl maddeyle eş zamanlı olarak ele alması gerektiği savunulmaktadır.²⁹⁶

Lübnan temsilcisine göre Birleşik Krallık temsilcisinin önerisinin kabul edilmesi, Arap önerisinin de kabul edilmesini gerektirmektedir. Çünkü bir komite oluşturulup ona talimat verilmeden önce, ilgili sorunun tüm yönleriyle kapsamlı şekilde incelenmesi gerekmektedir. Ayrıca, bir komitenin yalnızca oluşturulma şekli değil, onun neden ve hangi amaca hizmet ettiği de tartışılmalıdır. Bu sebeple Filistin'in bağımsızlık ve özgürlük hedefi çerçevesinde kapsamlı bir tartışma yapılması zorunludur. Nihai hedef belirlenmedikçe tartışmalar yetersiz kalacaktır.²⁹⁷ Bu çerçevede Arap temsilcileri, önerilen ek maddenin Birleşik Krallık teklifinden bağımsız bir girişim değil, onun tamamlayıcısı ve alternatifi olduğunu vurgulamışlardır.

d. Filistin'deki Durum Acil Harekete Geçmeyi Gerektirmektedir

Arap delegasyonlarının öne sürdüğü argümanlardan biri de Filistin'deki durumun acil müdahale gerektirmesidir. Bu durum Birleşik Krallık mektubunda da teyit edilmektedir. Filistin'in bağımsızlığının acilen ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Lübnan temsilcisi,

²⁹³ "A/S-1/PV, VOL.I", 20.

²⁹⁴ "A/S-1/PV, VOL.II", 23,25.

²⁹⁵ "A/S-1/PV, VOL.II", 7.

²⁹⁶ "A/S-1/PV, VOL.II", 23,25.

²⁹⁷ "A/S-1/PV, VOL.II", 30.

BM Genel Kurulu'nun ilk özel oturumunun Filistin'e odaklanmış olmasının tarihî bir önem taşımakta olduğunu ve daha fazla gecikmenin tehlikeli olacağını belirtmiştir. Manda hükümlerinin uygulanmasının ve BM Sözleşmesi'nin ilgili maddelerinin hayata geçirilmesinin gerektiğini savunarak bağımsızlığın en doğru çözüm olduğunu ifade etmiştir.²⁹⁸

Birleşik Krallık'a göre en hızlı çözümün bir soruşturma komitesi kurmak olduğu, ancak Arap delegasyonlarına göre ise konuyu ele alma, yüzleşme ve Filistin üzerindeki mandayı kaldırıp bağımsızlığını ilan etme zamanı olduğu ifade edilmiştir. Mevcut özel oturumda Filistin meselesinin ele alınmasını engelleyen hiçbir gerekçe olmadığı belirtilmiş, çözüm arayışına vakit kaybetmeden başlanması gerektiği vurgulanmıştır. Elli beş ülkenin temsilcilerinin yalnızca bir soruşturma komitesi kurmak için değil, Filistin meselesini kapsamlı şekilde incelemek, farklı perspektifleri değerlendirmek ve somut adımlar atmak için burada olduğu ifade edilmiştir.²⁹⁹ Mevcut toplantının, BM Sözleşmesi çerçevesinde anlamlı bir görüş oluşturmak için önemli bir fırsat sunduğu belirtilmiştir.³⁰⁰

Bu çerçevede Arap temsilcilerinin, Filistin meselesine ilişkin karar alma sürecinin daha fazla ertelenmemesi ve uluslararası hukuk ilkeleri ile Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkı doğrultusunda, bağımsızlığa giden somut adımların ivedilikle atılmasını talep ettikleri görülmektedir.

e. Her İki Taraf da Filistin'in Tam Bağımsızlığı Konusunda Asgari Bir Uzlaşmaya Sahiptir

Diğer bir argüman Lübnan temsilcisi tarafından ileri sürülmüştür. Araplar ve Yahudiler arasında görüş ayrılıkları olsa da Filistin'in bağımsızlığı konusunda asgari bir uzlaşma bulunduğunu ifade etmiştir. Bağımsızlığın her iki tarafça farklı yorumlansa da, üzerinde çalışılması gereken ortak bir hedef olarak belirlenebileceğini belirtmiştir.³⁰¹ Bu bağlamda, kendisine göre Filistin'in bağımsızlığı, taraflar arasında yapıcı bir müzakere zemini oluşturabilecek en temel ve birleştirici unsur olarak görülmektedir.

²⁹⁸ "A/S-1/PV, VOL.II", 31-32.

²⁹⁹ "A/S-1/PV, VOL.II", 34.

³⁰⁰ "A/S-1/PV, VOL.II", 22.

³⁰¹ "A/S-1/PV, VOL.II", 31.

f. Bağımsızlık Hedefinin Hiç Değerlendirilmemesi Meselenin Önyargılı Bir Şekilde Ele Alındığı Anlamına Gelmektedir

Nihai bağımsızlık meselesinin gündeme getirilmesinin sorunun çözümünün önyargılı bir şekilde belirlenmiş olacağı anlamına geleceğini ileri süren ABD ve bazı diğer delegasyonlara cevap olarak bu argüman ileri sürülmüştür. Lübnan temsilcisi, bağımsızlık meselesinin, önceden MC ve BM tarafından yasal belgelerde öngörülmüş olması sebebiyle bağımsızlık olasılığının tartışılmasının meseleye ön yargılı yaklaşıldığı anlamına gelmeyeceğini ifade etmiştir. Bağımsızlığın zaten yirmi beş yıl önce kararlaştırılmış bir mesele olduğunu savunmuştur. Karşı argüman olarak bağımsızlığın bir olasılık olarak değerlendirilmemesinin ve BM'nin bu ihtimali tartışmaktan kaçınmasının onu önceden hükme bağlamak anlamına geldiği ileri sürülmüştür. BM'nin tarafsız ve bağımsız bir şekilde her olasılığı, özellikle de bağımsızlık hedefini tartışması gerektiği vurgulanmıştır. Bağımsızlığın özel oturumda tartışılmamasının ciddi bir hata olacağı belirtilerek, açık bir tartışma yürütülmezse meselenin ele alınma biçiminin anlamını yitireceği ifade edilmiştir.³⁰² Bu bağlamda Arap delegasyonlarına göre, Filistin'in bağımsızlığına dair olasılığın ciddiyetle ele alınması adil bir çözüm arayışının asgari koşulu olarak görülmüştür.

g. Filistin Halkının İradesi Esas Alınmalıdır

Arap delegasyonlarının ileri sürdüğü başka bir argüman da Filistin halkının iradesinin mandanın sona ermesi ve bağımsızlıktan yana olduğudur. Filistin halkının MC Misakı'nın 22. maddesi ile kendilerine tanınan bağımsızlık hakkına diğer manda bölgeleri gibi kavuşmak istediği ifade edilmiştir. Irak, Suriye, Lübnan ve Ürdün bağımsızlıklarını kazanmışken Filistinlilerin niçin bu haktan mahrum bırakıldıkları sorgulanmış ve bunun için hiçbir gerekçe göremedikleri ifade edilmiştir. Filistin halkının ahlaki ve hukuki temeli olmayan bir manda sistemi nedeniyle bağımsızlık hakkından mahrum bırakıldıkları ve bu sistemin onların rızası olmadan topraklarını başka bir halka devretmiş ve Balfour Deklarasyonu'nu dayatmış olduğunu vurgulamışlardır.³⁰³ Filistin mandasının, zaten tanınmış olan Filistin halkının bağımsızlıklarını kazanmalarına yardımcı olmadığı ve manda yönetimini belirlerken bölge halkının iradesini dikkate almadığı için MC Misakı'nın 22. maddesinin hem ruhuna hem de lafzına aykırı

³⁰² "A/S-1/PV, VOL.II", 32.

³⁰³ "A/S-1/PV, VOL.II", 14.

olduğunu belirtmişlerdir.³⁰⁴ Bu çerçevede, Arap delegasyonlarına göre Filistin halkının iradesini ve kendi kaderini tayin hakkını esas almayan herhangi bir çözüm önerisi, yalnızca tarihsel adaletsizliğin devam etmesine yol açacak ve uluslararası hukukun temel ilkeleriyle açıkça çelişecektir.

ğ. Devam Eden Siyonist İşgali Sebebiyle Filistin Sorununun Daha Erken Çözümüne Kavuşması Gerekmemektedir

Arap delegasyonlarının ileri sürdükleri argümanlardan biri de devam eden Siyonist işgali sebebiyle Filistin meselesinin daha kısa zamanda çözüme kavuşması gerektiğidir. Suriye temsilcisi, Filistin’de nüfusun çoğunluğunu elde etmek isteyen işgalci Siyonistlerin egemenliği kendi ellerine alabilmek için yasadışı veya izinli olsun dünyanın dört bir yanından bu topraklara doğru sürekli bir göç politikası izlemekte olduğunu dile getirmiştir. Filistin halkının rızası olmaksızın gerçekleşen bu göçlerin, hem manda sistemine hem de BM Sözleşmesi’nin temel ilkelerine açıkça aykırı olduğunu; bu göçlerin Filistin’in bağımsızlığını engellemeyi ve Filistin halkının kaderini değiştirmeyi amaçladığını, ayrıca bu göçleri durdurmaya yönelik herhangi bir tedbir alınmadığı için meselenin acilen çözüme kavuşması gerektiğini belirtmiştir.³⁰⁵ Bu bağlamda Arap delegasyonlarına göre Filistin topraklarında demografik yapıyı değiştirmeye yönelik bu sistematik göç politikası hem uluslararası hukukun ihlali hem de kalıcı barışın önündeki en büyük engel olarak görülmüştür. Bu nedenle Filistin meselesinin acilen adil ve meşru bir çözüme kavuşturulması gerektiği vurgulanmıştır.

2.3. Ek Madde Talebinin Üçüncü Dünya Bakış Açısından Analizi

Arap delegasyonlarının, “Filistin Üzerindeki Mandanın Sona Ermesi ve Filistin’in Bağımsızlığının İlanı.” şeklindeki ek madde önerisinin, yalnızca siyasi bir talep olmayıp dönemin uluslararası hukuk kuralları bağlamında değerlendirildiğinde, oldukça güçlü bir hukuki temele dayandığı görülmektedir.

³⁰⁴ “A/S-1/PV, VOL.II”, 15.

³⁰⁵ “A/S-1/PV, VOL.II”, 52-53.

MC Misakı'nın 22. maddesinde yer alan “sacred trust (medeniyetin kutsal emaneti/görevi)” kavramı, A sınıfı mandalar altındaki halkların, kendi yönetimleri konusunda söz sahibi olmalarını ve çoğunluğun iradesine dayalı olarak siyasi bağımsızlık hakkına sahip olmalarını esas almaktaydı. Mandater gücün bu yükümlülüğü yerine getirmesi halinde, bu bölgelerin nihai olarak kendi kaderini tayin hakkına kavuşması öngörülmüştü. Bu düzenleme, her ne kadar kendi kaderini tayin hakkı o dönemde pozitif bir uluslararası hukuk normu olmasa da, bu hakkın tanındığını ve sistemin nihai amacının da bu olduğunu ortaya koymaktaydı.³⁰⁶ Ayrıca, 1971’de Uluslararası Adalet Divanı’nın Namibya danışma görüşünde bu kutsal emanetin nihai amacının manda halklarının kendi kaderini tayin etmesi ve bağımsızlığı olduğu konusunda pek az şüphe olduğu ifade edilerek bu durum teyit edilmiştir.³⁰⁷

Arap delegasyonlarının talebi, tam olarak bu ilkelerin Filistin için uygulanmasını hedeflemiştir. Zira Filistin de bir A sınıfı mandaydı ve çoğunluğu oluşturan yerli halk olan Filistinliler bu topraklarda bağımsızlık hakkına sahipti. Ancak manda yönetimi Filistin’de halkın iradesini bastırmak ve Siyonizm yerleşimini hukuken kolaylaştırmak amacıyla araçsallaştırılmıştır. Ayrıca diğer A sınıfı mandalar olan Irak, Ürdün, Lübnan ve Suriye bağımsızlıklarına kavuşurken Filistin bağımsızlık kazanmamıştır. Bu yönüyle Filistin Mandası, diğer A sınıfı mandalardan farklı, sui generis bir yapı kazanmıştır.³⁰⁸ Eğer diğer A sınıfı mandalar, manda sonrası bağımsızlıklarına kavuşmuşsa, aynı hakkın Filistin için de uygulanması gerektiği ortadadır. Bu yönüyle Arap delegasyonlarının önerisi, bu hukuka aykırılığı düzeltme ve sistemin özüne sadık kalma arayışını yansıtmaktadır.

Filistin’in A sınıfı manda olmasını göz önüne aldığımızda hemen bağımsızlık kazanması mümkün değilse mevcut uluslararası hukuka göre yalnızca tek bir seçenek söz konusuydu. O da Filistin’in BM vesayet rejimi altına alınması. BM Sözleşmesi’nin XII. Bölümü çerçevesinde oluşturulan Uluslararası Vesayet Rejimi, bağımsızlığa ulaşmamış manda topraklarının yönetimini ve denetimini sağlamak amacıyla kurulmuştu. Sözleşme’nin 76. maddesi, vesayet altındaki toprakların ve halkların özgür iradeleriyle ifade ettikleri istekleri doğrultusunda kademeli olarak kendi kendini yönetme veya bağımsızlığa ulaşmalarını teşvik etmeyi amaçlıyordu. Filistin’in A sınıfı manda statüsü, bağımsızlık gerekliliğini vurgulamaktaydı. Devlet uygulamaları ele alındığında, Filistin dışında A sınıfı mandaların hepsi bağımsızlık

³⁰⁶ Imseis, “The United Nations and the Question of Palestine: A Study in International Legal Subalternity”, 35-36.

³⁰⁷ International Court of Justice, Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), 31.

³⁰⁸ Imseis, “The United Nations and the Question of Palestine: A Study in International Legal Subalternity”, 37.

kazanmış yalnızca MC Misakı uyarınca geçici bağımsızlık hakkı tanınmamış olan B ve C sınıfı manda toprakları, BM Sözleşmesi uyarınca vesayet topraklarına dönüştürülmüştü. Ayrıca, MC'nin feshedilmiş olması, Filistin'in bağımsızlık hakkını ortadan kaldırmıyordu.³⁰⁹ Hatta 18 Nisan 1946'da alınan MC'nin son kararı, manda sistemine ilişkin görevlerinin sona erdiğini ilan ederken, ilgili toprakların gelecekteki statüsünün BM Sözleşmesi'nin XI, XII ve XIII. Bölümleri çerçevesinde belirleneceğini ifade etmekteydi. Böylece, Misak'ın 22. maddesinde yer alan ilkelerin, BM Sözleşmesi'nin bu bölümleriyle uyumlu olduğu teyit edilmekteydi. Ayrıca, mandater devletlerin, yeni bir düzenleme yapılarına kadar halkların refahı ve gelişimini gözeterek yönetimi sürdürecekleri ifade edilmekteydi.³¹⁰ Bu durum, BM Sözleşmesi kapsamında yeni düzenlemeler yapılmadığı sürece manda sisteminin devam ettiği anlamına gelmekteydi. Uluslararası Adalet Divanı, Namibya kararında “Bir mandanın devamlılığının Cemiyet'in varlığına ayrılmaz bir şekilde bağlı olup olmadığı sorusuna verilecek yanıt, kutsal bir emanetin/görevin yerine getirilmesi için kurulan bir kurumun, amacına ulaşmadan ortadan kalkmasının varsayılamayacağıdır.” denilerek manda sisteminin MC'nin sona ermesinden sonra da devam ettiğini teyit etmiştir.³¹¹

Ayrıca BM Sözleşmesi'nin 80. maddesinde, “Bu bölümün hiçbir hükmü herhangi bir devletin ya da herhangi bir halkın herhangi bir hakkını ya da BM üyelerinin taraf bulunabileceği yürürlükteki uluslararası belgelerin hükümlerini, ister dolaylı ister dolaysız olarak herhangi bir biçimde değiştirecek tarzda yorumlanamaz.” denilerek³¹² MC Misakı'nın 22. maddesi ile manda sisteminin yürürlükte kalmaya devam ettiği ve vesayet sistemiyle ilgili düzenlemelerin Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını ortadan kaldırmayacağı vurgulanmıştır. Bu bağlamda Arap delegasyonlarının önerisi, BM Sözleşmesi ile çelişmeyen, hatta Sözleşme'nin hükümlerini hayata geçirmeyi amaçlayan ve yarım bırakılmış bir uluslararası yükümlülüğün tamamlanmasını talep eden bir çağrıdır.

Filistin meselesi karşısında 1947 yılında Genel Kurul'un önünde iki temel seçenek bulunmaktaydı: 1. Eğer Filistin halkının kendi kendini yönetme kapasitesine ulaştığı kanaatine varılırsa diğer A sınıfı mandalarda olduğu gibi, kendi kaderini tayin hakkına uygun olarak Filistin'in bağımsızlığı tanınmalıydı. 2. Eğer böyle bir yeterliliğe henüz ulaşamadığı

³⁰⁹ Imseis, “The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine's International Legal Subalternity”, 11.

³¹⁰ “Resolution Concerning Mandates Adopted by the Assembly of the League of Nations on 18 Apr. 1946 (Item 12 of the Provisional Agenda for the 2nd Part of the 1st Session)”, United Nations, t.y.

³¹¹ International Court of Justice, Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), 32.

³¹² “Charter of the United Nations”.

değerlendirilirse, Filistin BM Vesayet Rejimi altına alınmalıydı. Dönemin yürürlükteki uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde meşru ve geçerli seçenekler yalnızca bunlardı.³¹³ Bu bağlamda, öncelikle ele alınması gereken mesele, Filistin’de manda sisteminin nihai amacı olan bağımsızlığın hemen gerçekleşip gerçekleşmeyeceği sorusuydu. Zira öncelikli değerlendirme, her A sınıfı mandada olduğu gibi, halkın bağımsızlığa hazır olup olmadığı üzerine olmalıydı. Bu sebeple Arap delegasyonlarının sunduğu önerinin Özel Oturumun gündemine alınarak öncelikli olarak görüşülmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, Arap delegasyonlarının 1947 yılında Genel Kurul Özel Oturumu’nun gündemine alınmasını talep ettiği “Filistin Üzerindeki Mandanın Sona Ermesi ve Filistin’in Bağımsızlığının İlanı” şeklindeki öneri; MC Misakı’nın 22. maddesinde yer alan “kutsal emanet/görev” ilkesi, BM Sözleşmesi’nin 76. ve 80. maddeleri, Uluslararası Adalet Divanı’nın Namibya danışma görüşünde ortaya koyduğu hukuki ilkeler ve diğer A sınıfı mandaların büyük ölçüde bağımsızlıklarını kazanmış olmaları yönündeki dönemin teamülleri dikkate alındığında, yürürlükteki uluslararası hukuk kurallarına dayalı meşru ve hukuki olarak temellendirilmiş bir talep niteliği taşımaktadır.

³¹³ Imseis, “The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine’s International Legal Subalternity”, 12.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: 1947 BM GENEL KURULU ÖZEL OTURUMU TARTIŞMALARININ ANALİZİ

BM Genel Kurulu İç Tüzüğü madde 4³¹⁴ uyarınca; Birleşik Krallık'ın yapmış olduğu özel oturum çağrısına üyelerin çoğunluğunun katılması ile BM Genel Kurulu İlk Özel Oturumu 28 Nisan 1947 - 15 Mayıs 1947 tarihleri arasında toplanmıştır. BM Genel Kurulu bu tarihler arasında 12 toplantı yapmıştır. Bu özel oturumun ilk toplantısında BM Genel Kurulu İç Tüzüğü madde 32³¹⁵ uyarınca bir Genel Komite oluşturulmuştur. Bu Genel Komite 14 üyeden oluşmakta olup üyeleri Brezilya, Fransa, ABD, Birleşik Krallık, Çin, SSCB, Ekvator, Hindistan, Kanada, Çekoslovakya, Mısır, İsveç, Polonya ve Honduras'tır.³¹⁶

Genel Komite, BM Genel Kurulu İç Tüzüğü madde 33 uyarınca her oturumun başında geçici gündemi ve ek listeyi inceleyerek Genel Kurul'a bir rapor sunmaktadır.³¹⁷ Bu sebeple Genel Komite, 29 Nisan 1947 – 7 Mayıs 1947 tarihleri arasında 7 toplantı yapmıştır. Bu toplantılarda üç başlık üzerinde görüşülmüştür: 1. Birleşik Krallık önerisi, 2. Arap devletlerinin ek madde önerisi, 3. Yahudi Ajansı ve diğer kuruluşlardan Filistin sorununa ilişkin görüşlerini açıklamalarına izin verilmesi talebiyle Genel Kurul başkanına iletilen yazışmaların değerlendirilmesi.

Genel Komite görüşmelerinde Birleşik Krallık önerisinin gündeme alınmasının Genel Kurul'a tavsiye edilmesine karar verilmiştir.³¹⁸ Arap devletlerinin ek madde önerisi üzerine görüşülen Genel Komite toplantılarına Genel Komite üyesi olmayan ancak ek maddeyi öneren Irak, Lübnan, Suudi Arabistan ve Suriye temsilcileri de katılarak görüşlerini belirtmiş ancak oylamaya katılmamışlardır. Arap devletlerinin ek madde önerisinin gündeme alınması ise bir lehte, sekiz aleyhte ve beş çekimser oy olarak reddedilmiştir.³¹⁹ Yahudi Ajansı ve diğer kuruluşların Genel Kurul'da dinlenilmesinin değerlendirilmesi üzerine yapılan görüşmelerde, farklı öneriler ileri sürülmüştür. En son Yahudi Ajansı ve diğer kuruluşlardan gelen görüşlerin

³¹⁴ United Nations, "Provisional Rules of Procedure for the General Assembly, as Amended During the First Session", 184.

³¹⁵ United Nations, "Provisional Rules of Procedure for the General Assembly, as Amended During the First Session", 188.

³¹⁶ "A/S-1/PV, VOL.I", 9-11.

³¹⁷ United Nations, "Provisional Rules of Procedure for the General Assembly, as Amended During the First Session", 188.

³¹⁸ "A/S-1/PV, VOL.II", 12.

³¹⁹ "A/S-1/PV, VOL.II", 81.

değerlendirilmesi ve bu görüşlerin BM Genel Kurulu'nda daha detaylı bir şekilde ele alınması için Birinci Komite'ye iletilmesini içeren öneri üç çekimser, sıfır aleyhte oya karşı on bir oyla kabul edilmiştir.³²⁰

1 Mayıs 1947 tarihinde ise Genel Kurul, "Filistin meselesinin ikinci olağan oturumda değerlendirilmesine hazırlık için bir Özel Komite oluşturulması ve bu Komiteye talimat verilmesi" maddesini Birinci Komite'ye değerlendirmesi için göndermiştir.³²¹ Birinci Komite, bu soruyu değerlendirmek için 7 Mayıs 1947 – 13 Mayıs 1947 tarihleri arasında on toplantı yapmıştır. Komite üyelerinin kimlerden oluşacağı ve verilecek talimatlarla ilgili birçok farklı fikir ileri sürülmüş ve tartışmalar yapılmıştır. Söz konusu tartışmalar daha sonra detaylı bir şekilde incelenecektir. Bu tartışmalar sonunda Birinci Komite, UNSCOP (BM Filistin Özel Komitesi)'un oluşumu ile ilgili raporunu Genel Kurul'a sunmuştur.³²²

Genel Kurul Özel Oturumu, 14 Mayıs 1947 – 15 Mayıs 1947 tarihleri arasında üç toplantı yaparak BM Filistin Özel Komitesi kurulması konusunda Birinci Komite raporunu değerlendirmiştir. Bu toplantılar sırasında rapora ilişkin yapılan tartışmalar ilgili bölümde incelenecektir. Bu tartışmalar sonunda 15 Mayıs 1947'de Birinci Komite'nin önerisi, kırk beş kabul, yedi ret ve bir çekimser oyla kabul edilmiştir.³²³ Böylece Avustralya, Kanada, Çekoslovakya, Guatemala, Hindistan, İran, Hollanda, Peru, İsveç, Uruguay ve Yugoslavya'nın temsilcilerinden oluşan UNSCOP oluşturulmuştur.

1. Genel Komite ve Genel Kurul'da Birleşik Krallık'ın Önerisinin Değerlendirilmesi

Bu bölümde Birleşik Krallık tarafından sunulan "İkinci olağan oturumda Filistin sorununun değerlendirilmesi için bir özel komite oluşturulması ve gerekli talimatların verilmesi" başlıklı maddenin Genel Komite ve Genel Kurul'da görüşülmesi sırasında yaşanan müzakerelerle ilgili dikkat çeken kısımlar ele alınacaktır.

³²⁰ "A/S-1/PV, VOL.II", 126.

³²¹ "A/S-1/PV, VOL.I", 23.

³²² "Special Committee on Palestine : Report of the 1st Committee", United Nations General Assembly 1st Committee, 13 Mayıs 1947.

³²³ "A/S-1/PV, VOL.I", 176-77.

1.1. Genel Komite Görüşmeleri

Birleşik Krallık'ın, Filistin meselesiyle ilgili sunduğu mektuba dayanarak, "İkinci olağan oturumda Filistin sorununun değerlendirilmesi için bir özel komite oluşturulması ve gerekli talimatların verilmesi" başlıklı bir madde önerisi hazırlanmıştır. Bu önerinin gündeme eklenip eklenmemesi, 29 Nisan 1947 tarihinde Genel Komite'nin 28. toplantısında görüşülmüştür. Toplantı sonucunda önerinin, BM Genel Kurulu'nun gündemine alınması ve detaylı olarak incelenmesi için Birinci Komite'ye gönderilmesinin tavsiye edilmesine karar verilmiştir.

Bu toplantı ile ilgili dile getirilmesi gereken birkaç dikkat çekici noktadan biri Hindistan temsilcisi tarafından Birleşik Krallık temsilcisinden Filistin sorunuyla ilgili Lordlar Kamarası'nda yaşanan bir tartışmaya ilişkin basında yer alan haberin açıklanmasını istemesi üzerine yaşanmıştır. Hindistan temsilcisi, haberden Birleşik Krallık'ın BM'nin tavsiyelerini bu aşamada kabul etmeye hazır olmadığı yönünde bir açıklama yapıldığını anladığını belirtmiş ve bunun doğru olup olmadığını, doğruysa bu maddenin gündeme alınmasının faydasını sorgulamıştır.³²⁴

Mısır ve SSCB temsilcileri de, Hindistan'ın kaygılarına katılarak daha fazla açıklama talep etmişlerdir. Mısır temsilcisi, Birleşik Krallık'ın önerisinin gündeme alınmasını değerlendirmeden önce, bu maddenin sunumu hakkında tüm gerçekleri öğrenmek istediklerini söylemiştir.³²⁵

Birleşik Krallık temsilcisi ise Lord Hall'un "Majestelerinin hükümetinin onaylamadığı bir politika yürüttüğünü hayal edemiyorum."³²⁶ ifadesine atıfta bulunarak, hükümetinin Genel Kurul'un herhangi bir tavsiyesini reddedeceğini söylemediğini, ancak yanlış bir politikayı yürütmeyi tahayyül dahi edemeyeceğini belirtmiştir. Birleşik Krallık temsilcisine göre, burada önemli bir ayırım bulunmaktadır.

Birleşik Krallık, BM Sekreteri'ne ilettiği mektupla BM Genel Kurulu'ndan bir tavsiye talep etmiştir. Ancak, Birleşik Krallık yönetiminin yaptığı açıklamalardan Genel Kurul'un tavsiyelerine koşulsuz uyacağına dair bir taahhütte bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda,

³²⁴ "A/S-1/PV, VOL.II", 2.

³²⁵ "A/S-1/PV, VOL.II", 3.

³²⁶ "A/S-1/PV, VOL.II", 4. "I cannot imagine His Majesty's Government carrying out a policy of which it does not approve."

Birleşik Krallık, Genel Kurul'un vereceği tavsiyelere uyacağını açıkça garanti etmediği takdirde, söz konusu maddenin gündeme alınmasının ne ölçüde faydalı olacağı sorgulanmalıdır.

Hindistan temsilcisinin bu sorgulaması yerindedir çünkü manda yöneticisi olan Birleşik Krallık, sürecin sonunda ortaya çıkacak bir tavsiyeyi baştan reddetme eğilimindeyse, bu durum BM'nin tüm girişimini ve çabasını önemsizleştirebilir. Bu da uluslararası hukukun ciddiyetini zedeleyebilir. Ayrıca, Hindistan o dönemde henüz bağımsızlığını yeni kazanmak üzere olan bir ülke olarak, sömürgecilik mirasına karşı duyarlıdır. Hindistan temsilcisinin bu yaklaşımı bu anlamda sömürgeci bir gücün, uluslararası toplumun önerilerini hiçe sayma ihtimaline karşı bir tedbir niteliğindedir. Bu nedenle, Hindistan temsilcisinin konuyu Genel Komite'ye taşıması isabetli bir girişim olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca, bu endişe, sonraki gelişmeleri de öngörür niteliktedir çünkü Birleşik Krallık, gerçekten de 1948'de Filistin'den çekilmiş ve BM'nin çözüm önerilerinin uygulanmasında aksiyon almamıştır. Bu da Hindistan temsilcisinin endişelerinin boşa olmadığını kanıtlamaktadır.

Lord Hall'un "Majestelerinin hükümetinin onaylamadığı bir politika yürüttüğünü hayal edemiyorum." ifadesi makul bir devlet şerhi gibi dursa da BM üyesi olan bir devletin, ortaklaşa alınacak kararlara önceden bu şekilde şerh düşmesi, aslında BM'ye yeterince güvenmediğini, alınacak kararı kendi onayına tabi kıldığını ve gerekirse kararı tanımayabileceğini ifade etmektedir. Bu ifade, Birleşik Krallık'ın kendisini BM'nin üstünde konumlandırıran bir anlayışa sahip olduğunu yansıtmaktadır.

Oturum sırasında Genel Komite başkanı olan Brezilya temsilcisi konunun esasının tartışılmadığını yalnızca maddenin gündeme alınıp alınmamasının tartışıldığını birçok kez dile getirmiştir.³²⁷ Bu argüman usule uygun gözükse de önerinin tartışılmasının uygun olmadığını dile getirme çabası, aslında Birleşik Krallık önerisine dolaylı bir kolaylık sağlamak amacıyla hareket edildiğine işaret etmektedir. Hindistan temsilcisinin dile getirdiği endişe, aslında önerinin esasına girildiği anlamına gelmemektedir çünkü gündem önerisinin içeriğini değil meşruiyetini sorgulamaktadır.

Ayrıca Genel Komite başkanı olan Brezilya temsilcisi, üyelerin çoğunluğunun, Genel Kurul'un toplanması konusunda mutabakata vardıklarında bu maddenin gündeme alınmasını

³²⁷ "A/S-1/PV, VOL.II", 2-3.

zaten kabul etmiş olduklarını birçok kez ifade etmiştir.³²⁸ Bu argümanı ileri sürerek önerinin hemen oylanmasına geçilmesini istemiştir.

Genel Sekreterin özel oturum çağrısına üyelerin çoğunluğunun olumlu yanıt vermesi, yalnızca konunun tartışılmasına ihtiyaç olduğunun kabulü anlamına gelmektedir. BM'nin kurumsal yapısında bir maddenin gündeme alınıp alınmaması ayrı bir oylama konusu olduğundan özel oturum talebine onay verilmesinden öneriye de onay verildiği sonucu çıkmamaktadır. Genel Kurul İçtüzüğü'ne göre, gündeme yeni bir maddenin eklenmesi, belirli prosedürlere bağlıdır. Madde 33'e göre, Genel Komite, geçici gündemi ve ek listeyi gözden geçirmekle sorumludur. Bu, tüm maddelerin gözden geçirileceği ve tartışılacağı anlamına gelir.³²⁹ Ayrıca Arap devletlerinin gündeme alınması için bir ek madde önermiş olmaları da bu durumu desteklemektedir. Başkanın bu yorumu, usulü hızlandırarak önerinin tartışılmaksızın kabul edilmesi amacıyla hareket ettiğine işaret etmektedir.

Mısır temsilcisi de, BM'nin, gündemi ve Birleşik Krallık'ın önerisini bu gündemin temeli olarak kabul ettiğini, ancak bu gündemi açıklama yapılmaksızın olduğu gibi onayladığını düşünmediğini söylemiştir. Ayrıca, meslektaşlarının da bu şekilde kabul ettiğini sanmadığını eklemiştir. Temsilciye göre, bu toplantının amacı, önerilen maddenin içeriğini değil, gündeme dahil edilip edilmeyeceğini tartışmaktır. Bu yüzden, Mısır ve Arap delegasyonları başka öneriler sunmuşlardır. Mısır temsilcisi, bu önerilerin ele alınmasının mantıklı olacağını, çünkü bunların Birleşik Krallık tarafından yapılan öneriyle doğrudan bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Birleşik Krallık, Filistin'de uygulanacak gelecekteki politikalarla ilgili öneriler talep etmiştir ve Mısır delegasyonunun da bu konuda oldukça somut bir öneri sunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca söz konusu maddenin kabul edilmesine karşı olmadıklarını ancak ek madde önerisinden bağımsız şekilde kabul edilmesine karşı olduklarını ifade etmiştir.³³⁰ Mısır temsilcisinin bu ifadeleri de başkanın argümanının doğru olmadığını göstermektedir.

Bu toplantı sırasında Hindistan ve Mısır temsilcilerinin Birleşik Krallık'ın önerdiği madde ile ilgili bilgi alma talepleri görmezden gelinmiştir. Genel Komite başkanı olan Brezilya temsilcisi, süreci aceleye getirmiştir. Mısır temsilcisi, gündeme herhangi bir maddenin eklenmesine itirazı olmadığını ancak bu maddenin şu anki haliyle eklenmesine itiraz ettiklerini ifade etmiştir. Genel Komite başkanı, daha tartışmalar sürerken kendi öneri metnini hazırlamış

³²⁸ "A/S-1/PV, VOL.II", 2,9.

³²⁹ United Nations, "Provisional Rules of Procedure for the General Assembly, as Amended During the First Session", 188.

³³⁰ "A/S-1/PV, VOL.II", 6-7.

ve tartışma tamamlanmadan "İtiraz yoksa bu öneri kabul edilmiş sayılacaktır" diyerek konuyu sonuçlandırmıştır.³³¹ Oysa toplantıda hem Mısır hem Hindistan temsilcisi itirazlarını net biçimde ifade etmiş ve açıklama talep etmişlerdir. Güçlü devletin önerisi tartışmasız kabul edilmek istenirken, daha küçük veya sömürgeci geçmişten zarar görmüş devletlerin çekinceleri bastırılmıştır. Öneri hakkında tatmin edici bir açıklama alınmadan, gündem maddesi teknik bir oylama ile geçirilmiştir. Bu durum, kararın şeffaf tartışma ve açıklık temelinde alınmadığını göstermektedir.

Sonuç olarak, söz konusu Genel Komite toplantısı, Filistin meselesinin BM gündemine taşınması sürecinde yalnızca bir usul meselesi gibi görünse de, aslında sömürgeci güçler ile bağımsızlık mücadelesi veren ya da yeni bağımsızlık kazanan ülkeler arasındaki güç dengesizliğini ve kurumsal tahakkümü yansıtmaktadır. Hindistan ve Mısır temsilcilerinin dile getirdiği meşru endişeler ve açıklama talepleri, toplantının hızlıca sonuçlandırılması ve güçlü devletlerin önerilerinin sorgulanmaksızın kabul edilmesi yönündeki eğilim sebebiyle karşılıksız bırakılmıştır. Bu durum, BM'nin karar alma süreçlerinde egemen eşitlik ve şeffaflık ilkelerinin ihlal edilebildiğini göstermektedir. Özellikle manda yöneticisi Birleşik Krallık'ın önerisinin içerdiği belirsizliklere rağmen tartışılmadan kabul edilmesi, BM'nin almış olduğu bu kararın meşruiyetine gölge düşürmektedir. Bu bağlamda, söz konusu Genel Komite görüşmeleri yalnızca bir gündem belirleme süreci değil, aynı zamanda BM içindeki güç dengelerinin ve sömürge sonrası adalet arayışlarının görünür olduğu bir durumdur.

1.2. Genel Kurul Görüşmeleri

Genel Kurul, 1 Mayıs 1947 tarihli 70. toplantısında Birleşik Krallık önerisini ve Genel Komite'nin raporunu değerlendirmiştir. Birleşik Krallık önerisi ve Genel Komite'nin raporu hakkında bazı itirazlar ileri sürülmüş ancak çoğunluk itiraz etmediği için öneri kabul edilmiştir.³³² Bu toplantı ile ilgili dile getirilmesi gereken birkaç dikkat çekici nokta bulunmaktadır:

a. Bu toplantıda Suriye temsilcisi, bu özel oturumun gündemine ilişkin tartışmaların yalnızca Birleşik Krallık önerisiyle sınırlandırılmasının doğru olmadığını düşündüklerini bu sebeple ek madde önerisinde bulunduklarını ifade etmiştir. Birleşik Krallık'ın, BM

³³¹ "A/S-1/PV, VOL.II", 12.

³³² "A/S-1/PV, VOL.I", 30.

Sözleşmesi'nin 10. maddesi uyarınca Filistin'in gelecekteki yönetimi hakkında tavsiyede bulunulmasını talep ettiğini ancak, bu maddeden Genel Kurul'un, Sözleşme'nin kapsamı içinde ve 12. madde hükümleri çerçevesinde üye devletlere tavsiyelerde bulunma yetkisine sahip olduğunun anlaşıldığını belirtmiştir.³³³ Sözleşme'nin 12. maddesi'ne göre ise, Genel Kurul'un tavsiyede bulunabilmesi için, konunun Güvenlik Konseyi'nde ele alınmaması ve uluslararası barış ile güvenliği tehdit eden bir durum olması gerektiğini söylemiştir.³³⁴ Bu bağlamda, mevcut durumda bu şartlar sağlanmadığı için Birleşik Krallık önerisine yapılabilecek ilk itirazın BM Sözleşmesi'nin kapsamı içerisinde olmadığı sürece 10. madde kapsamında tavsiyelerde bulunulamayacağı olduğunu vurgulamıştır. Bu tür tavsiyelerin, ancak Sözleşme'nin manda altındaki bölgelerle ilgili olan Vesayet Sistemi hükümleri uyarınca istenebileceğini söylemiştir.³³⁵

Ardından Filistin'in bir manda bölgesi olduğunu belirtmiş ve manda bölgelerinin Sözleşme'de XII. bölümde düzenlenerek kapsamlarının belirlendiğini söylemiştir. Bu bölüme göre manda altındaki tüm bölgelerin mandater güce bırakılması gerektiğini ancak mandater devletin en kısa süre içinde bir vesayet antlaşması sunmasının talep edildiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda, Genel Kurul'un mandater güce yalnızca “mandanın sona erdirilerek manda altındaki bölgenin bağımsızlığını tanımak” ve “manda altındaki bölge için bir vesayet antlaşması sunmak” şeklinde iki seçenek doğrultusunda tavsiyede bulunabileceğini vurgulamıştır. Birleşik Krallık'ın “Filistin'in gelecekteki yönetimine ilişkin tavsiye” talebini ise, belirsiz olduğu ve net bir çözüm sunmadığı gerekçesiyle eleştirmiştir.³³⁶

Genel Kurul başkanı olan Brezilya temsilcisi, Suriye temsilcisi yukarıdaki açıklamaları yaptığı sırada araya girerek şu anda Genel Komite raporunun tartışıldığını ve yalnızca rapora odaklanmaları gerektiğini belirtmiştir. Gündem kabul edildikten sonra konunun detaylı bir şekilde ele alınabileceğini, ancak şu anda prosedürle ilgili kararların verilmekte olduğunu ve mevcut aşamada yalnızca usule odaklanmaları gerektiğini ifade etmiştir.³³⁷

Suriye temsilcisi, Birleşik Krallık'ın önerisiyle ilgili hukuki bir değerlendirme yapmış, ancak bu hukuki argümanlar diğer ülkelerin temsilcileri tarafından tartışılmamış ve bu argümanlara karşı doğrudan bir cevap verilmemiştir. Diğer Arap temsilcileri bu argümanları desteklese de diğer devlet temsilcileri bu konuyu tartışmaya açmamıştır. Söz konusu önerinin

³³³ “Charter of the United Nations”.

³³⁴ “Charter of the United Nations”.

³³⁵ “A/S-1/PV, VOL.I”, 18-19.

³³⁶ “A/S-1/PV, VOL.I”, 20.

³³⁷ “A/S-1/PV, VOL.I”, 19.

hukukiliğinin sorgulanmadığı görülmektedir. Toplantı kayıtları incelendiğinde Birleşik Krallık önerisinin sorgusuz kabul edilerek bir özel komite kurulmasının talep edildiği anlaşılmaktadır. Oysa ki, Filistin meselesinin araştırılması için bir özel komite atanmadan önce BM Genel Kurulu'nun böyle bir tavsiye vermeye yetkisi olup olmadığının ve eğer tavsiye vermeye yetkiliyse bu tavsiyeyi hangi sınırlar içerisinde verebileceğinin değerlendirilmesi gerekirdi. Söz konusu hukuki argümanlar karşısında sessiz kalınması Batılı güçlerin önerilerinin zımni bir şekilde doğrudan kabul gördüğünü ortaya koymaktadır. Üçüncü Dünya ülkeleri olan Arap devletlerinin çok daha detaylı ve hukuka dayalı argümanlar geliştirmesine rağmen bu argümanların tartışılmadan reddedilmesi, BM içinde hukuka değil çıkar ilişkileri ve güç dengelerine dayalı olarak karar verildiği şeklinde okunabilir. 1947 yılı için BM içinde Üçüncü Dünya ülkelerinin temsilinin sınırlı olduğu da göz önünde bulundurulduğunda bu çıkarım pekişmektedir.

Yukarıda ilgili bölümde Birleşik Krallık mektubunu incelerken, Suriye temsilcisiyle aynı sonuca varıldığını belirtmek isterim. Gerçekten de, BM Genel Kurulu, manda altındaki Filistin bölgesiyle ilgili yalnızca mandanın sona erdirilip Filistin'in bağımsızlığının ilan edilmesini veya Filistin için bir vesayet antlaşmasının hazırlanmasını tavsiye edebilirdi. Bunun ötesinde, Filistin'in gelecekteki yönetimine ilişkin BM Sözleşmesi kapsamında başka bir tavsiye verilmesi mümkün görünmemektedir.

Brezilya temsilcisinin, Suriye temsilcisinin Birleşik Krallık önerisi ile ilgili yaptığı hukuki itirazlara bir usul ihlali olarak yaklaşması bu hukuki argümanların etkisizleştirilmeye çalışılması olarak değerlendirilebilir. Suriye temsilcisinin amacı, gündem maddesinin içeriğini hukuki açıdan tartışarak neden kabul edilmemesi gerektiğini açıklamaktır. Bu bağlamda, Brezilya temsilcisinin müdahalesi tarafsızlık görünümü altında bağımsızlık talebinin erken safhada bastırılması anlamına gelebilir. Bu durum, Batılı güçlerin çıkarlarına zarar verebilecek itirazların usul kuralları öne sürülerek engellenmesi şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca, bu durum evrensellik iddiasında olan BM'de, Üçüncü Dünya aktörlerinin ifade alanının diğer Batılı güçlere kıyasla daraltıldığını ortaya koymaktadır. Batılı devletlerin önerileri tarafsız ve usule ilişkin çözümler olarak lanse edilirken Arap devletlerinin itirazları usule aykırı denilerek dışlanmakta, bu devletlerin karşı argümanlarını ifade etmeleri bile kısıtlanmaya çalışılmaktadır. Yine Uruguay temsilcisi de meselenin esasına girilmeden usul kurallarına uygun hareket edilmesi gerektiği vurgusu yapmış ancak Suriye temsilcisi'nin ileri sürdüğü hukuki

argümanlara değinmemiştir.³³⁸ Bu tavır da Batı yanlısı temkinli bir tarafsızlık şeklinde anlaşılabilir.

b. Irak temsilcisi, Filistin sorununun temelinde, kendi kaderini tayin, barış içinde yaşama hakkı ve kendi kendini yönetme gibi temel ilkelerin göz ardı edilmesinin yattığını, bu ilkelerin uygulanması durumunda Filistin'de herhangi bir sorun olmayacağını ifade etmiştir. Balfour Deklarasyonu'nun bu temel ilkeleri ihlal ettiğini, mandanın sona erdirilmesi ve Filistin'in bağımsızlığının ilanının tek çözüm olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca sorunun bir komiteye gerek olmaksızın, bu özel oturumda ve BM Sözleşmesi'nin temel ilkeleri ışığında çözülebileceğine inandığını eklemiştir. Arap dünyasında ve Filistin'de barışı sağlayacak tek yöntemin, bu temel ilkelerin uygulanması olduğunu vurgulamıştır.³³⁹

Birleşik Krallık temsilcisi, ek maddenin, geçmişteki örneklerden farklı olarak yeni bir konu önerisi olmadığını, Filistin ile ilgili ve geçici gündemdeki maddeyle tamamen zıt bir prosedür öngördüğünü ifade etmiştir. Her iki maddenin de aynı anda gündeme alınmasının mantıksızlık yaratacağını belirtmiştir. Birleşik Krallık hükümetinin, bu kadar karmaşık ve zor bir meselede doğru bir çalışma yapılmasının önemli olduğunu düşündüğünü bu nedenle özel bir komite kurulmasını önerdiklerini söylemiştir. Özel bir komite kurulduğunda her türlü kaynaktan kanıt toplanabileceğini ve açıklama talep edilebileceğini ancak Genel Kurul'da bunun yapılamayacağını dile getirmiştir.³⁴⁰

İki temsilcinin özel komite kurulmasının gerekip gerekmediğine dair kullandıkları argümanlar dikkat çekmektedir. Üçüncü Dünya perspektifinden bakıldığında bu argümanlar arasında keskin bir ayrım bulunmaktadır. Irak temsilcisinin argümanları sömürgecilik karşıtı bir Üçüncü Dünya söylemi iken, Birleşik Krallık temsilcisinin ifadeleri uluslararası hukuk kurallarının araçsallaştırılmaya çalışılması olarak görülebilir. Zira Irak temsilcisi, uluslararası hukukun ve BM Sözleşmesi'nin halkların kendi kaderini tayin hakkını tanıyan ilkelerine atıfta bulunarak uluslararası kuralların Batılı güçlerin istekleri doğrultusunda keyfi olarak uygulanmasına karşı çıkmaktadır.

Birleşik Krallık temsilcisinin ifadeleri ise her ne kadar tarafsız ve usule uygun hareket edildiğini göstermeye çalışsa da aslında tamamen usul kurallarına uygun olarak sunulan ek maddenin usule aykırıymış gibi gösterilerek bağımsızlık talebinin görmezden gelinmesine

³³⁸ "A/S-1/PV, VOL.I", 29.

³³⁹ "A/S-1/PV, VOL.I", 21-22.

³⁴⁰ "A/S-1/PV, VOL.I", 23.

sebeptir. Filistin meselesinin karmaşıklığına ilişkin yapılan vurgu ise kasıtlı gibi gözükmemektedir. Bu şekilde karmaşık ve anlaşılabilir gösterilerek Filistin meselesinin özünü oluşturan Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkı gündem dışı bırakılmaya çalışılmaktadır. Filistin meselesinin başlangıcı, MC Misakı'na aykırı olarak Filistin halkının topraklarında, bu topraklara sonradan Batı'dan göç eden Yahudiler için bir vatan kurulmasını vaat eden Balfour Deklarasyonu'nun Filistin Mandası metnine dahil edilmesiyle başlamıştır. Filistin Mandası bu sebeple en başından itibaren uluslararası hukuka aykırı bir şekilde oluşturulmuştur. Zira Filistin Mandası metni meşruiyetini dayandırdığı uluslararası hukuk kuralı olan MC Misakı 22. maddeye aykırıdır. Bu sebeple mesele ifade edildiği gibi karmaşık değildir. Mesele kuruluşundan itibaren hukuksuz olan Filistin Mandası'nın sona erdirilip Filistin'in bağımsızlığının ilan edilmesinden ibarettir.

BM Genel Kurulu Özel Oturumu'nda yapılması gereken ilk tartışma Filistin'in bağımsızlığının hemen ilan edilip edilmemesi iken yalnızca bir özel komite oluşturulmasının konuşulması gerektiğini söylemek bu tartışma konusunu tamamen özel oturumun gündeminden dışlamaya çalışmaktır. Filistin meselesinin esasının konuşulmasını bir özel komitenin kurulmasına bırakarak zamana yaymaya çalışmak, meseleye çözüm üretmekten ziyade çözüm taleplerinin etkisizleştirilmesi olarak yorumlanabilir. Bu durum Üçüncü Dünya ülkelerinden gelen taleplerin Batılı devletler tarafından usuli gerekçelerle geciktirildiği ve geçiştirildiğini göstermektedir.

c. Lübnan temsilcisi, bir özel komite kurulmasının tartışılmasının neden sadece Birinci Komite'ye iletilindiğini sormuştur. Filistin meselesinin yalnızca siyasi bir sorun olmadığını aynı zamanda ekonomik, sosyal, insani ve hukuki boyutları da olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu meselenin Vesayet Komitesi olan Dördüncü Komite'yi de ilgilendirdiğini belirtmiştir. Bu nedenle meselenin yalnızca Birinci Komite'ye değil BM Genel Kurulu'nun altı daimi komitesinin tamamına iletilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bu meselenin yalnızca Birinci Komite'ye iletilmesinin arkasında farklı sebepler olabileceğini düşündüğünü de eklemiştir.³⁴¹

BM Genel Kurulu başkanı olan Brezilya temsilcisi, meselenin yetki ve görev alanı bakımından en kapsamlı komite olan ve tüm temsilcilerin bulunduğu Birinci Komite'ye iletilmesinin uygun olduğunu ve bunun dayanağının BM Genel Kurulu İçtüzüğü madde 109 olduğunu söylemiştir.³⁴²

³⁴¹ "A/S-1/PV, VOL.I", 24-25.

³⁴² "A/S-1/PV, VOL.I", 25-26.

BM Genel Kurulu İçtüzüğü madde 109’a baktığımızda en az bir komite raporu alınmadan karar verilemeyeceğini görmekteyiz.³⁴³ Ancak bu komitenin hangi komite olacağı konusunda net bir belirleme olmayıp yalnızca gündemdeki konular hakkında bir komite raporu alınması gerektiği belirtilmektedir. Lübnan temsilcisinin sorusu haklı bir sorudur. Filistin meselesi çok boyutlu bir konu olarak tüm komitelerin yetki alanına girmektedir. Bilhassa vesayet ve sömürgeciliğin sona ermesiyle ilgili konulardan sorumlu olan Dördüncü Komite’de bu konunun görüşülmesi gerekmektedir.

Lübnan temsilcisi meselenin yalnızca tek bir komitede ele alınmasının, tartışmayı daraltarak bazı boyutların göz ardı edilmesine sebep olabileceği endişesini dile getirmiştir. Lübnan temsilcisinin ifadeleri, BM içerisindeki kurumsal eşitsizliklere ve karar alma süreçlerinin dar yorumlanmasına karşı bir itiraz olarak yorumlanabilir. Önerisi sadece komitelerin çeşitlendirilmesi anlamına gelmemekte ayrıca uluslararası toplumun Filistin meselesini çok yönlü ve kapsamlı bir şekilde ele almasını talep etmektedir. Başkanın tutumu ise usul kurallarını ileri sürerek bu talebin göz ardı edilmesi olarak değerlendirilebilir.

2. Genel Komite ve Genel Kurul'da Arap Devletlerinin Önerisinin Değerlendirilmesi

Bu bölümde Arap devletleri tarafından sunulan “Filistin Üzerindeki Mandanın Sona Ermesi ve Filistin'in Bağımsızlığının İlanı” başlıklı ek madde önerisinin Genel Komite ve Genel Kurul'da görüşülmesi sırasında dikkat çeken hususlar üzerinde durulacaktır.

2.1. Genel Komite Görüşmeleri

Arap devletlerinin sunduğu “Filistin Üzerindeki Mandanın Sona Ermesi ve Filistin'in Bağımsızlığının İlanı” şeklindeki ek madde önerisi Genel Komite'nin 29, 30 ve 31. toplantılarında tartışılmıştır. Genel Komite; Brezilya, Fransa, ABD, Birleşik Krallık, Çin, SSCB, Ekvator, Hindistan. Kanada, Çekoslovakya, Mısır, İsveç, Polonya ve Honduras'tan

³⁴³ United Nations, “Provisional Rules of Procedure for the General Assembly, as Amended During the First Session”, 197. BM Genel Kurulu İçtüzüğü madde 109: “Genel Kurul aksi yönde karar vermediği sürece, gündemdeki konular hakkında bir komite raporu almadıkça nihai bir karar vermeyecektir.”

oluşmaktadır. BM Genel Kurulu İçtüzüğü'nün 34. maddesi uyarınca³⁴⁴ Genel Komite'nin ek madde ile ilgili görüşmelerine komite üyesi olmayan ancak ek madde öneren diğer dört ülke yani Irak, Lübnan, Suudi Arabistan ve Suriye temsilcileri de oy hakları olmadan katılmış ve görüşlerini ifade etmişlerdir. Genel Komite'nin 31. toplantısında yapılan oylamada ek madde önerisi bir kabul, sekiz ret ve beş çekimser oy almış böylece bu ek maddenin gündeme alınmamasını Genel Kurul'a tavsiye etme yönünde karar verilmiştir.³⁴⁵ Aşağıda Genel Komite toplantılarında yapılan konuşmalarda, Üçüncü Dünya bakış açısından bakıldığında dikkat çeken kısımlar değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2.1.1. “Usul”, “Tarafsızlık” ve “Zamanlama” Gerekçeleri ile Ek Madde Önerisine Karşı Çıkılması

Genel Komite görüşmeleri sırasında, bazı devletler usul, tarafsızlık ve zamanlama gibi argümanları ileri sürerek Arap devletlerinin ek madde önerisinin Genel Kurul Özel Oturumu'nun gündemine alınmaması gerektiğini savunmuşlardır.

ABD temsilcisi, Genel Kurul'un özel oturumunun, Filistin meselesi hakkında bir rapor hazırlamak üzere bir özel komite atanması amacıyla düzenlendiğini, bu görevin tamamen usule ilişkin olduğunu ve BM üyelerinin çoğunluğu tarafından olumlu karşılandığını vurgulamıştır. Bu özel oturumda yalnızca Birleşik Krallık tarafından önerilen maddeye odaklanılması gerektiğini belirtmiştir.³⁴⁶ Ayrıca Arap devletlerinin ek madde önerisinin, meseleyi önyargılı biçimde karara bağlamak olacağını bu sebeple önerinin gündeme alınmasının uygun olmadığını ileri sürmüştür. Bu önerinin, kurulması planlanan komite tarafından sunulabilecek alternatiflerden biri olabileceğini belirtmiştir.³⁴⁷ İlk olarak ABD'nin dile getirdiği bu argümanlar sonrasında birçok devlet tarafından da kullanılmıştır.

Kanada temsilcisi, sorunun çözümüne dair önerilen maddenin olası çözümlerden biri olduğunu, ancak bu aşamada gündeme alınmasının önyargılı bir yaklaşım olabileceğini ifade etmiştir. Meclisin öncelikli görevinin, komiteyi kurmak, görev tanımlarını belirlemek ve

³⁴⁴ United Nations, “Provisional Rules of Procedure for the General Assembly, as Amended During the First Session”, 188. BM Genel Kurulu İçtüzüğü madde 34: “Genel Komite’de temsilcisi bulunmayan ve gündeme ek bir madde dahil edilmesini talep eden Genel Kurul üyesi, talebinin tartışıldığı herhangi bir Genel Komite toplantısına katılma hakkına sahiptir ve bu maddeye ilişkin tartışmalara oy hakkı olmaksızın iştirak edebilir.”

³⁴⁵ “A/S-1/PV, VOL.II”, 80.

³⁴⁶ “A/S-1/PV, VOL.II”, 17.

³⁴⁷ “A/S-1/PV, VOL.II”, 18.

faaliyete geçirmek olduğunu vurgulamış; bu nedenle gündeme ek madde eklenmesine olumsuz yaklaşıtlarını belirtmiştir.³⁴⁸

Birleşik Krallık temsilcisi, tartışmanın usule ilişkin konularla sınırlı kalması gerektiğini ve ek maddenin gündeme alınmasının aceleci davranmak olacağını ileri sürmüştür.³⁴⁹ Yine İsveç³⁵⁰, Ekvator³⁵¹, Çekoslavya³⁵², Çin³⁵³, Honduras³⁵⁴, Fransa³⁵⁵ gibi devletler de aynı argümanları dile getirerek ek madde önerisinin gündeme alınmaması gerektiğini savunmuşlardır.

Arap devletlerinin temsilcileri bu iddialara cevap vermişlerdir. Lübnan temsilcisi, ABD ve diğer devletlerin ileri sürdüğü ek maddenin gündeme alınmasının acelecilik olacağı ve meselenin önyargılı bir şekilde sonuca ulaştırıldığı anlamına geleceğı şeklindeki argümanlarına cevap vermiştir. Bağımsızlık meselesinin, yirmi beş yıl önce zaten kararlaştırılmış olup mevcut ve geçerli olan tek hukuki belge olan MC Misakı'nda açıkça öngörüldüğünü belirtmiştir. Ayrıca BM Sözleşmesi'nin ilgili hükümlerinde de Filistin gibi bölgeler için bağımsızlık beklentisinin açıkça öngörülmekte olduğunu ifade etmiştir. Bu sebeplerle, asıl bağımsızlık olasılığı değerlendirilmezse BM'nin Filistin'in nihai bağımsızlık olasılığını düşünmekten dahi çekindiğı ve konuyu Genel Kurul'da tartışmaya bile yanaşmadığı sonucunun çıkacağını ileri sürmüştür. Filistin meselesini nihai hedef olan bağımsızlık doğrultusunda ele almak yerine bağımsızlığı tamamen gündemin dışına itmenin bağımsızlığı önceden reddederek meselenin önceden hükme bağlanmış olacağı anlamına geleceğini vurgulamıştır.³⁵⁶

Suriye temsilcisi, sürecin hızlanması gerektiğini çünkü Siyonist işgali sebebiyle Filistin'in demografik yapısının gün geçtikçe değiştiğini, Siyonist planın göç yoluyla çoğunluğu elde etmeyi ve egemen bir devlet kurmayı hedeflediğini belirtmiştir. Bu durumun, manda sistemine ve BM Sözleşmesi'ne aykırı olduğunu ve beklemeye devam ettikçe riskin arttığını ileri sürmüştür.³⁵⁷ Irak temsilcisi de Filistin'de devam eden işgalin barış için tehdit oluşturduğunu ancak işgalin durdurulması halinde sabırlı olunabileceğini ifade etmiştir.³⁵⁸

³⁴⁸ "A/S-1/PV, VOL.II", 26.

³⁴⁹ "A/S-1/PV, VOL.II", 48.

³⁵⁰ "A/S-1/PV, VOL.II", 44.

³⁵¹ "A/S-1/PV, VOL.II", 45-46.

³⁵² "A/S-1/PV, VOL.II", 48.

³⁵³ "A/S-1/PV, VOL.II", 50.

³⁵⁴ "A/S-1/PV, VOL.II", 52.

³⁵⁵ "A/S-1/PV, VOL.II", 58-59.

³⁵⁶ "A/S-1/PV, VOL.II", 32.

³⁵⁷ "A/S-1/PV, VOL.II", 52-53.

³⁵⁸ "A/S-1/PV, VOL.II", 57.

Diğer temsilcilerin bu özel oturumun belirli bir gündem temelinde toplandığı ve çoğunluğun bu çağrışı kabul ettiğı şeklindeki argümanına Suriye temsilcisi, BM Genel Kurulu İçtüzüğü'nün 18. maddesi uyarınca, başka bir devletin gündeme ek bir madde sunmasını engelleyen herhangi bir hüküm bulunmadığını bu sebeple önerilerini gündeme sunmalarının usul kurallarını ihlal etmemekte olduğunu ifade ederek cevap vermiştir.³⁵⁹

Lübnan temsilcisi, bazı temsilcilerin, Arap Devletleri'nin manda yönetiminin derhal sona erdirilmesini talep ettiğı şeklindeki ifadelerinin yanlış olduğunu Arap Devletleri tarafından sunulan metinde böyle bir ifade bulunmadığını belirtilmiştir.³⁶⁰

Tartışmaların usul konularıyla sınırlı tutulması gerektiğı şeklindeki argümanlara Mısır temsilcisi, komiteyi kurması istenen Genel Kurul'un, ilgili meseleye aşina olması ve yetki çerçevesinin kapsamını bilmesi gerektiğini söyleyerek cevap vermiştir. Genel Kurul'un ilerleyen süreçte bir görüş oluşturabilmek ve karar verebilmek için önce konunun esasını belirli bir düzeyde ele almak zorunda olduğunu ifade etmiştir. Meselenin esası hakkında bilgi sahibi olmadan Genel Kurul'dan komitenin görev kapsamını belirlemesinin istenemeyeceğini vurgulamıştır.³⁶¹

ABD, Birleşik Krallık ve diğerlerinin ileri sürdüğü “Özel oturumun amacı yalnızca bir komite kurulmasıyla sınırlıdır, bu sebeple Arap devletlerinin bağımsızlık konulu ek madde talepleri gündeme alınmamalıdır.” şeklindeki usul argümanları, usul kurallarının tarafsızlık görüntüsü altında egemen güçlerin çıkarlarını korumak için bir araç olarak kullanıldığı şeklinde yorumlanabilir. Çünkü BM Genel Kurulu İçtüzüğü madde 18'de gündeme ek madde eklenebileceğı düzenlendiğı halde ısrarla usul kuralları dışında Filistin meselesi hakkında herhangi bir tartışma yapmaya yanaşmadıkları görülmektedir. Bu noktada, usul kuralları Üçüncü Dünya'nın taleplerini bastırmanın bir aracı olarak kullanılmıştır. Böylece Arap devletlerinin bağımsızlık talepleri gündem dışı bırakılarak değersizleştirilmiştir.

Yine dönemin egemen gücü olan ABD ve diğerlerinin savunduğı “Bağımsızlık önerisi meseleyi önyargılı bir şekilde karara bağlamak anlamına gelir.” şeklindeki tarafsızlık argümanının, Filistin halkının tarihsel bağlamdan kaynaklanan hak iddialarını bastırdığı söylenebilir. Uluslararası hukuk, tarafsızlık iddiasını temel almaktadır. Ancak bu tarafsızlık eşit güç ilişkilerinin varolduğı varsayımına dayanmaktadır. Oysa Üçüncü Dünya bakış açısından

³⁵⁹ “A/S-1/PV, VOL.II”, 53-54.

³⁶⁰ “A/S-1/PV, VOL.II”, 60.

³⁶¹ “A/S-1/PV, VOL.II”, 62-63.

bakıldığında gerçek dünya güç asimetriyelerinden oluşmaktadır. Filistin meselesinde de bu güç asimetrieleri net bir şekilde görülmektedir. Lübnan temsilcisinin de belirttiği gibi Filistin'in bağımsızlığı yeni bir mesele olmayıp 1920'lerden beri sırasını bekleyen, ertelenen ve ötelenen bir meseledir. MC Misakı'nın 22. maddesi ve manda sistemi, manda halklarına bağımsızlık vadetmiştir. Ayrıca Filistin'in bağımsızlığı, BM Sözleşmesi'nin 1. maddesi ve 76. maddesinde açıkça kendine yer bulan kendi kaderini tayin ilkesi ile de uyumludur. Bu sebeple bağımsızlık talebinin önyargı olarak sunulması Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkının bastırılması anlamına gelmektedir.

İleri sürülen “Bağımsızlığı konuşmak için henüz erken, önce komite kurulsun sonra komite bağımsızlığı isterse değerlendirir.” şeklindeki zamanlama argümanı, uluslararası toplumun Üçüncü Dünya'nın adalet taleplerini zamana yayararak etkisizleştirmesine bir örnek olarak algılanabilir. Önce komiteyi kurmamız gerek söylemi Filistin meselesinin esası olan bağımsızlığı tartışmaktan kaçınarak Filistin halkının egemenlik hakkını belirsiz bir geleceğe ertelemektedir. Arap devletlerinin temsilcilerinin ifade ettiği esas meseleyi tartışmadan kurulacak komiteye ne görev vereceğinizi bilemezsiniz argümanı da bu bakış açısından anlam kazanmaktadır. Yine Filistin'e devam eden Siyonist göçünün Filistin'in demografik yapısını değiştirdiği gerçeği karşısında bağımsızlığın tartışılmasının ertelenmesi, Filistin halkı için adaletin ertelenerek sömürünün yeniden üretilmesine hizmet etmektedir. Ayrıca yalnızca Birleşik Krallık önerisinin görüşülmesi gerektiği vurgusu, gündemi belirleme gücünün Batılı devletlerde olduğunu göstermektedir. Arap devletlerinin önerisinin yalnızca gelecekte değerlendirilebilecek bir seçenek olarak görülmesi, onları karar alma sürecinden dışlama çabası olarak yorumlanabilir.

2.1.2. “Gündeme Alınması Kabul Edilen Birleşik Krallık Önerisiyle Bağlantılı Olmadığı” Gerekçesi ile Ek Madde Önerisine Karşı Çıkılması

ABD temsilcisi, özel oturumun amacının yalnızca bir araştırma komitesi kurmak olduğunu ve bu nedenle Arap devletlerinin ek madde önerisinin Birleşik Krallık'ın önerdiği “gelecekteki yönetim şekline ilişkin öneriler hazırlamak üzere komite kurulması” başlıklı gündemle ilişkisiz olduğunu ifade etmiştir.³⁶²

³⁶² “A/S-1/PV, VOL.II”, 17.

Buna cevaben Mısır temsilcisi, BM Sözleşmesi ve usul kurallarının, gündeme madde ekleme talebine izin verdiğini belirtmiş ve Birleşik Krallık delegasyonu tarafından sunulan madde ile Arap ülkelerinin önerisinin birbirine bağlı olduğunu bu sebeple birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Ayrıca, ABD temsilcisinin komitenin alternatiflerinden birinin Filistin'in bağımsızlığı olabileceğini kabul ettiğini söylemiş bu doğrultuda, Birleşik Krallık önerisini Arap devletlerinin önerisinden ayırmanın nasıl mümkün olduğunu sorgulamıştır. Ek madde önerisinin, Birleşik Krallık önerisine yapılan bir değişiklik olduğunu ve amacının öneriyi daha somut hale getirmek olduğunu ancak, bir öneriyi diğerinden ayırmanın mümkün olmadığını ifade etmiştir.³⁶³

ABD temsilcisinin, Arap devletlerinin önerisini gündem dışı kabul etmesi, Üçüncü Dünya perspektifinden bakıldığında, uluslararası hukukun seçici bir biçimde yorumlanmasıdır. BM Sözleşmesi her ne kadar halkların kendi kaderini tayin ilkesini tanısa da, bu hakkın kimler için ve ne zaman geçerli olduğuna ilişkin uygulama çifte standartlıdır. Mısır temsilcisi bu çelişkiye işaret ederek, sadece Birleşik Krallık'ın önerisinin tartışılmasını değil, Filistin'in bağımsızlık ihtimalinin de eşit düzeyde ele alınmasını talep etmektedir.

Ayrıca ABD temsilcisinin maddelerin bağlantısız olduğuna ilişkin söylemi, aslında Arap delegasyonlarının sunduğu bağımsızlık önerisini siyasi tartışmanın dışına itmek anlamına gelmektedir. Halbuki Birleşik Krallık önerisinde zaten "Filistin'in gelecekteki yönetimine ilişkin öneriler geliştirilmesi" amacı bulunmaktadır. Bu durumda bağımsızlık seçeneği bu maddenin tam merkezinde yer almaktadır. Arap devletlerinin ek madde önerisi, yalnızca süreci hızlandırmak ve bağımsızlık yönündeki tercihi vurgulamaktadır. ABD'nin yaklaşımı bağımsızlık talebini usule aykırı diyerek bastırma eğilimindedir. Ayrıca bağımsızlık seçeneğini daha sürecin en başında dışlamak, kurulacak özel komitenin seçenek üretmesine de zarar verecektir. Bağımsızlık önerisinin dışlanması varolan seçeneklerden en yakın olanının tartışmaya açılmamasına sebep olacaktır. Bu durum da kurulacak özel komiteye fiilen yön verilmesi anlamına gelmektedir.

Bu tartışma, özellikle bağımsızlıklarını yeni kazanmış veya sömürgecilik sonrası kimliğini inşa etmeye çalışan Üçüncü Dünya ülkelerinin, uluslararası karar alma mekanizmalarındaki ikincil konumlarını da ortaya koymaktadır. ABD ve Birleşik Krallık gibi güçlü devletler, karar alma süreçlerini yönlendirme yetisini ellerinde tutarken, Arap ülkeleri gibi bölgesel aktörlerin

³⁶³ "A/S-1/PV, VOL.II", 23.

sesleri ancak gündem dışı olarak duyulmaktadır. Mısır temsilcisinin argümanı, bu hiyerarşik yapıya bir itiraz niteliğinde değerlendirilebilir.

2.1.3. Ek Madde Talebinin Oylamaya Zorlanması

Genel Komite’de yapılan tartışmalar sonunda Hindistan temsilcisi, zaten tüm temsilcilerin mandaların nihai hedefinin bağımsızlık olduğunu kabul ettiğini söyleyerek Mısır temsilcisinden ek madde önerisini oylamaya sunmamalarını talep etmiştir.³⁶⁴ Bunun üzerine Mısır temsilcisi de ek madde önerisini şu anda oylamaya sunmayacaklarını belirtmiştir.³⁶⁵ BM Genel Komite başkanı olan Brezilya temsilcisi ise BM Genel Kurulu İçtüzüğü’nde buna ilişkin bir uygulamanın yer almadığını, dolayısıyla öneri geri çekilmediği takdirde oylamaya sunulmak zorunda olduğunu ifade etmiştir.³⁶⁶ Hindistan temsilcisinin³⁶⁷, SSCB temsilcisinin³⁶⁸ ve Kanada temsilcisinin³⁶⁹ de oylama yapmadan önerinin görüşülüp oya sunulmadığı yönünde Genel Kurul’a bilgi verilmesinin yeterli olduğu şeklindeki görüşlerine rağmen başkan, ya tüm Arap devletleri açıkça öneriyi geri çeker ya da öneri oylamaya sunulur şeklinde ısrarcı olmuştur.

Mısır temsilcisinin öneriyi oylamaya sunmaktan kaçınması, önerinin reddedileceğini öngörmesinden kaynaklanmaktadır. Zira ek madde reddedildiği takdirde, Filistin’in bağımsızlığı meselesinin gündemden tamamen düşme riski ortaya çıkacaktır. Bu bağlamda, Mısır temsilcisi bağımsızlık söyleminin özel oturum tartışmalarının dışında bırakılmaması için böyle bir tutum benimsemiştir. Ancak, başkanın ya hep ya hiç mantığıyla hareket ederek öneri geri çekilmezse mutlaka oylama yapılması gerektiğini söylemesinin, ek madde önerisinin reddedilerek bağımsızlığın gündemden tamamen çıkarılmasına zemin hazırladığı söylenebilir. Oylama zorunluluğu dayatılarak, bağımsızlık meselesi uluslararası hukuk çerçevesinde bir nevi teknik bir engelleme sürecine tabi tutulmuştur. Üçüncü Dünya bakış açısından değerlendirildiğinde, bu durum uluslararası hukukta usul kurallarının, güçlü devletlerin çıkarlarına hizmet edecek şekilde nasıl araç olarak kullanılabildiğini göstermektedir.

³⁶⁴ “A/S-1/PV, VOL.II”, 66.

³⁶⁵ “A/S-1/PV, VOL.II”, 68.

³⁶⁶ “A/S-1/PV, VOL.II”, 68-69.

³⁶⁷ “A/S-1/PV, VOL.II”, 69.

³⁶⁸ “A/S-1/PV, VOL.II”, 72.

³⁶⁹ “A/S-1/PV, VOL.II”, 75.

Tüm Arap devletleri ek madde önerisini geri çektiği takdirde bağımsızlık meselesi tamamen ortadan kalkmış olacaktır. Ek madde önerisinin geri çekilmemesi halinde ise maddenin oylamaya sunulması gerekecek olup bu durum Filistin'in bağımsızlık sürecine dair uluslararası bir ret mekanizmasının devreye girmesi anlamına gelecektir. Her iki ihtimalde de Filistin'in bağımsızlığı meselesi gündemden tamamen düşürülmüş olacaktır. Bu bağlamda, uluslararası hukukun usul kurallarının katı bir şekilde yorumlanması yoluyla Filistin halkının bağımsızlık hakkının sınırlandırılmasına sebep olacak şekilde araçsallaştırıldığı söylenebilir.

2.2. Genel Kurul Görüşmeleri

Genel Kurul, 1 Mayıs 1947 tarihli 71. toplantısında Genel Komite raporunu ve Arap devletlerinin sunduğu “Filistin Üzerindeki Mandanın Sona Ermesi ve Filistin'in Bağımsızlığının İlanı” şeklindeki ek madde önerisini görüşmüştür. Toplantı sonucunda ek maddenin Genel Kurul gündemine alınması oylanmış ve 15 kabul, 24 ret, 10 çekimser oy ile madde reddedilmiştir.³⁷⁰ Aslında genel olarak Genel Komite'de ileri sürülen argümanlar bu toplantıda da kullanılmıştır. Ancak dikkat çeken birkaç tartışma konusu bulunmaktadır:

2.2.1. Genel Komite'nin Yetkisi Siyasi mi? Usuli mi?

Suriye temsilcisi, Genel Komite'nin ek maddenin gündeme eklenmesini reddederek siyasi bir karar vermiş olduğunu; böylece usul kurallarını ihlal ettiğini ve yetkisini aştığını ileri sürmüştür. Bunun dayanağının da BM Genel Kurulu İçtüzüğü madde 33'ün “Genel Komite, hiçbir siyasi konuda karar veremez.” şeklindeki son cümlesi olduğunu belirtmiştir.³⁷¹ Bu hükme göre Genel Komite'nin gündeme madde eklenmesiyle ilgili değerlendirmesini yalnızca BM Genel Kurulu İçtüzüğü madde 17 ve 18 çerçevesinde yapabileceğini vurgulamıştır. Gündeme madde eklenmesiyle ilgili kararın usule ilişkin gerekçelerle verilmesi gerektiğini, aksi takdirde Genel Komite kararının siyasi nitelikte olacağını, siyasi bir konuda karar vermenin ise Genel Komite'ye yasak olduğunu ifade etmiştir. Genel Komite'nin yalnızca bir usul komitesi olduğuna ilişkin başkanın yapmış olduğu önceki konuşmalara da atıf yapmıştır. Ek madde

³⁷⁰ “A/S-1/PV, VOL.I”, 60.

³⁷¹ United Nations, “Provisional Rules of Procedure for the General Assembly, as Amended During the First Session”, 188.

önerisinin ileri sürülmesiyle ilgili herhangi bir usul kuralı ihlali olmadığını devlet temsilcilerinin ileri sürdükleri gerekçelerin başka sebeplere dayandığını söylemiştir.³⁷²

Avustralya temsilcisi de her ne kadar gündemin özel komitenin kurulmasıyla sınırlı olması gerektiğini düşünse de Suriye temsilcisinin fikirlerine katılarak Genel Komite'nin kararının siyasi olduğunu bu sebeple yetkisini aştığını ifade etmiştir. Genel Komite'nin görevinin şu iki soruya yanıt vermekle sınırlı olması gerektiğini belirtmiştir: 1. Maddenin gündeme eklenmesine yönelik başvuru kurallara uygun bir şekilde yapılmış mıydı? Cevap: Evet. 2. Madde, özel oturumun toplanma amacına uygun bir konuda mıydı? Cevap: Şüphesiz evet. Bu nedenle, maddenin geçici gündeme alınması ve kabul edilip edilmeyeceğine ise Genel Kurul'un karar vermesinin gerektiğini ifade etmiştir. Böylesine önemli bir kararın siyasi boyutlarının yalnızca 14 üye ile sınırlı olan Genel Komite'de tartışılarak reddedilmesinin uygun olmadığını bu tartışmaların Genel Kurul'da yapılmış olması gerektiğini belirtmiştir.³⁷³

Arjantin temsilcisi de Arap devletlerinin önerisinin Genel Komite'de reddedilmesini usule aykırı ve siyasi nitelikli bir karar olduğunu ifade etmiştir. Genel Kurul'da tüm tarafların görüşlerinin dinlenmesi gerektiğini söylemiş, bu nedenle ek madde lehine oy kullanacağını belirtmiştir.³⁷⁴

Bu görüşlerin aksine Çin temsilcisi Genel Komite'nin, 33. madde uyarınca yetkileri dahilinde hareket ederek maddenin Genel Kurul gündemine alınmasını tavsiye etmeme kararı aldığını, bu kararın siyasi bir mesele olmadığını vurgulamıştır. Genel Komite, yalnızca öneride bulunmuş olduğunu, maddenin gündeme alınıp alınmaması konusunda karar yetkisinin Genel Kurul'a ait olduğunu ifade etmiştir.³⁷⁵ Haiti temsilcisi de 33. maddenin Genel Komite'ye gündeme sunulan bir öneriyi reddetme yetkisi verdiğini düşündüğünü belirtmiştir.³⁷⁶

BM Genel Kurulu İçtüzüğü'nün 33. maddesi, Genel Komite'nin gündem maddeleri üzerindeki yetkisini açıkça tanımlamaktadır: Komite, gündeme ek madde alınması başvurularını değerlendirerek Genel Kurul'a rapor verir. Ancak hiçbir siyasi konuda karar veremez.³⁷⁷ Başka bir deyişle, Komite'nin işlevi yalnızca usuli bir değerlendirmeye dayanır; herhangi bir maddenin özü veya siyasi içeriği hakkında inceleme yapma yetkisi

³⁷² 33-34.

³⁷³ "A/S-1/PV, VOL.I", 46-48.

³⁷⁴ "A/S-1/PV, VOL.I", 50-51.

³⁷⁵ "A/S-1/PV, VOL.I", 49.

³⁷⁶ "A/S-1/PV, VOL.I", 53.

³⁷⁷ United Nations, "Provisional Rules of Procedure for the General Assembly, as Amended During the First Session", 188.

bulunmamaktadır. Ne var ki, Filistin meselesine ilişkin "Mandanın Sona Erdirilmesi ve Filistin'in Bağımsızlığının İlanı" başlıklı maddenin gündeme alınmasına yönelik Arap devletlerinin önerisinin değerlendirilmesinde, bu hukuki çerçevenin açıkça dışına çıkmıştır.

Arap devletlerinin ileri sürdüğü ek gündem maddesi önerisi, açık bir şekilde usule uygun olarak yapılmış olmasına rağmen, Komite'de özü itibarıyla siyasi gerekçelerle reddedilmeye çalışılmıştır. Özellikle Genel Komite'deki birçok temsilcinin, bu maddenin Genel Kurul'un yetki alanına girip girmediğine ilişkin gerekçelerle değil; maddenin esasıyla ilgili gerekçelerle maddenin gündeme alınmaması gerektiğini savunduğu görülmektedir. Böylece Genel Komite, usuli değerlendirme sınırlarını aşarak siyasi bir değerlendirme yapmıştır.

Bu durum, Arap devletlerini savunma pozisyonuna itmiş olup onlar da gündeme alınması istenen maddenin içeriğini açıklamak zorunda kalmıştır. Ancak Genel Komite başkanı olan Brezilya temsilcisi, bu açıklamaları "usul dışı" bularak sınırlamak istemiştir. Bu sebeple ortada bir çelişki olduğu açıktır. Öneri esasa ilişkin gerekçelerle reddedilmek istenirken, önerinin savunması yalnızca usulle sınırlı tutulmaya çalışılmıştır. Bu çifte standart, Arap temsilcilerinin argümanlarını ifade etmelerini yapısal olarak engellemiştir. Ayrıca, Genel Kurul görüşmeleri sırasında da yine ek madde önerisiyle ilgili yapılan açıklamalar başkan tarafından konu dışı denilerek kısıtlanmaya çalışılmıştır.³⁷⁸ Başkan, Genel Komite'de yapılan tartışmalara Genel Kurul'da izin verilemeyeceğini, yalnızca Genel Komite raporunun tartışılması gerektiğini söylemiştir.³⁷⁹ Genel Komite'de yapılan tartışmaların Genel Kurul'da dile getirilmesinin kısıtlanması, ek madde önerisinin gündeme alınmamasına yalnızca 14 üye devletin bulunduğu Genel Komite'de karar verildiğini göstermektedir.

Eğer Genel Komite'de öneri yalnızca usule ilişkin olarak değerlendirilmiş olsaydı yani önerinin zamanında, doğru şekilde ve BM Genel Kurulu İçtüzüğü'ne uygun biçimde sunulup sunulmadığı tartışılırdı maddenin gündeme alınması uygun bulunacaktı. Zira önerinin yapılmasıyla ilgili herhangi bir usule aykırılık bulunmamaktaydı. Böylece Arap temsilcileri, önerilerini tüm üye devletlerin huzurunda, Genel Kurul'da gerekçelendirerek açıklama fırsatı elde edeceklerdi. Ancak esasa ilişkin tartışmalar Genel Komite'de yapıp tüketildiği için, Arap devletlerinin Genel Kurul'daki görünürlükleri sınırlandırılmış ve argümanlarının tamamını sunma imkânları ellerinden alınmıştır.

³⁷⁸ "A/S-1/PV, VOL.I", 36.

³⁷⁹ "A/S-1/PV, VOL.I", 38.

Bu durum, sadece usul kurallarının ihlal edilmesi anlamına gelmemekte; aynı zamanda Genel Kurul tartışmalarına tam anlamıyla eşit bir katılımı engellemiş olmaktadır. Genel Komite'nin görevi, tartışmaları kolaylaştırmak ve gündemi oluşturma sürecini tarafsız bir şekilde yönetmektir. Oysa burada Genel Komite, bazı devletlerin önerilerini önleyici ve sınırlayıcı bir filtre görevi görmüştür.

2.2.2. “Bilgi Eksikliği”, “Yahudi Örgütlerinin Yokluğu” ve “Filistin'deki Mevcut Durumu Etkiler” Argümanlarına Verilen Cevaplar

Suriye temsilcisi, Genel Komite görüşmeleri sırasında bazı üyelerin, konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını dile getirdiklerini ancak, ek maddenin gündeme alınmasının tam da bu bilginin edinilmesi için gerekli olduğunu söylemiştir. Söz konusu ek maddenin devletlerden direkt bağımsızlık için bir oylama talep etmediğini, meselenin tartışılmasını ve değerlendirilmesini öngördüğünü vurgulamıştır. Bu sebeple, meseleyi baştan reddetmenin, Filistin'deki barışı tehdit eden bir sorunu dinlemeyi reddetmek anlamına geldiğini belirtmiştir. Bazı temsilcilerin bir yandan konunun özünü tam bilmediklerini söyleyip bilgi edinmek istemediklerini, diğer yandan ise özel komite kurulması ve yetkilerinin belirlenmesi için acele etmelerini eleştirmiştir. Bu tutumu çelişkili bulduğunu çünkü mesele tam anlaşılmadan sağlıklı bir yönlendirme yapılamayacağını dile getirmiştir.³⁸⁰ Yine Genel Komite'de ileri sürülen ek maddenin Filistin'deki durumu kötüleştirebileceği gerekçesinin siyasi bir argüman olduğunu ve Genel Komite'nin bu tür kararlar almasının yasak olduğunu vurgulamıştır. BM Genel Kurulu İçtüzüğü madde 33'ün son cümlesinin Genel Komite'nin bunu yapmasını engellediğini ifade etmiştir. Bu gerekçeyi göz önüne almak yerine maddenin gündeme alınmasını ve Genel Kurul'un, meseleyi değerlendirmek üzere siyasi konulara yetkili Birinci Komite'ye yönlendirmesi gerektiğini ifade etmiştir.³⁸¹

Irak temsilcisi, bilgi eksikliği gerekçesiyle ek madde önerisinin reddedilmesinin geçerli olmadığını; zira Filistin meselesiyle ilgili temel belgeler olan MC Misakı, BM Sözleşmesi ve Filistin mandası metninin herkese açık ve yeterli olduğunu belirtmiştir. Özellikle, Filistin mandası metninin MC Misakı'nın 22. maddesinin ruhu ve lafzıyla açıkça çeliştiğini; Filistin halkının iradesi dikkate alınmadan kurulan ve yürütülen manda sisteminin, bu maddeye aykırı

³⁸⁰ “A/S-1/PV, VOL.I”, 35.

³⁸¹ “A/S-1/PV, VOL.I”, 35.

olduğunu vurgulamıştır. Bu belgelerin inceleme için yeterli olduğunu, ek bilgiye veya bir soruşturma komitesine gerek olmadığını, meselenin zaten yeterince açık olduğunu savunmuştur.³⁸²

Filistin meselesiyle ilgili yeterince bilgi sahibi olunmadığı gerekçesi, mandanın sona erdirilmesi ve Filistin'in bağımsızlığı hakkında konuşulmasına engel olmamalıdır. Manda sistemi altında olan ve kendi kaderini tayin hakkı elinden alınmış Filistin halkının durumunu değerlendirmek için bilgiye ihtiyaç olduğunu ileri sürmek, ancak bu bilginin edinilmesini sağlayacak tartışmaları ve girişimleri engellemek, apaçık bir çelişki oluşturmaktadır. Tam da bu sebeple Suriye temsilcisi, Filistin meselesi hakkında bilgi sahibi olunmadığı iddiasıyla konunun ele alınmasından kaçınılmasını reddetmiş ve bilgiye ulaşmanın ancak tartışmayla mümkün olabileceğini savunmuştur. Ayrıca mesele hakkında kapsamlı bir tartışma yapılmadan özel bir komite kurulması ve bu komiteye hangi yetkilerin verileceğinin belirlenmesi mümkün değildir. Bu bağlamda mandanın sona ermesi ve Filistin'in bağımsızlığı meselesini tartışmaya bile açmadan reddetmek hem bilgiye ulaşılmasını hem de Filistin halkının tarihsel haklarının uluslararası alanda görünürlük kazanmasını engellemiş olacaktır.

Irak temsilcisinin hukuki yaklaşımı, Suriye temsilcisinin argümanını tamamlar niteliktedir. Irak temsilcisi, bilgi eksikliği gerekçesinin hukuken temelsiz olduğunu, zira Filistin meselesine ilişkin gerekli tüm temel bilgilerin zaten mevcut uluslararası belgelerde yer aldığını ifade etmiştir. Bu belgeler incelendiğinde, Filistin'in A sınıfı manda olarak nihai hedefinin bağımsızlık olduğu açıkça görülecektir. Bu hedefin ne zaman ve hangi şartlarda gerçekleştirileceği ise, BM Genel Kurulu'nun Özel Oturumu'nda tartışılması gereken asıl meseledir. Bu tartışmadan kaçınmak ya da bağımsızlığı gündeme almamak mevcut uluslararası hukukun ihlali niteliğindedir. Bu tutum, Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını tanımamayı beraberinde getirmektedir. Sonuç olarak, Filistin meselesi hakkında yeterli bilgi sahibi olunmadığı gerekçesiyle bağımsızlığı tartışmanın reddedilmesi doğru değildir. Aksine, bilgi eksikliği varsa bu meselenin üzerine daha fazla tartışma ve değerlendirme yapılması hukuki bir gerekliliktir. Buna izin verilmemiş olmasından, uluslararası hukuk mekanizmalarının yapı ve işleyişinin Üçüncü Dünya'nın sesini bastıracak şekilde kurgulandığı çıkarımına varılabilir.

³⁸² "A/S-1/PV, VOL.I", 41-42.

Suriye temsilcisi, Polonya temsilcisinin Genel Komite’de yaptığı Yahudi örgütlerinin dinlenmesi sorununa çözüm bulunmadan maddeye oy verilmemesi gerektiği itirazının³⁸³ geçerli bir neden olmadığını belirtmiştir. Ek maddenin gündeme alınmasından sonra bu tür soruların tartışılabileceğini savunmuştur. BM’nin yalnızca devletlerden oluşan bir meclis olduğunu bu sebeple Yahudi örgütlerinin temsil edilememesinin, usul açısından bir sorun teşkil etmeyeceğinden yerinde bir gerekçe olmadığını belirtmiştir.³⁸⁴

Genel Komite’nin yalnızca usule ilişkin meseleleri konuşabilmesi sebebiyle ek madde önerisine karşı sunulan argümanların ek maddenin usulü ihlal ettiğine yönelik olması gerekmektedir. Ancak BM Sözleşmesi madde 3’e göre BM üyeleri yalnızca devletlerdir.³⁸⁵ Bu sebeple Yahudi örgüt temsilcilerinin dinlenmemiş olduğu gerekçesi usuli bir itiraz olmayıp siyasi bir meseledir. Bu sebeple Genel Komite’de bu gerekçeye dayanılarak ek maddeye karşı çıkılması BM Genel Kurulu İçtüzüğü’ne uygun değildir. Suriye temsilcisinin argümanı bu sebeple yerindedir.

3. Birinci Komite ve Genel Kurul’da “Filistin Meselesinin İkinci Olağan Genel Kurul Oturumunda Görüşülmesine Hazırlık Amacıyla Bir Özel Komite Kurulması ve Bu Komiteye Talimat Verilmesi” Maddesinin Tartışılması

Bu bölümde “BM İkinci Olağan Genel Kurul Oturumu’nda Filistin meselesinin görüşülmesine hazırlık amacıyla özel bir komite kurulması ve bu komiteye talimat verilmesi” başlıklı maddenin Birinci Komite ve Genel Kurul’da görüşülmesi sırasında dikkat çeken hususlar ele alınacaktır.

3.1. Birinci Komite Görüşmeleri

“BM İkinci Olağan Genel Kurul Oturumu’nda Filistin meselesinin görüşülmesine hazırlık amacıyla özel bir komite kurulması ve bu komiteye talimat verilmesi” maddesi 7 Mayıs 1947 tarihli Birinci Komite’nin 48. toplantısında görüşülmeye başlanmıştır. 8 Mayıs 1947 tarihli 50.

³⁸³ “A/S-1/PV, VOL.II”, 16.

³⁸⁴ “A/S-1/PV, VOL.I”, 34.

³⁸⁵ “Charter of the United Nations”.

toplantıda Yahudi Ajansı adına Rabbi Silver dinlenmiştir.³⁸⁶ 52. toplantıda Arap Yüksek Komitesi adına Henry Cattani dinlenmiştir.³⁸⁷ Rabbi Silver’a sorulan sorulara cevap vermek için 54. toplantıda Yahudi Ajansı adına Moşe Shertok dinlenmiştir.³⁸⁸ Arap Yüksek Komitesi’ne yöneltilen sorulara cevap vermesi için Emil Ghouri (Filistin Arap Yüksek Komitesi Sekreteri) Birinci Komite’nin 12 Mayıs 1947 tarihli 55. toplantısında dinlenmiştir.³⁸⁹ Yine Yahudi Ajansı adına David Ben Gurion da 55. toplantıda dinlenmiştir.³⁹⁰ Birinci Komite, 13 Mayıs 1947 tarihli 57. toplantısında özel komitenin görev tanımları hakkındaki tartışmaları tamamlamış ve buna ilişkin raporunu hazırlamıştır.

Bu bölümde özel komitenin oluşturulması ve görev tanımlarının belirlenmesi ile ilgili olarak Birinci Komite’de yapılan tartışmalar dört başlık altında özetlenerek eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır:

3.1.1. Güvenlik Konseyi daimi üyeleri Komite’de yer almalı mı, almamalı mı?

Birinci Komite’de yapılan tartışmalarda öne çıkan başlıca konulardan biri, kurulacak özel komitenin bileşiminin nasıl olması gerektiği idi. Bu bağlamda en yoğun tartışmalardan biri, Güvenlik Konseyi’nin beş daimi üyesinin yani ABD, Birleşik Krallık, SSCB, Fransa ve Çin’in bu komitede yer alıp almaması gerektiği hususunda yaşanmıştır. Bu konuda taraflar arasında ciddi bir görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır.

ABD temsilcisi, Filistin meselesinde bağımsız ve hızlı çalışabilecek bir soruşturma komitesi kurulmasını önermiş ve bu komitenin Kanada, Çekoslovakya, İran, Hollanda, Peru, İsveç ve Uruguay temsilcilerinden oluşmasını teklif etmiştir. ABD, komitenin tüm verileri ve tanıklıkları toplayarak Genel Kurul’a çözüm önerileri geliştirmede yardımcı olacağını belirtmiştir. Temel gerekçesi, komitenin tarafsız ve bağımsız çalışabilmesi için Güvenlik Konseyi’nin beş daimi üyesinin özel komitede yer almaması gerektiği çünkü bu ülkelerin özel çıkarlarının, soruşturmanın gidişatını etkileyebileceği fikri olmuştur.³⁹¹

³⁸⁶ “Official Records of the First Special Session of the General Assembly Volume III Main Committees Verbatim Records of Meetings”, United Nations, 28 Mayıs 1947, 108.

³⁸⁷ “A/S-1/PV, VOL.III”, 189.

³⁸⁸ “A/S-1/PV, VOL.III”, 251.

³⁸⁹ “A/S-1/PV, VOL.III”, 266.

³⁹⁰ “A/S-1/PV, VOL.III”, 273.

³⁹¹ “A/S-1/PV, VOL.III”, 80-81.

Birleşik Krallık temsilcisi de bu görüşü desteklemiş, küçük ve tarafsız bir komite kurulmasından yana olduklarını belirtmiş; doğrudan ilgili olan tarafların özellikle Arap Devletleri, Birleşik Krallık ve diğer daimi Güvenlik Konseyi üyelerinin komite dışında kalmasının tanıklık ve karar alma süreçlerinin sağlıklı yürütülmesi açısından önemli olduğunu dile getirmiştir.³⁹²

Avustralya temsilcisi de, beş daimi üyenin komiteye katılmasına karşı çıkarak tamamen tarafsız on bir üyeden oluşacak bir komite önerisinde bulunmuştur. Beş büyük gücün katılımının komiteye daha fazla yetki kazandıracığı yönündeki argümanı reddetmiş; bu ülkelerin siyasi, ekonomik ve stratejik çıkarlardan etkilenebileceklerini savunmuştur. Komitenin hareketlerinin hiçbir şekilde kısıtlanmaması gerektiğini, görev tanımının geniş tutulmasını, soruşturma yöntemlerine dair sınırlayıcı bir prosedürün olmaması gerektiğini vurgulamıştır.³⁹³

Ekvator, Bolivya, İsveç, Brezilya, Uruguay, Kosta Rika ve Çin temsilcileri de ABD önerisini desteklemişlerdir. Ekvator, komitenin doğrudan ilgili olmayan ülkelere oluşmasının tarafsızlığa katkı sağlayacağını savunmuş³⁹⁴; Bolivya temsilcisi, kimsenin hem taraf hem de yargıç olamayacağını söyleyerek öneriye destek vermiştir.³⁹⁵ İsveç, konuyla doğrudan ilgisi olmayan ülkelerin çalışmaların teknik açıdan etkili ve sorunsuz yürütülmesi açısından daha uygun olduğunu belirtmiş; ancak aynı zamanda büyük güçlerin desteği olmadan bir çözüm üretilmeyeceği izlenimini de dile getirmiştir.³⁹⁶ Brezilya temsilcisi, daimi üyelerin dışarda bırakılmasının tarafsızlığı güçlendireceğini söylemiştir.³⁹⁷ Uruguay temsilcisi ise küçük bir komitenin daha hızlı karar verebileceğini ve doğrudan ilgili olmayan ülkelerin yer almasının faydalı olacağını belirtmiştir.³⁹⁸ Çin temsilcisi de ABD önerisini destekleyerek, özellikle Birleşik Krallık'ın manda gücü olarak komiteye katılmamasının arzu edilir olduğunu vurgulamıştır.³⁹⁹

Bu yaklaşıma karşı çıkanlar arasında ise Arjantin, Yugoslavya, Dominik Cumhuriyeti, Çekoslovakya, Polonya, SSCB ve Kolombiya gibi devletler yer almıştır. Arjantin, komitenin on bir üyeden oluşmasını önermiş, üyelerin coğrafi temsile ve tarafsızlığa göre belirlenmesi

³⁹² "A/S-1/PV, VOL.III", 86.

³⁹³ "A/S-1/PV, VOL.III", 87-88.

³⁹⁴ "A/S-1/PV, VOL.III", 120.

³⁹⁵ "A/S-1/PV, VOL.III", 122.

³⁹⁶ "A/S-1/PV, VOL.III", 125-26.

³⁹⁷ "A/S-1/PV, VOL.III", 135-36.

³⁹⁸ "A/S-1/PV, VOL.III", 137-38.

³⁹⁹ "A/S-1/PV, VOL.III", 141.

gerektiğini savunmuş; daimi üyelerin bu konuda diğer devletlerden daha fazla sorumluluğa sahip olduğunu ve bu nedenle komitede yer almaları gerektiğini ifade etmiştir.⁴⁰⁰ Yugoslavya temsilcisi, mutlak tarafsızlığın mümkün olmadığını, bunun ancak bir uzlaşmayla sağlanabileceğini savunmuş ve daimi üyelerin komiteden dışlanmasının gelecekte uzun tartışmalara yol açabileceğini söylemiştir.⁴⁰¹ Dominik Cumhuriyeti, ya beş daimi üyenin hepsinin komitede yer alması ya da hiçbirinin yer almaması gerektiğini savunmuş, ancak büyük güçlerden bazılarının katılmak istememesi durumunda ABD önerisini destekleyeceklerini belirtmiştir.⁴⁰²

Çekoslovakya, büyük güçlerin önerilerin uygulanmasından sorumlu olacakları için öneri hazırlık sürecine katılmalarının gerektiğini ve tarafsız güçlerin kararlarıyla yetinmenin Genel Kurul'un işleyişini tehlikeye atabileceğini savunmuştur.⁴⁰³ Polonya temsilcisi, daimi üyelerin dahil edilmesinin komitenin kararlarını ve eylemlerini güçlendireceğini ifade etmiştir.⁴⁰⁴ SSCB, beş büyük gücün komiteye dahil edilmesinin Genel Kurul'un uzlaşmasını kolaylaştıracağını ve çözüm sürecine olumlu katkı sağlayacağını ileri sürmüştür.⁴⁰⁵ Kolombiya ise Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinin dünya barışı ve güvenliği için başlatılacak her girişime dahil olmaları gerektiğini, kurulacak komitenin yargısal bir rol taşımadığını bu sebeple bir yargılamada hem yargıç hem de taraf olunamayacağı görüşüyle Birleşik Krallık'ın komiteye katılmasına karşı çıkılamayacağını savunmuştur.⁴⁰⁶

Arap devletlerinin temsilcilerinden bu konuyla ilgili bir tek Irak temsilcisi konuşmuş; o da komitenin oluşumundan daha önemli olanın görev tanımlarının ne olacağı olduğunu, her iki tarafın argümanlarının güçlü ve zayıf yönleri bulunduğunu ifade etmiştir. Coğrafi temsile uygun bir seçim olması gerektiğini ve özellikle dünya nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturan Asya kıtasının komitede güçlü bir şekilde temsil edilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴⁰⁷

Tartışmaların ardından yapılan en son oylamada, Avustralya delegasyonunun sunduğu ve Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi hariç on bir üyeden oluşacak bir komite kurulmasını öngören öneri, 13 lehte, 11 aleyhte, 29 çekimser oyla kabul edilmiştir.⁴⁰⁸ Oylama sonrası

⁴⁰⁰ "A/S-1/PV, VOL.III", 83-85.

⁴⁰¹ "A/S-1/PV, VOL.III", 94-95.

⁴⁰² "A/S-1/PV, VOL.III", 128.

⁴⁰³ "A/S-1/PV, VOL.III", 130-31.

⁴⁰⁴ "A/S-1/PV, VOL.III", 139.

⁴⁰⁵ "A/S-1/PV, VOL.III", 148-50.

⁴⁰⁶ "A/S-1/PV, VOL.III", 154-55.

⁴⁰⁷ "A/S-1/PV, VOL.III", 159.

⁴⁰⁸ "A/S-1/PV, VOL.III", 356. "Kabul: Arjantin, Avustralya, Belçika, Bolivya, Brezilya, Kosta Rika, El Salvador, Yunanistan, Guatemala, Hindistan, Filipinler Cumhuriyeti, Tayland, ABD. Ret: Beyaz Rusya Sovyet Sosyalist

oluşturulan komiteye Kanada, Çekoslovakya, İran, Hollanda, Peru, İsveç, Uruguay, Guatemala, Yugoslavya, Avustralya ve Hindistan'dan birer temsilci atanmasına karar verilmiştir. Böylece, Birinci Komite, Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi dışında kalan ülkelerden oluşacak UNSCOP'u (Filistin Özel Komitesi), Filistin meselesini yerinde araştırmak ve Genel Kurul'a çözüm önerileri sunmakla görevlendiren bir rapor hazırlamıştır.⁴⁰⁹

Özel komitenin bileşimi üzerine yapılan bu tartışma, aslında BM sistemi içerisindeki güç asimetrilerini ve Üçüncü Dünya'nın karşı karşıya kaldığı yapısal sınırlılıkları göstermesi açısından önemlidir. BM sistemi ve büyük güçlerin sistem içerisindeki ayrıcalığı açısından bakıldığında bu tartışmalarda temel bir çatışma görülmektedir. Teorik olarak tarafsızlık ilkesine dayandırılan özel komite yapısı, pratikte emperyal güçlerin çıkarlarını dışlayamamakta; hatta bu çıkarları dolaylı yollardan meşrulaştırmaktadır. ABD'nin ve Birleşik Krallık'ın komitede yer almamaları gerektiğini savunmaları, ilk bakışta tarafsızlık talep eden bir yaklaşım gibi görünse de, bu güçlerin Filistin üzerindeki tarihsel ve mevcut stratejik çıkarları göz önüne alındığında, içeride bağımsız gibi sunulan ancak dışarıdan yönlendirilen bir komite yaratma riskini de barındırmaktadır. Bu noktada komitenin yapısı üzerinden yürütülen tartışma, yalnızca bir temsil meselesi değil, aynı zamanda uluslararası meşruiyetin hangi aktörler tarafından belirlenebileceği sorusunun da dolaylı yoldan gündeme getirilmesidir.

Komitede daimi üyelerin yer almaması gerektiğini savunan özellikle ABD ve Birleşik Krallık gibi devletler, görünüşte tarafsızlık arayışındaymış gibi görünseler de, bu tavırları bir yandan da kendi çıkarlarını dolaylı biçimde koruma çabalarının bir ürünü olabilir. Zira bu devletler, komite tarafından üretilecek kararların kendi yönlendirmelerinden kaynaklı değil, görünüşte bağımsız bir sürecin ürünü olduğu algısını yaratmak için komite dışında kalarak, komitenin faaliyetlerine resmî bir sorumluluk üstlenmeden, diplomatik ve siyasi etkileri aracılığıyla yön verme imkânını elde etmişlerdir.

Öte yandan komitede daimi üyelerin yer alması gerektiğini savunan devletlerin argümanları, BM içerisindeki gerçekçi güç dengesine dayanmakta ve bir çözüm üretilebilmesi için büyük güçlerin uzlaşmasının zorunlu olduğu varsayımını öne çıkarmaktadır. Bu yaklaşım, uluslararası hukukun teorik değil gerçekçi yapısına işaret etmektedir. Üçüncü Dünya bakış

Cumhuriyeti, Çekoslovakya, Ekvador, Peru, Polonya, Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Güney Afrika Birliği, Birleşik Krallık, Sovyetler Birliği, Venezuela, Yugoslavya. Çekimser: Afganistan, Kanada, Şili, Çin, Kolombiya, Küba, Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, Mısır, Etiyopya, Fransa, Honduras, İzlanda, İran, Irak, Lübnan, Lüksemburg, Meksika, Hollanda, Yeni Zelanda, Nikaragua, Norveç, Panama, Paraguay, Suudi Arabistan, İsveç, Suriye, Türkiye, Uruguay. Gelmeyen: Haiti, Liberya.”

⁴⁰⁹ “Special Committee on Palestine - Report of the First Committee”, United Nations, 13 Mayıs 1947.

açısıyla bu durum, teorik olarak savunulan tarafsızlık, bağımsızlık ve adalet gibi ilkelerinin, uluslararası ilişkilerin fiili güç dengesi karşısında ne denli kırılğan olduğunu göstermektedir.

Bu kırılğanlığın en açık işaretlerinden biri de, Filistin meselesiyle çok yakından ilgilenen Arap devletlerinin temsilcilerinin komitede daimi üyelerin bulunup bulunmaması gerektiğiyle ilgili tartışmalara müdahil olmamalarıdır. Irak temsilcisinin yaptığı sınırlı yorum dışında, Arap temsilcilerinin genel bir suskunluk sergilemesi, aslında daimi üyelerin komitede yer alıp almamasının Filistin halkının kaderine etkisinin sınırlı olacağı yönündeki tarihsel deneyimden kaynaklanmış olabilir. Zira Filistin halkı açısından temel sorun, komite bileşiminin nasıl olacağından çok, kararların nasıl üretileceği ve kimin çıkarlarına hizmet edeceği olmuştur.

Nitekim, Arap ülkelerinin “Mandanın sona ermesi ve Filistin’in bağımsızlığının ilanı” şeklindeki ek madde önerisinin, usule ilişkin tüm kurallara uygun biçimde sunulmasına rağmen ABD ve Birleşik Krallık’ın öne sürdüğü argümanlar yoluyla Genel Kurul’u yönlendirmeleriyle gündem dışı bırakılması, aslında bu suskunluğun gerekçesini açıklamaktadır. Ek madde önerisinin gündem dışı bırakılmasında olduğu gibi, daimi üyelerin komitede yer alıp almamalarının yalnızca biçimsel bir farklılık yaratacağı, Filistin meselesinin çözümünde belirleyici olacak unsurun, emperyal çıkarlarla şekillenen diplomatik güç ilişkileri olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda, kabul edilen Güvenlik Konseyi’nin beş daimi üyesi hariç “Kanada, Çekoslovakya, İran, Hollanda, Peru, İsveç, Uruguay, Guatemala, Yugoslavya, Avustralya ve Hindistan”dan oluşan komite bileşimi bu çıkarımların doğru olduğunu göstermektedir. Zira Filistin Özel Komite’sinin on bir üyesinden dokuzu Avrupa kökenli ya da Avrupalıların sömürgeci mirasını sürdüren yerleşimci uzantıları olan ülkeler arasından seçilmiştir. Sadece Hindistan ve İran Avrupa dışı ülkelere aittir. Ayrıca, hiçbir Arap ülkesi komitede temsil edilmemiştir.⁴¹⁰ Bu bileşim ile Güvenlik Konseyi’nin daimi üyesi olan devletler dışlanarak görünüşte tarafsız bir komite oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak aslında bu komite yapısı tarafsızlıktan uzaktır.

Sonuç olarak, Üçüncü Dünya bakış açısından bakıldığında bu tartışma, sömürgeci mirasın, Avrupalı güçlerin diplomatik etkileriyle yeniden üretilmeye çalışıldığını ve uluslararası hukukun ve BM sisteminin, bu güç ilişkilerinin ötesine geçemeyen bir mekanizma olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

⁴¹⁰ Imseis, “The United Nations and the Question of Palestine: A Study in International Legal Subalternity”, 65-66.

3.1.2. Filistin Özel Komitesi Yahudi mülteci sorununu Filistin meselesi ile birlikte ele almalı mı, almamalı mı?

Filistin meselesini araştırmak üzere bir Özel Komite kurulmasına ilişkin Birinci Komite’de yapılan toplantılar sırasında öne çıkan başlıca tartışma konularından biri, bu komitenin Yahudi mülteci sorununu Filistin meselesiyle birlikte ele alıp almaması gerektiği olmuştur.

BM Genel Kurulu Özel Oturumu’nun başlangıcından itibaren Filistin meselesini Yahudi mülteci sorunuyla bağlantılı olarak değerlendiren devletlerden biri özellikle Polonya olmuştur. Birinci Komite görüşmeleri sırasında da Polonya temsilcisi, yerinden edilmiş Yahudilerin Filistin’e göç etme arzusunu desteklemiş; Yahudi göçü ile Arapların bağımsızlık hakkı arasındaki uzlaşmanın nasıl sağlanacağını araştırmanın kurulacak komitenin görevi olduğunu ve komitenin bu konuda geniş yetkilerle donatılması gerektiğini savunmuştur.⁴¹¹ Bu tartışmalarda; Norveç temsilcisi, Avrupa’daki Yahudi mülteciler sorununun Filistin meselesinin ayrılmaz bir parçası olduğunu, bu sebeple kurulacak komitenin Yahudi mültecilerle ilgili meseleleri de incelemesi ve Avrupa’daki Yahudi mülteci kamplarını ziyaret ederek çözüm önerileri geliştirmesi gerektiğini savunmuştur.⁴¹² Yugoslavya temsilcisi de, Filistin’in Yahudi halkının kaderiyle doğrudan ilişkili olduğunu ve Yahudi temsilcilerin görüşlerinin dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir.⁴¹³ Yahudi Ajansı adına konuşma yapan Shertok, Filistin meselesinin özünün Yahudi göçü olduğunu belirterek, komitenin soruşturma kapsamının bu konuyu da içermesi gerektiğini ifade etmiş; taslak öneriye Filistin meselesiyle ilgili diğer konuları incelemeyi sağlayacak bir ifadenin eklenmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴¹⁴

Arap devletlerinin temsilcileri ise ileri sürülen bu argümanlara cevap vererek Filistin meselesi ile Yahudi mülteci sorununun bir bağlantısı olmadığını neredeyse her konuşmalarında tekrar tekrar dile getirmişlerdir. Suriye temsilcisi, Avrupa’daki yerinden edilmiş Yahudiler meselesinin Filistin sorunuyla ilişkilendirilmesini kabul etmemiş; bu iki konunun birbiriyle hiçbir şekilde bağdaştırılamayacağını vurgulamıştır. BM’nin Avrupa’daki mültecilerle ilgili yetkili olan organının International Refugee Organization (IRO) yani Uluslararası Mülteci Örgütü olduğunu, ayrıca BM Genel Kurulu’nun almış olduğu bir kararda yerinden edilmiş

⁴¹¹ “A/S-1/PV, VOL.III”, 246-48.

⁴¹² “A/S-1/PV, VOL.III”, 182,187.

⁴¹³ “A/S-1/PV, VOL.III”, 210.

⁴¹⁴ “A/S-1/PV, VOL.III”, 179-80.

kişilerin kendi kaderini henüz tayin etmemiş halkların yaşadığı bölgelere rızaları olmadan yerleştirilemeyeceğini açıkça belirttiğini hatırlatmıştır.⁴¹⁵ Filistin'in Avrupa'da yaşanan zulümlerden sorumlu tutulamayacağını, bu sebeple Yahudi mültecileri kabul etme yükünün Filistin'e yüklenmesinin adaletsiz olacağını söylemiştir.⁴¹⁶

Mısır temsilcisi de yerinden edilmiş kişiler ve Yahudilerle ilgili meselelerin Uluslararası Mülteci Örgütü'nün görev alanında olduğunu tekrarlamıştır. Yahudilerin yerinden edilmiş kişiler içinde yalnızca küçük bir grup olduğunu vurgulayarak, Yahudilere özel bir vurgu yapılarak diğerlerinden ayrılmasının gereksiz olduğunu söylemiştir. Filistin'i, dünya üzerindeki tüm ülkeler arasında istisnai kılarak, onun bağımsızlığını Yahudilerin çoğunluk haline gelmesi şartına bağlamanın son derece adaletsiz olduğunu ve BM Sözleşmesi'yle açıkça çeliştiğini belirtmiştir.⁴¹⁷

Irak temsilcisi, Filistin'e yapılan Yahudi göçünü insani değil, siyasi ve tahakküm amaçlı bir göç olarak tanımlamıştır. Bu göçün, Arap halkının iradesine rağmen Yahudilerin gelip çoğunluk oluşturarak Filistin'de yönetimi ele geçirme çabası olduğunu belirtmiş; bunun yalnızca Filistin'de değil, tüm Orta Doğu'da barışı tehdit edeceğini vurgulamıştır. Filistin'in, Hitler'in suçlarının bedelini ödememesi gerektiğini, zaten şimdiye kadar yüzbinlerce mültecinin Filistin'e geldiğini hatırlatmıştır.⁴¹⁸ Yahudilere duyulan insani sempatiye rağmen, onların ulusal taleplerinin başka bir halkın haklarının ihlali pahasına dayatılmasının adaletsizlik ve saldırganlık anlamına geldiğini söylemiştir. Filistin'e yapılan Yahudi göçünün, Filistin halkını azınlık durumuna düşürme girişimi olduğunu ve bu durumun barışa zarar verdiğini, Filistin halkı ve tüm Arap halklarının böyle bir süreci hiçbir şekilde kabul etmeyeceğini açıkça ifade etmiştir.⁴¹⁹

Arap Yüksek Komitesi adına söz alan Henry Cattani da, Filistin meselesinin sömürgecilığe karşı bir direniş olduğunu vurgulayarak, Yahudi mülteci sorununun Filistin meselesinden bağımsız değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Mülteci konusunun dini veya ırksal değil, insani bir mesele olduğunu; fakat konunun Filistin'e bağlanması her iki meselenin çözümünü de imkânsızlaştıracığını belirtmiştir.⁴²⁰ Arap Yüksek Komitesi Sekreteri Emil Ghouri de, Yahudi mülteci meselesinin Filistin'e zorla dahil edilmesinin adil olmadığını

⁴¹⁵ United Nations General Assembly, "Constitution of the International Refugee Organization, and Agreement on Interim Measures to Be Taken in Respect of Refugees and Displaced Persons", 1946, 110-11.

⁴¹⁶ "A/S-1/PV, VOL.III", 184-85.

⁴¹⁷ "A/S-1/PV, VOL.III", 185-86.

⁴¹⁸ "A/S-1/PV, VOL.III", 187-88.

⁴¹⁹ "A/S-1/PV, VOL.III", 260-62.

⁴²⁰ "A/S-1/PV, VOL.III", 196-97.

tekrarlamış; bunun Arapların direncini artıracak ve komitenin tarafsızlığını zedeleyebileceğini ifade etmiştir. Filistin’e Yahudi göçünün devam etmesinin adil bir çözüme engel olacağını söyleyerek tüm göç faaliyetlerinin derhal durdurulmasını ve İngiliz hükümetine bu yönde tavsiyede bulunulmasını önermiştir.⁴²¹

Arap devletlerinin bu argümanları MC Misakı’nın 22. maddesi, BM Sözleşmesi’nin temel ilkeleri ve Filistin’in kaldırabileceğinden çok daha fazla Yahudi mülteciyi zaten topraklarına kabul etmiş olduğu gerçeğiyle birlikte değerlendirildiğinde haklılıkları ortaya çıkmaktadır. Avrupa’da yaşanan Yahudi zulmünün sebebi Filistin halkı değil Avrupa’nın kendisidir. Buna rağmen, bu tartışmalarda Avrupalı devletlerin kendi hatalarının bedelini tamamen olaylardan bağımsız olan Filistinli halka yüklemeye çalıştığı görülmektedir. Yahudi mülteci sorunu, bu sorunun asıl yetkilisi olan Uluslararası Mülteci Örgütü’ne devredilmek yerine kurulacak özel komiteye devredilmeye çalışılmaktadır. Aslında bu çaba, Özel Oturum’un başından beri konuya önyargılı yaklaşılmaması gerektiğini dile getiren Avrupalı devletlerin, Filistin halkının uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarının görmezden gelinmesi pahasına konuya önyargılı yaklaşıtlarını gözler önüne sermektedir.

Guatemala ve Panama delegasyonları, Özel komitenin görev ve yetkilerini düzenleyen taslağın, “Özel komite, Filistin’de araştırmalar yapacak, gerekli gördüğü her durumda mandater devletten, Filistin nüfusunun temsilcilerinden, hükümetlerden ve gerekli gördüğü diğer kuruluş ve bireylerden yazılı veya sözlü tanıklık alacak ve inceleyecektir.” şeklindeki dördüncü paragrafının, “Özel komite, Filistin’de araştırmalar yapacak” şeklindeki ilk cümlesinden sonra “ve nerede faydalı görürse orada da” ifadesinin eklenmesini önermiştir. Guatemala temsilcisi – ki Guatemala kurulan özel komitede de yer almıştır- , Avrupa’daki mülteci kamplarındaki Yahudilerin isteklerinin öğrenilebilmesi için bu maddeyi önerdiklerini belirtmiş, Güney Afrika ve Avustralya temsilcileri de bu öneriyi desteklemiştir.⁴²² Bu öneriyle, Komite’nin Yahudi mülteci sorununu incelemek üzere dilediği yere ziyarette bulunabilmesinin önü açılmak istenmiştir.

Suriye temsilcisi de bu duruma dikkat çekerek bu önerinin ardında yatan amacın, kurulacak komiteye Avrupa’daki mülteci ve yerinden edilmiş kişilerin kamplarını inceleme özgürlüğü tanımak olduğunu söylemiştir. Ancak komiteye bu özgürlüğün tanınmasını uygun bulmadığını, çünkü Yahudi mülteci sorunu ile Filistin meselesi arasında hiçbir bağlantı bulunmadığını

⁴²¹ “A/S-1/PV, VOL.III”, 269-70.

⁴²² “A/S-1/PV, VOL.III”, 284.

vurgulamıştır. Avrupa'daki yerinden edilmiş Yahudilerin zaten Uluslararası Mülteci Örgütü'nün yetki alanında olduğunu hatırlatmış; bu sebeple iki ayrı meselenin birbiriyle karıştırılmaması gerektiğini tekrarlamıştır. Komiteye geniş yetkiler verilmesine prensipte karşı olmadığını, ancak bu yetkilerin mülteci meselesine işaret eden ya da o konuyla bağlantılı çağrışımlar taşımaması gerektiğini ifade etmiştir.⁴²³

Lübnan temsilcisi de benzer şekilde, Filistin meselesi ile Yahudi mülteciler ve yerinden edilmiş kişiler meselesi arasında sürekli olarak bir bağ kurulmaya çalışılmasının büyük bir talihsizlik olduğunu söylemiş; bu tür bir bağlantının, Komite'nin yetki alanını aşmasına sebep olabileceğini belirtmiştir. Komite'nin amacının önyargısız biçimde tüm gerçekleri tarafsızca toplamak olduğunu, dolayısıyla görev tanımına yönelik yönlendirici herhangi bir ima ya da işaret verilmemesi gerektiğine işaret ederek söz konusu değişiklik önerisinin reddedilmesini savunmuştur. Ancak Komite'ye, Filistin meselesiyle ilgili olduğu sürece istediği yere gitme ve gerekli gördüğü kişilerle görüşme konusunda tam bir hareket serbestisi tanınması gerektiğini ifade etmiştir.⁴²⁴

Irak temsilcisi ise, özel komitenin yalnızca Filistin meselesini araştırmak üzere görevlendirildiğini, yerinden edilmiş kişiler sorununu incelemek gibi bir amacı olmadığını net biçimde dile getirmiştir. Yapılan önerinin, bu iki konuyu birbirine bağlama amacı taşıdığını; ancak Yahudi mülteciler meselesinin başka bir organın yetki alanına ait, tamamen farklı bir konu olduğunu vurgulamıştır.⁴²⁵

Arap devletlerinin ileri sürdüğü tüm bu karşıt görüşlere rağmen, önerilen değişiklik Genel Kurul oylamasında otuz altı kabul, sekiz ret ve dört çekimser oyla kabul edilmiştir.⁴²⁶ Böylece özel komitenin görev tanımı bu madde ile genişletilerek Yahudi mülteci sorunu ile Filistin meselesi arasında bir bağlantı kurulmuştur. Filistin'e Yahudi göçünü sağlamayı amaçlayan bu girişim Filistin nüfusunun ve uluslararası hukukun göz ardı edildiğini göstermektedir. Yürürlükteki uluslararası hukuk kurallarına göre çoğunluğu oluşturan Filistin halkına bağımsızlık sağlanması ya da Filistin'in BM içerisinde vesayet sistemi altına alınması gerekirken Yahudi mültecilerin yerleştirilmesi amacıyla Filistin'deki nüfus dengesi değiştirilmek istenmiştir. Bu durum BM'nin güçlü aktörlerin siyasi hedefleri doğrultusunda esnetilebilen bir mekanizma hâline geldiğini göstermektedir.

⁴²³ "A/S-1/PV, VOL.III", 284.

⁴²⁴ "A/S-1/PV, VOL.III", 285-86.

⁴²⁵ "A/S-1/PV, VOL.III", 286-87.

⁴²⁶ "A/S-1/PV, VOL.III", 287.

Filistin meselesi özelinde, Yahudi mülteci sorununun özel komitenin görev tanımına dâhil edilmesi, Filistin'in bağımsızlık arayışının önüne set çekmiş, bölgedeki gerginliklerin ve çatışmaların derinleşmesine zemin hazırlamıştır. Üçüncü Dünya bakış açısına göre bu durum, uluslararası kurumların, sömürge sonrası halkların haklarını savunmak yerine, Batılı devletlerin çıkarları doğrultusunda yönlendirilmesinin tipik bir örneğidir. Bu bağlamda, Filistin halkının kendi kaderini tayin etme hakkını ihlal ederek Avrupa'daki bir başka trajedinin çözümünü Filistin meselesine bağlamak, BM'nin evrensel hukuk ilkelerinden saparak siyasi araçsallaştırmaya açık hale geldiğini göstermektedir.

3.1.3. Bağımsızlık Hedefi Özel Komite'nin Görev Tanımlarına Dahil Edilmeli Mi, Edilmemeli Mi?

Birinci Komite müzakerelerinde en yoğun tartışma, özel komitenin görev tanımına bağımsızlık hedefine atıf yapan bir ifadenin eklenip eklenmemesi gerektiği üzerine yürütülmüştür. Özellikle Arap devletlerinin temsilcileri, yürürlükteki uluslararası hukuk kurallarına göre A sınıfı manda olan Filistin'e bağımsızlık verilmesinin nihai amaç olmasından hareketle özel komitenin görev tanımlarında “bağımsızlık” ifadesinin mutlaka yer alması gerektiğini savunmuşlardır.

Irak temsilcisi, ABD ve Arjantin tarafından sunulan görev tanımlarını fazlasıyla belirsiz ve genel bulmuş; görev tanımlarının kapsamlı olmasına karşı olmadığını, ancak bu kapsamın netlik içermesi gerektiğini vurgulamıştır. Komitenin, Filistin'in temel meselelerini ele almasını ve özellikle Filistin sorununun nasıl ve neden ortaya çıktığının derinlemesine incelenmesini istemiştir. Ayrıca mandanın hukuki, ahlaki, insani ve siyasi geçerliliğinin sorgulanması gerektiğini belirtmiştir. Bir halkın rızası olmadan başka bir halkın onun topraklarına yerleştirilmesinin uygun olup olmadığının da araştırılması gereken temel bir soru olduğunu ifade etmiştir. Diğer Arap ülkeleri bağımsızlıklarını kazanmışken Filistin'in neden kazanamadığı sorusunun da komitenin görev tanımları arasında yer alması gerektiğini savunmuş ve bu tür soruların meselenin özünü oluşturduğunu vurgulamıştır.⁴²⁷ Ayrıca görev tanımlarında BM Sözleşmesi'ne doğrudan atıf yapılması gerektiğini söylemiştir.⁴²⁸

⁴²⁷ “A/S-1/PV, VOL.III”, 159-60.

⁴²⁸ “A/S-1/PV, VOL.III”, 221.

Suriye temsilcisi, bağımsızlığın gerekli ve kaçınılmaz olduğunu vurgulamış; ancak bu sürecin, ABD ve bazı ülkelerin savunduğu gibi belirsiz bir tarihe ertelenmesine karşı çıkmıştır. Filistin'in nihai bağımsızlığının, MC Misakı ve BM Sözleşmesi'nde kabul edilen temel ilkeler gereği tartışmasız bir hak olduğunu belirtmiştir. Filistin için manda sisteminin bu ilkelere aykırı biçimde kurulduğunu bu sebeple en kısa sürede ve gecikmeksizin sona erdirilmesi gerektiğini savunmuştur. Devletin kimliği konusunda ise, Filistin'in meşru vatandaşları olan Filistinlilerin devleti olması gerektiğini ve bu devletin, topraklarında yaşayan tüm bireylerin hak ve görevlerini tanıyacak yasal bir yapı içinde kurulacağını belirtmiştir.⁴²⁹ Komitenin çalışmalarının temel amacının mandanın sona erdirilmesi ve Filistin'in bağımsızlığı olması gerektiğini ifade etmiştir. Bazı delegasyonların bu ilkeyi komitenin görev tanımlarına dahil etmek istememelerini eleştirmiş ve bu isteksizliği Yahudi Ajansı'nın Siyonist hedefleriyle ilişkilendirmiştir. Yahudi Ajansı'nın, Yahudi göçünün devam etmesi ve nüfus çoğunluğunun sağlanması sonrası Filistin'de bir Yahudi egemen devleti kurulmasını amaçladığını ifade etmiştir. Oysa yalnızca demokratik ve bağımsız bir Filistin devletinin kabul edilebilir olduğunu tekrarlamıştır. Ayrıca, BM Sözleşmesi'ne aykırı herhangi bir görev tanımını kabul etmeyeceklerini belirterek, tüm düzenlemelerin Sözleşme'ye uygun olması gerektiğini, Filistin'in bağımsızlığının yalnızca Filistin halkına ait bir devlet olarak gerçekleşebileceğini savunmuştur.⁴³⁰ Suudi Arabistan temsilcisi Suriye temsilcisinin yaptığı açıklamayı tümüyle desteklediğini belirtmiştir.⁴³¹

Türkiye temsilcisi de Türkiye'nin Filistin'in bağımsızlığını güçlü şekilde desteklediğini belirterek görev tanımında "bağımsızlık" kavramının yer almasının arzu edildiğini dile getirmiştir.⁴³² Yugoslavya temsilcisi manda sisteminin esas amacının, manda altındaki halkların bağımsızlık için gerekli koşulları hızla elde etmesini sağlamak olduğunu ve Filistin'in diğer eski manda bölgelerinden farklı olarak bağımsızlık kazanamayan tek yer olduğunu belirtmiştir. Komitenin temel görevlerinden birinin, Filistin'in bağımsızlığa hazır olup olmadığını belirlemek üzere tüm verileri toplamak, analiz etmek ve eleştirel biçimde değerlendirmek olduğunu söylemiştir.⁴³³ Filipinler temsilcisi, her zaman tüm halkların bağımsızlık hakkını güçlü bir şekilde desteklediklerini vurgulamış ve bu ilkenin taslaklarda yer almasını tamamen kabul edilebilir bulduklarını ifade etmiştir.⁴³⁴

⁴²⁹ "A/S-1/PV, VOL.III", 218-20.

⁴³⁰ "A/S-1/PV, VOL.III", 240-41.

⁴³¹ "A/S-1/PV, VOL.III", 259.

⁴³² "A/S-1/PV, VOL.III", 259-60.

⁴³³ "A/S-1/PV, VOL.III", 208-10.

⁴³⁴ "A/S-1/PV, VOL.III", 217.

Bu fikirlere karşı çıkan ABD temsilcisi, özel komiteye belirli fikirlerin zorunlu olarak dayatılmasına karşı çıkmış; komitenin, Filistin meselesini tarafsız biçimde inceleyerek çözüm önerileri geliştirmesi gerektiğini savunmuştur. Taslakta geçen “Filistin nüfusunun bağımsızlığı” hedefini desteklediklerini, ancak bunu görev tanımına koymanın diğer görüşlere haksızlık olacağını ve sonucu önyargılı hale getireceğini belirtmiştir. Manda sisteminin zaten bağımsızlığı nihai hedef olarak kabul ettiğini vurgulamış, Siyonist devlet fikri gibi farklı çözüm önerilerinin de bulunduğunu söylemiştir.⁴³⁵ Filistin’in bağımsızlığına dair önerilerin komiteyi yönlendireceğini ve meseleyi önyargılı olarak yargılamak anlamına geleceğini vurgulamıştır. Kolombiya temsilcisi de benzer şekilde, “gecikmeksizin” ya da “makul süre içinde” bağımsızlık ifadelerinin komitenin tarafsız çalışmasını önceden yönlendireceğini belirtmiştir.⁴³⁶

Avustralya temsilcisi ise, komitenin gerçekleri belirleme konusunda geniş yetkilere sahip olması gerektiğini vurgulamış, bağımsızlık fikrinin görev tanımına emir olarak eklenmesine karşı çıkmıştır. “Bağımsız devlet” ifadesinin Arap mı, Yahudi mi olacağı gibi temel belirsizlikler içerdiğini, bu nedenle komite çalışmalarını gereksiz yere uzatacağını ve raporlamayı zorlaştıracığını ifade etmiştir.⁴³⁷

Komitenin görev tanımıyla ilgili taslağın 5. paragrafı bu bağlamda kritik bir rol oynamıştır. Bu paragrafta dair çeşitli öneriler getirilmiş, fakat Lübnan temsilcisi, bu önerilerde “bağımsızlık” teriminden bilinçli şekilde kaçınıldığını belirtmiştir. Kullanılan ifadelerin “bağımsızlık” kavramını ya belirsizleştirdiğini ya da sınırladığını savunmuş, özellikle “Filistin nüfusunun bağımsızlığı” gibi uluslararası hukukta alışılmadık terimlerin metne girmesini eleştirmiştir. Bu tür ifadelerin kasıtlı olabileceğini ve Yahudi Ajansı’nın, Yahudi çoğunluk oluşana kadar Filistin’de bağımsızlığa karşı olduğunu açıkça ifade ettiğini hatırlatarak, bu yaklaşımı son derece endişe verici bulduğunu vurgulamıştır. Bağımsızlık teriminin zaten MC Misakı’nda otuz yıl önce manda sistemi bağlamında kullanıldığını, bu nedenle bu terimin bugün yeniden kullanılmasının konuyu önyargılı yargılamak anlamına gelmeyeceğini belirtmiş; aksine, bu terimin kullanılmamasının konuyu görmezden gelmek anlamına geleceğini söylemiştir.⁴³⁸

SSCB temsilcisi, “Komite, gecikmeksizin Filistin’de bağımsız bir devlet kurulması önerisi de dahil olmak üzere çözüm önerilerini Genel Kurul’a sunmalıdır” ifadesinin eklenmesini

⁴³⁵ “A/S-1/PV, VOL.III”, 201-2.

⁴³⁶ “A/S-1/PV, VOL.III”, 204-5.

⁴³⁷ “A/S-1/PV, VOL.III”, 213-14.

⁴³⁸ “A/S-1/PV, VOL.III”, 288-89.

önermiş ve bu ifadenin komitenin yalnızca tek bir çözüm üzerinde durmasını zorunlu kılmadığını, aksine Filistin meselesini tüm yönleriyle incelemesine olanak tanıyacak kadar esnek olduğunu savunmuştur. Bu şekilde nihai hedefin bir Filistin Devleti olduğu konusunda temsilciler arasında genel bir mutabakat olduğunu ifade etmiştir.⁴³⁹

Benzer biçimde Hindistan temsilcisi de kendi sunduğu öneride, “Komite, gecikmeksizin bağımsız bir Filistin Devleti kurulmasına ilişkin öneri dahil olmak üzere çözüm önerilerini Genel Kurul’a sunmalıdır” ifadesinin yer aldığını söylemiştir. Görev tanımının meşruiyetinin MC Misakı’nın 22. maddesi’ne dayandırılması gerektiğini belirtmiş; bu maddeye göre Filistin’in bağımsızlığının kaçınılmaz olduğunu yalnızca zamanının belirsiz olduğunu söylemiştir. Komite raporunun Genel Kurul’a sunulacağını ve nihai kararın buna göre verileceğini ifade etmiştir.⁴⁴⁰ ABD önerisinde bulunan “peoples (halklar)” teriminin çoğul yapısıyla Filistin’in farklı halklara bölünebileceği izlenimi doğurduğunu ve bu tür ifadelerin Arap dünyasında şüphe yarattığını belirtmiştir. Bu tür terimlerin barışa katkı sağlamayacağını, aksine çatışma yaratacağını savunmuştur. Filistin’in bağımsızlığının, MC’nin 1922 tarihli ilkelerine uygun olarak temel hedef olması gerektiğini, manda yönetiminin sona erdirilmesini ve Filistin’in kutsal bir yer olarak sınırlarının belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. BM’nin adil ve kararlı bir tutum sergilemesi gerektiğini, aksi halde alınan kararların meşruiyetini kaybedeceğini belirtmiştir.⁴⁴¹

Irak temsilcisi de ABD önerisinde bulunan “halklar” terimine karşı çıkarak, “Filistin halkı” ifadesinin yeterli olduğunu, çoğul kullanımın gereksiz ve tehlikeli olduğunu vurgulamıştır. Filistin’in bağımsızlığının, Fransa, Birleşik Krallık ve Kanada gibi ülkelerle aynı düzeyde olduğunu savunmuş ve bu bağımsızlığın yalnızca Filistin halkına ait olduğunu belirtmiştir. Yahudi Devleti fikrine Arapların karşı olduğunu, ancak bu karşı duruşun kendi topraklarında geçerli olduğunu, başka bir yerde kurulacak bir Yahudi devletine karşı çıkmayacaklarını ifade etmiştir. Filistin meselesi ve mülteciler meselesinin birbirinden ayrılması gerektiğini, Filistin’in insani bir yaklaşımla ele alınması ve bu toprakların Filistinlilere ait olduğunun kabul edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. “Filistin, Filistinliler içindir; tıpkı Amerika’nın Amerikalılar için, İngiltere’nin İngilizler için olduğu gibi.” sözleriyle bu görüşünü özetlemiştir.⁴⁴²

⁴³⁹ “A/S-1/PV, VOL.III”, 203-4.

⁴⁴⁰ “A/S-1/PV, VOL.III”, 206.

⁴⁴¹ “A/S-1/PV, VOL.III”, 292-93.

⁴⁴² “A/S-1/PV, VOL.III”, 294-95.

Tüm bu tartışmalar sonunda Fransa temsilcisinin önerisi doğrultusunda görev tanımlarının 5. paragrafı tamamen metinden çıkarılmıştır.⁴⁴³ Bu çerçevede, Filistin Özel Komitesi'nin görev tanımlarında "bağımsızlık" ifadesine yer verilmemiş; kavram, metinden bilinçli bir tercihle dışlanmıştır. Birinci Komite müzakereleri sırasında özellikle Arap temsilciler, MC Misakı, BM Sözleşmesi ve A sınıfı manda statüsünün nihai hedefi olan bağımsızlık ilkesine atıfla çeşitli argümanlar öne sürmüş; ancak bu görüşler karar tasarısında somut karşılık bulmamıştır. Komitenin yetki alanı, başta ABD olmak üzere Batılı devletlerin yönlendirmeleri doğrultusunda belirlenmiş ve bu kapsamda Filistin'in bağımsızlık hakkı, soruşturmanın temel dayanaklarından biri olmaktan çıkarılmıştır.

Ayrıca, mandanın meşruiyet zeminini oluşturan MC Misakı'nın 22. maddesine, BM Sözleşmesi'nin temel ilkelerine ve halkların kendi kaderini tayin hakkına ilişkin herhangi bir atıf yapılmamıştır. Komitenin görev tanımlarından "bağımsızlık" kavramının dışlanması, yalnızca hukuki bir eksiklik değil; aynı zamanda Filistin halkının tarihsel tecrübelerini ve varlığını göz ardı eden, bir Siyonist devletin kurulması ihtimalini de içeren siyasi bir tercihi yansıtmaktadır. Komitenin görev tanımlarında kendini gösteren bu tercih, BM sisteminin tarafsız bir arabulucu olmaktan ziyade, belirli siyasi çıkarları önceleyen bir araç işlevi gördüğünü göstermektedir.

3.1.4. Filistin Özel Komitesi'nin Görev Tanımlarındaki "Filistin'in Gelecekteki Yönetimi Hakkında" İfadesinin Yerini "Filistin Meselesi Hakkında" İfadesinin Alması

Şili delegasyonu, Filistin sorununu ele alan karar taslağında yer alan "Filistin'in gelecekteki yönetimi hakkında" ifadesinin, daha geniş ve kapsayıcı bir çerçeveyi ima eden "Filistin meselesi hakkında" şeklinde değiştirilmesini öneren bir değişiklik teklifi sunmuştur.⁴⁴⁴ Bu öneri, özellikle Suriye delegasyonu tarafından güçlü biçimde eleştirilmiştir. Suriye temsilcisi, Birleşik Krallık Hükûmeti tarafından BM Genel Kurulu'na iletilen resmi mektuba atıfta bulunarak, bu mektupta açıkça Genel Kurul'un Filistin'in gelecekteki yönetimine dair öneriler geliştirmesinin talep edildiğini ve dolayısıyla kurulun bu amaca yönelik olarak

⁴⁴³ "A/S-1/PV, VOL.III", 299-300.

⁴⁴⁴ "A/S-1/PV, VOL.III", 276.

toplandığını vurgulamıştır. Bu gerekçeyle, metindeki ifadenin değiştirilmesinin ya da anlamı genişletecek şekilde yeniden formüle edilmesinin uygun olmadığını savunmuştur.⁴⁴⁵

Buna karşılık, Uruguay ve Guatemala temsilcileri –her ikisi de Filistin Özel Komitesi’nde yer almaktaydı- komitenin görev tanımının yönlendirilmemesi ve sınırlandırılmaması gerektiğini belirterek öneriyi desteklemişlerdir. Yapılan oylama sonucunda, öneri 36 lehte, 10 aleyhte ve 6 çekimser oyla kabul edilmiştir.⁴⁴⁶ Böylelikle, Suriye temsilcisinin somut ve hukuki temellere dayanan itirazına rağmen, Şili, Uruguay ve Guatemala’nın çabalarıyla bu değişiklik, özel komitenin görev alanını önemli ölçüde genişletmiştir.

Lübnan temsilcisi de Birinci Komite’nin “Özel komitenin oluşumu ve görev tanımları”na ilişkin raporuna neden çekimser kaldığını açıklarken, bu olağanüstü oturumun başlangıçta Birleşik Krallık Hükûmeti’ne Filistin’in gelecekteki yönetimine dair tavsiyelerde bulunmak amacıyla toplandığını, ancak süreç içinde amacın “sözde Filistin sorununun genel olarak ele alınmasına” dönüştüğünü belirtmiştir. Bu ifadenin içerdiği belirsizliğin hem ciddi bir kaygı kaynağı olduğunu hem de siyasi açıdan kabul edilemez olduğunu belirtmiştir.⁴⁴⁷

Bu değişiklik, yalnızca komitenin faaliyet alanını genişletmekle kalmamış; aynı zamanda, Filistin’in geleceğine ilişkin tartışmanın “yönetim” çerçevesinden çıkarılıp, daha genel ve muğlak bir “mesele” zeminine çekilmesine neden olmuştur. Böylece, Birleşik Krallık Hükûmeti’nin mektubunda öngörülen, belirli bir yönetim biçimine dair öneriler geliştirilmesi yönündeki yaklaşım zayıflatılmış; bunun yerine, daha geniş ve yoruma açık bir tartışma alanı açılmıştır. Bu durum, Filistin’in siyasi bağımsızlığı fikrinden giderek uzaklaşılması anlamına gelmekte olup, özellikle Siyonist hareketin ve bu harekete destek veren Batılı güçlerin Filistin topraklarında bir Yahudi devleti kurulması yönündeki hedeflerine daha da yaklaşımlarını kolaylaştırmıştır.

Nitekim benzer şekilde, özel komiteye Filistin’de ve gerekli görülen diğer yerlerde araştırmalarda bulunma yetkisinin verilmesi de Avrupa’daki yerinden edilmiş Yahudi nüfusa ait kampların ziyaret edilmesinin önünü açmış ve Filistin sorununun sınırlarını Filistin coğrafyasının dışına taşımıştır. Her iki gelişme birlikte değerlendirildiğinde, bu tür görev tanımı genişletmelerinin, komitenin tarafsız ve bağımsız bir değerlendirme yapmasından çok, Siyonist

⁴⁴⁵ “A/S-1/PV, VOL.III”, 277.

⁴⁴⁶ “A/S-1/PV, VOL.III”, 278.

⁴⁴⁷ “A/S-1/PV, VOL.III”, 359.

taleplerin uluslararası hukuk düzeni içerisinde meşrulaştırılması amacına hizmet ettiği ileri sürülebilir.

3.2. Genel Kurul Görüşmeleri

Birinci Komite'nin özel komite kurulmasına ilişkin hazırlamış olduğu rapor, 14-15 Mayıs 1947 tarihlerinde gerçekleştirilen BM Genel Kurulu Özel Oturumu'nun 77, 78, ve 79. toplantılarında ele alınmış ve 79. toplantıda yapılan oylamada kırk beş kabul, yedi ret ve bir çekimser oyla kabul edilmiştir.⁴⁴⁸ Böylece United Nations Special Committee on Palestine (UNSCOP) yani Filistin Özel Komitesi kurulmuştur.

Genel Kurul'daki görüşmeler sırasında Arap devletlerinin temsilcileri tarafından yapılan konuşmalar, daha önceki bölümlerde değinilen meselelerin bir özeti niteliğinde olup, Arap delegasyonlarının çekincelerini ve muhalefet gerekçelerini ayrıntılı şekilde ortaya koymuştur:

Irak temsilcisi, Birinci Komite raporundaki görev tanımlarına neden karşı oy kullandıklarını açıklamıştır. Arap devletlerinin Filistin üzerindeki manda yönetiminin sona erdirilmesini ve Filistin'in bağımsızlığının ilan edilmesini önerdiğini hatırlatmış; Genel Kurul tartışmalarında, bu önerinin bu özel oturumda doğrudan kabul edilmemesi gerektiği yönünde bir eğilim olsa da, görev tanımlarından dışlanmaması gerektiği yönünde genel bir kanaat oluştuğunu vurgulamıştır. Birinci Komite'nin birkaç gün süren tartışmalar ve "bağımsızlık" terimini içeren altı alternatif taslak metin hazırlamasına rağmen, nihai metinde bu terimi tamamen dışlamış olmasını eleştirmiştir. Filistin halkına ve uluslararası kamuoyuna güven verecek en açık ve net ifadenin, BM Sözleşmesi'nin temel amaç ve ilkelerinin uygulanması olduğunu dile getirmiştir. Bağımsızlık hakkının MC Misakı'nın 22. maddesinin 4. fıkrasında açıkça güvence altına alındığını belirtmiştir. Buna karşılık, görev tanımlarına dinî çıkarların dâhil edilirken siyasi bağımsızlığın hariç tutulmasının açık bir çelişki ve tutarsızlık oluşturduğunu vurgulamıştır. Komitenin temel özgürlükler, bağımsızlık, demokrasi, barış ve adalet gibi kavramları dışlamasını eleştirilmiştir. Ayrıca, Birinci Komite'nin, Özel Komite'ye

⁴⁴⁸ "A/S-1/PV, VOL.I", 176-77. "Kabul: Arjantin, Avustralya, Belçika, Bolivya, Brezilya, Beyaz Rus Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Kanada, Şili, Çin, Kolombiya, Kosta Rika, Küba, Çekoslovakya, Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Etiyopya, Fransa, Yunanistan, Guatemala, Honduras, İzlanda, Hindistan, İran, Liberya, Lüksemburg, Meksika, Hollanda, Yeni Zelanda, Nikaragua, Norveç, Panama, Paraguay, Peru, Polonya, İsveç, Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Güney Afrika Birliği, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, Birleşik Krallık, ABD, Uruguay, Venezuela, Yugoslavya. Ret: Afganistan, Mısır, Irak, Lübnan, Suudi Arabistan, Suriye, Türkiye. Çekimser: Siam. Gelmeyen: Haiti, Filipinler Cumhuriyeti."

yalnızca Filistin'in gelecekteki yönetimini inceleme değil, Filistin meselesinin tüm yönlerini araştırma yetkisi vererek kendi yetki sınırlarını aştığını belirtmiştir. Bu durumun, komitenin görevini kolaylaştırmak yerine karmaşıktırdığını ve çalışmaların kapsamını gereksiz şekilde genelleştirdiğini ifade etmiştir. Filistin meselesinin karmaşık değil, açık ve ciddi bir mesele olduğunu dile getirmiş, bir halkın başka bir halkın yurduna girerek orada bir devlet kurmaya çalışmasının açık bir saldırganlık fiili olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, meselenin çözüm yolunun, BM Sözleşmesi'nin temel ilkelerine dönülerek Filistin halkının siyasi haklarının güvence altına alınması ve mevcut işgalin derhal sonlandırılması olduğunu vurgulamıştır.⁴⁴⁹

Suriye temsilcisi Filistin'in tarihine ilişkin uzun bir konuşma yapmıştır. Ayrıca Filistin Özel Komitesi'nin görev tanımlarında "bağımsızlık" ifadesinin yer almamasını kabul edilemez bulmuş ve bazı temsilcilerin bu ifadeden ısrarla kaçınmalarını üzüntüyle karşıladığını dile getirmiştir. Manda sisteminin nihai hedefinin bağımsızlık olduğunu ve bunun MC Misakı'nda açıkça yer aldığını hatırlatmıştır. Filistin Özel Komitesi'nin bu hedefe ulaşmayı amaçlamasının ön yargılı bir yaklaşım olmadığını söylemiştir. Filistin sorununa yaklaşımda, MC Misakı ile BM Sözleşmesi'nin esas alınmasının fazladan bir talep değil, doğal ve hukuken meşru bir beklenti olduğunu ifade etmiştir. BM Genel Kurulu'nun bu özel oturumu yapmasının temel dayanağının BM Sözleşmesi olmasına rağmen Komite'nin görev tanımlarında BM Sözleşmesi'nin temel ilkelerine dair herhangi bir atfın bulunmamasını eleştirmiştir.⁴⁵⁰

Mısır temsilcisi, Birinci Komite'nin aldığı kararların, Filistin sorununa adil ve kalıcı bir çözüm getirmesi beklenen hukuki ve siyasi kurallarla bağdaşmadığını belirtmiştir. Filistin'in bağımsızlığına dair herhangi bir atfın, taslaktan "bir kalem darbesiyle" silindiğini söylemiş, Filistin Özel Komitesi'nin görev tanımlarının, Birleşik Krallık hükümetinin BM'ye sunduğu başvuru mektubunun taşıdığı ruhu dahi yansıtmaktan uzak kaldığını vurgulamıştır. Birinci Komite'nin "Filistin'in gelecekteki hükümeti" ifadesini çıkarıp yerine muğlak ve kapsayıcı bir şekilde "Filistin sorunu" terimini yerleştirmesinin, görev tanımı sınırlarının ötesine geçmek anlamına geldiğini ve bu değişikliğin, Birinci Komite'nin kendi yetkisini aştığını ifade etmiştir.⁴⁵¹

Lübnan temsilcisi ise, "Filistin'in gelecekteki hükümeti" ifadesinin tamamen ortadan kaldırılıp yerine "Filistin meselesi" veya "sorunu" gibi muğlak terimlerin konulmasını eleştirmiştir. Bu değişikliğin meselenin ne olduğuna ilişkin yeterli tartışma yapılmadan hatta

⁴⁴⁹ "A/S-1/PV, VOL.I", 125-26.

⁴⁵⁰ "A/S-1/PV, VOL.I", 142.

⁴⁵¹ "A/S-1/PV, VOL.I", 144-45.

bir tanım dahi yapılmadan gerçekleştirilmiş olmasını sorunlu bulmuştur. Birçok ülkenin yerinden edilmiş kişiler ve mülteciler sorununu Filistin meselesiyle ilişkilendirmeye çalıştığını ve bu çabanın sonucunda belgeye “ve nerede faydalı görürse orada” ifadesinin eklendiğini belirtmiştir. Ancak bu eklemenin, yerinden edilmiş kişilerin kamplarının ziyaret edilmesini sağlamak adına yapay bir ilişkilendirme olduğunu savunmuştur. Filistin’in bağımsızlık hakkının MC Misakı’nda açıkça tanımlandığını ve bu temelde ele alınması gerektiğini ifade ettiklerinde bu görüşün reddedildiğini aktarmıştır. Özel Oturum görüşmelerinin başlangıcında özellikle ABD olmak üzere tüm devletlerin, A sınıfı mandalar için nihai hedefin bağımsızlık olduğunu kabul etmelerine rağmen ret gerekçesi olarak, bağımsızlık tartışmasının konunun önyargılı değerlendirilmesi anlamına geleceğinin ileri sürüldüğünü belirtmiştir.⁴⁵²

Sonuç olarak Arap devletleri temsilcileri, kurulan Filistin Özel Komitesi’nin görev tanımlarında Filistin’in bağımsızlığına dair herhangi bir atfın yer almamasını; “Filistin’in gelecekteki hükümeti” ifadesi yerine “Filistin meselesi” gibi muğlak ve belirsiz bir tanımlamanın tercih edilmesini; Komite’nin Avrupa’daki mülteci kamplarını ziyaret etmesine imkân tanıyacak şekilde metne “ve nerede faydalı görürse orada” şeklinde bir ibarenin eklenmesini; ayrıca MC Misakı ile BM Sözleşmesi’ne ilişkin herhangi bir atfın bulunmamasını gerekçe göstererek Birinci Komite raporuna karşı oy kullanmışlardır.

DEĞERLENDİRME/SONUÇ

Filistin meselesinin uluslararası bir boyut kazanmasına neden olan temel gelişme, Filistin Mandası’nın yöneticisi konumundaki Birleşik Krallık’ın, 1947 yılında konuyu BM’ye taşıması olmuştur. Bu adımla birlikte, günümüzde de hâlen çözüme kavuşturulamamış olan Filistin

⁴⁵² “A/S-1/PV, VOL.I”, 155-57.

sorunu, uluslararası toplumun gündemine girmiştir. BM Genel Kurulu'nun Filistin meselesine ilişkin aldığı ilk karar olan 181 (II) sayılı Filistin Taksim Kararı ise, mevcut uluslararası hukuk kurallarının göz ardı edilmesiyle şekillenmiş ve İsrail devletinin kuruluş sürecine hukuki bir meşruiyet zemini oluşturmuştur. Bu kararın zeminini hazırlayan sürecin başlangıç noktası ise, Filistin Özel Komitesi'ni kuran ve görev tanımlarını belirleyen 1947 tarihli BM Genel Kurulu Özel Oturumu'dur. Söz konusu oturum, uluslararası hukukun temel ilkelerinin göz ardı edilerek, büyük devletlerin siyasi çıkarları doğrultusunda yönlendirildiği bir sürecin ifadesi olmuştur.

1947 BM Genel Kurulu Özel Oturumu'nda Filistin meselesinin ele alınışı, uluslararası hukukun evrensel ve tarafsız bir sistemden ziyade, küresel güç dengelerinin etkisi altında şekillenen bir araç olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bu çalışma, Filistin meselesinin BM gündemine taşınma sürecini ve Özel Oturum'da yürütülen tartışmaları Üçüncü Dünya perspektifiyle inceleyerek, uluslararası hukukun ne ölçüde araçsallaştırıldığını ve BM'nin tarafsızlık ilkesinden ne kadar uzaklaştığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu çerçevede yapılan analizler bazı önemli sonuçlara ulaşılmasını sağlamıştır.

İlk olarak, Birleşik Krallık'ın 1947 yılında BM Genel Kurulu'nu Filistin meselesi için özel oturuma çağırma girişimi, yalnızca bir gündem önerisi değil, aynı zamanda süreci belirli bir yöne sevk eden yönlendirici bir müdahale niteliği taşımaktadır. Adeta Birleşik Krallık sürecin işleyeceği usulü belirlemiş ve bunu Genel Kurul'a sunmuştur. Özellikle müzakereler sırasında özel bir komite kurulması teklifinin özel oturum talebinin kabul edilmesiyle zımnen kabul edilmiş sayılması yönündeki yorumlar, Filistin meselesinin daha en başından, büyük güçlerin çıkarlarını merkeze alan bir çerçevede ele alındığını göstermektedir. Ayrıca Birleşik Krallık'ın diğer manda bölgelerinde olduğu gibi Filistin meselesini Vesayet Konseyi'ne taşıması beklenirken Genel Kurul'a iletmesi de sürecin Birleşik Krallık'ın iradesiyle şekillendiğini göstermektedir.

İkinci olarak, Arap devletlerinin sunduğu ve Filistin üzerindeki mandanın sona erdirilerek Filistin'in bağımsızlığının ilan edilmesini öngören ek madde önerisi, BM Genel Kurulu İçtüzüğü'ne uygun olarak sunulmasına ve yürürlükteki uluslararası hukuk ilkeleriyle de uyumlu olmasına rağmen, Batılı devletlerin yönlendirmesiyle gündeme alınmamış ve tartışmaya dahi açılmamıştır. Önerinin reddedilmesi için kullanılan başlıca gerekçe, Özel Oturum'un yalnızca usule ilişkin konular hakkında karar verme yetkisine sahip olduğu yönündeki iddia olmuştur. Yine söz konusu maddenin gündeme alınmasının, Filistin meselesinin aceleci ve önyargılı biçimde değerlendirildiği anlamına geleceği ileri sürülmüştür. Ancak bu yaklaşımlar, aslında

hukuki değil, siyasi bir tercihi yansıtmaktadır. BM usul kurallarının bu şekilde yorumlanması, mevcut güç dengeleri doğrultusunda Arap devletlerinin sunduğu alternatif çözüm önerisinin sistematik bir şekilde gündemden dışlanmasına sebep olmuştur. Bu durum, görünüşte evrensel ve tarafsız olan BM'nin, gerçekte güçlü devletlerin siyasi çıkarları doğrultusunda nasıl araçsallaştırılabildiğini açık biçimde göstermektedir.

Üçüncü olarak, Filistin Özel Komitesi bileşimi çoğunluğu Avrupalı devletlerden ya da Avrupalıların sömürgeci mirasını sürdüren yerleşimci uzantılarından oluşturulmuştur. Komiteye Avrupa dışından yalnızca İran ve Hindistan alınmış ayrıca Filistin meselesiyle yakından ilgilenen hiçbir Arap devletine de komitede yer verilmemiştir. Komitenin yapısı oluşturulurken, Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri dışarıda bırakılarak sözde tarafsız bir görünüm yaratılmaya çalışılmıştır. Ancak Birinci Komite görüşmelerinde birçok devlet temsilcisinin daimi üyelerin onayı olmaksızın herhangi bir karar alınamayacağı endişelerini dile getirmeleri, daha en başından itibaren Filistin meselesinde gerçekten bağımsız ve tarafsız bir karar alınmasının mümkün olmadığını göstermiştir. Komitenin bileşimi, uluslararası hukukun ve BM sisteminin, dönemin hâkim güç ilişkilerinden bağımsız hareket edemediğini; aksine bu ilişkilerin sınırları içinde işlediğini ortaya koymaktadır. Böylece Filistin Özel Komitesi'nin oluşturulma süreci, uluslararası hukukun evrensellik iddiasıyla çelişen, seçici ve güç odaklı bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Dördüncü olarak, Özel Oturum'daki müzakereler süresince, Avrupalı devletler tarafından Filistin meselesi ile Yahudi mülteci sorunu bilinçli bir şekilde birbirine bağlanmaya çalışılmıştır. Bu durum, Filistin Özel Komitesi'nin görev tanımına eklenen “ve nerede faydalı görürse orada da” ifadesiyle açıkça ortaya konmuştur. Bu muğlak ifade sayesinde Filistin Özel Komitesi, Avrupa'daki Yahudi mülteci ve yerinden edilmiş kişi kamplarını ziyaret etme yetkisini kazanmış, böylece Avrupa'da yaşanan bir başka trajedinin çözümü Filistin'e yüklenerek Filistin halkının hakları görmezden gelinmiştir. Bu yaklaşım, Filistin'e Yahudi göçünü sağlamayı amaçlamış ve bu doğrultuda Filistin nüfusu ile uluslararası hukuk ilkeleri büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Yürürlükteki uluslararası hukuk kurallarına göre, çoğunluğu oluşturan Filistinli halka ya bağımsızlık tanınması ya da Filistin'in BM çatısı altında vesayet sistemi altına alınması gerekmektedir. Bunun yerine, Yahudi mültecilerin Filistin'e yerleştirilmesi yoluyla bölgedeki nüfus dengesi değiştirilmek istenmiş ve bu durum, Filistin'in siyasi geleceğinin dışsal çıkarlar doğrultusunda şekillendirilmesine yol açmıştır.

Beşinci olarak, Filistin Özel Komitesi'nin görev tanımlarında “bağımsızlık” kavramına bilinçli bir tercihle yer verilmemiştir. Bu kavramın metinden dışlanması siyasi bir tercih olarak

değerlendirilmelidir. Birinci Komite müzakerelerinde özellikle Arap temsilciler, MC Misakı, BM Sözleşmesi ve A sınıfı manda statüsünün nihai hedefi olan bağımsızlık ilkesine atıfla çeşitli hukuki argümanlar sunmuş; ancak bu görüşler dikkate alınmamış ve kararlara yansımamış, yürürlükteki uluslararası hukuk kuralları göz ardı edilmiştir. Komitenin yetki alanı, başta ABD olmak üzere Avrupalı devletlerin yönlendirmeleri doğrultusunda şekillendirilmiş, böylece Filistin’in bağımsızlık hakkı soruşturmanın temel dayanağı olmaktan çıkarılmıştır. “Bağımsızlık” kavramının görev tanımlarından bilinçli olarak dışlanması, Filistin halkının tarihsel varlığını ve siyasi haklarını göz ardı eden, aynı zamanda Siyonist bir devletin kuruluşuna zemin hazırlayan politik bir tutumu yansıtmaktadır. Bu durum, BM sisteminin tarafsız bir arabulucu olmaktan çok, dönemin büyük güçlerinin siyasi çıkarlarını önceleyen bir araç olarak işlediğini ortaya koymaktadır.

Altıncı olarak, Arap bakış açısı müzakerelere yeterli ölçüde dâhil edilmemiştir. Arap devletlerinin temsilcileri, Filistin meselesine ilişkin hukuki ve siyasi görüşlerini dile getirmeye çalıştıklarında, sıklıkla konunun esasına girilmemesi gerektiği gerekçesiyle sözleri kesilmiş ya da sınırlandırılmıştır. Özellikle hukuki dayanaklarla öne sürdükleri argümanlar diğer devletler tarafından büyük ölçüde görmezden gelinmiş; çoğu zaman bu görüşlere doğrudan yanıt bile verilmemiştir. Bu çabalar, Özel Oturum’un yalnızca usule ilişkin konularla sınırlı olduğu yönündeki yaklaşımla geçiştirilmiş, böylece Arap temsilcilerin müdahaleleri etkisizleştirilmiştir. Bu durum, Filistin meselesinde Arap perspektifinin sistematik biçimde dışlandığını ve BM sürecinin esasen belirli güç merkezlerinin kontrolünde yürütüldüğünü ortaya koymaktadır.

Yedinci olarak, Filistin Özel Komitesi’nin görev tanımlarında yalnızca “bağımsızlık” kavramı dışlanmakla kalmamış, Filistin meselesinin hukuki temelini oluşturan başlıca belgeler olan MC Misakı ve BM Sözleşmesi de tamamen göz ardı edilmiş ve bu metinlere hiçbir şekilde atıf yapılmamıştır. Hatta görev tanımlarında, Filistin meselesine ilişkin açık bir tanımlama dahi yapılmamış; sanki bu sorunun BM’ye taşınmadan önce uluslararası hukukta herhangi bir geçmişi yokmuşçasına, konuya sıfırdan ve yönlendirilmiş bir çerçevede yaklaşmıştır. Araştırmanın kapsamı, bir Yahudi devletinin kurulması ihtimalini içerecek biçimde belirlenmiş, bu süreçte Filistin halkının manda öncesi ve süresince yaşadığı deneyimler tümüyle dışlanmıştır. Oysa ki söz konusu hukuki belgeler ve tarihsel bağlam, meselenin esası kabul edilerek değerlendirilmesi gerekirdi. Bu unsurların tamamen görmezden gelinmesi, hem tarihsel sürekliliğin hem de uluslararası hukukun temel ilkelerinin bilinçli bir şekilde

dışlandığını ve araştırma sürecinin tarafsızlıktan uzak bir zeminde başlatıldığını göstermektedir.

Filistin meselesinin günümüzde halen çözüme kavuşturulamamış olması da dikkate alındığında tüm bu değerlendirmeler, meselenin uluslararası hukukun gündemine taşındığı ilk aşamalardaki değerlendirme biçiminin yapısal sorunlar içerdiğini açıkça ortaya koymaktadır. 1947 tarihli BM Genel Kurulu Özel Oturumu'nun Filistin meselesini ele alış biçimi, görünürde hukuki bir süreç gibi sunulsa da, gerçekte dönemin büyük güçlerinin siyasal çıkarları doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir. Bu süreçte uluslararası hukukun temel ilkeleri olan manda yönetiminden bağımsızlığa geçiş, kendi kaderini tayin hakkı ve egemen eşitlik gibi kavramlar sistematik biçimde göz ardı edilmiş, BM ise bu ihlalleri denetlemesi gereken tarafsız bir kurum olmak yerine, bu sürecin meşruiyetini üreten bir aktör hâline gelmiştir.

Üçüncü Dünya yaklaşımlarının sunduğu eleştirel perspektiften bakıldığında, Filistin meselesinin BM gündemine taşınma süreci, uluslararası hukukun iddia ettiği evrensellik ve tarafsızlıktan ne denli sapabildiğini gözler önüne sermektedir. 1947 yılında BM Genel Kurulu'nun, Özel Oturum'da Filistin meselesini ele alış biçimi, teoride tarafsız olması beklenen uluslararası hukuk sisteminin, fiilen nasıl seçici bir şekilde uygulandığını ve özellikle Batılı devletlerin siyasal çıkarlarına uygun biçimde araçsallaştırıldığını ortaya koymaktadır. Bu süreçte Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkına dayalı meşru bağımsızlık taleplerinin, BM mekanizması içerisinde etkin bir biçimde karşılık bulamaması, uluslararası hukukun sömürge sonrası toplumlara yönelik tarihsel yükümlülüklerini yerine getirmekte yetersiz kaldığını göstermektedir. Bu bağlamda 1947 BM Genel Kurulu Özel Oturumu, TWAIL literatüründe sıkça vurgulanan bir mesele olan uluslararası hukukun sömürgeci mirasıyla yüzleşme konusunun somutlaştığı bir durumdur. Nitekim Filistin Özel Komitesi'nin oluşturulma sürecinde Arap devletlerinin öneri ve itirazlarının büyük ölçüde görmezden gelinmesi, Genel Kurul'da kabul edilen egemen eşitlik ilkesiyle çelişen fiili bir hiyerarşinin varlığını açıkça ortaya koymuştur.

Filistin meselesinin BM gündemine taşınma biçimi, BM gibi uluslararası hukuk kurumlarının da dokunulmaz yapılar olmadığını, aksine belirli tarihsel ve siyasal bağlamlarda küresel güç ilişkilerini yeniden üreten araçlar olabildiğini göstermektedir. Bu durum, uluslararası hukukun yalnızca teorik söylemleriyle değil, aynı zamanda uygulamadaki yapısal eşitsizlikleriyle de değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Filistin meselesi uluslararası hukuk sisteminin sömürgecilik sonrası dönemde nasıl işlediğine, hangi devletlerin

çıkarlarına hizmet ettiğine ve hangi talepler karşısında sessiz kaldığına dair önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Günümüzde de halen çözüme kavuşmamış olan Filistin meselesi, yalnızca tarihsel bir çatışmanın konusu olmayıp aynı zamanda uluslararası hukukun kurumlarının ve meşruiyet iddialarının sorgulanmasına imkân veren bir zemin oluşturmaktadır. Nitekim bu mesele, BM tarafından ilk kez ele alındığı 1947 BM Genel Kurulu Özel Oturumu’nda dahi, tarafsızlık ve eşitlik ilkeleriyle değil, Batılı güçlerin iradesiyle şekillenen siyasi öncelikler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bu durum Filistin Özel Komitesi’nin hazırladığı rapora dayanarak alınan Genel Kurul’un 181 (II) sayılı Filistin Taksim Kararı’nda ise tamamen kendisini göstermiştir. Bu ilk aşamada dahi ortaya çıkan orantısız yaklaşım, meselenin sonraki yıllarda uluslararası toplum tarafından nasıl algılandığını ve ele alındığını da ciddi ölçüde etkilemiştir.

Sonuç olarak, Filistin meselesinin BM gündemine taşınma süreci, geçmişe ait sınırlı bir tarihsel süreç değil, bugün hâlâ çözülememiş olan bu meselenin tarihsel köklerini ve uluslararası hukuk sistemindeki yapısal tıkanıklıkları anlamak açısından önemli bir başlangıç noktasıdır. Filistin meselesinin BM sahnesine çıktığı bu erken dönem günümüz tartışmaları için hâlâ merkezi öneme sahiptir. Zira ancak bu süreç tam olarak anlaşıldığında Filistin meselesinin hala çözüme kavuşmamış olmasının sebepleri anlaşılabilir ve çözüm için gerekli olan adımların ne olduğu üzerinde doğru bir tartışma yürütülebilecektir.

KAYNAKLAR

- Akıl, Dr. Abdülkadir. “Yeni Dünya Düzeninde Birleşmiş Milletler ve Geleceği”. *AÜEHFD* VII, sy 3-4 (2003): 425-62.
- Anabtawi, Samir N. “The Palestinians as a Political Entity”. *The Muslim World* 60, sy 1 (1970): 47-58. <https://doi.org/10.1111/j.1478-1913.1970.tb02994.x>.

- Anghie, Antony. *Imperialism, Sovereignty and the Making of International Law*. Cambridge Studies in International and Comparative Law. Cambridge University Press, 2005. Cambridge Core. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511614262>.
- Anghie, Antony. "The Evolution of International Law: Colonial and Postcolonial Realities". *Third World Quarterly* 27, sy 5 (2006): 739-53. Academic Search Ultimate. <https://doi.org/10.1080/01436590600780011>.
- Anghie, Antony, ve B. S. Chimni. "Third World Approaches to International Law and Individual Responsibility in Internal Conflicts". *Chinese Journal of International Law* 2, sy 1 (2003): 77-103. Academic Search Ultimate. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.cjilaw.a000480>.
- Aral, Berdal. "Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Eşitsizlik". *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, sy 72 (Eylül 2013): 26.
- Aral, Berdal. *Bitmeyen İhanet: Emperyalizmin Gölgesinde Filistin Sorunu ve Uluslararası Hukuk*. 2. bs. Çıra Yayınları, 2023.
- Aral, Doç. Dr. Berdal. *Üçüncü Kuşak İnsan Hakları Olarak "Kolektif Haklar"*. Siyasal Kitabevi, 2010.
- Aras, Bülent. *Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye*. 1. bs. Bağlam Yayıncılık, 1997.
- Aras, İlhan. "Filistin-İsrail Arasındaki Temel Sorunlar ve Uluslararası Hukuk". Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2010.
- Armaoğlu, Prof. Dr. Fahir. *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*. 8. bs. Kronik Kitap, 2023.
- Ataöv, Türkkaya. "Filistin Sorununun Ardındaki Gerçek: İsrail'in Kuruluşuna Kadar". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 25, sy 3 (1970): 29-66. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001240.
- Bennis, Phyllis. "The United Nations and Palestine: Partition and Its Aftermath". *Arab Studies Quarterly* 19, sy 3 (1997): 47-76. JSTOR.
- Burgis, Michelle. "Discourses of Division: Law, Politics and the ICJ Advisory Opinion on the Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory". *Chinese Journal of International Law* 7, sy 1 (2008): 33-63. <https://doi.org/10.1093/chinesejil/jmm046>.
- Cattan, Henry. *Palestine and International Law: The Legal Aspects of the Arab-Israeli Conflict*. Longman, 1976.
- Chimni, B. S. "The Past, Present and Future of International Law: A Critical Third World Approach". *Melbourne Journal of International Law* 8 (2007): 499-515.

- Chimni, B. S. "The World of TWAIL: Introduction to the Special Issue". *Trade, Law and Development* 3, sy 1 (2011): 14-25.
- Chimni, B. S. "Third World Approaches to International Law: A Manifesto". *International Community Law Review* 8 (2006): 3-27.
- Çalık Topuz, Zuhâl, ve Mohammad Arafat. "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarının Filistin-İsrail Barış Sürecine Etkisi". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 78, sy 2 (2023): 357-80. <https://doi.org/10.33630/ausbf.1065955>.
- Çelebi, Hürkan, ve Ali Murat Özdemir. "Uluslararası Hukukta Eleştirel Yaklaşımlar". *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 7, sy 25 (2010): 69-90.
- Demirkol, Atahan. "Uluslararası Hukukun Üç Yüzü: Eleştirel Bir Yaklaşım". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 14, sy 54 (2023): 39-76.
- Deveci, Can. "General Allenby Döneminde Filistin'de Askeri Yönetim Ve Nebi Musa Olayları (1917-1920)". *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8, sy 1 (2018): 35-50.
- Eagleton, Clyde. "Palestine and the Constitutional Law of the United Nations". *The American Journal of International Law* 42, sy 2 (1948): 397-99. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/2193680>.
- Ehtibarlı, Dr. Yaşar. *Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı ve Ekonomik Boyutu*. 1. bs. Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Emerson, Rupert. *From Empire to Nation. The Rise to Self-Assertion of Asian and African Peoples*. Harvard University Press, 1960. <https://doi.org/10.4159/harvard.9780674333154>.
- Erakat, Noura. *Justice for Some: Law and the Question of Palestine*. Stanford University Press, 2019.
- Erakat, Noura, John Reynolds, Samera Esmeir, vd. "Roundtable: Locating Palestine in Third World Approaches to International Law". *Journal of Palestine Studies* 52, sy 4 (2023): 1-15. Academic Search Ultimate. <https://doi.org/10.1080/0377919X.2023.2274777>.
- Erakat, Noura, ve John Reynolds. "We Charge Apartheid? Palestine and the International Criminal Court". *TWAILR: Reflections*, sy 33 (2021): 1-11.
- Eslava, Luis, ve Sundhya Pahuja. "Between Resistance and Reform: TWAIL and the Universality of International Law". *Trade, Law and Development* 3, sy 1 (2011): 103-30.
- Eslava, Luis, ve Sundhya Pahuja. "Beyond the (Post)Colonial: TWAIL and the Everyday Life of International Law". *Journal of Law and Politics in Africa, Asia and Latin America* -

- Verfassung Und Recht in Übersee (VRÜ)* 45, sy 2 (2012): 195-221.
<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2034228>.
- Fakhri, Michael. "Introduction - Questioning TWAIL's Agenda". *Oreon Review of International Law* 14, sy 1 (2012): 1-15.
- Gathii, James Thuo. "TWAIL: A Brief History of Its Origins, Its Decentralized Network, and a Tentative Bibliography". *Trade Law and Development* 3, sy 1 (2011): 26-64.
- Halloum, Ribhi. *Belgelerle Filistin: Dün Bugün Yarın*. 1. bs. Alan Yayıncılık, 1989.
- Hindi, Ata R. "Unlawful Occupations? Assessing the Legality of Occupations, Including for Serious Breaches of Peremptory Norms". *TWAIL Review*, sy 4 (2023): 1-34.
- Imseis, Ardi. "Negotiating the Illegal: On the United Nations and the Illegal Occupation of Palestine, 1967–2020". *European Journal of International Law* 31, sy 3 (2020): 1055-85. <https://doi.org/10.1093/ejil/chaa055>.
- Imseis, Ardi. "Negotiating the Illegal: On the United Nations and the Illegal Occupation of Palestine, 1967–2020". *European Journal of International Law* 31, sy 3 (2020): 1055-85. <https://doi.org/10.1093/ejil/chaa055>.
- Imseis, Ardi. "The United Nations and the Question of Palestine: A Study in International Legal Subalternity". Doktora Tezi, Fitzwilliam College University of Cambridge, 2018.
- Imseis, Ardi. "The United Nations Plan of Partition for Palestine Revisited: On the Origins of Palestine's International Legal Subalternity". *Stanford Journal of International Law* 57, sy 1 (2021): 1-54.
- International Court of Justice. *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)*. Advisory Opinion. 1971.
- Karaman, M. Lutfullah. "Filistin". İçinde *Tdv İslâm Ansiklopedisi*, c. 13. TDV Yayınları, 1996.
- Karaman, M. Lutfullah. *Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu*. İz Yayıncılık, 1991.
- Kasalak, Dr. Kadir. *Milli Mücadele'de Manda ve Himaye Meselesi*. Genelkurmay Basımevi, 1993.
- Kasalak, Kadir. "İngilizlerin Filistin Politikası ve Filistin Mandası". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy 25 (Aralık 2016): 65-78.
- Kattan, Victor. *From Coexistence to Conquest: International Law and the Origins of the Arab–Israeli Conflict, 1891–1949*. Pluto Press, 2009.
- Kattan, Victor. "The UN Partition Plan for Palestine and International Law". *Oxford Bibliographies of International Law*, advance online publication, 27 Ekim 2021. <https://doi.org/10.1093/obo/9780199796953-0221>.

- Kayhan, Doç. Dr. Ali Kerem, ve Doç. Dr. Ali Osman Karaoğlu. *Uluslararası Hukukta Filistin Meselesi*. 1. bs. Adalet Yayınevi, 2023.
- Kırdım, Şahin Eray. “TWAIL’i Anlamak: Uluslararası Hukuka Eleştirel Bir Yaklaşım”. *Public and Private International Law Bulletin* 41, sy 1 (2021): 129-58. <https://doi.org/10.26650/ppil.2021.41.1.0042>.
- Koestler, Arthur. *Promise and Fulfilment: Palestine 1917-1949*. The Macmillan Company, 1949.
- Kütükçü, M. Akif. “Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy 12 (2004): 259-76.
- Mallison, W. Thomas, ve Sally V. Mallison. *An International Law Analysis of the Major United Nations Resolutions Concerning the Palestine Question*. United Nations, 1979.
- McCarthy, Justin. *The Population of Palestine: Population History and Statistics of the Late Ottoman Period and the Mandate*. Columbia University Press, 1990.
- Memiş, Dr. Ekrem. “Filistin Kime Aittir?” İçinde *Belgelerle Filistin: Dün Bugün Yarın*, 1. bs. Alan Yayıncılık, 1989.
- Memiş, Ekrem. “Eskiçağda Filistin ve Filistinliler”. *Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi* 7, sy 2 (2011): 1-11.
- Mickelson, Karin. “Rhetoric and Rage: Third World Voices in International Legal Discourse”. *Wisconsin International Law Journal* 16, sy 2 (1998): 353-419.
- Milletler Cemiyeti Misakı.
- Mutua, Makau. “What Is TWAIL?” *Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law)* 94 (Nisan 2000): 31-38.
- Natarajan, Usha. “Colonialism, Jurisdiction, and Sovereignty in Palestine”. *National Law School of India Review* 35, sy 2 (2023): 153-65. <https://doi.org/10.55496/ZBRD6603>.
- “Official Records of the First Special Session of the General Assembly Volume I Plenary Meetings of the General Assembly Verbatim Record”. United Nations, 28 Mayıs 1947.
- “Official Records of the First Special Session of the General Assembly Volume II General Committee Verbatim Records of Meetings”. United Nations, 29 Mayıs 1947.
- “Official Records of the First Special Session of the General Assembly Volume III Main Committees Verbatim Records of Meetings”. United Nations, 28 Mayıs 1947.
- Okafor, Obiora Chinedu. “Critical Third World Approaches to International Law (TWAIL): Theory, Methodology, or Both?” *International Community Law Review* 10 (2008): 371-78. Academic Search Ultimate. <https://doi.org/10.1163/187197308X366614>.

- Okafor, Obiora Chinedu. "Newness, Imperialism, and International Legal Reform in Our Time: A Twail Perspective". *Osgoode Hall Law Journal* 43, sy 1/2 (2005): 171-91.
- Öke, Mim Kemal. *Siyonizm & Filistin Sorunu (1880-1923)*. 8. bs. Timaş Yayınları, 2021.
- Özdemir, Ali Murat, Göksu Uğurlu, ve Ebubekir Aykut. *Üçüncü Dünyacılık Küreselleşirken?: Uluslararası Düzenlemenin Değişen Eleştirisi*. t.y.
- Pappe, Ilan. *Modern Filistin Tarihi*. Phoenix Yayınevi, 2007.
- Parmar, Pooja. "TWAIL: An Epistemological Inquiry". *International Community Law Review* 10, sy 4 (2008): 363-70. Academic Search Ultimate. <https://doi.org/10.1163/157181208X361421>.
- Polat, Doğan Şafak. "Kuruluşundan Çöküşüne Milletler Cemiyeti Sistemi". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 19, sy 76 (2020): 1950-67. <https://doi.org/10.17755/esosder.677815>.
- "Question of Palestine : Letter, Dated 2 Apr. 1947, from the United Kingdom". United Nations, 02 Nisan 1947.
- "Question of Palestine : Request from the Egyptian Government for the Inclusion of an Additional Item in the Agenda of the 1st Special Session of the General Assembly". United Nations, 21 Nisan 1947.
- "Question of Palestine : Request from the Iraqi Government for the Inclusion of an Additional Item in the Agenda of the 1st Special Session of the General Assembly". United Nations, 21 Nisan 1947.
- "Question of Palestine : Request from the Lebanese Government for the Inclusion of an Additional Item in the Agenda of the 1st Special Session of the General Assembly". United Nations, 22 Nisan 1947.
- "Question of Palestine : Request from the Saudi Arabian Government for the Inclusion of an Additional Item in the Agenda of the 1st Special Session of the General Assembly". United Nations, 22 Nisan 1947.
- "Question of Palestine : Request from the Syrian Government for the Inclusion of an Additional Item in the Agenda of the 1st Special Session of the General Assembly". United Nations, 22 Nisan 1947.
- Ramina, Larissa. "Framing the Concept of TWAIL: 'Third World Approaches to International Law'". *Revista Justiça Do Direito* 32, sy 1 (2018): 5-26. <http://dx.doi.org/10.5335/rjd.v32i1.8087>.
- Ramina, Larissa. "TWAIL – 'Third World Approaches to International Law' and Human Rights: Some Considerations". *Revista de Investigações Constitucionais* 5, sy 1 (2018): 261-72.

- “Resolution Concerning Mandates Adopted by the Assembly of the League of Nations on 18 Apr. 1946 (Item 12 of the Provisional Agenda for the 2nd Part of the 1st Session)”. United Nations, t.y.
- Sarsar, Saliba. “The Question of Palestine and United States Behavior at the United Nations”. *International Journal of Politics, Culture, and Society* 17, sy 3 (2004): 457-70. <https://doi.org/10.1023/B:IJPS.0000019613.01593.5e>.
- Scobbie, Iain, ve Sarah Hibbin. “The Israel-Palestine Conflict in International Law: Territorial Issues”. *SOAS School of Law Legal Studies Research Paper Series*, sy 2 (2010). <https://doi.org/10.2139/ssrn.1621382>.
- Shaw, Malcolm N. *Uluslararası Hukuk*. 8. bs. Türkiye Bilimler Akademisi, 2018.
- Shlaim, Avi. *Demir Duvar: İsrail ve Arap Dünyası*. 2. bs. Küre Yayınları, 2022.
- Shlaim, Avi. *Filistin’i Bölüşmek*. 3. bs. Küre Yayınları, 2020.
- “Special Committee on Palestine - Report of the First Committee”. United Nations, 13 Mayıs 1947.
- “Special Committee on Palestine : Report of the 1st Committee”. United Nations General Assembly 1st Committee, 13 Mayıs 1947.
- Taşdemir, Fatma. “İsrail-Filistin Sorununun Selfdeterminasyon Hakkı Çerçevesinde Analizi”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2, sy 2 (2000): 209-26.
- Taşdemir, Fatma, ve Adem Özer. *Uluslararası Hukuk Perspektifinden Self-Determinasyon ve Ayrılma*. Hukuk Yayınları, 2017.
- TDK. *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>.
- The Right of Self-Determination of the Palestinian People*. United Nations, 1979.
- Uğurlu, Göksu. “Uluslararası Hukuka Üçüncü Dünya Yaklaşımları”. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2012.
- United Nations. “Provisional Rules of Procedure for the General Assembly, as Amended During the First Session”. *International Organization* 1, sy 1 (1947): 184-99. JSTOR.
- “United Nations Partition Plan for Palestine”. United Nations General Assembly, 29 Kasım 1947. [https://docs.un.org/en/A/RES/181\(II\)](https://docs.un.org/en/A/RES/181(II)).
- Yaşar, Fatma Tunç, Sevinç Alkan Özcan, ve Zahide Tuba Kor. *Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğine Filistin*. 7. bs. İHH Yayınları, 2010.
- Yıldırım, Prof. Dr. Ali, ve Prof. Dr. Hasan Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 12. bs. Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Yılmaz, Ayhan Nuri, ve Vahide Alagöz. “Birleşmiş Milletler’in Filistin Politikası”. *Journal of Economics and Political Sciences* 3, sy 2 (2023): 113-24.

Zabunoğlu, H. Gökçe, ve Esma Yağmur Sönmez. “Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Üçüncü Dünya Yaklaşımları”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, sy 1 (2021): 258-70.

